

dr. Verebics János:

**Az információs társadalom
jogi kérdései**

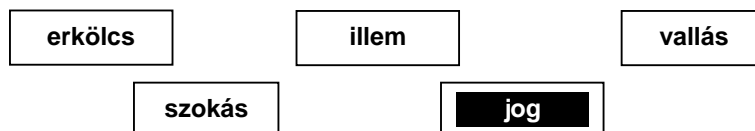
(Tansegédlet)

TARTALOM

A jogrendszerről.....	3
A.) A társadalmi együttélést szabályozó fő normarendszerek.....	3
B.) A jogrendszer: a jogi normák összessége.....	3
C.) A jogrendszer felépítése.....	3
D.) A jogterületek két nagy csoportra osztása az érdekelmélet alapján.....	4
E.) Az alapvető elhatárolás iránti követelmények.....	4
F.) Az érdeken, mint elhatárolási szemponton túlmenő más elhatárolási ismérvek.....	4
G.) A jog funkciója és alapvető feladata a gazdasági életben.....	5
Információs forradalmak és jogfejlődés.....	6
I. A beszéd forradalma.....	6
II. Az írás forradalma.....	8
III. A nyomtatás forradalma.....	10
IV. A távközlés forradalma.....	15
V. A számítógép és az Internet forradalma.....	17
Információs társadalom, tudásalapú gazdaság, elektronikus kereskedelem.....	24
I. Az információs társadalom.....	24
II. Az ipar utáni társadalom.....	26
III. Az “információs robbanás” és hatásai: a hálózatok.....	29
IV. Elektronikus gazdaság – elektronikus kereskedelem.....	31
Európai információs társadalmi politikák - közösségi jogfejlődés.....	38
I. Az e-Europe-kezdeményezés: az európai információs társadalmi politikák új szakasza.....	38
II. Az eEurope 2002 értékelése és a továbblépés irányai.....	40
III. A tagjelölt országok információs társadalmi felzárkóztatása: e-Europe 2003+.....	42
IV. Az Elektronikus Európa-kezdeményezés második szakasza.....	43
V. A közösségi jogfejlődés.....	46
VI. A továbblépés irányai.....	53
Információs társadalom és magyar jogfejlődés.....	55
I. A magyar információs társadalmi jogfejlődés áttekintése.....	55
II. Az elektronikus kapcsolatok különös jogi szabályai.....	57
III. Elektronikus szabályozási elemek beépülése jogrendszerünkbe.....	61
IV. A továbblépés igénye, a korlátok elbontásának távlatai.....	68
V. Összegzés.....	70
Jogszabályok.....	72

A jogrendszer

A.) A társadalmi együttélést szabályozó fő normarendszerek

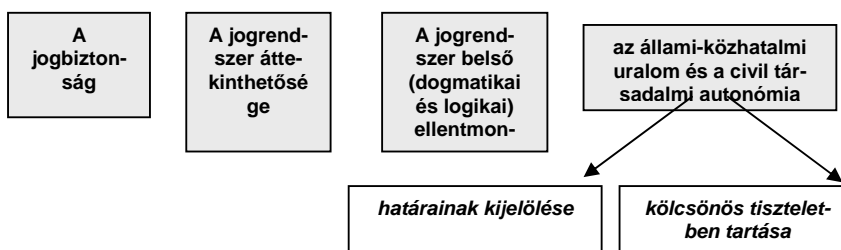

B.) A jogrendszer: a jogi normák összessége

C.) A jogrendszer felépítése

D.) A jogterületek két nagy csoportra osztása az érdekelmélet alapján**E.) Az alapvető elhatárolás iránti követelmények****F.) Az érdeken, mint elhatárolási szemponton túlmenő más elhatárolási ismérvek**

	Közjog	Magánjog
- a szabályozási cél	- a közhatalom kiépítését, fenntartását szabályozza	- a személyeket megillető alanyi jogok biztosítását, gyakorolhatóságát szolgálja
- a szabályozás jellemzője	- parancsoló, kötelező, tiltó szabályozás	- jogosító szabályozás
- a kötelezettség beállta	- a kötelezettek akaratára való tekintet nélkül beáll	- a kötelezettek akaratából áll be (akaratautonómia)
- kényszer	- közvetlen kényszer alkalmazásának lehetősége	- tipikus a közvetett kényszer (bírói út)
- a viszonyok jellemzője	- alá-főlérendeltség (vetikális)	- mellérendeltség (horizontális)
- felek jogegyenlősége_ - a felettes közhatalmi szervet az alárendelttel szemben többletjogok illetik meg_ - a felek egyenjogúsága érvényesül_ - szervezetség	- elvileg főszabályként kell érvényesülnie	- a véletlenszerű, ad hoc jelleg tipikus
- a felek érdekei_ - a közérdekből következően elvileg érdekegyeztetés van	- a magánérdekekek elkülönítettségéből adódóan az érdekellentét és az ellentétes érdekek összeegyeztetése (érdekiegyenlítés) jellemző_ Összegezve_ A hagyományos állami, társadalmi szervezői funkciók ellátására hivatott	- Az autonóm cselekvés, a civil társadalmi önmozgás, önszerveződés területe
Legfontosabb jogágai	- alkotmányjog, közigazgatási jog, büntetőjog, szabálysértési jog, pénzügyi jog, nemzetközi közjog	- polgári jog, családi jog, munkajog, társasági jog, agrárjog, nemzetközi magánjog

Komplex jogterületek	a közjogi és magánjogi szabályozás egyaránt alkalmazást nyer: környezetvédelmi jog, társadalombiztosítási jog, versenyjog
----------------------	---

G.) A jog funkciója és alapvető feladata a gazdasági életben

- **a befolyásolás:** az államszervezettől, politikai berendezkedéstől függően lehet
- **az adminisztráció és a szervezés közvetlen eszköze:** a társadalmi tulajdon és a tervgazdálkodáson alapuló szocialista rendszer, ahol a jog adminisztratív, utasítási jellegű, kényszerítő és szankcionáló eszközként jelenik meg
- **a demokratikus államszervezetben:** *egyrészt* a védelem, a biztosítás, a kötelezés és a szankcionálás eszköze marad, *másrészt* ösztönző, befolyásoló normák kialakításával aktívan közreműködik a gazdaság fejlesztésében, ezzel **egyenlő súlyú funkcionális kettősség jön létre**
- **hogyan tölti be ezt a funkciót:** *egyszerűsítéssel* (nem tud gazdasági mennyiségeket és minőségeket kifejezni: a jogszabály statikus, általános jellegű), *finomítással* (ugyanazon gazdasági eredmény fényében eltérő tényállási alternatívákat ölel fel) és (jogágazati, jogintézményi) *differenciálással*
- **a jog funkcióinak bővülése a piacgazdaságban:** háttérét az a felismerés képezi, hogy
 - a jognak **nem csak konfliktusfeloldó, vitákat rendező és szankcionáló** jellege lehet
 - de a társadalom befolyásolásának olyan eszköze is, mely **szervező, folyamatszabályozó** normáival **orientálja** a gazdaság alanyait
- **a jog funkcióinak tartalma ma:**
 - stabilizáció (szervezetek, döntési jogkörök és hatáskörök rögzítése)
 - formalizáció (eljárési módozatokat nyújt a gazdaságpolitikának)
 - ajánló szabályaival magatartásmintákat kínál (gazdasági szerződések)
 - védő, jogosító rendelkezéseket ad
 - integrációkat rögzít (társaságok joga)
 - feladatot határoz meg (fogyasztó- és hitelezővédelem)
 - racionalizál (kockázatmegosztás)
- **a jog a gazdaság állami befolyásolásának eszköze:** a gazdaság- és jogpolitika feladata annak biztosítása, hogy a **politikai, közgazdasági, közigazgatási, szervezési és jogi** tényezők **egymásra találjanak**, s azokat tudatosan, egymással kombinálva, egymást kiegészítve és helyettesítve kerüljenek felhasználásra

Információs forradalmak és jogfejlődés

Amit ma *információként* (adat, hír; legáltalánosabban: *ismeret*) nevesítünk, s a társadalom legújabb fejlődési szakaszát megkülönböztető jelzőként oly természetes-séggel használunk, az *emberi együttélés legkorábbi idejétől számítva jelen van*; ám csak a legutóbbi évtizedek fejleményei tették lehetővé, hogy “felfedezzük”, s speciális vizsgálódásaink tárgyává tegyünk.

Az ember az információt *létre hozza, rendszerezi, tárolja*, (esetleges szelekció nyomán) *közli*, (meghatározott címzettek felé) *továbbítja*, vagy *hozzáférhetővé* teszi, illetőleg meghatározott személyi kör vonatkozásában *bizalmasnak, titkosnak*, a *hozzáférésben korlátozott*nak nyilváníthatja (aktív információs szerep), a *más által létrehozott információt megismeri, értékeli, feldolgozza*; “fogyasztja” (passzív információs szerep), de akár *változatlan formában másokkal is megoszthatja* (közvetítői információs szerep). Az információ: érték, s az e tulajdonságát elismerő esetleges *jogi oltalom* nem közvetlenül az információt és annak hordozóját, technikai értelemben vett továbbítóját illeti meg, hanem (csakúgy, mint a materiális javak, vagy az energia esetében) a dolog, energia, információ társadalom és gazdaság számára jelentett személyi vagy vagyoni jelentőségét, hasznosságát visszatükrözve az *ember és az információ kapcsolatát*.

Az emberiség története a társadalmi kommunikáció formái felől is megközelíthető, *szakaszokra* osztható, az egyes szakaszok kezdetét jelentő lényeges változások (legjelentősebbeként a *beszéd*, az *írás*, a *könyvnyomtatás*, a *távközlés*, az *elektronikus információfeldolgozás és az Internet megjelenését szokás* említeni) időben, s legtöbbször térben pontosan megragadhatók.

E változások közös jellemzője, hogy a társadalmi-gazdasági élet egészét átalakító változásokat hoztak, a mindenkori jogi szabályozással szemben új igényeket keletkeztettek, s így - közvetett formában- magának a jognak, a jogrendszernek és a jogtudománynak fejlődésére is visszahatottak.

I. A beszéd forradalma

1. Az ember “*valamennyi lénynél inkább képes volt arra, hogy a környezeti feltételek szélesebb skálájához alkalmazkodjék, hogy mérhetetlenül gyorsabban szaporodjék, mint a magasabb rendű emlősök közül bármelyik közeli rokona /.../ Azáltal, hogy ura lett a tűznek, s hogy ruhát tud készíteni, és házat építeni, az ember a sarkkörtől az egyenlítőig mindenütt meg tud élni, s él is, s boldogul. Olyan vasutat és autót gyárt, amelyekkel megelőzheti a leggyorsabb nyulat vagy struccmadarat. A repülőgéppel magasabbra szállhat a sasnál, s a messzelátóval távolabbra lát a sólyomnál. Tűzfegyvereivel leteríthet olyan állatokat, amelyeket a tigris sem mer megtámadni. Ámde a tűz, a ruha, a ház, a vasút, a messzelátó és a puska nem része az ember testének. Tetszése szerint levetheti, elhagyhatja vagy félreteheti őket. Nem biológiai értelemben öröklöttek, hanem az előállításukhoz és használatukhoz szükséges jártasság társadalmi örökségünk része, számos nemzedék során felhalmozott, s a beszéd és az írás - nem pedig a vér - útján közvetített hagyomány eredménye.” - mutat rá az emberi technikai és kulturális fejlődés legalapvetőbb jellemvonására és*

összefüggésrendszerére *GORDON CHILDE*¹. A beszéd lehetővé tette, hogy a szülő átadja a tapasztalatait gyermekének, hogy a csoport tagjai egymással érintkezhesse- nek, a világról szerzett ismereteiket egyesíthessék, s kollektív tapasztalat, *hagyomány* alakulhasson ki: olyan szabályok és cselekvési módok összessége, amelyeket a csoport tagjai és elődei hasznosnak találtak. E szabályok tömege nem állandó, nem változatlan: az egyének újabb tapasztalatok hatására gyarapítják és módosítják, megváltoztatják. Ezeket a változtatásokat, amennyiben hasznosnak bizonyulnak, az egész közösség tudomásul veszi, megvitatja, kipróbálja, s végül beépíti a kollektív hagyományba. *CHILDE* szerint az *“emberi faj számára a haladást lényegileg a tanítás és a példa útján továbbított társadalmi hagyomány javítása és helyesbítése”*² jelenti: kezdete a beszéd megjelenéséhez köthető. **2. WOLFGANG FIKENTSCHER** a jogi antropológia eredményeit áttekintve írja: *“A szokások révén gyakorolt társadalmi kontroll mindenütt fellelhető, ahol emberi társadalom lehető fel, ám a jog nincs a priori módon minden társadalomban jelen”*³. Az őstársadalom a szokáson alapuló normarendszerében a közösség életét rendező szabályaitól viszonylagosan akkor különül el, mikor a közösség tagjainak eltérő funkciójú (vallási, erkölcsi, morális) cselekvési lehetőségei (“fórumai”) között a társadalmi ellenőrzés új formájaként jelent meg.

E “fórumok” párhuzamosan léteztek, egymást támogató hatást fejtettek ki: a jogit a többitől a megkívánt magatartási formák általánosítása, s a közösségi együtt- lét szabályozásának érdekében “szükségrend-jellege”, kikényszeríthetősége, megkí- vánt cselekvéstől való eltérés szankcionálásához biztosított sajátos eszközrendszere különböztette meg. A “vadászok joga”, ahogy *WESEL* nevezi, jellegét tekintve azon- ban nem azonos azzal, amit ma jognak nevezünk: önálló rendteremtő tényezőként még nem fogható fel, e funkciót a vallási normákkal együttesen volt csak képes betölteni. Háttérét nem az *auctoritas*, a tekintély, hanem a *veritas* (igaz, megkérdő- jelezhetetlen volta: a közösség általi közmegegyezésen alapuló elfogadása) képezte, továbbélését pedig a beszéd útján való átadás tette lehetővé⁴.

A hagyomány, a szokás nemzedékről nemzedékre közvetített jogának tartós társadalmi szabályozó erejét, elfogadottságát nem igaz voltának ésszerű felismerése adta, hanem - ahogy már *MAINE* *Az ősi jog*-ban az archaikus jogok összefüggésében rámutatott - “rég”i” volta. *“A régi jogból sok mindent, ami ránk szállt, egyszerűen azért őriztek meg, mert régi volt. Azok, akik gyakorolták és engedelmeskedtek neki, nem igényelték a megértését, sőt, néhány esetben kigúnyolták és megvetették. Nem nyújtottak más értesülést róla azon kívül, hogy őseiktől került hozzájuk.”*⁵ A hagyomány megváltoztathatatlansága (a stabilitásra való törekvése) volt az, ami szükség- szerűen merevvé, az új kihívásokhoz alkalmazkodni képtelenné tette. Ugyanakkor e természetvallási talajon álló jog érvényesülése az egyén közvetlen közösségre (nagy családra, törzsre) korlátozódott, s nem volt olyan társadalmi interakció, amely az egymástól távol élő csoportok között azt közvetíteni tudta volna.

¹ *Gordon Childe: Az ember önmegegyezése*, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1968, p. 33.

² *Childe, Az ember önmegegyezése*, p. 36.

³ *Wolfgang Fikentscher: Methoden des Rechts in vergleichender Darstellung, Band I. Frühe und religiöse Rechte - Romanischer Rechtskreis*, J.C.B. Mohr (Paul Siebeck) Tübingen, 1975, p. 99.

⁴ *Uwe Wesel: Frühformen des Rechts in vortausendjährigen Gesellschaften*, Suhrkamp, Frankfurt am Main, 1985, pp. 184-185.

⁵ *Henry Sumner Maine: Az ősi jog*, Gondolat '96 Kiadó, Budapest, 1997, p. 71.

E helyzetet döntően az írásbeliség megjelenése változtatta meg.

II. Az írás forradalma

1. A technika- és kultúrtörténet tudós magyar kutatója, *HAJNAL ISTVÁN* szerint az “A természetfokon álló népek érintkezési módja egyedül az élő nyelv. /.../ Az élő nyelv korának kultúrájából hiányzik a szerves folytonosság, az írás - és ez az írásbeliség kezdő fokának legfőbb szerepe - megőrzi, átmenti veszélyeken is át, generációk változásán át, addigi eredményeket; nem kell már szinte minden generációnak újra kezdenie a munkát.”⁶

Az írás - *KÉKI BÉLA* meghatározásában - “nyelvileg kifejezett gondolatok maradandó rögzítésére szolgáló, kisebb-nagyobb emberi közösségektől elfogadott, egyezményes grafikai jelek rendszere”.⁷ Az írás a képirástól (piktográfia) a fogalom-írás (ideográfia), a szó- és szótagírás át a betűírásig vezető másfél évezredes útja, majd az ezt követő évezredekben egy-egy civilizáció önálló vagy származtatott írásának kialakulása a civilizációt alkotó emberi közösség számára jelentőségében túl semmiképp nem becsülhető, forradalmi változást jelentett. *HAJNAL* szerint “Az írás nem oka e fejlődésnek. Nem hatóerő. Önmagában nem idéz elő fejlődést. De nélküle lehetetlen az.” A gondolkodásra gyakorolt hatása révén lehetővé teszi viszont a világ újabb és újabb valóságainak megragadását, s az írás módja a tartalmat is befolyásolja. *BERNHARD GROSSFELD* megközelítésében az írás “vezeti a gondolkodást; a közlés módjának a tartalomtól függetlenül is vannak következményei: a mód a ’túlsúlyos mozzanat’, mely a kulturális megismerés és rendszer számára programot ad”.⁸

2. Az írásbeliség megjelenése az egyes kultúrák esetében időben igen eltérő időpontokban jelentkezett.⁹ Ennek megfelelően a jogi írásbeliség kezdetei is eltérő időpontokhoz köthetők: hatása azonban szinte valamennyi civilizáció esetében igen hasonlatosnak mondható. A társadalmi együttélést szabályozó normákat mindaddig a szó ereje hagyományozta tovább, tette megismerhetővé, s tette lehetővé a társadalmi konvenció szokásjoggá transzformálódását¹⁰. *GROSSFELD* ennek megfelelően állítja szembe az írott s az íratlan jogot: “Mivel kultúránkban a nyelv és írás közötti kapcsolat szoros, az írás és jog is szorosan egymás mellett állnak. A pozitív jog és írott jog azonossága oly annyira elfogadott, hogy számunkra többé már fel sem tűnik: minden pozitív jog írott jog (lásd: ’előírás’ - más, mint szokásjog)”¹¹. Az írás

⁶ *Európai kultúrtörténet - írástörténet*, in.: *Hajnal István*: Technika, művelődés - Tanulmányok, Válogatta, sajtó alá rendezte, a bevezető tanulmányt, a jegyzeteket és az összekötő szöveget írta Glatz Ferenc, História - MTA Történettudományi Intézete, Budapest, 1993, pp. 13-27, idézve p. 17.

⁷ *Kéki Béla*: Az írás története - A kezdetektől a nyomdabetűig, Vince kiadó, Budapest, 2000, p. 11.

⁸ *Bernhard Grossfeld*: Kernfragen der Rechtsvergleichung, J.C.B. Mohr (Paul Siebeck), Tübingen, 1996, pp. 189-190.

⁹ Kr. e. 33. szd.: sumér, 31. szd.: egyiptomi, 25. szd.: az Indus-völgyi Harappa-kultúra, 19. szd.: kínai, 17. szd.: minószi lineáris “B”, 13. szd.: föníciai, 11. szd.: görög alfabetikus, 8. szd.: etruszk, 7. szd.: latin, Kr. u. 3. szd.: maja, 9. szd.: cirill.

¹⁰ Vö.: *Friedrich Ebel - Georg Thielmann*: Rechtsgeschichte, Band I. Antike und Mittelalter, 2. neubearbeitete Auflage, C. F. Müller Verlag, Heidelberg, 1998, p. 30, *John Maxcy Zane*: The Story of Law, Second Edition, Liberty Fund, Indianapolis, 1998, p. 63.

¹¹ *Grossfeld*, im, p. 162.

a civilizáció más értékeivel - mint a technikai, tudományos, irodalmi és művészeti - együtt a jog számára is biztosította a "grafikai jelek formájában" megragadott információ rögzítésének, megőrzésének és továbbításának lehetőségét¹².

A mai ismert legkorábbi "nyugati" civilizációk (az egyiptomi és mezopotámiai) kialakulását illetően számos elmélet született, az első államok születésében számos tényező játszott szerepet¹³: ezek között elsősorban a földrajzi-éghajlati, etnikai-társadalmi és gazdasági változásoknak (*TOYNBEE* rendszerében: a kihívásoknak¹⁴) megfelelni kívánó, társadalmilag megszervezett emberi reakciót kell emlétenünk. A szervezés információátadást, információáramlást, visszacsatolást feltételez: a tudás, az ismeret megosztását és megőrzését. Minél komplexebb a megismerendő és átadandó társadalmi tudás, annál sürgetőbben jelentkezik a megőrzésére, fenntartására, strukturálására vonatkozó igény.

"A kultúra csak akkor maradhat fenn, ha a túléléséhez szükséges tudás nemzedékről nemzedékre száll. A korai népek a szóbeliség útján átadott információra hagyatkoztak. Amint ahogyan a városok növekedtek, s a kultúrák egyre inkább összetettebbé váltak, kigondolták a feljegyzések vezetésének módzatait is és megeremtetették az írás rendszerét." - írja WALLBANK, TAYLOR és BAILKEY¹⁵. Az írás bevezetése tette lehetővé az államszervezet kialakulását, az állami adminisztráció és a bíróságok működőképességét, a nyilvántartások és elszámolások vezetését, az adók megállapítását, beszedését és ellenőrzését és a - fenti értelemben vett - pozitív jog megszületését is.

3. ROMAN HERZOG szerint a legkorábbi államok civilizációi a társadalmi konvenciót oly általános érvényűnek tekintették, hogy biztosra vették: nem csak a bíróság, hanem főként a közösség egészének kényszerítő hatalma érvényt tud szerezni annak¹⁶. A szokásjog azonban - épp konvencionális jellegéből adódóan - merev volt és konzervatív, míg az írott jog képes volt a pillanatnyi szükségszerűséghez igazodni, nagyobb területek számára egységességet - jogegységet - biztosítani, a jogbiztonságot, a kormányzás hatékonyságát akár a birodalomszervezésig is fokozni, "forradalmasítani"¹⁷.

A folyamat azonban történeti kontinuitásként fel semmiképp nem fogható: fejlett írásbeliséggel rendelkező kultúrák a történelem során gyakran váltak áldozataivá "primitív" vagy "barbár" népek rendszerezése során a római jog rendszertanának és kategóriáinak tudatos használata, intézményeinek átvétele) vezethető vissza¹⁸.

¹² Uwe Wesel: Geschichte des Rechts, Von den Frühformen bis zur Gegenwart, 2. Auflage, Verlag C. H. Beck, München, 2001, p. 73.

¹³ Áttekintésükhöz ld.: Edward McNall Burns: Western Civilizations - Their History and Their Culture, 6th Edition, W.W. Norton & Company, Inc., New York, 1963, pp. 23-24.

¹⁴ Vö.: Arnold J. Toynbee: Der Gang der Weltgeschichte, Band 1: Aufstieg und Verfall der Kulturen, Deutscher Taschenbuch Verlag, München, 1979, pp. 107-131.

¹⁵ T. Walter Wallbank - Alastair M. Taylor - Nels M. Bailkey: Civilization Past & Present - Prehistory to 1650, 4th Ed, Scott, Foresman and Company, Glenview, 1972, p. 10.

¹⁶ Roman Herzog: Ósi államok - A hatalomgyakorlás eredete és formái, Corvina, Budapest, 1999, p. 247.

¹⁷ Herzog, im. pp. 248-249.

¹⁸ Györfi Tamás-Szabó Miklós: A jogrendszerek csoportosítása, p. 99.

III. A nyomtatás forradalma

1. "A könyvnyomtatás technikájának feltalálása és alkalmazása tulajdonképpen nem volt nehéz dolog, hiszen pecséteket, dörzsöléses átmásolási eljárásokat, bélyegzőket már a legrégebb idők óta alkalmaztak. A könyvnyomtatás gyors európai elterjedése azt példázza, hogy egy társadalmi, illetve szervezeti szükséglet mennyire előmozdítja a megfelelő technika bevezetését és továbbfejlesztését. De az a szükséglet, amely egy technikát létrehív, nem szükségképpen azonos a fő szükséglettel, amelyet az új technika végső soron hivatva lesz kielégíteni¹⁹." - véli JOHN D. BERNAL. A könyvnyomtatást Európában létre hívó szükséglet egyrészt nagyon is világi (a jövőmondás céljára használt játékkártyák iránti igény), másrészt a hitéhez kapcsolódó (bűnbocsánatot biztosító pápai búcsúlevelek, imák, szentképek, könyv formájában pedig először a Biblia) volt: elterjedésével az ismeretek iránti éhségre vissza vezethetően²⁰ a kielégítendő szükségletek végtelen távlati nyíltak meg.

Európa szellemi képe a 15. és 16. század között az olcsó, sokak számára hozzáférhető nyomtatott könyv elterjedésével gyökeresen megváltozott. A könyvek révén az információ széles körben, országhatárokon túl megoszthatóvá vált (ezt a kor egységes kultúrnyelve, a latin biztosította). Közvetett módon (a könyvek által közvetített új ismeretek, tudás, tudományos eredmények, eszmék révén) a könyvnyomtatás olyan nagy forradalmi változások előidézője volt, mint a reformáció, a felvilágosodás, az ipari forradalom vagy a világereszkedelelem²¹. A 17. és 18. század nem csak a könyvnyomtatás egyre újabb, jobb minőséget és nagyobb példányszámot lehetővé tevő módozatait teszi lehetővé, de az írásbeliség terjedését, a népesség, s ezzel olvasóközönség számának megsokszorozódását is. PIERRE CHANU szerint: "A XVIII. század végén a fejlődés elérte azt a pontot, ahonnan nincs visszafordulás." Az olvasó emberek száma megnégyszereződött, a figyelmes olvasáshoz szükséges anyagok és szöveg meghúszorozódott, a 17. és 18. század vége között az információs adatok száma a százszorosára emelkedett. Ezt a tudásanyagot többé már nem lehet átfogó ismeretrendszerbe integrálni: "Az ész nem tud mindent megmagyarázni, mégpedig annyiban, amennyiben az emberi szellem immár nem képes teljes egészében elraktározni azt a termést, amelyet learatott. Prométheusz elnyerte büntetését. Nem élvezheti mindannak teljességét, amit annyi erőfeszítés, annyi szenvedés árán szerzett meg. A felvilágosodás egy széttagolt tudás töredézett felszínén szikrázik, ragyog és sugározza fényét²²."

2. A kontinentális európai jogfejlődés szempontjából a könyvnyomtatás megjelenése legáltalánosabban a *ius commune* bomlásának kezdetét jelentette. Mint ZLINSZKY JÁNOS írja: "Az egységből a sokszínűség bizonytalansága keletkezett. A jog szerepe a társadalomban a biztonság és a béke megteremtése, mindig és mindenütt ezt várták,

¹⁹ John D. Bernal: Tudomány és történelem, Gondolat, Budapest, 1963, p. 220.

²⁰ Mint arra NORMAN DAVIES felhívja a figyelmet, bár GUTENBERG neve máig Bibliáiról ismert, elsőként ő nyomtatta ki a korabeli ismeretek - az információ - általános tárának számító *Catholicicon* (GIOVANNI BALBO 13. századból származó, kompilációval összeállított lexikonja), a világ első irodalmi tömegtermékét. (Norman Davies: Európa története, Osiris kiadó, Budapest, 2001, p. 421).

²¹ Lsd.: Elizabeth L. Eisenstein: The Printing Press as an Agent of Change: Communications and Cultural Transformation in Early-Modern Europe, 2 vols., Cambridge University Press, Cambridge, 1979. Lucien Febvre - Henri-Jean Martin: The Coming of the Book: The Impact of Printing, 1450-1800, NLB, London, 1976.

²² Pierre Chanu: Felvilágosodás, Osiris Kiadó, Budapest, 1998, p. 23.

várják tőle. A könyvnyomtatás felfedezése a 15. század végén elvileg lehetővé tette a jus commune forrásainak hozzáférhetővé tételét. Az egyház a reformációban elvesztette a maga egységét. A világi hatalom egységének igénye mind a császár oldalán, mind a független királyok részéről területi jogegység igény formájában is jelentkezett.²³ A ius commune kilép az egyetemi keretek közül, a "felsőbbíróságok asztalára kerül", a recipiált, vagy érvényesnek elismert, írott közös jog mellé, "már csak a jogbiztonság miatt is oda kellett tenni írott formában a hazai szokást vagy annak forrásait": a nemzeti jogok kialakulásának folyamata kezdetét vette²⁴.

A könyvnyomtatás a sokszorosítás technikájával az információk tágabb értelemben vett terjesztésének lehetőségét nyitotta meg: elterjedése az információnak (ismeretnek) jogi védelmet követelő igényt is életre hívta: a folyamat azonban csak több évszázados fejlődés eredményeként vezetett a "modern" szerzői jog koncepciójának megalapozásához.

HELMUT COING összefoglalójában: "A szerzői jog az usus modernus korában még nem képezte tárgyát a tulajdonképpeni magánjognak. A könyvnyomtatás feltalálása után először a nyomdász és a kiadó részesült - időben korlátozott - privilégiumokon keresztül az utánzással szembeni oltalomban. Ez azonban lényegileg az iparjogi szabályozások körébe tartozott. Kialakult az az elképzelés, hogy a kiadó a mű első kinyomtatása révén egyfajta 'ius quasitum'-t szerez, mely számára lehetővé teszi, hogy az utánnomásokat - a privilegizáltakat is - megtiltsa. Ez a gondolat jelenik meg a rákövetkező törvényi szabályozásokban is, például az 1588-as és 1598-as frankfurti könyvnyomtatási rendeletekben. Az utánnomásra, mint - a lopáshoz hasonlatosan - más vagyonának méltánytalan megsértésére tekintettek. Még a 18. században is az általános monopólium-tilalom talaján állva jelentős német jogászok képviselték azt az álláspontot, hogy mivel a kiadó (nyomdász) privilegizált oltalmat nem élvezhet: az utánnomás megengedett. A gondolat, hogy a szerzőt alkotói teljesítménye révén műve közzététele vonatkozásában kizárólagos jog illeti meg, lényegében először a racionális természetjog keretei között fejlődött ki²⁵".

3. Az önálló szerzői jogvédelem feltételrendszerének kialakulása az információs jog fejlődése szempontjából döntő fontosságú áttörést jelentett. "A szabad áru piac szükségyszerűen megkívánta, hogy minden vállalkozó az uralkodó személyválogatástól függetlenül, egyenlő jogi eséllyel léphessen versenybe. Ez csak úgy volt lehetséges, hogy a verseny fenntarthatóságához valamely meghatározott találmány vagy szerzői mű vonatkozásában a szabad piacon is szükségesnek bizonyult kizárólagosság forrásaként az uralkodó helyett az alkotót ismerték el, akitől elvileg bárki felhasználói kizárólagosságot szerezhetett. A jogosítás a közjogi alárendeltség viszonyrendszeréből átkerült a magánjogi mellérendeltség árujellegű vagyoni viszonyainak a szabályozási körébe." - írja BOYTHA GYÖRGY²⁶.

²³ Zlinszky János: Ius privatum - A római magánjog története, Osiris Kiadó, Budapest, 1998, pp. 166-167.

²⁴ Lsd. R.C. van Caenegem: An Historical Introduction to Private Law, Cambridge University Press, Cambridge, 1992, pp. 30-35 és 80-83.

²⁵ Helmut Coing: Europäisches Privatrecht, Band I. Älteres Gemeines Recht, C.H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, München, 1985, pp. 221-222.

²⁶ Boytha György: A szellemi alkotások joga és az új Ptk., in.: Polgári jogi kodifikáció, 2000, II. évf. 3. szám, pp. 13-23, idézve: p. 13.

Mint *LONTAI ENDRE* rámutat, e változás legnagyobb jelentősége talán abban rejlett, hogy a rabszolgotartó és a hűbérúri rendszerhez képest (ahol ilyen védelemről még nem beszélhettünk) az alkotó jogvédelme *alanyi jog megteremtése* révén vált biztosítottá²⁷. Ez az *alanyi jog jellegét tekintve tulajdoniasult*; egyrészt *másokkal szemben kizárólagosságot és abszolút védelmet*, másrészt - mint a tulajdon sajátos tárgya feletti rendelkezést biztosítva - a *jogátruházás, a jogosított használat lehetőségét* jelentette. Az alkotás és az alkotó kapcsolata *egyediesült*. Az ipari forradalom által lehetővé tett tömegtermelés az ismeret hasznosításának újabb, jogvédelemre igényt tartó formáit eredményezte: az iparjogvédelem jogintézményi rendszerének alakulása tehát a szerzői jogival azonos társadalmi igényből fakadt, azzal párhuzamosan zajlott le. E folyamat azonban lezártnak napjainkig sem tekinthető: a gazdaságilag hasznosítható ismeretek köre a technika fejlődésével ma is tágul.

A *“sajtó”* és a *“könyvnyomtatás”* fogalma mindazonáltal jó ideig nem különült el egymástól: csak a 19. századtól beszélhetünk a periodikának megfelelő, immáron az *újsággal* és az *időszaki lappal* szinonim, *modern sajtófogalom*, az *első tömegmédiá* kialakulásáról. E sajtófogalmat négy sajátossága - *publicitás* (nyilvánosság), *aktualitás* (a jelen eseményekre való ráközelítés), *univerzalitás* (a témák általános igényű megközelítése) és a *periodicitás* (meghatározott időszakhoz kötődően ismétlődő, új és új tartalommal való megjelenés) - jellemzi.

4. Aktuális híreket közvetítő, írott információhordozókkal az emberiség történetének korábbi szakaszaiban is számos formában találkozhattunk. *JULIUS CAESAR* Rómájában az *“Acta Urbis”*, vagy *“Acta Diurna”* kézzel sokszorosított példányai (melyek a nyilvános helyeken mindenki számára hozzáférhetők, olvashatók voltak): abban az értelemben, hogy politikai, gazdasági, társadalmi aktualitásokat közvetítettek, a napi események krónikáját adták, a későbbi sajtó egyfajta előfutáiraiként szemlélhetők. Az ismeretről, hírről való írott tudósítás formája azonban ezt követően sok évszázadon át a magánlevél maradt. A magánlevélben foglalt, szélesebb érdeklődésre számot tartó információ, a hír újabb levelek formájában terjedt tovább.

Ebből nőtt ki a *“kereskedelmi forradalom”* időszakában, a 14-15. századtól a kereskedelmi hírlevél, amely immár nem egy, meghatározott címzethez, hanem a címzettek meghatározott köréhez (a kereskedelmi vállalkozás résztvevői, a kereskedőház tagjai) közvetített aktuális információt (*“a Fuggerek újsága”*). A 16. században egyes kereskedelmi hírlevelek már nyomtatott formában is megjelennek, ám a kézírásos forma (nem kis mértékben azért, mert a nyomtatott sajtóra vonatkozó cenzúra-szabályok kikerülését, s az információ bizalmosságának megőrzését lehetővé tette) még jó ideig fennmaradt. *HABERMAS* a hírösszeköttetésnek azt, az áruforgalom pályáin kibontakozó formáját a polgári nyilvánosság keletkezésének egyik leglényegesebb előtényezőjének tekinti, a gazdaság és kereskedelem közvetlen szükségleteire vezeti vissza, legfontosabb jellemzőjeként pedig a *publicitás-hiányt* nevesíti. *“Amilyen mértékben az áruk és értékpapírok forgalma permanenssé válik, úgy lesz a hírösszeköttetés állandósága is sürgető szükségé. A tőzsdék kialakulásával körülbelül egyidejűleg jön létre a sajtó és a posta, a kommunikáció és az érintkezés állandó intézményeként. Persze a kereskedőnek elegendő egy szakmai-*

²⁷ *Lontai Endre*: Szellemi alkotások joga, Eötvös József Kiadó, Budapest, 2001, p. 13.

rendileg titokban tartott, a városi és udvari kancelláriáknak pedig egy, az igazgatóson belül maradó információ-rendszer. Az információ publicitása egyikük számára sem fontos. Érdekeiknek sokkal inkább megfelelnek az 'írott újságok', a hírkereskedők által hivatásosan szervezett magánlevelezések. Az új kommunikációs terület, a hírösszeköttetés intézményeivel együtt, zökkenőmentesen beilleszkedik a kommunikáció meglévő formáiba, mindaddig, amíg hiányzik a döntő mozzanat, a publicitás. Ahogyan 'postáról' SOMBART meghatározása szerint csak akkor lehet beszélni, amikor a levéltovábbítás rendszeres lehetősége a közönség számára megteremtődik, éppígy szigorú értelemben vett sajtó is csak azóta van, amióta a rendszeres tudósítás nyilvános, a közönség számára hozzáférhető.²⁸

5. A 15. századtól a 16. század végéig terjedő korszakot sajtótörténeti szempontból az "egylapos" hírújságok, röplapok, röpiratok jellemezték: a *hírlap* célja az újdonságok (hadi események, bűnesetek, földrajzi felfedezések, a szenzációk) közvetítése, a *röpiratok* funkciója - a tájékoztatás révén - véleményformálás, az aktualitások valamilyen (ideológiai, vallási) összefüggésbe helyezése volt. A szöveget már (metszett) ábrák egészítik ki. A szabálytalanul publikált újdonságok azonban - HABERMAS szavával - "még nem tárgyasultak híreké". A modern sajtófogalmat jellemző periodicitás is csak a 17. századtól, valamely sajtótermék meghatározott időszakonkénti, azonos cím alatti megjelenésével terjedt el (Németország, 1609, Németalföld, 1618, Spanyol Németalföld, 1620, Anglia, 1621, Svájc 1622, Franciaország, 1631, Itália, 1643, svéd nyelven 1645, Spanyolország és Lengyelország, 1661, Egyesült Államok 1690, Oroszország 1703). Távoli terjesztésüket a kor postaszolgálati oldották meg. E korai újságokból még hiányzott a tartalmi univerzalitás: főként a politikai-katonai információkra és "szenzációs" érdekességekre koncentráltak (a társadalmi élet fő területeinek tematikus tárgyalására - gazdaság, sport stb. - csak a 19. századtól kerül sor). A szak- és tudományos folyóiratok egy-egy területre specializálódott információt közvetíttek: előbb (17.-18. szd.) a "művelt laikusokhoz", majd a szakmai olvasóközönséghez. Kifejlődtek az információ- és hírközlés technikai módozatai: maga az információ azonban még az egyházi és államhatalom ellenőrzése alatt áll - ennek eszközei a cenzúra, a privilégiumok biztosítása, az adók és óvadéki rendszer voltak.

A könyvnyomtatás első korszakában a "tanok tisztaságát megőrizni kívánó" egyházi, és az államérdek védelmét szolgáló világi cenzúra jellemezte. A könyvek elterjedésével az ellenőrzési rendszer is új intézményekkel bővült: előzetes és utólagos állami cenzúra, a kinyomtatás helyének és a kinyomtató megnevezésének kötelezettsége (impresszum), a tiltott könyvek listájának (index) pápai összeállítása (tridentinai zsinat, 1564), a kiadói tevékenységmeghatározott településekre (székvárosok, egyetemi városok) szorítása, privilégiumok és koncessziók (újságok kiadására és lapalapításra vonatkozó kizárólagos engedélyek), a sajtótermék kinyomtatásának megtiltása, forgalmának korlátozása (behozatali tilalom), birtokban tartásának korlátozása (elkobzás), az újságírói vagy kiadói hivatás gyakorlásától való eltiltás, a sajtótermék árának különleges adóval való megnövelése révén (pecsétadó) történő

²⁸ Jürgen Habermas: A társadalmi nyilvánosság szerkezetváltása - Vizsgálódások a polgári társadalom egy kategóriájával kapcsolatban, Gondolat, Budapest, 1971, pp. 28-29.

eladás-visszaszorítása, óvadéki kötelezettségek bevezetése voltak. A korlátozások és tilalmak megszegését pénzbüntetés, szabadságvesztés, kirívó esetekben halálbüntetés fenyegette.

6. Ám ahogy HANS HATTENHAUER írja: *“Európa államai a gondolatok feletti felügyeletet és a cenzúra technikáját az egyháztól vették át, ám e téren már a 17. század során ellenállásba ütköztek²⁹.”* Az angol independizmus (John Milton: *Areopagitica*, 1643), majd a francia felvilágosodás tanai már a sajtószabadság eszméjét hirdetik.

Míg Angliában lényegében az 1695 (a *Licensing Act* meghosszabbításának elutasítása) és 1771 (a parlamenti tudósítások szabadságának kimondása) közötti időszakban a jogalkotás törvények útján biztosítja a sajtó szabadságát, Amerikában (először Pennsylvania állam 1790-es alkotmányába emelve, majd az Egyesült Államok Alkotmányának első módosítása /1791/ révén³⁰) alkotmányos joggá válik, a kontinentális Európában a francia forradalom jelenti az áttörést.

Az Emberi és Állampolgári Jogok nyilatkozata elismeri a gondolat közlés és a sajtó szabadságát, ezt azonban nem tekinti korlátlanul szabadon gyakorolható jognak: *“11. A gondolatok és vélemények szabad közlése az ember egyik legértékesebb joga; ennélfogva minden állampolgár szabadon beszélhet, írhat, nyomtathat, a törvény által meghatározott esetekben azonban az e joggal való visszaélés miatt felelnie kell³¹.”* Hasonlóképp rendelkezik az 1791. évi polgári Alkotmány is: *“természetjogként és polgári jogként szavatolja”* minden embernek *“azt a jogát, hogy gondolatait elmondja, leírja, kinyomtathassa és terjeszthesse, anélkül, hogy ezeket az írásokat terjesztésük előtt, bármiféle cenzúrának vagy vizsgálatnak lehessen alávetni”*. A törvényhozó hatalom semmiféle olyan törvényt nem hozhat, amely ezt a jogot korlátozza *“minthogy azonban a szabadság abban áll, hogy mindazt megtehetjük, ami mások jogát és a közbiztonságot nem sérti, a törvény büntetéseket állapíthat meg olyan cselekmények esetére, amelyek ártanak a társadalomnak, mivel a közbiztonságot vagy mások jogait sértik³².”* A sajtószabadság ezen eszménye - amit az 1793. évi Emberi és Polgári Jogok nyilatkozata (7. cikk) is megerősített - azonban a gyakorlatban nem érvényesült: az ellenforradalminak minősülő, vagy a köztársaság *“belső és külső biztonsága ellen konspiráló”*, vagy a királyság intézményének helyreállításáról szóló írásokat terjesztő sajtótermékek 1797-ben betiltásra kerültek. NAPOLEON 1805-től újra bevezette a cenzúrát, a restauráció pedig formálisan is felszámolta a sajtó szabadságát, s az időszakos lapok megjelenését előzetes engedélyhez kötötte (1830). A sajtószabadság követelése, a *“köz véleményének”* megjelenítési szabadsága, mint eszmény tovább élt: az 1848-as forradalmak legfontosabb követelései közé tartozott, s vált a rákövetkező évszázadban a politikai hatalom által azonban gyakran korlátozott, majd a demokratikus folyamatok révén újra és újra

²⁹ Hans Hattenhauer: *Europäische Rechtsgeschichte*, 3. Auflage, C.F. Müller Verlag, Heidelberg, 1999, p. 581.

³⁰ *“A Kongresszus nem alkothat semmiféle törvényt valamely vallás bevezetésére, vagy szabad gyakorlásának tiltására; vagy a szólás, vagy a sajtó szabadságának a korlátozására; vagy a népnek a békés gyülekezésre, és a kormányhoz intézett, sérelmek orvoslását célzó kérelmezésére irányuló jogainak gyakorlására:”* (In.: *Bevezetés az egyetemes állam és jogtörténet forrásaiba*, I. kötet, 3. változatlan utánnyomás, Tankönyvkiadó, Budapest, 1976, p. 178).

³¹ In.: *Bevezetés az egyetemes állam és jogtörténet forrásaiba*, I. kötet, p. 222.

³² In.: *Bevezetés az egyetemes állam és jogtörténet forrásaiba*, I. kötet, p. 231.

mege erősített, s csak indokolt körben mások jogai és a társadalom védelme érdekében korlátozható alapjoggá.

IV. A távközlés forradalma

1. *A negyedik, a távközlési információs forradalmat valamely információ elektronikus úton történő, lényegében azonnali célba juttatásának technikai értelemben vett megoldásához kötjük (vezetékes információtovábbítás: távíró /1837/, telefon /1876/, vezeték nélküli információtovábbítás: szikratávíró /1898/, rádió /1912/, televízió /1931/, műholdas információtovábbítás: 1962, mobiltelefon: 1991-92).*

Az elektronikus úton közvetített információval, információs szolgáltatásokkal kapcsolatos jogi szabályozás igénye végső soron az iparosodás révén átalakult államok felismert funkcióváltásához köthető: *HATTENHAUER* szerint *“Azzal, hogy a gazdaság Európa sorsává lett, az állam többé nem korlátozhatta elsődleges szerepét a béke biztosítására. Ám a koncessziók rendszerét az iparszabadság eszméjének kellett feláldoznia. Ami azonban e területen az állami kontroll vonatkozásában kihalt, a felügyeleti feladatok megszorodásában élt tovább³³.”* Az ipari állam jogalkotásának célja elsősorban a technika új formái terjedése révén a polgárra leselkedő veszély elhárítása volt: *“Az iparszabadság jogi előírásokat és határokat követelt”*.

A vasúttal kezdődött, a városi gázközmű-szolgáltatások és a városi tömegközlekedés szabályozásával folytatódott, az elektromosság, a távíró, a távbeszélő, végül a rádió, a televízió, az atomenergia felhasználásának szabályozásával bomlott ki. Az ipar szabályozásának bizonyos területei fontosságukban kiemelkedtek, új jogágak jöttek létre (környezetjog), mások az igazgatási jog rendszerén belül váltak kvázi önálló területté. Az információ gazdasági hatalommá vált: a technikai tudás, az információ és a hír nemzetközileg nagy jelentőségre tett szert. *“Aki a telefon vagy a távíró segítségével legkorábban jutott valamely ismeret birtokába, túlszárnyalhatta a konkurenciát. A tudás hatalommá vált, az ismeret megszerzése és továbbítása kényes jogi tárgyá. Befektetést igényelt, jövedelmet hozott, s a jogosulatlan eltulajdonítás ellen védelmet követelt.”³⁴* Ennek révén alakulnak ki a szellemi tulajdon mai jogvédelmének nemzeti és nemzetközi alapjai, másrészt a technikai szakigazgatási jogok, de a változások a polgári jogi felelősségi rendszert is átalakítják. Az állam egyik oldalról biztosítja a szolgáltatásnyújtás gazdasági szabadságát, másik oldalról azonban az igazgatási jog által biztosított ellenőrzés eszköztárával élve törekszik a folyamatokat kontroll alatt tartani, s természetesen nem csak Európában, de a többi ipari államban is.

E kontroll mértéke és gyakorlásának módja azonban országoként igen eltérő lehetett. A polgárháború utáni Egyesült Államokban *“1865 és 1914 között minden idők egyik legjelentősebb ipari fellendülése zajlott le; és Amerika mint két világháború fegyverraktára és bolygónk első számú ipari hatalmassága zárta le ezt az időszakot.”³⁵* Mindezt nagymértékben segítette elő, hogy az iparfejlődés első évtizedei-

³³ *Hattenhauer*, im. p. 662.

³⁴ *Hattenhauer*, im. p. 664-666.

³⁵ *Carl N. Degler*: *Az élő múlt - milyen erők formálták Amerika mai képét?*, Európa Könyvkiadó, Budapest, 1993, p. 246.

ben, a nagy trösztök és monopóliumok kialakulásának idején - *JAMES TRUSLOW ADAMS* szavával: a “*dinoszauruszok korában*”³⁶ - az európaihoz hasonló állami kontroll még nem működött.

2. Az ipari fellendülés kezdeti időszakában (mikor a polgárháború utáni, meggyengült központi hatalom a “fizetendő árra tekintet nélkül” tartotta helyesnek a magánvállalkozások támogatását) fel sem merült a korlátozás szándéka (az első “vasúti bizottságok” életre hívásának célja épp a vasúttársaságok földszerzésének elősegítése volt), s az állami kontroll két legfontosabb biztosítéka (a törvény és az ellenőrzésre hivatott adminisztrációs szervezet) még évtizedeken keresztül hiányzott³⁷. Ahogy a jogtörténész *LAWRENCE M. FRIEDMAN* jellemzi e korszakot: “... a lenyűgöző tömeget képező középosztálybeli népesség - vágyva a biztonságra, ha nem a hatalomra - egyre több és több követelést fogalmazott meg a kormány irányában és a kormányon keresztül. Az ország hatalmas volt, termékei hatalmasak voltak, technológiája hatalmas volt, s a köz érdekének különféle megnyilvánulásai formáira válaszul lassan kormányának is azzá kellett lennie. A tömegközlekedés és a kommunikáció megnövelte az érdekcsoportok potenciális nagyságát, nagyhatalmú ügynökségeket hozott létre, melyeket ellenőrizni kellett, s a társadalmi ellenőrzést technológiaiává, ezzel sokkal rugalmasabbá tette”³⁸. A tömegtermék, tömegpiac, az egyén eljelentéktelenedésének világában az ellenőrzés vált kulcsszóvá: a bíróságok e téren nem bizonyultak megfelelő szabályozóknak, az állam beavatkozási lehetősége, az erre vonatkozó autoritása - alkotmányos elvekre visszavezethetően - “hagyományosan gyenge” volt. Az információtovábbítás új technológiai módozatai (távíró, telefon) tehát a feltalálásukat követő néhány évtizeden belül már az ipari állam infrastruktúrájához tartoztak: a velük kapcsolatban felmerülő kérdéseket a szakjogok választották meg. Egyre inkább előtérbe kerül a jog egy régi-új funkciója: a gazdasági szereplők közötti arányeltérések kiküszöbölésének normatív eszközökkel való elősegítése, a fogyasztóvédelem.

A XX. század eleje, majd a két világháború közötti időszak európai állam- és jogrendjének jellemzésére *HANS HATTENHAUER* a “gazdasági állam” kifejezést használja: a történeti fejlődés e szakaszát a “gazdasági közjog” (az állam által a vállalkozások és azok működése számára kialakított jogi előfeltételek) intézményrendszere határozza meg. E jog “nem volt már többé azonos a régi kereskedelmi joggal”³⁹: a gazdaság szerkezetének változásával, a gazdasági hatalom koncentrációjával (trösztösödés, kartellok létrejötte, a javak tömegtermelésének kialakulása, a gazdasági hatalom nemzetközivé válása) a társadalmi igazságosság fenntartása érdekében az állam jogi előírásokkal igyekszik ellensúlyozni. Ez egyfelől a versenykorlátozó megállapodások tilalmában, a kartelljog kialakulásában, másfelől a fogyasztóvédelem intézményrendszerének megteremtésében érhető leginkább tetten. “A fogyasztó-

³⁶ Lsd. *James Truslow Adams*: Amerika eposza - az Egyesült Államok története, Az Atheneum kiadása, Budapest, é.n., pp. 317-337.

³⁷ Az egyes államok szintjén történt ugyan ilyen jogalkotási próbálkozás, ám a vasutak megregulázását és ellenőrzését speciális bizottság felállítása útján célzó egyik korai törvényt (Kansas, 1898) szinte haladéktalanul alkotmányellenesnek nyilvánították és megsemmisítették (*State ex rel. Godard v. Johnson*, 61 Kans. 803, 60 Pac. 1068 /1900/).

³⁸ *Lawrence M. Friedman*: History of American Law, 2.nd Ed., Simon and Schuster, New York, 1985, pp. 440.

³⁹ *Hattenhauer*, im. p. 716.

tók - jobban, mint valaha - a gyártók kínálatától váltak függővé. A felemelkedő, nemzetközi gazdasági hatalmak irányában - jobban, mint valaha - válik kérdésessé a szerződéses szabadság eszméje. Az árakat nem a termelő és a végfelhasználó alkudja ki, hanem a gyártók konkurenciaharca tartja mozgásban. A fogyasztó egyre több általános szerződési feltételnek és egyre bonyolultabb értékesítési technikáknak kell, hogy alávesse magát. A fogyasztóvédelem állami feladattá válik. Már a XIX. század végén jelen van: a részletfizetési ügyletek és az általános szerződési feltételek bírósági kontrollja, az új uzoratorvények, a verseny és a minőségi követelmények állami ellenőrzése révén. A magánjog a végfelhasználó és a kereskedő viszonyában még mindig a kötelmi viszonyok személyes modelljében élt, miközben a termelés s a kereskedelem elvesztette személyhez kapcsolódó jellegét, s egy típusos, sajátos jogrend révén kerül szabályozásra⁴⁰.” A fogyasztóvédelmi jog - mint WOLFGANG FIKENTSCHER szerint - a “bizonytalanság idején⁴¹” született: olyan intézményrendszer, mely egy mindaddig “jogmentes térbe” behatolva a főszabály - jelen esetben a XIX. századi, nagy európai polgári jogi kodifikációk által szentesített szerződési szabadság, a formakényszer hiánya alapelvei - alól kivételt, új jogot teremtett. Mindez érvényes volt a tömegtermékké lett információra, tömegszolgáltatássá vált kommunikációra is.

3. A technicizálódás a magánjog egy másik területén is komoly kihívásokat támasztott. Mindaz az információ, mely korábban csak *verbálisan, írott, vagy nyomtatott* formában volt megosztható immár *elektronikus úton is hozzáférhetővé* vált: ebben az új környezetben a *szellemi tulajdon sajátos kérdései újraértelmezésre szorultak*. A másfél évszázada zajló folyamat *minden szakasza új és új társadalmi⁴² és jogi problémákat* vetett fel: ezek részben *az információtovábbításhoz használt technológia működtetésével*, a működés előfeltételeinek és a szolgáltatás feltételrendszerének biztosításával, biztonságosságával, részben *a továbbított, más számára* (az esetleges érintettek bejegyzése nélkül) *megismerhetővé tett ismerettel magával⁴³* (az ismeret tartalmával) voltak kapcsolatba hozhatók.

V. A számítógép és az Internet forradalma

1. Az ötödik információs forradalom, a számítógép forradalma (1948-1981) kezdetben nem a kommunikáció (ismeretközlés) területét érintette: a számítógép még nem a *kommunikáció, hanem az információ raktározásának és feldolgozásának eszköze volt⁴⁴*. Működését egyrészt dologi alapú (hardver), másrészt a működését

⁴⁰ Hattenhauer, im. p. 720.

⁴¹ Wolfgang Fikentscher: Methoden des Rechts in vergleichenden Darstellung, Band IV, Dogmatischer Teil, J.C.B. Mohr (Paul Siebeck), Tübingen, 1977, p. 172.

⁴² Lsd.: Wiebe Bijker - Thomas P. Hughes - Trevor Pinch (Eds.): The Social Construction of Technological Systems, MIT Press, Cambridge, 1987.

⁴³ Vö.: Wolfgang Hoffmann-Riem - Jens-Peter Schneider: Rechtswissenschaftliche Innovationsforschung, Grundlagen, Forschungsansätze, Gegenstandsbereiche, Schriften zur rechtswissenschaftlichen Innovationsforschung, Band I, Nomos, Baden-Baden 1998.

⁴⁴ A történeti fejlődéshez lsd.: W. Steinmüller: Informationstechnologie und Gesellschaft. Einführung in die Angewandte Informatik, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt, 1993, Martin Campbell-Kelly - William

vezérlő utasítás-sorozatból álló program (szoftver) teszi lehetővé. Képes az információ kezelésére, meghatározott feladatok elvégzésére (adatfeldolgozás), az adatok strukturált formában való megőrzésére. A számítógép előállítás, használata egyszerre vehet fel iparjogvédelmi jogi (hardverelemek), szerzői jogi (számítógépes programalkotás, adatbázisok). A *kilencvenes évek elejétől lényegében a számítógép bárki számára elérhetővé vált* (perszonalizáció): *minden olyan emberi tevékenységben jelentős szerepet kapott, melynek az információ előállítása, feldolgozása, tárolása, összekapcsolása és megosztása részét képezi.*⁴⁵ Az “információs robbanás” alapvető kérdése nem a “gépesítés”, az “automatizálás” irányából vetődött fel (ez az ipari társadalomban még kulcsfontosságúnak minősült⁴⁶), hanem az ipar utáni társadalom megváltozott gazdasági-társadalmi viszonyai, szerkezete sajátosságainak megfelelő, szükségszerűen felmerülő információtovábbítási- és megosztási igény felől, melynek kiszolgálására a hagyományos infrastruktúrák immár elégtelennek mutatkoztak.

Az utolsó nagy technológiai forradalom nyomán kialakuló információs társadalom alapvető jellemzője, hogy közegében az információ közvetlen termelőerővé, a gazdasági és társadalmi folyamatok minden szintjén és szinte minden összefüggésében jelen lévő tényezővé válik⁴⁷.

E - nem egyidejűleg, de minden technikai alapú civilizációban végbemenő - változásokra a jognak ismét reagálnia kellett: az új közegben felmerülő problémák a nemzeti jogok, s különösen a gazdasági-kereskedelmi jogok felé a folyamatos megújulás kihívását támasztották. *A szabályozott, vagy szabályozásra váró kérdéseket a közös elemek* (az információ, a technika és technológia, az egyes szereplőket összekötő távközlési hálózatok, a távollévők közötti ügyletek különleges jogi megközelítésének igénye) *sajátos módon kapcsolják össze. A terület viszonylagos önállóságát* (az információs társadalom alapvető kérdéseitől el nem választva, de külön kezelve) *az érintett jogviszonyok alapvetően közös mozzanata teszi lehetővé.* E mozzanatok kimutatása úgy a common law-jogrendszerekben, mint az európai (kontinentális)

Aspray: Computer: a history of the information machine, Basic Books, New York, 1996, ill. *Paul E. Ceruzzi*: A history of modern computing, MIT Press, Cambridge, Mass., 1999.

⁴⁵ Az informatika a társadalomfejlődésre gyakorolt hatásaihoz lsd. *J. Friedrich - T. Herrmann - M. Peschek - A. Rolf* (Hrsg.): Informatik und Gesellschaft, Spektrum, Heidelberg, 1995, *B. Schinzel* (Hrsg.): Schnittstellen. zum Verhältnis von Informatik und Gesellschaft, Vieweg, Wiesbaden, 1996., a számítógépek perszonalizációjához: *Michael Friedewald*: Der Computer als Werkzeug und Medium: die geistigen und technischen Wurzeln des Personal Computers, Verlag für Geschichte der Naturwissenschaften und der Technik, Berlin, 1999, *James Brook - Iain Boal* (Eds.): Resisting the Virtual Life: The Culture and Politics of Information, City Lights Books, San Francisco, 1995, *Manuel Castells*: The Power of Identity - The Information Age: Economy, Society and Culture, Vol. 2., Blackwell, London, 1998.

⁴⁶ A matematikus *NORBERT WIENER* – akit *NEUMANN JÁNOS* mellett joggal tartanak a számítógép egyik “atyjának” – az ötvenes évek elején, az automatizált gyárakkal kapcsolatosan írta: “Az én nézőpontom szerint annak az emberi munkának nagy része, amit az automatizált gyár fölőssé tesz, tulajdonképpen embertelen munka, amelyet csak az ipari forradalom óta tekintettek az emberek természetes feladatának. Ennek ellenére e munka hirtelen kiiktatásának a munkanélküliség vonatkozásában katasztrofális következménye lehet, ha nem gondoskodnak a megfelelő kompenzálásról. Hol helyezkedjenek el a fölőssé vált munkások? A magától értetődő válasz az, hogy az automatizált gyárakban is sok javítóra, szakmunkásra, programozóra és a gépeket speciális feladatok ellátására alkalmassá tevő adaptáló szakemberre lesz szükség.” (*Norbert Wiener*: Matematikus vagyok, Gondolat, Budapest, 1968, p. 279. (Lsd. még: *Wassily Leontief*: A gépek és az ember, in.: *Wassily Leontief*: Terv és gazdaság – Válogatott tanulmányok, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1977, pp. 223-234).

⁴⁷ Az információs társadalom technikai és társadalmi hátterének korai, áttekintő feldolgozásához lsd.: *James R. Beniger*: The Control Revolution: Technological and Economic Origins of the Information Society, Harvard University Press, Cambridge, 1986.

jogokban sajátos, de alapvetően gyakorlatinak mondható megközelítési módokat hívott életre.

2. Az amerikai *CyberLaw* vagy *Cyberspace Law* a jogi problémák felé a kibernetikai (számítástechnikai, informatika) jelenségek sajátos dimenziója felől közelít, melyek a kibertérben- és időben a hálózatok által való összekapcsoltságuk révén alkotnak egységet. Elemzése körében vizsgálja kibertér szereplőit, mozgásterüket, jogi helyzetüket, a szereplők összekapcsolódásának lehetőségeit, a szereplővé válás feltételeit, az összekapcsolódás sajátos módjára visszavezethető (technikai, hardver- és szoftver alapú) problémákat, a hálózati szereplők egymás közötti és őket a “valós világhoz” kapcsoló jogviszonyait. A *CyberLaw* kezdetektől arra törekedett, hogy a már meglévő jogot alkalmazza (kiterjessze) a hálózati életviszonyokra, azaz a jog szempontjából értelmezze, adaptálja azokat.⁴⁸

A *CyberLaw* csak egyike a diszciplína amerikai jogtudományi megközelítési módjainak, mindazonáltal a legtipikusabbnak mondható: a *Computer Law* a jelenségek felé a számítástechnikai alap felől közelít, az amerikai *Internet Law* a hálózat jogi sajátosságait vizsgálja elsődlegesen. A *common law* talaján álló feldolgozások – bár természetesen sok átfedést mutatnak az európai *Internet-joggal*, s tárgyakat sokszor ugyanazzal a terminológiával jelölik – a kontinentális jog jogrendszeri-jogági besorolás törekvő (a közjogot-magánjogot határozottan elválasztó) megoldásaival összevethetők, a párhuzamok megtalálhatók, de nem azonosíthatók egymással. A *CyberLaw* alapjában véve két megközelítést ismer: az egyik a közjogi-filozófiai, mely az amerikai jogirodalomban napjainkig jelentős szerepet tölt be, a másik az üzleti-kereskedelmi, mely a *business law* mintájára lényegében “elektronikus üzleti jogot” tárgyalja. A rendszeres megközelítés igényével fellépő munkák közül a “legáltalánosabb” profillal rendelkezők is elsődlegesen az üzleti, gyakorlati szempontokra összpontosítanak.

Az amerikai *CyberLaw*, *Internet Law* nagy teret szentel az “Internet governance”, a hálózati hatalomgyakorlás kérdéseinek. Míg az európai *Internet-jog* evidenciaként fogadja el, hogy a jog a hálózati életviszonyokban is érvényesül (legfeljebb az érvényesülés mértékét, szintjeit, a jogi szabályozás indokoltságát vizsgálja), a *CyberLaw* számára ez máig sem eldöntött kérdés: a “virtuális világ”, mint a hagyományos (nemzeti) joghatóságok alá nem vonható környezet önállóságának koncepciója mély gyökerekre nyúlik vissza, s napjainkban is érvényesül. A *CyberLaw* filozofikusabb, nagyobb teret szentel az alkotmányos szabadságjogok érvényesülése kérdéskörének. Míg elfogadja, hogy a kereskedelmi viszonyok körében szükségszerű (kötelmi jogi jellegű) korlátozások elképzelhetők, a *business law*-nak a kibertérben is érvényesül-

⁴⁸ Tovább, a témára vonatkozó irodalom: Edward A. Cavazos — Gavino Morin: *Cyberspace and the Law: Your Rights and Duties in the On-Line World*, MIT Press, 1994, Lance Rose-Joanne Cuthbertson: *Netlaw: Your Rights in the Online World*, The Guidebook to the Changing Legal Frontier, Osborne Paperback, 1995, David R. Johnson — David G. Post: *Law and Borders – The Rise of Law in Cyberspace*, 1996, <http://www.cli.org/X0025_LBFIN.html>, (1-18), Thomas J. Smedinghoff — Andrew R. Jr Basile– Geoffrey Gilbert: *Online Law: The SPA's Legal Guide to Doing Business on the Internet*, Addison-Wesley Pub Co, 1996, Lawrence Lessig: *The Law of the Horse: What Cyberlaw Might Teach* (1997), <http://stlr.stanford.edu/ST-LR/Working_Papers/97_Lessig_1/Article_txt.txt> (1-47), David Johnston-Sundy Handa-Charles Morgan: *Cyberlaw: What You Need to Know About Doing Business Online*, Stoddart Pub., 1997, Jonathan Rosenoer: *Cyberlaw: the Law of the Internet*, Springer Verlag, 1997, J. Dianne Brinson — Mark F. Radcliffe: *Internet Legal Forms for Business*, Ladera Press, 1997.

nie kell, elveti a szólásszabadság, a vélemény nyilvánítás szabadságának bármilyen szűkítését.³ A német, osztrák, francia "Internetjog" a kontinentális hagyományokból adódóan más megközelítést követ, s sajátos módon inkább ehhez, s nem az amerikai CyberLaw-szemlélethez áll közelebb az angol Internet-jogi tárgyalási mód is. Az Internetjog körében két tipikus feldolgozási lehetőséggel találkozunk: az egyikre a problémák horizontális, a másikra vertikális tárgyalása jellemző.

A - főként a gyakorlat irányából közelítő - Internet-jogi tárgyalási mód a német jogirodalomban ma is tipikusnak mondható: ezt követik *THOMAS HOEREN*⁴⁹, *TOBIAS STRÖMER*⁵⁰, *BERT EICCHORN*⁵¹, *OLIVER LOOCK-WAGNER*⁵², *MARKUS KÖHLER* és *HANS-WOLFGANG ARNDT*⁵³, *VOLKER BOEHME-NEßLER*⁵⁴ összefoglaló ígérennyel készült munkái is. Általában a távszolgáltatások – 1997 óta törvényi alapokon nyugvó – jogának feldolgozását, a szerzői- és domainjogi kérdések áttekintését adják, reklámjogi, felelősségi jogi, szerződési jogi, nemzetközi kollíziós jogi témaköröket járnak körül. Az egyes részterületeknek átfogó feldolgozásai is születtek: a felelősségi jog körében *STEFAN M. FREYTAG*⁵⁵, *ULRICH SIEBER*⁵⁶ és *STEFAN PANKOKE*⁵⁷, a szerződési jog körében *FUCHS*, *MANKOWSKI*, *PRUGGMEYER*, *RIEHMER*, *SCHMIDT*, *SCHUPPERT* és *SPINDLER* nagymonográfiája⁵⁸, a szerzői jog körében *ALEXANDER KLETT*⁵⁹, *HORST-PETER GÖTTING*⁶⁰ és *CARSTEN INTVEEN*⁶¹, a domainjog körében *JENS BRÜCKING*⁶² munkái érdemelnek különösen említést.

A legújabb, áttekintő igényű munkáknál azonban már szemléletváltás figyelhető meg: az "Internet" jogi kérdéseit egyre inkább az elektronikus kereskedelem szempontjaira is figyelemmel vizsgálják. *DETLEF KRÖGER* és *MARC A GRIMMY* vastkos internetjogi kézikönyve⁶³, *BERNARD* és *MATTHIAS DROLL* vékony, de minden alapvető kérdést érintő, sok szemlélető ábrával ellátott, a gazdasági-jogi képzés számára írt tansegédlete, *THOMAS HOEREN*⁶⁴ 2001. nyarán megjelent kismonográfiája lehet példa erre.

A francia, olasz, spanyol, portugál Internet-jogi megközelítésekben kevésbé fedezhető fel valamely alapvető irányultság: egyaránt találkozunk a "hagyományos"

⁴⁹ *Thomas Hoeren: Rechtsfragen des Internet*, Köln, RWS-Verlag, 1998.

⁵⁰ *Tobias H. Strömer: Online-Recht. Rechtsfragen im Internet*, dpunkt-Verlag, 1999.

⁵¹ *Bert Eichhorn: Internet-Recht – Ein Lehrbuch für das Recht im World Wide Web*, Fortis, Köln-Wien-Aarau-Bern, 2000.

⁵² *Oliver Loock-Wagner: Das Internet und sein Recht*, Verlag W. Kohlhammer, Stuttgart-Berlin-Köln, 2000.

⁵³ *Markus Köhler-Hans Wolfgang Arndt: Recht des Internet*, 2., völlig neubearbeitete und erweiterte Auflage, C.F. Müller Verlag, Heidelberg, 2000.

⁵⁴ *Volker Boehme-Neßler: Internetrecht.com - Strukturen, Zusammenhänge, Regelungen, DTV*, München, 2001.

⁵⁵ *Stefan M. Freytag: Haftung im Netz*, Verlag C.H. Beck, München, 1999.

⁵⁶ *Ulrich Sieber: Verantwortlichkeit im Internet – Technische Kontrollmöglichkeiten und multimediarrechtliche Regelungen*, Verlag C.H. Beck, München, 1999.

⁵⁷ *Stefan L. Pankoke: Von der Presse- zur Providerhaftung – Eine rechtspolitische und rechtsvergleichende Untersuchung zur Inhaltsverantwortlichkeit im Netz*, Verlag C.H. Beck, München, 2000.

⁵⁸ *Andreas Fuchs – Peter Mankowski – Steffen Pruggmayer – Klaus Riehner – Markus Schmidt – Stefan Schuppert – Gerald Spindler: Vertragsrecht der Internet-Provider*, Verlag Dr. Otto Schmidt, Köln, 2000.

⁵⁹ *Alexander Klett: Urheberrecht im Internet aus deutscher und amerikanischer Sicht*, Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden, 1998.

⁶⁰ *Horst-Peter Göttling: Multimedia, Internet und Urheberrecht*, Dresdner Univ. Presse, München, 1998.

⁶¹ *Carsten Intveen: Internationales Urheberrecht und Internet*, Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden 1999.

⁶² *Jens Brücking: Namens- und Kennzeichenrecht im Internet (Domainrecht)*, Verlag W. Kohlhammer, Stuttgart-Berlin-Köln, 1999.

⁶⁴ *Thomas Hoeren: Grundzüge des Internetrechts, E-Commerce, Domains, Urheberrecht*, Verlag C.H. Beck, 2001.

internetjogi⁶⁵, a problémákra általános igénnyel való reflexiót célul tűző tárgyalási módokkal, multimédia-jogi⁶⁶ (tehát elsősorban az Internet média-jellege felől közelítő), elektronikus kereskedelmi⁶⁷ és kiberjogi feldolgozásokkal. A francia jog *cyberdroit*, az olasz *diritto nel cyberspazio*, a portugál *direito no cibarspaço*⁶⁸ inkább csak nevében emlékeztet az amerikai kiberjogra: inkább általános internetjogi feldolgozásoknak tekinthetők, melyek az elektronikus kereskedelmi kérdéseknek is komoly figyelmet szentelnek.

4. Az Internet angol jogirodalma (és megközelítési lehetőségei) napjainkban alapvetően négy fő irányzatra osztható: az első az információ technológiai-jogi kérdéseivel általában és széleskörűen foglalkozó *információtechnológiai jog* (ahol az Internet sajátos problémái az egyik alterületet képezik), a második – mely megközelítési módjában az amerikai CyberLaw-hoz áll legközelebb – az *Internetet az információs társadalom összefüggéseiben* vizsgáló, inkább jogszociológiai indíttatású megközelítés, a harmadik a kontinentális jogi értelemben vett, az Internetjoghoz közel álló brit *hálózati jog*, végül a negyedik az üzletvitel sajátos kérdéseire összpontosító *üzleti-elektronikus kereskedelmi jog*.

Az információs-társadalmi technológiai, vagy *információtechnológiai jog* a technikai fejlődés által életre hívott problémákra – elsősorban a számítógéppel összefüggő kérdésekre — koncentrálni, olyan megközelítés, mely napjainkra “saját jogán” nyert az egyetemi oktatásban elismertséget.⁶⁹ Fő területei – DIANE ROWLAND és ELIZABETH MACDONALD nyomán – a számítógépes programalkotás oltalmának és hasznosításának (szerződések), a szoftver felelősségének, a számítógépes hálózatoknak (elektronikus kereskedelem, a személyes adatok védelme, a kibertér büntetőjoga, végezetül a szellemi tulajdon az Internetes védelmének kérdései) számítnak. Az angol *információs társadalmi jog* – e szemléletet IAN LOYD képviseli – az információtechnológiai vizsgálódásokat tágabbra nyitja: az adatvédelem, a számítógépes visszaélések (számítógépes csalás, hacking, vírusok), a tartalomért való büntetőjog felelősség, a szellemi tulajdon joga, a szoftver- és adatbázis-jog, a személyiségvédelem joga, az elektronikus szerződések, a fogyasztóvédelem és az Internet adójoga sorolhatók körébe.⁷⁰ Az Internet, mint társadalmi-politikai, s nem technikai probléma felől közelítő irányzatok vezető egyénisége YAMAN AKDENIZ, a leedsi egyetem kiberjogi kutatócsoportjának tagja, 1997-től a brit kiberjogvédeő szervezet, a Cyber-Rights&Cyber-Liberties elnöke. E szemléletben a politikai szabadságjogok érvényesülése, a normatív szabályozás indokolt korlátok közé szorítása

⁶⁵ André Bertrand-Thierry Piette-Coudol: *Internet et le droit*, Presse Universitaires de France, Paris, 2000, Christiane Féral-Schuhl: *Cyberdroit – Le droit à l'épreuve de l'internet*, 2e édition, Dunod, Paris, 2000, Orsola Torrani-Sara Parise: *Internet e diritto*, Milano per la Multimedia, Il Sole 24 Ore, Milano, 1998.

⁶⁶ Alain Bensoussan: *Le multimédia et le droit*, Editions Hermes, Paris, 1998.

⁶⁷ Giorgio Rognetta: *Il Commercio Elettronico (Diritto&Informatica)*, Edizioni Simone, Roma, 2000, Javier Ribas Alejandro: *Aspectos Jurídicos del Comercio Electrónico en Internet*, Editorial Aranzadi, Pamplona, 2000, Alain Bensoussan: *Le commerce électronique – aspects juridiques*, Editions Hermes, Paris, 1998, Pierre Breese: *Guide juridique de l'Internet et du commerce électronique*, Librairie Vuibert, Paris, 2000.

⁶⁸ Francesco Brugatella— Francesco M. Landolfi: *Il diritto nel Cyberspazio*, Tendenze, testi e protagonisti nel Web giuridico italiano (1998/1999), (Diritto&Informatica) Edizioni Simone, Roma, 1999, Manuel Lopes Rocha-Mário Macedo: *Direito no cibarspaço*, Edições Cosmos, Lisboa, 1996.

⁶⁹ Dianne Rowland – Elizabeth Macdonald: *Information Technology Law*, Cavendish Publishing Ltd., London-Sydney, 2000, p. 2

⁷⁰ Vö.: Ian Lloyd: *Legal Aspects of the Information Society*, Butterworths, London, Edinburgh, Dublin, 2000

a domináns, vizsgálják a jogászi hivatás számára az Internettel megnyíló lehetőségeket, az elektronikus demokráciával, a közérdekű információ-jutással kapcsolatos problémákat. Egy-egy jelenség mögöttes szociológiai, kriminológiai, sőt, alkalmanként pszichológiai (gyermekpornográfia, hacking) tartalmának feltárására törekednek, s a problémák komplex – nem elsősorban normatív – kezelésére tesznek javaslatot.⁷¹

A brit *Internetjog* a világháló nyújtotta globális kommunikációs lehetőségek technikai és gazdasági hátterének feltárását, a hatályos jog bemutatását és a szabályozási hiányosságok feltárását célozza⁷². Tipikusan a domain nevek, a tartalomszolgáltatások igénybe vételi lehetőségei, a felelősség, az azonosíthatóság és anonimitás, a szerződések, a joghatóság, a szabályozás és a jogérvényesítés kérdéseivel foglalkozik. Megközelítése – annyiban, amennyire a sajátos, a hétköznapi élettől eltérő körülmények vázolásához szükséges – technikai, e megváltozott közegben keresi a hatályos jog működésének lehetőségszisztemét és az új kihívások megválaszolásával kapcsolatos lehetséges – nemzeti és nemzetközi – utakat.

A brit Internetjogban – csakúgy, mint a kontinensen – a legutóbbi időben már előterébe kerültek az elektronikus kereskedelemmel kapcsolatos speciális kérdések szerinti tárgyalás. Ez részben a hagyományos problémablokkok tárgyalási sorrendjének változásában, részben új problémakörök megjelenésében mutatkozik meg. Az elektronikus kereskedelem alatt szűkebb értelemben véve a szerződési jogot (és ehhez kapcsolódn az elektronikus aláírás jogát), a fizetéseket, az adatvédelmet értik, ehhez kapcsolódik a szellemi tulajdon joga (domain nevek, a domain név és a védjegy konfliktusa, szerzői jog az interneten, a szellemi tulajdon nemzetközi vonzatai), a tartalomfelelősség (személyiségvédelem,pronográfia, kérértlen elektronikus kereskedelmi posta, valamint a távközlési szolgáltató felelőssége.⁷³ A kifejezetten a gyakorlati szempontokatfigyelembe vevő tárgyalások e mellett teret szentelnek a reklámjogi, fogyasztóvédelmi, biztosítási, adóügyi, vitarendezési és perjogi vonzatoknak is⁷⁴.

Valamennyi megközelítési mód középpontjában a “hálózat” áll: az életviszonyokat elsődlegesen abból a szempontból vizsgálják (és kísérelik meg megszerezni), hogy azok miként hozhatók a globális kommunikációs hálózattal, az Internettel közvetlen összefüggésbe. A *CyberLaw* számára súlyozottan fontos a kibertér az alkotmányi alapelvekre visszavezethető szabadságának kérdése (ide értve az üzleti szabadságot, a kereskedelmi kommunikáció korlátozhatatlanságát is) – az Internetjog inkább (elfogadva az állami beavatkozás szükségszerűségét, mely adott körben /s közérdekből/ akár az alkotmányos és gazdasági alapjogok korlátozásával járhat) a “játéktér lehetőségeit” vizsgálja.

A leglényegesebb különbség azonban a jogrendszerek sajátosságaira vezethető vissza: a *CyberLaw* a *common law*, az Internetjog a kontinentális, közelebbről a római-germán jogok tradícióiba ágyazottan beszél – lényegében ugyanarról. Az

⁷¹ Vö.: *Yaman Akdeniz - Clive Walker - David Wall: The Internet, Law and Society*, Longman— Pearson Education Ltd., London-Harlow, 2000.

⁷² Vö.: *Christopher Reeds: Internet Law: Text and Materials*, Butterworths, London-Edinburgh-Dublin, 2000.

⁷³ *Lilian Edwards-Charlotte Waelde (Ed.): Law and the Internet, A Framework for Electronic Commerce*, Hart Publishing, Oxford-Portland, 2000.

⁷⁴ Vö.: *Susan Singleton: eCommerce – A Practical Guide to the Law*, Gower Publishing Limited, 2001.

újabb (1997-2003) évek jogfejlődése további sajátosságnak tekinthető, hogy az Európai Unió tagállamai és a csatlakozásra váró, tagjelölt országok nemzeti jogaira az EK-jog “elektronikus intézményei” (adatvédelem, szellemi tulajdon, a távközlést, majd a hírközlést érintő irányelvek, elektronikus aláírás, elektronikus kereskedelem, fogyasztóvédelem és szerződési jog, jogviták bíróságok előtti és bíróságon kívüli rendezése) igen intenzív hatást gyakoroltak, s e területen máris indokoltan beszélhetünk egy, közel harminc országot érintő, lényegében azonos jogintézményi rendszert bevezető regionális egységjog kialakulásáról. Ugyancsak nagy jelentőséggel (de kevésbé közvetlen hatással) bírnak az Európa Tanács egyes, széles körű tagállami csatlakozással alkalmazásra kerülő egyes egyezményei (adatvédelem, számítógépes bűnözés, elektronikus kereskedelem) és ajánlásai (információbiztonság, informatikai együttműködés) is.

A problémák, jogi megoldások praktikus-deszkriptív megközelítési módjainak (“felkatalogizálása”) a hétköznapi életben gyümölcsözőnek bizonyulhat – ám lényeges kérdések maradnak válasz nélkül, s a megközelítés jellegéből adódóan nem céljuk a diszciplináris megalapozás sem. Erre a - megkerülhetetlennek látszó - feladatra a jövőben elsődlegesen az egyetemi oktatás s a jogtudományi kutatások vállalkozhatnak - nem megkerülhető módon immár Magyarországon is⁷⁵.

Összességében talán megállapíthatjuk, hogy - a napjainkban is zajló - “utolsó”, információs forradalom esetében sem a jogrendszer drasztikus átalakulása, sem valamely új, speciális jogágazat megjelenése nem tapasztalható. A felmerülő kérdések kezelése a jog tradicionálissá vált, a technikai alapú problémák befogására már a megelőző két forradalom hatására megnyílt - struktúráiban, folyamatos adaptációval (bírói- és törvényi jog, nemzetközi egységjogok befogadása) történik. Ugyanakkor az “Internet-forradalom” kihívásai ösztönzően hatnak magára a jogra is: elismertette más, a jogon kívüli (s adott esetben hatékonyabbnak bizonyuló) szabályozási mechanizmusok létezését, ismételten arra kényszerítik, hogy az “élethez igazodjon”, megújuljon: a kompetenciájába tartozó körben így tud megfelelni alapvető funkciójának, az emberek közötti, társadalmi viszonyok rendezésének.

⁷⁵ E téren úttörő vállalkozásnak tekinthető a Magyar Tudományos Akadémia *GLATZ FERENC* vezetésével zajló stratégiai kutatásai keretében folytatott, az információs társadalom kialakulásának a jogrendszerre való hatásait vizsgáló, *SÁRKÖZY TAMÁS* irányította programja. A program keretében született tanulmányok 2002. őszén két kötetben (*Glatz Ferenc /szerk./: Információs társadalom és jogrendszer - Magyarország az ezredfordulón - Stratégiai kutatások a Magyar Tudományos Akadémián XIII. Az információs társadalom kialakulásának hatásai a jogrendszerre /Programvezető: Sárközy Tamás/, MTA Társadalomkutató Központ, Budapest, 2002, ill. Sárközy Tamás - Pázmány Kinga /szerk./: Az információs társadalom és a jog átalakulása, Magyarország az ezredfordulón - Stratégiai kutatások a Magyar Tudományos Akadémián, Műhelytanulmányok, MTA Társadalomkutató Központ, Budapest, 2002) láttak napvilágot.*

Információs társadalom, tudásalapú gazdaság, elektro- nikus kereskedelem

I. Az információs társadalom

1. A legutóbbi információs forradalom nyomán alakuló új társadalmak meghatározási törekvései köthetők a tudományos gondolkodás különböző állomásaihoz (“információgazdaság”, M.U. PORAT, 1967., “tudásgazdaság” FRITZ MACHLUP, 1962., PETER DRUCKER, 1969.), földrajzi régiókhoz (“digitális gazdaság”, “információs szupersztráda”, USA, “információs sztráda”, Kanada, “információban gazdag társadalom”, Malajzia, “tudásgazdaság”, Új-Zéland, “információs gazdaság”, Ausztrália, “informacionalizálás”, “a társadalom informacionalizálása, Korea, Japán, “információs társadalom”, az Európai Unió és tagállamai)⁷⁶. E fogalmak *tartalmilag nem egyenértékűek*: részben a társadalmi-gazdasági-információs fejlődés korszakaihoz, részben a fejlődés sajátosságaihoz (nemzeti, regionális, globális) köthetők.⁷⁷ Európa paradigmájának az információs társadalom mondható. Az “információs társadalom” kifejezés csak egyike azoknak fogalmi megragadási lehetőségeknek, melyekkel a társadalomtudomány az információs technológiák által meghatározott “új civilizációkat” jellemezni törekszik. Az “információgazdaság”, “információs szupersztráda”, “digitális gazdaság”, “információ-gazdag ökonómia”, “tudásgazdaság”, “tudás-bázisú gazdaság” ugyanúgy egyfajta sajátos megközelítési módot jelentenek, mint az “információs kor”, a “társadalom informacionalizálása”, “információban gazdag társadalom”, “információs társadalom”, vagy az “elektronikus társadalom”.

NYÍRI KRISTÓF összefoglalójában: “Az ‘információs társadalom’ kifejezés az 1960-as évek második fele óta ismert; valamivel hamarabb, az ötvenes-hatvanas évek fordulóján keletkeztek a ‘tudástársadalom’, ‘tudásgazdaság’, ‘tudásmunkás’ stb. összetételek. ‘Információ’ és ‘tudás’ nem ugyanazt jelenti: a tudás az összefüggéseiben fölfogott információ. Az ‘információs társadalom’ az elterjedtebb, a ‘tudástársadalom’ vagy ‘tudás-alapú társadalom’ a szerencsésebb formula: előbbi mintegy a világban keringő információk általános bőségére, utóbbi arra a kézzelfogható gazdagságra utal, amelyet a tudás teremt - és arra a kézzelfogható szegénységre, amelyet a tudás-alapú társadalom viszonyai között a tudás hiánya okoz. A tudás különböző válfajai — a készségek-ügyességek hordozta gyakorlati tudás, a fennhangon memorizált vagy írásban rögzített történeti és hivatalnoki tudás, s kivált a nyomtatott szövegek, ábrák és képletek által lehetővé vált elméleti-tudományos tudás — az információ korát megelőző korszakokban is, az emberiség egész története folyamán, a boldogulás, birtoklás és uralom elengedhetetlen összetevői voltak. Csak mostanára lett azonban a tudás a gazdagság és hatalom fő forrásává. Valamely ország gazdaságának teljesítőképessége vagy akár védelmi ereje ma már nem

⁷⁶ A fogalmi meghatározásokhoz az igen gazdag irodalomból lsd. különösen: Z. Karvalics László: Az információs írástudástól az Internetig, in.: Educatio, 1997 tél, pp. 682-686, illetve az ott hivatkozott források, valamint: Z. Karvalics László: Bevezető az információs társadalom tudománytörténetéhez, Információs Társadalom, 2001. I. évfolyam 1. szám, pp. 34-48.

⁷⁷ Vö.: Rob Kling – Roberta Lamb: IT and Organizational Change in Digital Economies: A Socioethical Approach, in.: Erik Brynjolfsson – Brian Kahin (ed.): Undersanding the Digital Economy, The MIT Press, Boston, 2000, pp. 295-297

*elsősorban a fölhasználható földterület nagyságán, a nyersanyagok bőségén vagy a népesség számán múlik, hanem döntő mértékben a lakosság iskolázottságán, műveltségén, képzettségén, tudásán. S emeljük ki, hogy az információs társadalom tudás szakadatlan, bővített újratermelésének társadalma: az információs társadalom élenjáró technológiáinak termékei mindenekelőtt a gyorsabb és mind nagyobb tömegű információ földolgozási- és előállítását magát szolgálják.*⁷⁸

2. Az információs társadalom-paradigma más megközelítési módok meghatározásához képest jelentős sajátosságokkal rendelkezik: míg a "tudás gazdaság", "digitális gazdaság" koncepciók (igen leegyszerűsítve) az információt, a sokszorosán strukturált, összetett információt (tudás), az ezt kiszolgáló technológiát "közvetlen termelő erővé" transzformálják, sőt, a gazdasági fejlődés fő hajtóerejeként ismerik el (a gazdasági szemlélet dominanciája, ami különösen az Egyesült Államok, Ausztrália, Új-Zéland, Malajzia társadalmi stratégiáira jellemző), más megközelítések a technika a társadalom egészét átforgató szerepét hangsúlyozzák (a technikai alapú informacionalizálódás primátusa, Délkelet-Ázsia), az információs társadalom-paradigma központi eleme a társadalom.⁷⁹

Ismét elismerve a leegyszerűsítésre való törekvést, talán megállapíthatjuk: "digitális gazdaság" megközelítésében az elektronikus kor társadalmi viszonyai kommercializálódnak,⁸⁰ míg az információs társadalom-paradigma az "információs kor" társadalmiasítására törekszik.⁸¹

A fogalmi vizsgálat nem kerülheti meg az "érem másik oldalának" bemutatását, a kritika hangjának megszólaltatását sem. Az "információs társadalom" veszélyeire, fenyegető voltára magyar társadalom-informatikában HANTOS KÁROLY mutatott rá: "A kultúrtörténet huszadik századi időszakát vizsgálva megállapíthatjuk, hogy az első éveket még áthatja a filozófiák kora, ám később ezt a hatást fokozatosan elnyomják a tizenharmadik-tizenkilencedik században született és folyamatosan erősödő ideológiák. Ez az időszak, az 'ideológiák kora' nagyjából a hidegháborús korszak végéig tartott. Az ezután következő korszak még a definíciós kísérletek és viták tárgya. A legelterjedtebbnek a 'fogyasztói társadalom' meghatározás számít,

⁷⁸ Nyíri Kristóf: Információs társadalom és nemzeti kultúra (1998), <<http://www.inco.hu/inco1/infocikk0.htm>>, illetve: Nyíri Kristóf: Globális társadalom, helyi kultúra: filozófiai vázlat, in.: Glatz Ferenc (szerk.): Az információs társadalom, pp. 43-64

⁷⁹ Lsd.: Frank Webster: Theories of the Information Society, Routledge, 1995, Manuel Castells: The Rise of the Network Society, Blackwell Pub., 1996, Jorge Reina Schement – Terry Curtis: Tendencies and Tensions of the Information Age, Transaction Publ., 1997.

⁸⁰ A "nagy kormányok" (csakúgy, mint a "nagy jólét", "nagy szociális biztonság", "nagy oktatás") az Ipari Kor termékei, melyek az Információs Korban túlhaladottá váltak (JEFFREY EISENACH), egyszerűen a kormányzás rendszere nem felel már meg a megváltozott követelményeknek. Az elektronikus kormányzás (digitális demokrácia) útjainak keresése természetesen e megközelítésekben is lényeges szerepet játszik, két mozzanat azonban különösen jellemzi: az egyik az állam- és polgára kapcsolat szignifikáns "üzleti alapra helyezése" (a digitális kormányzás fő feladata, hogy üzleti partnerét, a fogyasztó-részvényt jobban, gyorsabban szolgálja ki), a másik a hagyományos nemzetállam-fogalom (és az állami autoritás) válságának elismerése. (Lsd. ehhez az Alliance for Converging Technologies tanulmányának tipikusnak mondható megközelítését [Kormányzás a digitális gazdaságban]: "A polgárok nem csak fogyasztói a kormányoknak, de részvényesei is" [Governance in the Digital Economy, Alliance for Converging Technologies, Toronto, 1999, p. 2]. A "harmadik hullám", az Ipari Korát felváltó Információs Kor beköszöntével hagyományos kormányzati szerep is módosul: a government helyébe a governance lép.

⁸¹ Vö.: Introduction to the Information Society — The European Way, EC Information Society Project Office (ISPO), 1998, <<http://www.ispo.cec.be/infosoc/backg/brochure.html>>

amit azonban találébb lene 'kínáló társadalomnak' nevezni."⁸² Korunk az "üzleti szempontok totális dominanciáját" éli, az üzleti érdek által preferált "gazdaságos technológiákat", informatikai berendezéseket, kommunikációs eszközök lehetőségeit is ennek szolgálatába állította.

HANTOS, aki kritikusan szemléli ezt a helyzetet az "információs társadalom" fő veszélyét (mely gondolat eredete szerinte minden bizonnyal az új siker-üzletág képviselőinek nagyraágyó álmait támogató teóriákban keresendő) a fogyasztói-kínálói szemlélet totalizálásában ("protézis civilizáció"), az egyén kiszolgáltatottságának növekedésében — mely végül improduktívashoz, az elektronikus illúziókban való elmerüléshez, feloldódáshoz vezet — látja.⁸³

E gondolatmenet követésével az információs kor és a jog egyik sajátos konfrontációs problémájához juthatunk el. Az "archaikus" jogrendszer, a maga "elmaradott" eszközeivel és szemléletmódjával sokak szerint az információs társadalom legnagyobb kerékkötőjének számít, törekvése, hogy a "régit rendet" megmervítse, a "hagyományos" (jogvédte) érdekeket megőrizze, állandó ütközésben van a digitális forradalom neoliberais filozófiájával. Valójában talán éppen a jog az utolsó lényeges fék, amely a "protézis civilizáció" tovább száguldását lassítani igyekszik. Mind ez nem jelenti azt, hogy a jog e funkcióját fetiszálni kellene vagy szabadna (a társadalmi viszonyok ugyanis valóban megváltoztak, s ezt a jognak a maga sajátos eszközeivel szükségszerűen követni kell), de felhívja a figyelmet arra, hogy — épp az elektronikus kereskedelemben — a jogi szabályozás feladata nem csak a globalizálódó üzleti érdek szolgálata, hanem a "fékek és ellensúlyok" megfelelő biztosítása.II.

II. Az ipar utáni társadalom

1. *JOHN KENNETH GALBRAITH* szerint az új, ipari államban a technika — melyet a tudományos vagy más rendszerezett ismeretek gyakorlati feladatokra való módszer alkalmazásaként határoz meg⁸⁴ — gyakorlati alkalmazása megköveteli a megoldandó feladatok részfeladatokra bontását: ez az egyedüli lehetősége annak, hogy a megszerzett ismeretek a gyakorlati teljesítmények érdekében alkalmazhatók legyenek. A részfeladatokra bontás szakosodással jár, a szakosodás szervezettséggel, s minél fejlettebb a technika, annál nagyobb szabásúak az előzetes követelmények. E technika vonatkozásában állapította meg a hatvanas évek derekán, hogy — segítségével — bizonyos problémák megoldásával bizton számolni lehet, még mielőtt birtokában lennének a szükséges ismereteknek.⁸⁵ Így következtet: "*Ha a gazdasági változások bonyolult komplexumát vizsgáljuk, logikus, hogy a technikából induljunk ki, amelynek önálló kezdeményező ereje van. Világosan kell látnunk azonban, hogy a technika nem csak előidézi a változást, de maga is a változás folyománya. Míg egy-*

⁸² *Hantos Károly*: Az információs társadalom illúziója, in.: *Galántai Zoltán dr.* (Szerk.): Számítógépes kutúra: kihívás és fenyegetés, Uránusz Kiadó, Bp., 1998, p. 18-19

⁸³ *Hantos*, im. p. 23-25 (Lsd. még *Achim Bühl*: *CyberSociety — Mythos und Realität der Informationsgesellschaft*, PapyRossa Verlag, Köln 1996).

⁸⁴ *John Kenneth Galbraith*: Az új ipari állam, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1970, p. 39

⁸⁵ *Galbraith*, im. p. 47. Egyik példaként — 1966-ban — az úrkutatást hozta fel. Meglehetősen biztosnak ítélte, hogy a következő öt éven belül sikerül majd embert eljuttatni a holdra, noha az eljárás számos részlete még tisztázatlan.

*részt kényszerű módon előidézi a szakosodást, maga is a szakosodás eredménye. Széles körű szervezettségre van ugyan szüksége, de egyben a szervezettség következménye is.*⁸⁶”

Az új ipari állam jellemzőit – tervezés, szakosodás, szervezés – mintegy erre a gondolati láncra felfűzve, mint “technika-függő” tényezőket tárgyalja, mutatja be, ezeken keresztül pedig láttatni engedi a konszernek által uralt, technokraták által vezetett, a termelői és szolgáltatói piacot egyaránt maga alá hajlító világot, mely azonban (magas szintű termelés és jövedelem révén) képes a lakosság részét a primitív szükségletek nyomán felszabadítani. Ennek viszont ára van: a fogyasztás, amelyet immár manipulálni, irányítani lehet.

GALBRAITH látja az “új világ” veszélyeit is: *Az új ipari államot figyelmeztetésnek szánta. “Arra a következtetésre jutottam ugyanis, hogy – és remélem másokat is sikerül meggyőznöm erről, — hogy gondolkodásmódunkban és cselekedeteinkben szolgáivá lettünk a gépezetnek, amelyet a magunk szolgálatára teremtettünk. Sok tekintetben kényelmes ez a szolgaság; akadnak, akik csodálkozva vagy éppen felháborodva veszik tudomásul, hogy a menekülést hirdetem. Hja, vannak örök elégedetlenek, mondják. Emancipációnk általános körvonalait szeretném javaslataimban vázolni. Ellenkező esetben a gazdasági célok más, jóval értékesebb szempontok rovására teljes egyeduralmat szereznek életünk felett. Pedig ami igazán számottevő, az nem a javak mennyisége, hanem életünk minősége.*⁸⁷”

2. Az amerikai- és a világgazdaság azonban láthatóan nem szívelte meg a jó szándékú figyelmeztetést, de a választás lehetősége sem a kierkegaard-i “vagy-vagy” formájában vetődött fel (ahol a “vagyok” között a kötőjel – mint ERWIN CHARGAFF megjegyezte – amúgy is “végtelenül hosszú”⁸⁸). *“Úgy látszik, a világ annak a maximának rendelődött alá, amely így hangzik: Amit meg tudsz tenni, azt meg is kell tenned. Ha egy fegyvert meg lehet csinálni, akkor meg is kell csinálni; ha fel lehet használni, akkor fel is kell használni. Az ördögi fatalizmussal szemben a technokrácia minden morális vagy legális gátat felszámolt. Ez egy olyan entrópikus imperatívusz, amellyel szemben védtelenek vagyunk.”* – írja⁸⁹.

Mindeközben azonban maga a gazdaság is változott: néhány évvel Az új ipari állam megjelenése előtt a szociológus RALF DAHRENDORF még a “posztkapitalista” társadalomról, néhány évvel megjelenése után DANIEL BELL már az “ipar utáni” társadalom közeledéséről értekezett. BELL posztindusztriális társadalmában a központi problémát már a tudomány szervezete jelenti, melynek elsődleges intézménye az egyetem és a kutatóintézet. *“Az első világháborút megelőzően Németország erejét ahhoz mérték, hogy megelőzte Nagy-Britanniát az acél termelésében. A második világháború után egy ország ereje és hatalma megítélése szempontjából tudományos kapacitása vált meghatározóvá, s kutatás és fejlesztés pedig – mint összehasonlító mérési alap – az acél helyébe léptek.*⁹⁰” Az ipari társadalom termékelőállítás-

⁸⁶ Galbraith, im. pp. 48-49

⁸⁷ Galbraith, im. pp. 34-35

⁸⁸ Erwin Chargaff: Kommentár a proscéniumban. Néhány megjegyzés a természettudományok hatáiról, in.: Tilmann J.A. (szerk.): A későújkor józansága, I. Budapest, Göncöl Kiadó, Budapest, 1994, pp. 95-115, idézve p. 105

⁸⁹ Chargaff, im. 106.

⁹⁰ Daniel Bell: The Coming of Post-Industrial Society, A Venture for Social Forecasting, Basic Books, Inc. Publishers, New York, 1976, p. 117

orientált, technikai alapú és racionalizált, az energia kiváltja a nyers izomerőt, gépeket működtet, megváltoztatja a munka világát. Az ipar utáni társadalom a szolgáltatásokra épül: "emberek közötti játszma". Ami számít, nem a pusztán izomerő vagy az energia, hanem az információ: a központban a professzionális személyiség áll, aki – tudása és gyakorlata révén – működteti. "Közösségi" társadalom, mert az alapvető társadalmi egység inkább a közösség, mint az egyén. "ám az emberek közötti kooperáció nehezebb, mint a dolgok menedzselése."⁹¹

Az ipar utáni társadalom közelítése 1976-os kiadásának előszavában BELL további sajátosságokra mutat rá. "Szűkebben és technikai értelemben véve az ipar utáni társadalom legnagyobb problémája az – Anthony Oettinger kifejezésével – információcserét digitális információ-technológiák révén biztosító hálózatok (communications networks) számára a megfelelő 'infrastruktúra' létrehozását segítő kiépítése. Az első társadalmi infrastruktúra az emberek és javak – úton, csatornán, vasúton, levegőben – való szállítását szolgálja. A második az energiaellátás és szállítás: olaj—gázvezetékek, villamosság. A harmadik infrastruktúra a távközlés, alapvetően a telefon, a rádió, a televízió tartozik ide. Ám most, a számítógépek és terminálok számának robbanásszerű növekedésével (az adatterminálok száma az Egyesült Államokban az 1970. évi 185000-ről 1976-ra 800000-re növekedett) s a számítógépek és információátviteli lehetőségek költségeinek csökkenésével az információ az országban különböző utakon való továbbítása összekötését a gazdasági és a társadalmi politika szempontjából lényeges kérdéssé teszi."⁹² Az "információgazdaság" azonban a "javak gazdaságához" képest más jellemvonásokkal rendelkezik, s rá már nem a "rég" rendszerben megszokott társadalmi- és munkakapcsolatok jellemzők.⁹³

BELL az új típusú társadalmak kialakulását a technológiai fejlődés fordulópontjaihoz köti. "Az új fordulópontok két típusba sorolhatók. Az egyik a tudomány változó jellegéből adódik. Két, az anyag átváltozását lehetővé tevő tényező alakította át a tudomány társadalmi felépítését: az anyag tulajdonságai mögött rejlő szerkezet ismerete; és az új technológiák segítségével, legfőképp a számítógéppel az információ különféle alakzatokba való újrendezése. Mindez egyrésztől 'Nagy Tudomány'-t (Big Science) teremt, másrésztől pedig serkentette a kommunikációt az online hálózatok kialakítására, az új ismeretek felfedezésére, valamint az eredmények kísérleti tesztelésére irányuló kooperatív vállalkozások révén. A társadalomban a tudomány, mint 'kollektív cikk' legfőbb termelési erővé vált. A második fordulópont a technológia felszabadítása az alól az 'imperatív' velejárójától, hogy szinte teljes mértékben hasznos legyen. /.../ A modern technológia természete azonban felszabadítja a hely és a forrás fizikai egymáshoz kötődését, és megnyitja az utat az individualitás és sokoldalúság felvirágoztatásának alternatív formái felé - mindezt egy óriásian megnőtt áruterelés keretében. Ez az ígéret - a végső kérdés pedig az, vajon ez az ígéret valóra válik-e"⁹⁴. A végső válasz alighanem még mindig várat

⁹¹ Bell, im. pp. 126-128

⁹² Bell, im. xv

⁹³ Vö.: Frank Webster: Theories of the Information Society, Chapter 3.

⁹⁴ Daniel Bell: Az információs társadalom társas keretrendszere, in.: Információs Társadalom, 2001. évi 1. szám, pp. 3-33, idézve: p. 30 (Az írás eredeti megjelenése: 1979).

magára: mindazonáltal az elmúlt közel negyed században megismerhettük, megtapasztalhattuk a változások árnyoldalait is.

Az időközben tovább formálódó, alakuló az információs társadalom három fő jellemzőjeként *EDWIN B. PARKER* és *MARC U. PORAT* az információs szektorban foglalkoztatottak számának egyre gyorsabb emelkedésében, az elektronikus adat- és hír- és információtechnika-gyártás növekedésében és abban jelölte meg, s abban, hogy az információ - mint szükséges köztes termék - más, anyagi termékek előállításban egyre nagyobb szerepet játszik⁹⁵.

III. Az "információs robbanás" és hatásai: a hálózatok

1. A nyilvános hálózatokat ma világszerte jelenleg már több, mint százmillió ember használja (1994-ben - és szinte kizárólag az USA-ban — hárommillió volt a hozzáférők száma). Egy, az amerikai *Federal Trade Commission* részére 1999. márciusában készített összefoglaló szerint⁹⁶ 1998 elején a fogyasztóknak mindössze 1%-a használta vásárlásra az Internetet, egy évvel később már 10%-a. Az OECD egy 1999-es munkaanyaga az ún. "Internet-gazdaság" teljes értékteremtő erejét az — 1997-es 26 milliárd amerikai dollárhoz képest – 2001-2002-időszak vonatkozásában 330 milliárd, 2003-2005-között pedig már 1 billió dollárban prognosztizálta.⁹⁷

Az információs infrastruktúra előfeltétele a *hálózat* működésének: ez utóbbi fogalma azonban árnyalt megközelítést igényel. Kiindulási pontunk nem lehet más, mint ami (*GALBRAITH* figyelmeztetése ellenére, *BELL* jóslatát messze túlszárnyalva, *CHAGRAFF* "ördögi fatalizmusú, entropikus imperatívuszának" viszont mindenben megfelelve) valójában történt, s amit *KOCSIS ÉVA* így foglal össze:

"A modern információs technikák és technológiák korunkban zajló robbanásszerű fejlődése és viharos gyorsaságú térhódítása a tömegtermelési technikákra és technológiákra alapozott gazdaság valamennyi elemét felforgatja, annak struktúráját, működési mechanizmusait és szervezeti formáit gyökeresen megváltoztatja, s a régi romjain születő elemeket újfajta rendbe integrálva a gazdaságot információs gazdasággá transzformálja. Az információs technológiák beépülésével felgyorsultak az üzleti folyamatok, kitágulnak az üzletépítés térbeli és időbeli határai. Behatolván a hatalmas vállalati monstrumokba felbomlasztják azok fordista technológiákon alapuló – gyors piaci alkalmazkodásra képtelen merev hierarchikus rendszerét, ám ezzel párhuzamosan az ily módon önállóvá vált egységeket, molekulákat hálózattá integrálva az egyedi korporációk erejét messze meghaladó piaci potenciált képviselő szervezeti struktúrákat hívnak létre⁹⁸." A hálózat tehát az információs gazdaság üzleti szervezete: legegyszerűbben cégek közötti kapcsolatok rendszereként definiálható. Jellemzői a több vállalatot, gazdasági egységet, szervezetet átfogó, tartós együttműködés, a láncszemeket alkotó szervezetek közötti bonyolult és gyakori

⁹⁵ Vö.: *Klaus Brepohl: Telematik - Die Grundlage der Zukunft*, Lübbe Verlag, Bergisch Gladbach, 1982, p. 263

⁹⁶ *Development of the Global Electronic Marketplace*, <<http://www.tc.gov/bcp/com-ments/vatch1.htm>>

⁹⁷ *The Economic and Social Impact of Electronic Commerce: Preliminary Findings and Research Agenda*, OECD Publications Services, Paris, 1999

⁹⁸ *Kocsis Éva: Új szervezeti formák a modern kapitalizmusban, in.: Bara Zoltán-Szabó Katalin (szerk.): Gazdasági rendszerek, országok, intézmények – Bevezetés az összehasonlító gazdaságtanba*, Aula Kiadó, Budapest, 2000, pp. 467-515, idézve: pp. 467-468, a következőkben: pp. 469, 472-482

interakciók és az azok talaján kiformalódó hosszú távú közös érdek⁹⁹. E hálózat-fogalom tehát egyértelműen a "korporációs" kapitalizmushoz kötődik: az "információs gazdaság" pedig nem más, mint az információtechnológia és a hálózatok révén transzformálódott ipar utáni társadalom.

2. A hálózatok azonban sokfélék, s állandó mozgásban vannak: tipizálásuk a hálózat-szervezés rendező elvei nyomán lehetséges. Ennek megfelelően különböztethetünk meg – *KOCSIS ÉVA* nyomán – *kereskedelmi célú - és tudáshálózatot, lefelé irányuló és lateriális* (oldalirányban terjeszkedő) hálózatot, *virtuális vállalatot és globális irodát, külső és belső hálózatot, regionális és globális hálózatot*.

A *kereskedelmi hálózat* a javak és szolgáltatások termelőit a felhasználóval köti össze. A *tudáshálózat* célja – az egyes tagok számára az információramlás és tudáscsere biztosítása révén való összekapcsolásával — az új tudás generálása. A *lefelé irányuló hálózat* a nagy, vertikális rendszerben integrált cégek számára nyújt lehetőséget karcsúsítással, egyes belső termelő és szolgáltató funkciók kihelyezésével (*outsourcing*), a *lateriális hálózat* tipikusan valamely értékláncban megjelenő piaci szereplőket köt össze, ahol a partnerek valamennyien részesei egy, a végső felhasználó számára szánt termékben vagy szolgáltatásban minden szereplő "hozzáadhatja" a maga részét a végtermékhez. A *virtuális vállalatot, vagy hálózati szervezetet* különálló cégek alkotják, melyek nagy fokú önállósággal rendelkeznek (költségvetési- és árügyek), ugyanakkor egy (nem ritkán globális méretekben funkcionáló) nagyobb szervezet integráns részét képezik. A *külső hálózat* az *outsourcing* révén, az oldalirányban szervezett piaci szereplők összekapcsolásával, vagy a nagy-cég-beszállítók viszonyban összefogott rendszere: a *belső hálózat* a nagy korporációkon belül a lebontott hierarchikus struktúrák helyébe lépve jön létre. A *regionális hálózat* helyi cégek összekapcsolódására ad lehetőséget, a *globális hálózat* azonban már nincs tekintettel a helyi viszonyokra vagy országhatárookra.¹⁰⁰ A hálózatiasodás mozgatórugói, a cél, aminek elérése érdekében az összekapcsolódást az autonóm piaci jogalanyok vállalják, legalább ilyen fontosak. Ehhez több út vezethet (eladások volumenének növelése, költségmegtakarítás - pl. a közvetítők kikapcsolásával, munkaerőkiváltással - , magasabb gazdasági biztonsági szint elérésére való törekvés, a külső beszállítók versenyeztetéséből adódó gazdasági előnyök, erőforrás-korlátok kitágítása). A legfontosabb mögöttes indíték, ami minden esetben jelen van: a *profit növelése*.¹⁰¹

A hálózati, vagy elektronikus gazdasági-üzleti tevékenységre gyűjtőfogalomként az **eBusiness**¹⁰² kifejezést szokás használni: az elektronikus üzletvitel magában foglalja az elektronikus kereskedelem különböző módozatait is.

⁹⁹ *Kocsis Éva*, im., p. 468-469

¹⁰⁰ *Kocsis Éva*, im. pp. 472-482

¹⁰¹ *Kocsis Éva*, im. pp. 484-489

¹⁰² *Vö.: Canadian Bankers Association: E-commerce Comes of Age, Technology offers us a new way of buying and selling*, Pickering, Ontario, 2000, p. 6

IV. Elektronikus gazdaság – elektronikus kereskedelem

1. Az ipari utáni társadalom korszakában a fejlődési folyamat spontán, lökésszerű megváltozásának lehetünk tanúi: új kombináció (és új kombinátorok) jelentek meg a gazdasági életben. Az új kombináció öt fellépési lehetőségéből valamennyi teljesült: új, a fogyasztók körében még nem ismert javak (maguk a hálózati szolgáltatások, a szolgáltatások hálózati úton való igénybe vételi lehetőségének módja) jelentek meg, a kérdéses iparágakban addig ismeretlen termelési eljárások és új szervezeti rendszerek kerültek bevezetésre (hálózatok), végezetül új (de nem feltétlenül az adott országon belüli) piacok nyíltak. Mindez elképzelhetetlen lett volna a bankok közreműködése révén: egyik oldalról a befektetési-kockázati tőke a “blue chip” vállalkozások, a másik oldalról a “szokványos” vásárlóerőt teremtő banki technikák (fogyasztói hitelek, hitelkártya-kibocsátás) segítségével a kereslet az információtechnológiai termékek piaca felé irányítása révén.

BÖGEL GYÖRGY szerint: “Az internetes ipar fellendülése mögött ott áll az amerikai kockázati tőke, amely csak 1998-ban 139 új alapot hívott létre több, mint 17 milliárd dollárt pumpálva az új vállalkozásokba, 47,5%-al többet, mint a megelőző évben. További bőven buzógó tőkeforrást biztosítanak az amerikai háztartások: a részvények 1990-ben még csak 21%-ot képviseltek a családok pénzállományában, 1999-ben már közel 50%-ot. Egy csomó európai és ázsiai befektető is az USA informatikai iparában keresett új lehetőségeket. A jegybank szerepét betöltő Federal Reserve számottevő mértékben megnövelte az ország pénzállományát; a többletpénzből nem kevés a tőzsde és a spekuláció felé vette az útját. A befektetési piacon tömegével jelentek meg azok a játékosok, akik mélyebb elemzések nélkül, pillanatnyi információk alapján, rövid távon gondolkodva mozgatnak igen nagy pénzeket, kihasználva a modern elektronikus eszközöket: számukra a gyorsan fejlődő Internet kiváló vadászterület.”¹⁰³”

Megszületett az “Új Gazdaság”, ahol a hálózat az új, tudásbázisú, globális ökonómia kereskedelmi útvonalait jelenti, ahol a tudásmunkás a globális munkaerőpiac részesévé válik, ahol a befektetési tőke új lehetőségek után kutatva “naponta szaladja körbe a földet”, ahol a kisvállalkozások számára a verseny hagyományos törvényeit felrúgó, új lehetőségek jelennek meg¹⁰⁴; a harmadik évezred hajnalának megvalósult kapitalizmusa. *OLIVER FABEL, GESA MIEHE-NORDMEYER* és *MARK WAHRENBURG*¹⁰⁵ összevetik a “régii” és az “új” ökonómia jellemzőit. **Jellemzők Régi gazdaság New Economy – Általános jellemvonások**

Piacok	stabil	dinamikus
Verseny	nemzeti	globális
Szervezet	hierarchikus-bürokratikus	hálózati

¹⁰³ *Bögel György*: Verseny az elektronikus üzletben – Melyik békából lesz herceg?, Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 2000, p. 113

¹⁰⁴ Vö.: Economics and Electronic Commerce, IBM Center for Electronic Communities, Institute for Electronic Government /1999/, <<http://www.ieg.ibm.com/pubs/12.htm>>

¹⁰⁵ *Oliver Fabel - Gesa Miehe-Nordmeyer - Mark Wahrenburg*: NEW ECONOMY, Arbeitskreis Dialog Wirtschaftspolitik, Uni Frankfurt, 2000, <<http://finance.uni-frankfurt.de/wahren-burg/Mitarbeiter/wahrenburg/MIEHENORD%20PAPER.pdf>>

32 **INFORMÁCIÓS TÁRSADALOM, TUDÁSALAPÚ GAZDASÁG,
ELEKTRONIKUS KERESKEDELEM**

Tőkepiaci jelentősége	egyre kisebb	magas
Ipar		
Központi növekedési-tényező	tőke/munka	innováció/tudás
T termelés szervezete	tömegtermelés	rugalmas termelés
Piac behatárolása	regionális	régiók feletti
K/F értékelése	egyre kisebb	magas
Versenyársak kapcsolata	korlátozott	kooperatív
Munkavállalók		
Munkaviszony	tartós, stabil	magas munkaerő-mozgás
A munkavállaló képességei	szakma-specifikus ismeretek	széleskörű ismeretek
Képzés	szakképzés	élethosszig való tanulás
A munkavállaló díjazása	“kollektív” szerződések	egyedi megállapodások
A munkáltató és munkavállaló kapcsolata	alá-főlé rendeltségre épülő, de a munkavállalók jelentős együttműködési jogokat gyakorolnak	kooperatív, rugalmas, informális struktúrák

CARL SAPHIRO és HAL R. VARIAN a digitális világ gazdaságtanáról írott könyvüket – alighanem joggal – arra a tézisre építik, hogy a “tartós közgazdaságtani alapelvek képesek utat mutatni napjaink felgyorsult gazdasági viszonyiban. A technológia változik, de a gazdaság törvényei változatlanok¹⁰⁶.” Felfogásukban az információ: áru, a digitális világ gazdaságtana pedig ennek az árunak (mint bármely árunak) promóciója, eladásmenedzselése, a versenytársak letörése, a vevők becsalogatása, az eladás optimalizálása, a szellemi tulajdon kisajátítása – a piaci verseny legkeményebb szabályai szerint.

2. Az információs gazdaság fejlődésében azonban jelentős szerepet játszanak napjaink társadalmi átalakulási programjai: minden ország, mely elkötelezi, vagy már elkötelezte magát az “információs társadalom” koncepció mellett, jelentős pénzeszközöket irányít ebbe a szférába. A kormányzati célú beruházások (elektronikus közigazgatás, “nemzeti információs infrastruktúrák”, iskolák számítógéppel és hálózati hozzáféréssel való ellátása stb.) – szemben a “szabadpiaci” mozgásokkal – a *hardver- és szoftvergyártók számára már tervezhetők, kiszámíthatók* — s egyben újabb piacot is teremtenek (az iskolában “számítógépes írástudára” szert tett ifjú polgár idővel maga is számítógépet vásárol, az iskolai internetezés otthoni internet-hozzáférési igényt teremt stb.).

¹⁰⁶ Carl Shapiro – Hal R. Varian: Az információ uralma – A digitális világ gazdaságtana, Geomédia Szakkönyvek, Budapest, 2000, p. 11

INFORMÁCIÓS TÁRSADALOM, TUDÁSALAPÚ GAZDASÁG, 33
ELEKTRONIKUS KERESKEDELEM

Az információra épülő gazdaság alapvető szerkezetét, összefüggéseit és az egyes vállalkozást közvetlenül érintő hatóerőit egy, az Európai Bizottság számára 1994-ben készült tanulmány¹⁰⁷ a következők szerint foglalta táblázatba:

Az információ tartalma	Az információ továbbítása	Az információ feldolgozása
<i>Elsődleges előállítók</i>	<i>Elsődleges infrastruktúra</i>	<i>Elsődleges eszközrendszer</i>
Nyomatás, elektronikus és multimédia kiadás	Nyilvános távközlési hálózatok	Számítógépek és azok perifériái előállítói
Film, video és televíziós programok gyártása és forgalmazása	Üvegszál optikai hálózatok	Processzorgyártás
Hangfelvételek gyártása és forgalmazása	Kábeles, műholdas, rádióhullámokat továbbító földi és mobiltelefon-hálózatok	Operációs szoftverek, alkalmazási szoftverek
<i>Másodlagos közreműködők és szolgáltatások</i>	<i>Másodlagos infrastruktúra</i>	<i>Másodlagos gyártmányok és szolgáltatások</i>
Kereskedelem, kiskereskedelmi értékesítés és szakosodott disztribúció	Televíziós és rádiós műsor-szolgáltatók	Termékelosztás, csomagolás és sokszorosítás
Formatervezés, szakosodott előállítás és sokszorosítás	Értéktöbblet-hozzáadást nyújtó hálózati szolgáltatások	Szakosodott programozás és interface formatervezés
Szerzői jogokkal való kereskedelem és a felhasználások engedélyezése	Intelligens szupersztrádák	A szoftvergyártás eszközei

E felosztás a gazdaság különböző "teljesítményi területei" között a kombinációknak igen nagy számát teszi lehetővé, valamely, információ-orientált vállalkozás tekintetében "tiszta profilról" többé már nem beszélhetünk: *a folyamatok konvergálnak; összetartanak.*

¹⁰⁷ Information Market Observatory (IMO): The Main Events and Developments in the Information Market 1993-1994, Draft, Luxemburg, 1994.

3. Az e-commerce fogalmát talán legáltalánosabban, az amerikai Védelmi Minisztérium és az USA Egyesített Elektronikus Kereskedelmi Programirodája közös kiadványaként megjelent elektronikus kereskedelmi kézikönyv határozza meg, s mint "üzleti információ nem papír alapú cseréjeként" írja körül.¹⁰⁸

NEIL CAMERON az e-commerce definícióját mint az Interneten, a World Wide Weben keresztül történő javak és szolgáltatások értékesítésének lehetséges módját adja meg.¹⁰⁹

Az elektronikus kereskedelemmel kapcsolatosan más, tömör meghatározásokat is találunk. (pl. "széleskörű fogalom, mely olyan üzleti tevékenységet ír le, mely elektronikus úton történő technikai adatátvitelhez kötődik", *Electronic Commerce Resource Center*, US). Lehet a jelenség egy-egy oldalára összpontosítani (az otthoni vásárlás egy különleges formája), vagy a technológiai oldalát kiemelni (Izd. ehhez az *Electronic Commerce Association* igen széles körű felkatalogizálási törekvéseit).¹¹⁰ Mindenképpen komplex fogalmat takar, mely lefedi az üzleti élet, a kereskedelmi kapcsolattartás legkülönbözőbb lehetséges területeit. A szűkebb értelemben azonban legtöbbször a közvetlen, nyílt hálózati üzleti értékesítés módozatait értjük alatta. E megközelítésben az elektronikus kereskedelem első sorban, mint e-trading és e-tailing (elektronikus kereskedés, elektronikus úton történő közvetlen értékesítés) lép elénk. Az első a kereskedés általánosabb formáját jelöli: az üzleti partnerek közötti ügyletben a vevő az eladóval elektronikus úton lép kapcsolatba. A második fogalom az e-trading speciális formáját ragadja meg: azt az esetet, mikor a vevő közvetlenül a fogyasztó.

VLADIMIR ZWASS a jelenséget üzletviteli és informatikai szempontból megközelítő 1998-as tanulmányában¹¹¹ az elektronikus kereskedelmet úgy határozza meg, mint az üzleti információ megosztását, az üzleti kapcsolatok támogatását valamint az üzleti tranzakciók távközlési hálózatok útján való folytatását. ZWASS rámutat, hogy (bár a fogalom új), annak mély gyökerei vannak: a kereskedelem támogatására már a berlini blokád idején, fél évszázaddal ez előtt is használtak "elektronikus" eszközöket (a légi szállítmányok folyamatosságának biztosítása érdekében). Az elektronikus kereskedelem-támogatás az EDI (Electronic Data Interchange) elterjedésével vált szélesebb körben elfogadottá: amerikai nagyvállalatok (Wal-Mart, Levi Strauss, General Motors stb.) gyakorlatában már viszonylag korán meghonosodott az üzemek, szállítók, kereskedők közötti számítógépes úton zajló termelés-és eladás koordináció. Az új elektronikus kereskedelem-fogalom megjelenése azonban igen határozottan az Internet megjelenéséhez és a World Wide Web kereskedelmi lehetőségeivel való élés szélesebb körű elterjedéséhez (1993-tól) köthető.

Alapvető hiba lenne, mondja ZWASS, az elektronikus kereskedelmet, mint túlnyomóan a technológiai fejlődés eredményét értelmezni: az üzletvitel eme módja nem érthető meg, ha nem vizsgáljuk azokat a szervezeti és irányítási elemeket, vál-

¹⁰⁸ US Department of Defense: Introduction to Electronic Commerce: A Handbook for Business, Fort Belvoir, Virginia, September, 1999, p. 1

¹⁰⁹ Neil Cameron: Legal e-commerce, Legal-it.com, 1998, <<http://www.legal-it.com/it023.htm>>, p.1

¹¹⁰ A fogalmakhoz Izd.: Charles Steinfeld-East Lansing: Electronic Commerce: An Introduction to the Special Issue, 1995, <<http://www.usc.edu/dept/annenber/vol1/issu-e3/genintro.html>>, pp. 1-3

¹¹¹ Vladimir Zwass: Structures and macro-level impacts of electronic commerce: from technological infrastructure to electronic marketplaces, in.: Zwass: Foundations of Information Systems, E-commerce paper, (1998) <<http://www.mhhe.com/busi-ness/mis/zwass/ecpaper.html>>, (1-28), p. 2

tozásokat, melyek a technológiával való élést lehetővé tették, egyben a további fejlődést szorgalmazták.

Az elektronikus kereskedelem lényegét megragadó meghatározás tehát — attól függően, hogy milyen mélységben kívánunk magának a kereskedelemnek, az üzletvitelnek részelemeire, sajátosságaira tekintettel lenni — szűkebb és tágabb lehet. Az APEC Elektronikus Kereskedelem Jogi Kalauza szerint: “Az elektronikus kereskedelem egyszerűen elektronikus kommunikációt és digitális adatfeldolgozó technológiákat használó üzletvitel folytatása.”¹¹² Ez azonban — mint a fejezet szerzője, DAVID SHANNON rámutat — csak részben kötődik az Internethez, a World Wide Web-hez: végeredményben minden üzletviteli forma ide tartozhat, melynek során az információközlés elektronikus úton (telefonon, faxon, zárt hálózatokon stb.) keresztül történik. A G7 országok 1995 februárjában, Brüsszelben megrendezett Miniszteri Konferenciája (A Global Marketplace for SMEs) kezdeményezése alapján elindult G7 Pilot Project — az egyik első, igen tág értelemben vett, nemzetközi elektronikus kereskedelemmel foglalkozó kezdeményezés — az elektronikus kereskedelem fogalmát általánosan úgy határozta meg, mint az üzleti kapcsolatok kivitelezésének mindazon formáját, melynek során információt és kommunikációs technológiákat használnak fel. Ez a cégek közötti, a cégek és vásárlók közötti, valamint a cégek és a közigazgatás közötti együttműködést egyaránt felölelő fogalom lefedi az anyagi és nem anyagi javakkal való elektronikus kereskedést, a javak és szolgáltatások reklámozását és promócióját, a piaci szereplők közötti kapcsolatteremtést, a piackutatást, az értékesítés előtti és utáni eladási támogatást, valamint az üzleti célú együttműködés elektronikus támogatásának más formáit.¹¹³ Mindemögött a javak és szolgáltatások elektronikus úton való biztosításának, a kereskedés forradalmian új módjának kialakulása áll: annak felismerése, hogy a gazdasági műveletek teljes skálája digitális úton, elektronikus hálózatok igénybevételel mehet végbe. Ezek az “elektromos javak” egyben új piacot teremthetnek, s néhány iparágat (mint a kiadói szakmát) forradalmasítani tudnak. Az elektronikus kereskedelem ugyanakkor alacsony költséggel, nagy piaci hatékonysággal, a fogyasztók szükségleteinek szélesebb körű kielégítésével a termékek és szolgáltatások széles körét teszi elérhetővé.¹¹⁴

A brit *European Information Market (EURIM)* 1997-ben az elektronikus kereskedelmet “elektronikus üzletvitelként” (doing business electronically) határozta meg, mely magában foglalja a telefon, telefax, e-mail vagy EDI útján történő kommunikációt, magán— vagy nyilvános hálózatok használatát (az Internetet is ide értve), s mely adat, hang vagy kép formájában létre hozott információ továbbítását jelenti. Az elektronikus kereskedés minden formáját felöleli (függetlenül annak nagyságától vagy értékétől, s attól, hogy az üzenetet egy valakihez, vagy többekhez juttatják el. Valójában ez a sokszínűség teszi lehetővé az e-commerce robbanásszerű terjedését — ennek azonban gátat vet a kereskedelem jogának hagyományosan “manuális” szemlélete. Magára a jogalkotásra nem több, s nem kevesebb vár, mint hogy — törvényi joggal — megteremtse az egyenlő elbánás lehetőségét a hagyományos és

¹¹² APEC E-com Legal Guide, Part 1, Overview of E-com Law, Contributed by David Shannon, Baker & McKenzie, (1999), <<http://www.apii.or.kr/telwg/e-com/Apecpar1.html>>, p.1

¹¹³ Vö.: *Electronic Commerce – An Introduction*, ISPO, Bruxelles, 1998, <<http://www.is-po.ccc.be/e-commerce/introduc.htm>>

¹¹⁴ Lsd: <<http://www.martech-intl.com/best2/intro.html>>

az elektronikus kereskedelmi jogviszonyok szereplőinek. Az EURIM az elektronikus kereskedelem jogával kapcsolatosan mindazonáltal néhány általános sajátosságra hívja fel a figyelmet: ezek között mutat rá, hogy a gyors technológiai fejlődésből adódón – melyhez képest a jog mindig követő helyzetben marad – rendszeres felülvizsgálat igénye el nem kerülhető.¹¹⁵

Az Európai Bizottság Information Society Project Office-a is megpróbálta a fogalmat meghatározni. E szerint az e-commerce “az üzleti tranzakcióknak minden olyan formája, melyek során a felek inkább elektronikus, mint fizikai úton, vagy közvetlenül érintkeznek”.¹¹⁶

Fontos rámutatni, hogy az e-commerce belső piaci szabályozását célzó, 2000 májusában elfogadott, s júniusban hatályba lépett Irányelv e meghatározást túlhaladta: már első változatában is az “Információs Társadalom szolgáltatásai” fogalomkört használta (minden olyan szolgáltatás, amelyet ellenérték fejében, elektronikus úton, távolról s a szolgáltatás igénybe vevőjének egyedi kérésére nyújtanak), külön meghatározva a “távolról”, az “elektronikus”, s a “szolgáltatás igénybe vevőjének egyedi kérésére” fogalmakat. Az Irányelv elfogadott változata szerint e fogalmakra már csak visszautalás történik: azokat a 98/34/EC és 98/48/EC¹¹⁷ irányelvekben rögzítettek szerint használja.¹¹⁸

Az elektronikus kereskedelem tehát fogalmilag három nagy kört takar: a közvetlen értékesítés céljával történő kereskedést (fogyasztói— vagy közvetlen kereskedelem, e-tailing), az eladástámogatást (promóció, reklám, ügyfélkapcsolatok, általános tájékoztatás) és a kereskedelem eszköz- és feltételrendszerének rendszerének (az üzleti kapcsolatnak, pl. felek közötti információcsere, üzletvitel-szervezés, fizetések, extranet hálózatok) elektronizálását. Bár legtöbbször az első értelemben véve esik szó róla, e fogalmi sokszínűségről (és az e-commerce hármas funkciójából adódó, a jogviszonyokban megjelenő, eltérő problémákról) semmiképp nem célszerű elfeledkezni.¹¹⁹

A fogyasztói elektronikus kereskedelem körébe lényegében minden olyan kereskedési forma bele tartozik, amely esetében a vevő és az eladó szerződéskötési céllal nem közvetlenül teremt kapcsolatot egymással, hanem valamely elektronikus eszköz (telefon, fax, EDI, Internet, televízió), vagy off-line környezetben, katalógusszerű elektronikus adathordozók (CD ROM) révén.

A hálózati e-tailing egyik formája tehát csak annak a kereskedésnek, mely az egymással közvetlen – “élő” — kapcsolatban nem álló eladó és a vevő közötti szerződés különleges módjához kapcsolódik: a szerződést ugyanis — s ez a közös vonás — ezekben az esetekben mindig távollévők között, valamely távközlő eszköz igénybe vételével kötik, azaz az eladó (szolgáltató) távolból szolgáltat. Az Internet esetében ez szinte kizárólagosan a nyílt hálózatokon, webes felületeken történik. Legjellem-

¹¹⁵ EURIM Electronic Commerce and the Law (1997), <<http://www.eurim.org/briefings/brief15.htm>>

¹¹⁶ Vö.: Electronic Commerce – An Introduction, ISPO, Bruxelles, 1998, <<http://www.ispo.cec.be/ecommerce/introduc.htm>>

¹¹⁷ Directive 98/48/EC of the European Parliament and of the Council of 20 July 1998 amending Directive 98/34/EC laying down a procedure for the provision of information in the field of technical standards and regulations; *Megjelent: Official Journal L217 of 05 August 1998*

¹¹⁸ Fontos annak előre bocsátása is, hogy ez a fogalom-meghatározás nem fedi le az Internet útján továbbított televíziózást (Internet televised broadcasting), mely a 89/552/EC Irányelv 1(a) hatálya alá tartozik.

¹¹⁹ Vö.: Xavier Massy: L’Internet et le commerce électronique, D.E.A. Droit des Affaires, Faculté de Droit de l’Université de Paris-XIII, <<http://www.rabenou.org/massy.html>>

zőbb jogi problémái a szerződési jog, az adatvédelem, a fogyasztóvédelem körébe esnek. Az eladástámogatás ugyancsak elsődlegesen a webhez kötődik: e kereskedelmi forma célja nem a közvetlen áru-vagy szolgáltatás felkínálás, értékesítés, hanem a hagyományos kereskedelmi csatornákon történő értékesítési folyamatok elősegítése a vásárló (üzleti partner) felé nyújtott strukturált, nagy mennyiségű, képi- és szöveges információ révén. *Tipikus jogi problémái adatvédelmi jogi, reklámjogi, szerzői jogi* jellegűek.

A kereskedelmi folyamatok elektronizálása kötődhet nyílt (de a lehetőségek határáig biztonságos és titkos adatforgalmú) - és zárt hálózatokhoz (Intranet). Az EDI-típusú kereskedelmi üzletvitel alapvető problémáit *a polgári célú kriptográfia, a hálózati biztonság* jelenti.

Európai információs társadalmi politikák - közösségi jogfejlődés

I. Az e-Europe-kezdeményezés: az európai információs társadalmi politikák új szakasza

1. A Helsinkiben 1999. november 22-24 között megrendezett információs technológiai konferencián¹²⁰ bejelentett Elektronikus Európa-kezdeményezést (**eEurope**)¹²¹ célja az informatikai-technológiai forradalom gazdasági és szociális kihívásaira adott pozitív válasz, a foglalkoztatás, a növekedés és a termelékenység elősegítése, s annak biztosítása volt, hogy az információs társadalom kialakulása Európa számára összetartó, s ne további töredezettséget eredményező, lehetőséget, s ne fenyegetést hozó tényezővé váljon.

E gondolatok alapvetően nem minősülnek újnak (1995-1999 között az Európai Közösség már lényeges lépéseket tett a megvalósítás irányába) – az azonban igen, ahogy a kívánt cél elérésének fő irányait (konkrét célok és határidők tűzésével) meghatározták. Az **eEurope**-kezdeményezés már az az információ-technológiai alapú társadalom *közeli realitásán* alapult: a koncepció a 2000. márciusi lisszaboni csúcs, valamint a Tanács 2000. június 19-20. között Feira-ban megrendezett ülésén – kisebb szerkezeti változásokkal, a célok tovább strukturálásával, a közben elfogadásra kerülő politika- és jogalkotási fejlemények¹²² figyelembe vételével¹²³ – tovább formálódott. A kitűzött alapvető cél pedig még grandiózusabbá vált: Lisszabon után pedig - immár egy összeurópai reformfolyamat részeként - kifejezetten annak elősegítése lett, hogy Európa 2010-ig *“a legversenyképesebb, legütőképesebb gazdasági közösséggé váljon a világon.”*

A Bizottság előkészítő anyaga nyomán¹²⁴ a Tanács 2001. március 23-án és 24-én, Stockholmban tartott ülése megvitatta és jóváhagyta a – tagállamokkal és ad hoc bizottságokkal előzetesen leegyeztetett — **eEurope 2002** stratégiai jelentését, mely kijelölte az elsőbbségi célokat (az elektronikus kommunikációs szolgáltatásokra vonatkozó új keretmunka, nagysebességű infrastruktúra megteremtése, az elektronikus tanulás és az elektronikus munka lehetőségeinek előmozdítása, az elektronikus kereskedelemmel kapcsolatos, jogbiztonságot teremtő folyamatok felgyorsítása, a kis- és középvállalkozások a világhálóra költözésének előmozdítása /**go digital** kezdeményezés/, a hátrányos helyzetű emberek elektronikus felzárkóztatásának /**e-Inclusion**/ segítése, polgárok és a vállalkozások számára hatékony megoldásokat kínáló elektronikus kormányzati-adminisztrációs lehetőségek megteremtése, bizton-

¹²⁰ Exploring the Information Society – IST 99.

¹²¹ eEurope – An Information Society for All, Communication on a Commission Initiative for the Special European Council of Lisbon, 23 and 24 March, 2000 (IP/99/953 of 08/12/1999).

¹²² Progress Report: for the Special European Council on Employment, Economic reforms and Social Cohesion – Towards a Europe based on Innovation and Knowledge; COM (2000) 130 final of 8 March 2000.

¹²³ eEurope 2002 – An Information Society for All, Draft Action Plan, prepared by the European Commission for the European Council in Feira, 19-20 June 2000.

¹²⁴ eEurope 2002 – Impacts and Priorities, A communication to the Spring European Council in Stockholm, 23-24 March 2001, Brussels, 13.3.2001, COM(2001) 140 final.

ságos hálózatok, mobil kommunikáció), melyek végrehajtását 11, egymást támogató alprogramba csatornázza képzelte el. Az Unió bővítési folyamatával összefüggésben ekkor született döntés a csatlakozó országok számára kidolgozandó **eEurope+** kezdeményezésről is.

2. Az eEurope 2002 akciótervében elektronikus kormányzati (e-government) részprogram alapvető célja a “közigazgatás és a polgárokhoz és az üzleti szférához való közelebbhozása”; a közszolgáltatásokhoz való elektronikus hozzáférés biztosítása volt. Megvalósítása a közszolgálati információhoz való hozzáférés részprogramjával igen szoros összefüggésben zajlott, s mindkét program jelentős elvárásokat fogalmazott meg a tagállamok felé is. Fő irányai a kormányzati szervek nemzetközi, és az Unió intézményeivel való együttműködésének fokozása, a nyílt forráskódú szoftverek a nyilvános szektorban való bevezetésének támogatása, az “elektronikus átláthatóság” biztosítása, az elektronikus aláírás a hatósági ügyintézésben való bevezetése, az elektronikus hatósági ügyintézési formák meghonosítása és a közszolgálati információhoz való hozzáférés a kormányzatok részéről való szervezeti, intézményi elérhetővé tétele voltak.

Az elektronikus hatósági ügyintézés lényegi gondolatát a közszolgáltatásként megragadott, a polgárok, a vállalkozások és az állam szervei közötti kapcsolattartás megkönnyítése iránti valós igény elismerését jelentette. Az EU tagállamainak képviselő konszenzusos alapon állították össze azt a listát, mely az állam és szervei által nyújtott, 20 legalapvetőbb adminisztratív közszolgáltatást sorolja fel. Két nagy csoportot különböztetnek meg: a polgárok, illetőleg az üzleti szféra részéről igénybevehető szolgáltatásokat.

A polgárok felé nyújtott szolgáltatások	Az üzleti szféra felé nyújtott szolgáltatások
Jövedelemadó <ul style="list-style-type: none"> • adóbevallás megtétele, értesítés a kivetett adóról 	Munkavállalók részére nyújtott hozzájárulások
Álláskeresés <ul style="list-style-type: none"> • munkaügyi hivatalok 	Társasági adó
Társadalombiztosítási kifizetések (legalább három az alábbi négy lehetőség közül) <ul style="list-style-type: none"> • munkanélküliek járadékai • gyermekek után járó pótlékok • gyógyászati költségek • tanulói ösztöndíjak 	Általános forgalmi adó
Személyi dokumentumok <ul style="list-style-type: none"> • útlevél, gépjárművezetői jogosítvány 	Új társaság bejegyzése
Gépkocsik nyilvántartásba vétele <ul style="list-style-type: none"> • új, használt, importált autók 	Adatközlés a statisztikai hivatalnak
Építési engedélyért való folyamodás	Vámnyilatkozat

<p>A rendőrség felé tett bejelentések</p> <ul style="list-style-type: none"> pl. tolvajlás esetében 	Környezetvédelemmel összefüggő engedélyek
<p>Közkönyvtárak</p> <ul style="list-style-type: none"> katalógusokhoz, keresési lehetőségekhez való hozzáférés 	Közbeszerzés
<p>Születési és házassági bizonyítványok</p> <ul style="list-style-type: none"> kérelmezésük és kiadásuk 	<p>Az egyes szolgáltatások benchmarkja négy minőségi mutató alapján történik, attól függően, hogy a szolgáltatás</p> <ul style="list-style-type: none"> információs, tájékoztató; egyirányú interakciót biztosító; kétirányú interakciót biztosító; a teljes on-line tranzakciót (ügyintézési folyamatot) biztosító (ide értve a fizetést és a kézbesítést is) lehetővé tevő <p>jellegű-e.</p>
<p>Felsőbb oktatási képzésre való jelentkezés</p> <ul style="list-style-type: none"> ide értve az egyetemeket is 	
<p>Költözés bejelentése</p> <ul style="list-style-type: none"> lakcímváltozás 	
<p>Egészségüggyel összefüggő szolgáltatások</p> <ul style="list-style-type: none"> pl. interaktív tanácskérési lehetőség a különböző kórházi szolgáltatások elérhetőségéről, kórházi bejelentkezések 	

1. ábra: Alapvető e-kormányzati szolgáltatások

II. Az eEurope 2002 értékelése és a továbblépés irányai

1. 2002 februárjában a Bizottság - a Tanácshoz, az Európai Parlamenthez, a Gazdasági és Szociális Bizottsághoz valamint a Régiók Bizottságához címzett Tájékoztató formájában -közzé tette azt a jelentést¹²⁵, mely az **eEurope 2002** akcióterv végrehajtásával kapcsolatos eredményeket tekintette át. E kötelezettségét maga az Akcióterv írta elő, s három körben történő (a fejlődés általános, értékelő áttekintése, a politikafejlődés és a piaci folyamatok összevetése, a 2002-t követő időszakra vonatkozó alapvető következtetések megfogalmazása) tájékoztatásnyújtásra irányult.

Az értékelő áttekintés kiterjedt az Internet-penetráció változásaira (külön vizsgálva a háztartások és az üzleti szektor helyzetét), az Internet-szolgáltatások elérési árával, sebességével és biztonságosságával kapcsolatos kérdésekre, az információs és kommunikációs technológiák használatának elősegítésével kapcsolatos állapotok felmérésére (mint iskolai Internet-használat, munka a tudásalapú gazda-

¹²⁵ eEurope Benchmarking Report, Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, Brussels, 5. 2. 2002, COM(2002) 62 final.

ságban, részvétel a tudásalapú gazdaságban), az Internet-használat ösztönzését célzó alprogram (elektronikus kereskedelem, a polgárok hálózathasználata, egészségügyi on-line szolgáltatások) végrehajtására.

Általánosságban elmondható volt, hogy az átlagos európai Internet-penetráció jelentős növekedésen ment keresztül: 2000 márciusában az európai háztartások 18, 2001 júniusában 36, 2001. decemberében 38 %-ban volt megoldott a hálózati hozzáférés¹²⁶. A hozzáférés fő módja továbbra is a PC és a távközlési hálózatok igénybe vételével történt, a mobilkommunikációs eszközök, illetőleg a televízió útján való Internetezés "még marginális, de a jövőre nézve gyors növekedést mutat." 2001 decemberében az Unióban a 15 év feletti népesség közel 50 %-a használta az Internetet. Az üzleti szférában a 10 alkalmazottnál többet foglalkoztató vállalkozások 90 %-a Internet-használó, 60 %-uknak saját weboldala van.

A hozzáférés költségei jelentős szórást mutattak: Finnország kivételével valamennyi európai uniós tagállamban magasabbak voltak, mint az Egyesült Államokban. A nagysebességű adatátvitelre lehetőséget adó nemzeti kutatási hálózatok kiépültsége és az átviteli sebesség esetében is igen jelentős eltéréseket állapíthattak meg.

2. A hálózati biztonság szempontjából a jelentés a vírusfertőzések arányát és a biztonságos szerverek számát vizsgálta: ennek összefüggésében a Bizottság ismét felvetette egy új, biztonságosabb Internet-protokoll megteremtésének sürgető igényét. Az iskolák Internet-hozzáférése az EU szintén átlagosan 4 %-osnak mondható: a legjobb (Dánia, Luxemburg) és legrosszabb (Olaszország, Görögország, Portugália) helyzetben lévő országok között igen mély a digitális szakadékot jelentő különbség (22-23 % illetve 3-4 %). A munkahelyi számítógép- és Internet használat terén igen jelentős előrelépések történtek: 2001 végén már minden második európai munkás számára voltak adottak ezek az eszközök. Mindazonáltal a távmunka elterjedtsége továbbra is igen alacsony: 2001 novemberében mindössze az európai munkaerőpiac 2 %-át érintette ez a foglalkoztatási forma. A számítógép használatával, illetőleg a számítógéppel végzett munkára való felkészítés a tudásgazdaság útján való továbblépés elengedhetetlen feltétele: megállapítható volt azonban, hogy - szinte minden tagállam esetében - a számítógépet használók 2/3-a részesült csak megfelelő oktatásban.

Az elektronikus kereskedelem növekedése a vártnál lassúbbnak bizonyult: az EU átlagában az Internet-használók mindössze 35,6 %-a vásárolt a világhálón. Az e-kereskedelem terén az on-line értékesítésekben továbbra is a szolgáltatási szektor és a közvetlen eladások járnak az élen: a tagállamok között az Egyesült Királyság és Németország ért el vezető pozíciót, Spanyolország, Görögország, Portugália azonban az európai átlag (22,9 %) töredékét tudja csak felmutatni (3-8 %).

A kormányzati, közhasznú célú információs szolgáltatások vonatkozásában jelentős célkitűzés volt, hogy 2002 végéig minden, alapvetőnek számító információ

¹²⁶ Egyes országokban azonban (Hollandia, Svédország) 60 % feletti, az "élbolyhoz" tartozik még Dánia (50 %), a középmezőnyhöz (38-48 %) Finnország, az Egyesült Királyság, Írország, Ausztria, Luxemburg, Németország sorolható, 35 és 40 % közötti penetráció Olaszország, Franciaország, Portugália és Spanyolország esetében állapítható meg, míg a sereghajtónak Görögország számít (10 %).

a világhálón keresztül is elérhető legyen: 2001 végén azonban a terv a megvalósulás felé vezető út felénél járt.

III. A tagjelölt országok információs társadalmi felzárkóztatása: e-Europe 2003+

1. A tagjelölt országok részvételével kialakított, azok információs társadalmi felzárkóztatását célzó, 2001-ben, Göteborgban meghirdetett **eEurope+** akcióterv¹²⁷ feltérképezte azokat a kihívásokat is, melyek az elektronikus kormányzati megoldások révén válaszolhatók meg legeredményesebben. E dokumentumban számos olyan - alapvető, politikai célhoz kapcsolt - igény fogalmazódik meg, mely a kormányzattal, a közigazgatással, illetőleg annak egyes szektorális feladataival (a távközlés terén a liberalizáció, s a liberalizált piac új felügyeleti-hatósági rendszerének létrehozása, az oktatásügy terén megfelelő tantervi rendszerek kialakítása és a pedagógusok továbbképzésének megoldása, a hálózati biztonság körében a nyomzó szervek a high-tech bűnözés elleni küzdelemre való hatékony felkészítése, az elektronikus kereskedelem terén a koreguláció támogatása és az állami hatáskörök egy részének az ön-szabályozás rendszerei részére történő átadása) összefüggésben is az elektronikus átalakulás igényét támasztja.

Mindezen követelményekre a nemzeti elektronikus kormányzati politikák kialakításánál éppúgy tekintettel kell lenni, mint az Internet használatát elősegíteni kívánó és a kormányzati szolgáltatások a világhálón keresztüli elérhetőségét támogató **Government-online** alprogramban megfogalmazottakra. E program alapvető irányultsága: a kormányzati szolgáltatások on-line elérhetőségének mind szélesebb körű biztosítása¹²⁸. A koncepció abból indult ki, hogy ezeknek az országoknak vállalkozásai szintén előnyt tudnak húzni az adminisztrációs terhek csökkentéséből, így azok hatékonysága támogathatóvá, gazdasági növekedésük pedig elősegíthetővé válik. Összhangban az **eEurope** elektronikus kormányzati célkitűzéseivel, az **eEurope+** is megjelöli az üzleti szféra számára az adminisztratív környezet on-line eszközök igénybevételével való egyszerűsítésének igényét. Ezek az igények a köz-igazgatás jelentős belső átalakulásával valósíthatók meg, ahol magának az átalakulásnak menedzselése, levezetése is komplex feladat: e téren az akcióterv a tagjelölt országok számára a magánszektornal való együttműködést, a munka innovatív, új módszereinek kialakítását, s - ezek összefüggésében - a tagállami "legjobb gyakorlatok" megvizsgálását és átvételét ajánlotta.

2. Az **eEurope+** akcióterv minden feladatcsoporthoz irányadó benchmark-követelményeket rendelt, melyek az **eEurope** szempontjából is irányadó mutatók¹²⁹ alapján kerültek meghatározásra. Az akcióterv végrehajtását a Bizottság folyamato-

¹²⁷ eEurope+ 2003 – A Co-operative effort of the Candidate Countries to implement the Information Society in Europe, Action Plan prepared by the Candidate Countries with the assistance of the European Commission, June 2001.

¹²⁸ eEurope+ 2003, 3. b. pont.

¹²⁹ Conseil de l'Union Européenne - Liste des indicateurs d'étalonnage par le plan d'action eEurope, 13493/00, ECO 338, 20 novembre 2000.

san nyomon kísérte: 2002. júniusában időszaki jelentés készült¹³⁰. A folyamat záró értékelését 2003 végére tervezik.

E követelmények és gondolatok álltak az EU és az EFTA tagállamainak, valamint a tagjelölt országoknak miniszterei részvételével a belga elnökség égisze alatt Brüsszelben 2001. novemberében megrendezett első európai elektronikus kormányzati konferencia középpontjában is¹³¹. A konferencia zárónyilatkozatában¹³² a miniszterek a jövőbeni továbblépés alapvető elveit is rögzítették: egyetértettek abban, hogy "egy dinamikus és demokratikus, erős és termelékeny gazdasággal rendelkező európai társadalom minden szinten szolgáltatásközpontú, megbízható és megújálásra kész kormányzatot követel meg. Az elektronikus kormányzat eredményes alkalmazása támogatni tudja a szolgáltatásokat, erősíteni tudja társadalmainkat, elműködíthatja a termelékenységet és a jólétet, s segíthet a demokrácia megszilárdításában." Ennek érdekében, a kitűzött célokkal összhangban vállaltak kormányaiak nevében további erőfeszítéseket.

IV. Az Elektronikus Európa-kezdemenyezés második szakasza

1. A 2002. június 21-én és 22-én megrendezésre kerülő sevillai európai tanácsülés előkészületeinek keretében a Bizottság a Tanácshoz, az Európai Parlamenthez, a Gazdasági és Szociális Bizottsághoz és a Régiók Bizottságához címzett Tájékoztató formájában 2002. május 28-án bocsátotta ki az **eEurope 2005** akcióttervet¹³³. Az Akcióterv célja, hogy a magánbefektetések és az új munkahelyteremtés számára kedvező feltételeket teremtsen; növelje a termelékenységet, modernizálja a közszolgáltatásokat, s mindenki számára biztosítsa a globális információs társadalomban való részvétel lehetőségét. E célkitűzések megvalósítása érdekében támogatni kívánja a széles körben elérhető, nagy sávsebességű adatátviteli infrastruktúrára alapozott biztonságos szolgáltatásokat, alkalmazásokat és tartalomfejlesztést.

Az **eEurope 2005** a feirai tanácsülésen elfogadott **eEurope 2002** akciótterv helyébe lép: a program számos célkitűzése már megvalósult, a fennmaradók pedig várhatóan 2002 végéig meg fognak valósulni. Az **eEurope 2002** főcsapásának iránya a tudásgazdaság feltételrendszerének megteremtése volt, eszköze az Internetre való kapcsolódás támogatása. A növekedés "generálása" azonban megköveteli, hogy a rákapcsolódás immár a gazdasági tevékenységek szintjére kerüljön "lefordításra": az új Akcióterv olyan területekre kíván összpontosítani, ahol a kormányzati politikák értéknövelő tényezőket tudnak elősegíteni s a magánszféra befektetései számára kedvező környezet kialakulásához járulhatnak hozzá.

¹³⁰ eEurope+2003 Progress report prepared by the EU Membership Candidate Countries with the Assistance of the European Commission, June 2002.

¹³¹ Ennek közvetlen előzményét az európai közszolgálati és közigazgatási miniszterek 2000. november 7-én Strasbourgban tartott találkozója, s a svéd Elnökség és a Bizottság közös szervezésében 2001. június 13-14 között Sandhamn-ban tartott IDA-konferencia jelentette ("eGovernment in the service of European citizens and enterprises - what is required at the European level").

¹³² eGovernment Ministerial Conference - Ministerial declaration, Brussels 29th November 2001.

¹³³ Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, eEurope 2005: An information society for all, An Action Plan to be presented in view of the Sevilla European Council, 21/22 June 2002, COM (2002) 263 final, Brussels, 28.5.2002.

Az Akcióterv értelmében 2005-re Európában már működni kell a modern, online közszolgáltatásoknak, versenyképes áron és széles körben elérhetővé kell tenni a nagy sáv szélességű hozzáférést, meg kell valósítani a biztonságos információs infrastruktúrát. Mindehhez két irányból kíván segítséget nyújtani: egyrészt azzal, hogy pontosan meghatározza az elvárásokat, másrészt úgy, hogy egyedi akciók keretei között támogatási rendszerek igénybe vételének lehetőségét biztosítja. A politikai célokat pedig a területre vonatkozó koherens jogalkotással támogatja.

A korszerű, on-line közszolgáltatások megvalósításának követelménye az elektronikus kormányzás körében a tagállamok kormányzati szerveinek a nagy sáv szélességű összeköttetés-biztosításában (határidő: 2005), a pán-európai elektronikus kormányzati szolgáltatások együttes működésére vonatkozó keretmunka kialakításában (2003), a közszolgáltatások interaktivitásának biztosításában (2004), a közbeszerzési eljárások teljes körű elektronizálásában (2005), a nyilvános hozzáférésű internet-pontok (PIAPs) minden polgár számára igénybe vehetővé tételében, az Európára vonatkozó kulturális és turisztikai információ elektronikus szolgáltatások útján való lehető legteljesebb körű elérhetőségének biztosításában (2005) fogalmazódtak meg¹³⁴.

Az e-learning terén ugyancsak a nagy sáv szélességű összeköttetés-biztosítás (2005), a 2002 végén elfogadásra kerülő új eLearning akcióterv, a "virtuális campusok" minden egyetemi hallgató számára való megnyitása, az egyetemek és kutatóközpontok közötti számítógép-támogatású együttműködési rendszerek és platformok megalapozása (2003), a felnőttképzés keretében főként a hátrányos helyzetű csoportok számára az információ-technológiai ismeretek elsajátításának biztosítása (2003) jelent megvalósítandó feladatot.

Az elektronikus egészségügyben 2003-ig fel kell készülni a papíralapú egészségügyi nyilvántartások elektronizálására: ebben az évben születhet majd döntés az elektronikus egészségügyi kártyák (*electronic health cards*) bevezetéséről, 2005-ig a tagállamoknak ki kell alakítani a beteg gyógyító-kezelő munkájában részt vevő kórházak, laboratóriumok és az otthonok közötti egészségügyi információs hálózatokat, s ugyancsak 2005-ig ki kell építeni a tájékoztató és megelőzési célokat szolgáló információs rendszereket és tartalomszolgáltatásokat is.

2. Az eEurope 2005 olyan mechanizmus megteremtésére törekszik, mely a kitűzött célok végrehajtását folyamatosan értékeli, az "élethez igazítást" biztosítja, a kedvező tapasztalatok megosztását pedig a lehető legszélesebb körben teszi lehetővé. Tekintettel a közösségi "elektronikus politikák" és kezdeményezések igen nagy számára (és jelentőségére), a végrehajtásukkal kapcsolatos koordinációs és értékelési feladatokra, szükségessé válik egy Elektronikus Európa kormányzó csoport (eEurope Steering Group) létrehozása. A Bizottság által elnökölt csoport munkájában részt vesznek a tagállamok és tagjelölt országok, az Európai Parlament, s ahol szükséges, a magánszféra, a fogyasztói csoportok képviselői is.

Az Akcióterv végrehajtása jelentős anyagi forrásokat igényel: ezeket a Bizottság a már futó finanszírozási programok (a TEN-Telecom helyébe lépett eTEN,

¹³⁴ Lsd. eEurope 2005: An information society for all, 3.1.1 (Policy measures - Modern online public services).

az IDA, a PROMISE folytatását jelentő eContent, a 6. Kutatási-Fejlesztési Keretprogram) lehetőségeinek megnyitásával kívánja biztosítani.

Az **eEurope 2005** már a csatlakozó országok közvetlen bekapcsolódási lehetőségével számolt: a 2002. június 3-án és 4-én Ljubjanában a csatlakozó és tagjelölt országok számára megrendezett információs társadalmi miniszteriális konferencia¹³⁵ a jövő vonatkozásában már az új Akcióterv ismeretében foglalhatott állást. A "Connecting Europe"- konferencia alapvető célja az **eEurope+2003** kezdeményezés végrehajtásának értékelése volt: a tanácskozás elé terjesztett jelentés áttekintette a jelölt országok által elért eredményeket, a kialakított nemzeti stratégiákat, a vonatkozó *acquis* átvételének helyzetét (különös tekintettel a távközlésre és az elektronikus kereskedelemre vonatkozó szabályozásra). Ezek ismeretében foglalhatott a konferencia állást az akcióterv még következő fázisával kapcsolatos tennivalókról - az európai bővítési folyamat általános, s az **eEurope 2005** által megfogalmazottak sajátos összefüggéseiben is.

A konferencia végkövetkeztetései¹³⁶ mindenekelőtt leszögezték: "Európa politikai fejlődésének döntő pillanatában a Miniszterek és a Biztos ki kívánják hangsúlyozni az információs társadalom jelentőségét a szociális és kulturális összetartó erő növelése és a gazdasági integráció erősítése vonatkozásában. Az erőfeszítéseket, melyeket Európa valamennyi országa társadalma és gazdasága modernizációja érdekében az információs és kommunikációs technológiák által felkínált lehetőségével élve kifejtett annak az ambiciózus célnak összefüggésében kell vizsgálni, hogy Európát a világ legdinamikusabb, tudásalapú gazdaságává alakítsuk." A tagjelölt országokkal közösen kimunkált **eEurope+** akcióterv ezen országok számára a felzárkózás és bekapcsolódás lehetőségét biztosította: az eltelt időben sikerült megvetni a "biztos alapokat" - a folyamatnak azonban tovább kell lépniük. Ljubljanában e továbblépés alapvető elveiről is megállapodás született. A résztvevők hangsúlyozták a hatékony, lehetőségeket biztosító politikai és szabályozási keretmunka fontosságát, s az információs társadalommal összefüggő politikák továbbfejlesztésének és implementációjának összeurópai igényét. Üdvözölték az elektronikus kommunikációs szolgáltatásokra vonatkozó szabályozási csomag elfogadását; az így kialakuló konvergens rendszert az információs társadalom szabályozásával kapcsolatos egyik legfontosabb alappilléreként nevesítették. Európa jövője szempontjából megkülönböztetett figyelmet kell szentelni az ifjúságnak, az oktatásnak, az elektronikus lehetőségek e téren történő hatékony kihasználásának és fejlesztésének. Elfogadták, hogy az **eEurope 2005** akcióterv elsőbbségi céljai "Európa minden országa számára közös fontossággal bírnak", s hogy a fejlődés következő fázisában az új Akcióterv céljai ki kell egészítsék a már elfogadottakat. Mindehhez új támogatási források, lehetőségek is rendelkezésre állnak majd.

¹³⁵ eEurope+ Ministerial Conference on the Information Society "Connecting Europe" in Ljubjana, Slovenia, 3-4 June 2002, IP/02/801, Date: 03/06/2002.

¹³⁶ European Ministerial Conference, Information Society - Connecting Europe, Ljubjana, 3-4 June 2002: Ministerial Conclusions, Ljubjana, June 4, 2002.

V. A közösségi jogfejlődés

1. Bár - elsősorban a Bizottság a belső piac lehetőségeinek lehető legteljesebb kiaknázására vonatkozó stratégiai programja¹³⁷ nyomán - a közösségi jogfejlődés korábbi szakaszában is szép számmal születtek olyan normák (elsősorban a távközlési jog, az adatvédelem¹³⁸, az információbiztonság¹³⁹, a szellemi tulajdon joga¹⁴⁰, a távollévők közötti fogyasztói szerződéses kapcsolatok¹⁴¹, a reklámjog¹⁴² s fogyasztóvédelmi jog más összefüggéseiben), melyek szabályozási tárgyukból adódóan "információs társadalminak" minősültek, az elektronikus kereskedelemre vonatkozó sajátos szabályozási kérdések összehangolt formában 1997-ben, a Bizottság belső piac működőképességének javításáról szóló Tájékoztatójában jelentek meg. E dokumentum az 1999. január 1. napjáig terjedő időszakra állapított meg jogalkotási feladatokat - egyebek mellett ezek körében a távközlési liberalizációs csomag határidőre történő implementációjáról, az információs társadalmi szolgáltatások átláthatóságát biztosító, egyes, a szerzői jogot, a pénzügyi szolgáltatások távollévők közötti értékesítését, az elektronikus aláírást, a feltételes hozzáférést szolgáló szolgáltatásokat szabályozó irányelvek megalkotását javasolta.

¹³⁷ "Making the Most of the Internal Market": Strategic Programme, Communication from the Commission to the Council, 22.12.93 COM(93) 632 final

¹³⁸ Különösen: Directive 95/46/EC of the European Parliament and of the Council of 24 October 1995 on the protection of individuals with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, (*Megjelent:* Official Journal L 281 of 23.11.1995), European Parliament and Council Directive 97/66/EC of 15 December 1997 concerning the processing of personal data and the protection of privacy in the telecommunications sector, (*Megjelent:* Official Journal L 24, 30.01.1998).

¹³⁹ Pl. A Tanács 1992. március 31-i, 92/242 (EGK) számú határozata az információs rendszerek biztonságáról (*Megjelent:* Official Journal, L 123, 8.05.1992, p. 19).

¹⁴⁰ Különösen: Council Directive 92/100/EEC of 19 November 1992 on rental right and lending right and on certain rights related to copyright in the field of intellectual property; (*Megjelent:* Official Journal L 346 of 27.11.1992), Council Directive 93/98/EEC of 29 October 1993 harmonizing the term protection of copyright and certain related rights, (*Megjelent:* Official Journal L 290 of 24.11.1993), Directive 96/9/EC of the European Parliament and of the Council of 11 March 1996 on the legal protection of databases, (*Megjelent:* Official Journal L 077 of 27.03.1996). A szerzői és szomszédos jogok információs társadalmi sajátosságaira összepontosító jogszabályalkészítési folyamat 1996-ban vette kezdetét (Lsd. Communication from the Commission – Follow-up to the green paper on copyright and related rights in the information society; COM (96) 568 final), s tárgyban 1997-ben született irányelv-tervezet (Proposal for a European Parliament and Council Directive on the harmonization of certain aspects of copyright and related rights in the Information Society; COM(97) 628 final, /*Megjelent:* Official Journal C 108 of 07.04.1998/), mely azonban elfogadásra csak 2001-ben került. 1997-ben indult a közösségi szabadalmak elfogadását támogató folyamat (Lsd. Promoting innovation through patents: Green Paper on the Community patent and the patent system in Europe, COM /1997/, 314 final, 24 June 1997).

¹⁴¹ Lsd. Council Directive 85/577/EEC of 20 December 1985 to protect the consumer in respect of contracts negotiated away from business premises, (*Megjelent:* Official Journal L 137, 31.12.1985), Commission Recommendation 92/295/EEC of 7 April 1992 on codes of practice for the protection of consumers in respect of contracts negotiated at a distance (distance selling), (*Megjelent:* Official Journal L 156 of 10.06.1992), Council Directive 93/13/EEC of 5 April 1993 on unfair terms in consumer contracts, (*Megjelent:* Official Journal L 95, 21.04.93), Directive 97/7/EC of the European Parliament and of the Council of 20 May 1997 on the Protection of Consumers in respect of Distance Contracts, (*Megjelent:* Official Journal L 144 of 04.06.1997), illetőleg a pénzügyi szolgáltatások távolsági értékesítésére vonatkozó irányelv-javaslatot (Commission proposal for regulatory framework for distance selling of financial services; COM (1998) 468 final of 14.10.1998).

¹⁴² Lsd. Council Directive 84/450/EEC of 10 September 1984 on the approximation of the laws, regulations and administrative provisions of the Member States concerning misleading advertising, (*Megjelent:* Official Journal L 250, 19.09.1984), *kiegészítette a* European Parliament and Council Directive 97/55/EC of 6 October 1997 so as to include comparative advertising (*Új címe:* "Council Directive of 10 September 1984 concerning misleading and comparative advertising", *Megjelent:* Official Journal L 290, 23.10.1997), Council Directive 92/28/EEC of 31 March 1992 regarding advertising of medicinal products for human use, (*Megjelent:* Official Journal L 113, 30.04.1992).

Ugyancsak 1997-ben született döntési javaslat az e-commerce jövőbeni jogi szabályozása szempontjából alapvetőnek minősülő "keretirányelv" előkészítéséről, az Európai Elektronikus Kereskedelmi Kezdeményezésről¹⁴³ és az elektronikus a titkosításról és az elektronikus aláírásra vonatkozó keretszabályozás elindításáról¹⁴⁴.

2. A Bizottság a 2000-2004 közötti időszakra szóló, 1999 novemberében közzétett belső piaci stratégiája így részben a már megkezdett jogalkotási folyamatokra épített, de új célokat is meghatározott, a "digitális kor belső piacából adódó előnyök maximalizálásával" összefüggő feladatok pedig a piacfejlesztés önálló alrendszerként¹⁴⁵ jelent meg. 2000 júniusáig megvalósítandó célként jelölte meg az elektronikus kereskedelmi irányelv, a szerzői és szomszédos jogok információs társadalmi összefüggéseiről szóló irányelv, a számítógépes programok szabadalmazhatóságáról szóló irányelv elfogadását, új jogalkotási folyamatként a hozzáadott értékadó rendszerekre vonatkozó szabályozás rendszerének az elektronikus kereskedelem szükségleteihez való igazítását, az elektronikus fizetések jogi rendszerének kidolgozását, s több területen (feltételes hozzáférés, on-line vitaeldöntési mechanizmusok) előzetes Tájékoztatók elkészítését tartotta szükségesnek. Más részstratégiák összefüggésében a közösségi szabványról, az új Telcom-csomagról, az közösségi adójogszabályok korszerűsítéséről, az 1. társasági irányelv módosításának Tájékoztató formájában való előkészítéséről, az adatvédelmi jog egyes nemzetközi vonatkozásairól, a kereskedelmi kommunikációról és az eladástámogatásról indítványozott jogszabályelőkészítési munkálatokat.

Ezzel párhuzamosan ment végbe a távközlési jogra vonatkozó közösségi joganyag átalakítása, a liberalizáció folyamatának első szakasza. A nyolcvanas évek derekán még szolgáltatói monopóliumok által uralt, erős nemzeti sajátosságokkal rendelkező (ezért az egységes európai piac megvalósulása ellen ható) távközlési szektor liberalizációjához vezető első óvatos lépéseket 1984-ben tette meg (döntés a

¹⁴³ Lsd. Communication to the European Parliament, the Council, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: European Initiative in Electronic Commerce, COM (97) 157, Brussels, 15.04.1997. A kezdeményezésről az Európai Parlament 1998. május 13-14-i plenáris ülése határozott (Lsd. Resolution on the communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on a European Initiative in Electronic Commerce, *Megjelent:* Official Journal C 167 of 01.06.1998), ennek nyomán indult el az elektronikus kereskedelem jogi vonatkozásairól szóló irányelv előkészítése, s került sor 1999 februárjában az irányelvre vonatkozó bizottsági javaslatlételre (Lsd. Proposal for a European Parliament and Council Directive on certain legal aspects of electronic commerce in the internal market; COM(98) 586 final; *Megjelent:* Official Journal C 30, 05.02.1999), s végül (számos, jelentős módosítás és hosszas egyeztetési folyamat lezárásaként) 2000 júniusában az irányelv elfogadására (Directive 2000/31/EC of the European Parliament and of the Council of 8 June 2000 on certain legal aspects of information society services, in particular electronic commerce, in the Internal Market ("Directive on electronic commerce"), *Megjelent:* Official Journal L 178, 17.07.2000., pp. 1-16./).

¹⁴⁴ Lsd. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: Ensuring security and trust in electronic communication: "Towards a European Framework for Digital Signatures and Encryption", COM (97) 503final. Ezt egy évvel később követte az irányelv-javaslat (Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: Proposal for a European Parliament and Council Directive on a common framework for electronic signatures, COM(98) 297 final, *Megjelent:* Official Journal C 325 of 23/10/98/), melynek végleges elfogadására 1999 decemberében került sor (Directive 1999/93/EC of the European Parliament and of the Council of 13 December 1999 on a Community framework for electronic signatures, *Megjelent:* Official Journal, L 013, 19.01.2000 pp. 12-20/).

¹⁴⁵ Lsd. Communication from the Commission to the European Parliament and the Council of 24 November 1999 - Strategy for Europe's Internal Market, COM (1999) 624 final, 2.3 stratégiai alfejezet.

szabványosításról, közös kutatóprogramok - RACE¹⁴⁶, ACTS¹⁴⁷ - elindítása, a legkevésbé fejlődött régiók számára felzárkózási programok - STAR¹⁴⁸, Telematics - indítása, célok kitűzése Európa a nemzetközi távközlési piacon való pozíciójának megerősítésére). Az európai távközlési politika kialakítására vonatkozó közösségi munka második, szakasza 1987-ben vette kezdetét: ekkor bocsátotta ki a Bizottság a távközlési szolgáltatások és felszerelések közös piacának fejlődéséről szóló Zöld Könyvet¹⁴⁹.

A Zöld Könyv nyomán összeurópai vita kezdődött az egységes, európai piac megvalósulását e téren is biztosító szabályozási keretrendszer s a közös távközlési politika és részelemei kialakításáról, s néhány éven belül lefektetésre került a célok elérését biztosítani kívánó, alapvető jogi alapok is¹⁵⁰. A távközlési és információs társadalmi szabályozási törekvések 1994-től kapcsolódtak össze (a Bangemann-

¹⁴⁶ R&D in Advanced Communications Technologies in Europe

¹⁴⁷ Advanced Communications Technology and Services

¹⁴⁸ Special Telecommunications Action of Regional Development

¹⁴⁹ Towards a dynamic European economy: Green Paper on the development of the common market for telecommunications services and equipment, COM(87) 290 final, 30.07.1987.

¹⁵⁰ A folyamathoz lásd. Towards Europe-wide systems and services: Green Paper on a common approach in the field of satellite communications in the European Community, COM(90) 490, 20.11.1990, 1992, Communication by the Commission, SEC(92) 1048, 21.10.1992; and Communication to the Council and the European Parliament on the consultation on the review of the situation in the telecommunications services sector, COM(93) 159, 28.04.1993, Towards a personal communications environment : Green Paper on a common approach to mobile and personal communications in the European Union, COM(94) 145, 27.04.1994, Green Paper on the liberalisation of telecommunications infrastructure and cable TV networks - Part I : Principle and Timetable, COM(94) 440, 25.10.1994; and Green Paper on the liberalisation of telecommunications infrastructure and cable TV networks - Part II : A common approach to the provision of infrastructure in the European Union, COM(94) 682, 25.01.1995, Council Resolution of 30 June 1988 on the development of the common market for telecommunications services and equipment up to 1992 (88/C 257/01; OJ C 257/1, 04.10.1988); Council Resolution of 19 December 1991 on the development of the common market for satellite communications services and equipment (92/C 8/01; OJ C 8/1, 14.01.92); Council Resolution of 22 July 1993 on the review of the situation in the telecommunications sector and the need for further development in that market (93/C 213/01; OJ C 213/1, 06.08.1993); Council Resolution of 22 December 1994 on the principles and timetable for the liberalisation of telecommunications infrastructures (94/C 379/03; OJ C 379/4, 31.12.1994); Council Resolution of 29 June 1995 on the further development of the mobile and personal communications sector in the European Union (95/C 188/02; OJ C 188/3, 22.07.1995); Council Resolution of 18 September 1995 on the implementation of the future regulatory framework for telecommunications, (95/C 258/01, OJ C 258/1, 3.10.1995), European Parliament Resolution of 20 April 1993 on the Commission's 1992 review of the situation in the telecommunications services sector (A3-0113/93; OJ C 150/39, 31.05.1993); European Parliament Resolution of 19 January 1993 on a common approach in the field of satellite communications in the European Community (A3-0424/92; OJ C 42/30, 15.02.1993); European Parliament Resolution of 7 April 1995 on the Green Paper on the liberalisation of telecommunications infrastructure and cable television networks (first part - principle and timetable) (A4-0063/95; OJ C 109/310, 01.05.1995); European Parliament Resolution of 19 May 1995 on the Green Paper on the liberalisation of telecommunications infrastructure and cable television networks - Part II: A common approach to the provision of infrastructure for telecommunications in the European Union (A4-0111/95; OJ C 151/479, 19.06.1995); European Parliament Resolution of 19 May 1995 on the Commission communication to the European Parliament and the Council 'Towards the personal communications environment: Green Paper on a common approach in the field of mobile and personal communications in the European Union' (COM(94)0145 - C4-0061/94) and on the Commission communications to the European Parliament and the Council on the consultation on the Green Paper on mobile and personal communications (COM(94)0492 - C4-0046/95 (A4-0097/95; OJ C 151/473, 19.06.1995)); European Parliament Resolution of 12 December 1996 on the Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on universal service for telecommunications in the perspective of a fully liberalised environment (C4-0205/96), Communication to the European Parliament, the Council, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: Universal service for telecommunications in the perspective of a fully liberalised environment - an essential element of the information society, COM(96) 73 final, 13.03.1996, Communication of 27 November 1996 on assessment criteria for national schemes for the costing and financing of universal service in telecommunications and guidelines for the Member States on the operation of such schemes, (COM(96) 608) and the other in February 1998 assessing the current state of universal service in the EU: First Monitoring Report on Universal Service in Telecommunications in the European Union, (COM(98) 101, 25.2.98).

csoport jelentése¹⁵¹, a Bizottság az európai információs társadalomhoz vezető útról szóló akcióterve¹⁵², és annak felülvizsgált változatai¹⁵³). E lépések nyomán 1998. január 1-én az Európai Unió legnagyobb részében a távközlési piacok liberalizációja már teljesnek volt mondható¹⁵⁴, és kialakultak a továbblépés, az “új szabályozási keretmunka” fő irányai, követelményei¹⁵⁵ is.

2001-ig tehát lerakásra kerültek az elektronikus gazdaság fejlődése szempontjából nélkülözhetetlen alapok, elfogadásra kerültek, vagy a politikai előkészítés szakaszából már a jogszabály-előkészítés szakaszába léptek az egyes részterületek (adatvédelem, távollévők közötti szerződéses kapcsolatok fogyasztóvédelmi kérdései, elektronikus fizetési eszközök, elektronikus aláírás, információs társadalmi szolgáltatások, az elektronikus pénzügyintézetek tevékenysége megkezdésének, folytatásának és ellenőrzése, szerzői és szomszédos jogok) irányelvek, rendeletek.

A tagjelölt országok számára az eEurope 2003+ akcióterv az *acquis* információs társadalommal összefüggő jogi szabályozási elemeinek implementációját¹⁵⁶ kiemelt fontosságúnak minősítette, s átvételüket (annak a körnek kivételével, melyre nézve az illető tagjelölt ország időleges mentességet kért) “amilyen gyorsan csak lehetséges” írta elő. Az eEurope+ összefüggésében “releváns *acquis*” fő elemei közé a távközlésre és az elektronikus kereskedelemre vonatkozó szabályok kerültek¹⁵⁷.

Távközlés	Elektronikus kereskedelem
------------------	----------------------------------

¹⁵¹ Europe and the global information society - Recommendations to the European Council, 26.05.1994.

¹⁵² Communication on Europe's way to the Information Society, COM (94) 347 final, 17.07.1994.

¹⁵³ COM(1997) 623, 3.12.1997, COM(1999)539, 10.11.1999.

¹⁵⁴ *Lsd.* European Commission Status Report on European Union Electronic Communications Policy, 22 December 1999, INFSO/A/1.

¹⁵⁵ Commission Communication on a new framework for Electronic Communications Services: infrastructure, transmission and access services / The 1999 Communications Review (COM(1999)539, 10.11.1999), Commission Communication on the proposed New Regulatory Framework: Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on unbundled access to the local loop (COM(2000)394, 12 July 2000, OJ C365E, 19.12.2000, p.212), Commission Communication on the proposed New Regulatory Framework: A common regulatory framework for electronic communications networks and services, Com (2000)393 12 July 2000, OJ C365E, 19.12.2000, p.198), Commission Communication on the proposed New Regulatory Framework: Universal service and users' rights relating to electronic communications networks and services (Com(2000)392, 12 July 2000, OJ C365E, 19.12.2000, p. 238), Commission Communication on the proposed New Regulatory Framework: Access to, and interconnection of, electronic communications networks and associated facilities, (Com(2000)384, 12 July 2000, OJ C365E, 19.12.2000, p. 215), Commission Communication on the proposed New Regulatory Framework: The processing of personal data and the protection of privacy in the electronic communications sector, (Com(2000)385, 12 July 2000, OJ C365E, 19.12.2000, p. 223), Commission Communication on the proposed New Regulatory Framework: The authorisation of electronic communications networks and services, (Com(2000)386, 12 July 2000, OJ C365E, 19.12.2000, p. 230).

¹⁵⁶ eEurope+2003, pp. 6-7.

¹⁵⁷ Az információs társadalmi jogalkotásban átvételre váró közösségi jogi szabályok körét alapvetően (de természetesen nem teljeskörűen) a csatlakozási dokumentumok 19. fejezete állapította meg.

A BIZOTTSÁG 1999/64/EK IRÁNYELVE az egyetlen üzemeltető tulajdonában lévő távközlő hálózatok és kábeltelevíziós hálózatok különálló jogi személyisége biztosításának tekintetében a 90/388/EGK irányelv módosításáról	Az Európai Parlament és a Tanács 2000/31/EK irányelve az információs társadalomhoz fűződő szolgáltatások, különösen az elektronikus kereskedelem bizonyos jogi kérdéseiről a belső piacon
Az Európai Parlament és a Tanács 99/5/EK irányelve a rádió-berendezésekről és a távközlési végberendezésekről, valamint azok megfelelőségének kölcsönös elismeréséről	Az Európai Parlament és a Tanács 1999/93/EK irányelve az elektronikus aláírások közösségi kereteiről
Az Európai Parlament és a Tanács 97/66/EK irányelve a személyes adatok kezeléséről és a magánélethez fűződő jogok védelméről a távközlési ágazatban	Az Európai Parlament és a Tanács 98/84/EK irányelve a feltételes hozzáférésen alapuló vagy azt tartalmazó szolgáltatások jogi védelméről
Az Európai Parlament és a Tanács 97/33/EK irányelve a távközlőhálózatok összekapcsolásáról, tekintettel az univerzális szolgáltatás biztosítására, valamint a szolgáltatások átjárhatóságának követelményére, amelyet a nyílt hálózati hozzáférés (ONP) biztosít	Az Európai Parlament és a Tanács 98/34/EK irányelve a műszaki tartalmú jogszabálytervezetekre és szabványtervezetekre vonatkozó információszolgáltatási eljárásokról Módosította a 98/48/EK irányelv
A Bizottság 96/2/EK irányelve a Bizottság 90/388/EGK irányelvének módosításáról, tekintettel a mobil és a személyi távközlésre	Az Európai Parlament és a Tanács 97/7/EK irányelve a távolban kötött szerződések tekintetében a fogyasztók védelméről
Az Európai Parlament és a Tanács 95/47/EK irányelve a televíziós jelek átvitelével kapcsolatos szabványok használatáról	Az Európai Parlament és a Tanács 96/9/EK irányelve az adatbázisok jogi védelméről
A Bizottság 94/46/EK irányelve a Bizottság 88/301/EGK és 90/388/EGK irányelveinek módosításáról, különös tekintettel a műholdas kommunikációra	Az Európai Parlament és a Tanács 1995. október 24-i 95/46/EK irányelve az egyének védelméről a személyi adatok feldolgozását és ezen adatok szabad mozgását illetően
A Tanács 92/44/EGK irányelve a nyílt hálózati hozzáférés feltételeinek bérelt vonalakra történő alkalmazásáról	A Tanács 93/98/EGK irányelve a szerzői jog és egyes kapcsolódó jogok védelmi idejének harmonizálásáról
A Tanács 1991/287/EGK irányelve a vezeték nélküli európai digitális távközlés (DECT) Közösségen belüli összehangolt bevezetéséhez kijelölt frekvenciasávról	A Tanács 93/22/EGK irányelve az értékpapírokra irányuló befektetési szolgáltatásokról
A Tanács 1990/544/EGK irányelve a páneurópai közcélú földi telepítésű rádiós személyhívó a Közösségen belüli összehangolt bevezetéséhez kijelölt frekvenciasávokról	A Tanács 93/13/EGK irányelve a fogyasztóval kötött szerződések tisztességtelen szerződési feltételeiről

A Bizottság 90/388/EGK irányelve a távközlési szolgáltatások piacának versenyéről	A Tanács 92/100/EGK irányelve a bérleti jogról és a haszonkölcsönzési jogról, valamint a szerzői joggal szomszédos jogokról a szellemi tulajdon területén
A Tanács 90/387/EGK irányelve a távközlési szolgáltatások egységes belső piacának kialakításáról, amely a nyílt hálózati hozzáférés (ONP) bevezetésén alapul	A Tanács 91/250/EGK irányelve a számítógépi programok jogi védelméről
A Tanács 87/372/EGK irányelve a közcélú páneurópai cellás digitális földi telepítésű mobil kommunikáció összehangolt közösségi bevezetése számára fenntartott frekvenciasávokról	A Tanács 87/102/EGK irányelve a tagállamok fogyasztói hitelre vonatkozó jogszabályai és közigazgatási rendelkezései közelítéséről
	A Tanács 84/450/EGK irányelve a tagállamok félrevezető reklámozásra vonatkozó jogszabályai és közigazgatási rendelkezései közelítéséről
	A Tanács 77/388/EGK irányelve a tagállamok forgalmi adóra vonatkozó jogszabályainak összehangolásáról, az egységes többletértékadó-rendszer egységes adóköteles adóalapjáról

2. ábra: Az információs társadalomra vonatkozó alapvető közösségi joganyag az eEurope+ kezdeményezés szerint

Az elektronikus kereskedelmet érintő speciális joganyag 2001-ben tehát lényegében hat fő területet szabályozott: az elektronikus aláírásról, az információs társadalmi szolgáltatásokról, a távollévők közötti szerződéses kapcsolatokat valamint a szellemi tulajdont érintő, illetőleg az adatvédelmi és a távközlési jogi irányelvek rendszeréből. 2002 végéig - az "első generációs információs társadalmi jogszabályok" zömében még a kielencvenes évek végén indult folyamatainak lezáródásával - kialakult az "elektronikus pénzügyi jog" (adók, fizetések) feltételrendszere, továbbfejlesztésre került a szellemi tulajdon joga - de a lisszaboni stratégiához, s különösen az eEurope-kezdeményezéshez köthető, újonnan kijelölt szabályozási területeken is jelentős jogalkotási eredmények születtek.

Az "első generációs információs társadalmi irányelvek és rendeletek" körében 2000 szeptemberében elfogadásra került az elektronikus pénzügyintézetekről, működésük szabályairól és felügyeleti kérdéseikről szóló irányelv¹⁵⁸, 2002. május 7-én pedig az elektronikus kereskedelem és az általános forgalmi adó összefüggésében a 77/388/EEC irányelv kiegészítésére vonatkozó 792/2002. tanácsi rendelet¹⁵⁹, ezt egészítette ki az elektronikus pénzügyi szolgáltatások távértékesítésére vonatkozó

¹⁵⁸ Directive 2000/46/EC of the European Parliament and of the Council of 18 September on the taking up, pursuit of and prudential supervision of the business of electronic money institutions, *Megjelent:* Official Journal L 275/39-43 of 27.10.2000.

¹⁵⁹ Council Regulation (EC) No 792/2002 of 7 May 2002 amending temporarily Regulation No 218/92 on administrative cooperation in the field of indirect taxation (VAT) as regards additional measures regarding electronic commerce, (*Megjelent:* Official Journal, 15. 5. 2002, L 128, pp. 1-3).

irányelv 2002 júniusában történő elfogadása¹⁶⁰. A szellemi tulajdon körében 2001 júniusában került elfogadásra a szerzői és szomszédos jogok egyes információs társadalmi vonatkozásait érintő irányelv¹⁶¹ valamint a szerzőt eredeti műve újrahasznosítása után megillető jogokról rendelkező irányelv¹⁶².

Az 1999-ben kezdődött távközlési reformfolyamat eredményeként 2002-ben került elfogadásra az ún. "Telcom-csomag". A szabályozás a 2002 áprilisában meghirdetett¹⁶³ új rendszere alapvetően egy, az elektronikus hírközlési hálózatok és szolgáltatások közös keretszabályozásáról szóló irányelvből¹⁶⁴ (keretirányelv) és az egyes részterületekre (elektronikus hírközlési hálózatok és szolgáltatások engedélyezése¹⁶⁵ /engedélyezési irányelv/, az elektronikus hírközlési hálózatokhoz és kapcsolódó berendezésekhez való hozzáférés és azok összekapcsolása¹⁶⁶ /hozzáférési irányelv/, az egyetemes szolgáltatás és az elektronikus hírközlési hálózatokhoz és a szolgáltatásokhoz kapcsolódó felhasználói jogok¹⁶⁷, a személyes adatok kezelése és a magánélet védelme a távközlési ágazatban) vonatkozó négy specifikus irányelvből állt, melyek közül a Parlament és a Tanács hírközlési szektorban a személyes adatok feldolgozásáról és a magánélet védelméről szóló irányelve¹⁶⁸ csak 2002 júliusában került elfogadásra. A csomag a Parlament és a Tanács ugyancsak 2002 áprilisában közzétett "rádióspektrum-politikára" vonatkozó döntésével¹⁶⁹, a hírközlési szolgáltatások piacának versenyjogi kérdéseit tárgyaló irányelv elfogadásával¹⁷⁰, valamint a hírközlési hálózatokra, szolgáltatásokra, valamint az azokhoz kapcsolódó berendezésekre és szolgáltatásokra vonatkozó szabványokat és/vagy specifikációkat összefoglaló, a korábbi nyílt hálózati szabványlista helyébe lépő, 2002 decemberében

¹⁶⁰ Directive 2002/65/EC of the European Parliament and of the Council concerning the distance marketing of consumer financial services and amending Council Directives 90/619/EEC, 97/7/EC and 98/27/EC, (*Megjelent: Official Journal*, L 271 09.10.2002, p.16).

¹⁶¹ Directive 2001/29/EC of the European Parliament and of the Council of 22 May 2001 on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society, (*Megjelent: Official Journal* L 167, 22.06.2001, pp. 10 - 19).

¹⁶² Directive 2001/84/EC of the European Parliament and of the Council of 27 September 2001 on the resale right for the benefit of the author of an original work of art, (*Megjelent: Official Journal*, L 272 13.10.2001, p.32).

¹⁶³ Lsd: Telecoms package will bring better deal for consumers, IP/02/259, 14/02/2002.

¹⁶⁴ Directive 2002/21/EC of the European Parliament and of the Council of 7 March 2002 on a common regulatory framework for electronic communications networks and services (Framework Directive), (*Megjelent: Official Journal* L 108 , 24.04.2002, pp. 33-50).

¹⁶⁵ Directive 2002/20/EC of the European Parliament and of the Council of 7 March 2002 on the authorisation of electronic communications networks and services (Authorisation Directive), (*Megjelent: Official Journal* L 108 , 24.04.2002, pp. 21 - 32).

¹⁶⁶ Directive 2002/19/EC of the European Parliament and of the Council of 7 March 2002 on access to, and interconnection of, electronic communications networks and associated facilities (Access Directive), (*Megjelent: Official Journal* L 108 , 24.04.2002 pp. 7-20).

¹⁶⁷ Directive 2002/22/EC of the European Parliament and of the Council of 7 March 2002 on universal service and users' rights relating to electronic communications networks and services (Universal Service Directive), (*Megjelent: Official Journal* L 108 , 24.04.2002, pp. 51-77).

¹⁶⁸ Directive 2002/58/EC concerning the processing of personal data and the protection of privacy in the electronic communications sector (Directive on privacy and electronic communications), (*Megjelent: Official Journal*, L 201, 31.07.2002, pp. 37-47).

¹⁶⁹ Decision No 676/2002/EC of the European Parliament and of the Council of 7 March 2002 on a regulatory framework for radio spectrum policy in the European Community (Radio Spectrum Decision), (*Megjelent: Official Journal* L 108 , 24.04.2002, pp. 1-6).

¹⁷⁰ Directive on Competition in the markets for electronic communications services, (*Megjelent: Official Journal*, OJ L 249, 17.09.2002, p. 21).

nyilvánosságra hozott követelmények¹⁷¹ és a Bizottság a hírközlési szektoron belüli érintett termék- és szolgáltatási piacokra vonatkozó, 2003. február 11-én elfogadott Ajánlásával¹⁷² egészült ki. Az európai társasági jog információs társadalmivá tétele folyamatának első állomásaként a 68/151/EEC irányelv módosítására vonatkozó bizottsági javaslat¹⁷³ alapvetően az irányelv a társaságok közzétételi kötelezettségével kapcsolatos rendelkezéseit érintette, illetőleg - más, 1968 óta elfogadott közösségi jogszabályokra is tekintettel - egyes rendelkezéseit kívánta aktualizálni. A javaslatot a Parlament - néhány eleme kivételével¹⁷⁴ - támogatta, az ezek vonatkozásában tett indítványokkal viszont a Tanács értett egyet. Az irányelv¹⁷⁵ Tanácsi elfogadására így első olvasatban, 2003. június 11-én sor került¹⁷⁶.

VI. A továbblépés irányai

1. 1999-2003 között a közösségi jogban megjelentek azok az irányelvek és rendeletek, melyek a kereskedés elektronikus formájából adódó követelményeknek megfelelni kívánó, speciális szabályozási környezetet biztosítják. A magyar jogba történő átvételükre az európai jogharmonizációs program keretében, 2001-től kezdődően került sor: e folyamat várhatóan a csatlakozásig le is zárul. Az információs társadalomra, s ezen belül az elektronikus kereskedelemre vonatkozó egységes stratégiai elképzelések hiányában azonban a harmonizáció - a szerzői jog s az elektronikus aláírás kivételével - legtöbbször megrekedt a törvényi szinten: gazdasági jogunk teljes mélységében 2003 szeptemberéig nem történt meg a rendeleti szinten szükséges módosítások előkészítése sem. A - ma még nagyobb részt bizottsági közleményekben, irányelv- és rendeletjavaslatokban megtestesülő, kisebb részt már az Európai Parlament előtti tárgyalás és egyeztetés különböző stádiumaiban tartó - "második generációs" leendő új információs társadalmi normák már a lisszaboni stratégia és az eEurope 2002, illetőleg az eEurope 2005 kezdeményezésekben megfogalmazott politikák végrehajtását segíteni kívánó, tudatosan tervezett és összehangolt eszköztár kialakulását vetítik előre. Fő irányai az információs- és hálózati biztonság fokozása, az üzleti szféra számára kedvező jogi feltételrendszer kialakítása, az on-

¹⁷¹ List of standards and/or specifications for electronic communications networks, services and associated facilities and services in accordance with article 17 of Directive 2002/21/EC of the European Parliament and of the Council on a common regulatory framework for electronic communication networks and services.

¹⁷² Commission Recommendation of 11/02/2003 On Relevant Product and Service Markets within the electronic communications sector susceptible to ex ante regulation in accordance with Directive 2002/21/EC of the European Parliament and of the Council on a common regulatory framework for electronic communication networks and services, Brussels, 11/02/2003, C(2003)497.

¹⁷³ Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council amending Council Directive 68/151/EEC, as regards disclosure requirements in respect of certain types of companies/* COM/2002/0279 final - COD 2002/0122 (Megjelent: Official Journal C 227 E, 24/09/2002, pp. 377 -380).

¹⁷⁴ A javaslat 2. cikke értelmében a tagállamoknak legkésőbb 2004. december 31-ig hatályba kell léptetniük azokat a jogszabályokat, rendeleteket és adminisztratív előírásokat, amelyek ahhoz szükségesek, hogy az irányelv rendelkezései nemzeti jogukba átültetésre kerüljenek, míg az alapvető változások 2005. január 1-től következtek volna be. A Parlament - nem kis mértékben a tagállamok felől érkező visszajelzésekre tekintettel - a feladat komplexitásához mérten rövidre szabott határidők két évvel történő meghosszabbítását javasolta, amit a Tanács el is fogadott.

¹⁷⁵ Directive 2003/.../EC of the European Parliament and of the Council of amending Council Directive 68/151/EEC, as regards disclosure requirements in respect of certain types of companies, MO/mn, DG CI.

¹⁷⁶ Vö.: Company law: Commission welcomes Council adoption of a Directive simplifying and modernising the provision of company information, IP/03/828, Brussels, 11th June 2003.

line közszolgáltatások és az elektronikus kormányzati megoldások támogatása, az elektronikus ügyintézés lehetőségének megteremtése, tágabb összefüggésben pedig a gazdasági-magánjogi szabályok konzisztenciájának fokozása, a gazdasági fejlődésre negatívan ható hatósági szabályozási feltételrendszer liberalizálása, az önszabályozási mechanizmusok és az alternatív vitaeldöntési rendszerek támogatása - összességében pedig egy hatékonyabban működő európai belső piac megteremtésének elősegítése. A már javaslati stádiumba jutott új irányelvek várhatóan 2003-2004-ben elfogadásra kerülnek, a nemzeti jogokba való átültetésükre a tagállamok (immár Magyarország is) 2005 végéig (az eEurope-program második szakaszának vége, a lisszaboni stratégiában megjelölt tízéves időszak félideje) kerül majd sor. Számolni kell azzal is, hogy egyes, a belső piac bizonyos vonatkozásainak jogegységesítését érintő, különösen fontos területeken (pl. nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga) az új rendelkezések várhatóan a közvetlenül érvényesülő jogforrási formákban jelennek meg. 2. 2004. május 1-jétől kezdődően az információs társadalom intézményi- és jogszabályi feltételrendszerének kialakítása - tagállami státusukból adódóan - közvetlenül az Európai Unió közösségi politikáinak, kialakulóban lévő, s már hatályos joganyagának figyelembevételével kell, hogy végbemenjen. Ez elektronikus kereskedelem-elektronikus gazdaság összefüggésében az információs társadalmi szabályozás második generációs irányelveinek átvételi kötelezettségét jelenti majd - ugyanakkor a magyar jogrendbe "belépnek" a tagállamok vonatkozásában közvetlenül érvényesülő egyes jogforrások rendelkezései is.

Gazdasági jogalkotásunk következő szakaszában a - funkcionálisan elkülönült, de koregulatíván működő - normatív- és önszabályozás gazdaságsszervező szerepe várhatóan minden korábbinál nagyobb hangsúlyt kap majd: Európa gazdasági jövője nagymértékben függ majd attól, hogy a politikákban megfogalmazott, EU-s szóhasználattal "ambíciózusnak", "nagyratörőnek" minősített célok megvalósulását a közösségi egységjog, s a régi és új tagállamok jogrendszerei mennyiben, milyen hatékonysággal tudják majd elősegíteni. Mindez egy olyan átgondolt, tudatos, a lisszaboni folyamat céljait messzemenőkéig figyelembe vevő, középtávú gazdaságpolitikai stratégia részét képező jogpolitikai megközelítést igényel, mely - gazdasági jogalkotásunkba szervesen beépítve - egyrészt lehetővé teszi az első generációs szabályozás teljeskörű harmonizációját, másrészt felkészíti jogalkotásunkat a második generációs szabályozás átvételére.

Információs társadalom és magyar jogfejlődés

I. A magyar információs társadalmi jogfejlődés áttekintése

1. Az információs társadalomra vonatkozó hatályos magyar joganyag kialakulása alapvetően három fő lépcsőben ment végbe. Az EU-jogharmonizációs program keretei között lényegében 1999-től kezdődött az információs társadalom sajátos kihívásaira választ adó, alapvető jogszabályi környezet kialakítása: az adatvédelem, az elektronikus fizetések, a fogyasztóvédelem és a szerzői jog körében ekkor jelentek meg jogunkban az első, az Internetre már speciálisan alkalmazható jogszabályi megoldások. magyar jogközelítési folyamat alapvető kereteit a Magyar Köztársaság és az Európai Közösségek és azok tagállamai közötti társulás létesítéséről szóló, Brüsszelben, 1991. december 16-án aláírt Európai Megállapodás jelölte ki. Az európai integrációval összefüggő feladatokat tárcaközi bizottság koordinálta, a jogharmonizációs feladatokról és ütemtervről kormányhatározatok rendelkeztek. A magyar jogharmonizációs folyamat kezdetben a Fehér Könyv fejezetbeosztását követte, 1998-tól azonban a jogharmonizációs feladatok az Európai Unió és Magyarország közötti csatlakozási tárgyalások első szakaszában kialakított fejezetek szerint, s azokon belül éves bontásban kerültek meghatározásra. Ezen túlmenően a magyar információs társadalmi jogalkotás tekintettel volt a nemzetközi szervezetek keretei között zajló jogalkotási folyamatokra is: hazánk számos olyan, jelentős egyezményhez csatlakozott, melyek - a közösségi jogi szabályozással összeegyeztethető módon - az információs társadalom sajátos problémáira nemzetközi egységjogi megoldást kívántak nyújtani. E folyamatok a 2002-ben hivatalba lépett új kormány intézkedéseinek köszönhetően felgyorsultak, kiteljesedtek. Az informatikai és hírközlési tárgyú jogszabályok előkészítésében, koordinációjában és megalkotásában jelentős szerepet kapott a 2002 májusában az ágazati feladatok ellátására létrehozott Informatikai és Hírközlési Minisztérium, a kormányzati informatika összefüggésében pedig a MeH Kormányzati Informatikai és Társadalmi Kapcsolatok Hivatala.

2. Jogfejlődésünkben kiemelkedő jelentőséggel bírt a 2001-es esztendő: a közösségi joggal való harmonizációs folyamat fontos állomásaiként ekkor született meg *a hírközlésről szóló 2001. évi XL. törvény, az elektronikus aláírásról szóló 2001. évi XXXV. törvény, és az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről szóló 2001. évi CVIII. törvény.* 2000-2001-ben kormányhatározatok (pl. *A közigazgatási adatvagyon-nyilvántartásról szóló 1113/2000. /XII. 27./ Korm. határozat, A hírközlési törvényjavaslattal összefüggő intézkedésekről szóló 2050/2001. /III. 14./ Korm. határozat, Az elektronikus aláírásról szóló törvény szabályozási alapelveiről és az ezzel kapcsolatban szükséges intézkedésekről szóló 1075/2000. (IX. 13.) Korm. határozat módosításáról rendelkező 1014/2001. (III. 5.) Korm. határozat, Az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint egyéb információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről szóló törvény végrehajtása érdekében szükséges intézkedésekről szóló 2271/2001. (IX. 26.) Korm. határozat*) születtek az elektronikus kormányzat feltételrendszerének kialakításáról, a jogalkotási munka

folytatásáról. Maga a jogalkotás azonban - egyes részterületekről eltekintve, ahol komoly előrelépések történtek - lelassult, s a törvényi szabályozást nem, vagy csak megkésve követte a rendeleti szintű szabályozási rendszer nélkülözhetetlen átalakítása. Bizonyos, a jövőbeli jogalkotás szempontjából meghatározó fontosságú feladatszabások sem teljesültek: *Az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint egyéb információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről szóló törvény végrehajtása érdekében szükséges intézkedésekről szóló 2271/2001. (IX. 26.) Korm. határozat* 1. pontja - feladat felelőssévé a Miniszterelnöki Hivatal vezető miniszterét, az informatikai kormánybiztost és az érintett minisztereket téve - pl. elrendelte, hogy az elektronikus kereskedelemre vonatkozó törvényjavaslat összefüggésében az elektronikus kereskedelemmel összefüggő hatályos jogszabályok felülvizsgálatát a törvényjavaslattal való összhang biztosítása érdekében meg kell kezdeni, a szükséges módosításokat, illetve javaslatokat meg kell tenni. A végrehajtást "a törvényjavaslat elfogadását követően azonnal" meg kellett volna kezdeni - erre azonban ténylegesen nem került sor.

3. A legújabb, 2003-ban kezdődött szakaszt a közeli EU-csatlakozás követelményrendszerének való mielőbbi megfelelés igénye határozta meg. A - távközlést és postajogot egyaránt magában foglaló - egységes hírközlési törvényt - a 2004. január 1-től hatályba lépett - *Az elektronikus hírközlésről szóló 2003. évi C. törvény* váltotta fel, a szellemi alkotások jogában jelentős változásokat hozott *Az egyes iparjogvédelmi és szerzői jogi törvények módosításáról szóló 2003. évi CII. törvény*, *Az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről szóló 2001. évi CVIII. törvény módosításáról szóló 2003. évi XCVII. törvény* pedig biztosította vonatkozó jogintézményi rendszerünk a 2000/31/EK irányelvvel való teljes összhangba hozását. *Az elektronikus cég-eljárásról és a cégiratok elektronikus úton történő megismeréséről szóló 2003. évi LXXXI. törvénnyel* megjelent az első, az elektronikus eljárási lehetőséget teljes körűen biztosítani tudó törvényi konstrukció is. Legalább ilyen fontos, hogy a kormány részéről elfogadásra került a Magyar Információs Társadalom Stratégia és ez eKormányzat 2005 Stratégia és Programterv, mely - az újabb kormányhatározatokkal - a következő esztendőkre a munka folytatásának konkrét kereteket szabott.

4. Az információs társadalom viszonyaira vonatkozó mai szabályozásunk "négy rétegű". Az első - legszélesebb körű - jogszabályi környezetet a minden életviszonyra (így az Internet igénybe vételével történő kommunikációra, adatcserére is) alkalmazandó törvények, rendeletek jelentik. A második körbe a "speciális" szabályok tartoznak: azok az információs társadalmi alaptörvények (és végrehajtási rendeletek), amelyek a kommunikációs mód sajátos kérdéseit (adatátvitel, felelősség, fizetések, teljes körű elektronikus eljárási lehetőségek stb.) rendezik. A harmadik körbe tartozó, dinamikusan fejlődő joganyagot azok a szabályok jelentik, melyek a papíralapú üzletvitel, kapcsolattartás, ügyintézés, eljárási lehetőségek alternatíváját megteremtve, a hagyományos jogintézményekkel egyenértékű módon vezetnek be elektronikus megoldásokat az életviszonyokat egyébként szabályozó törvényekbe, rendeletekbe. Végezetül a negyedik kör: a koregulatív, az ipari önszabályozás magatartási kódexinek a szolgáltatók meghatározott körére nézve önkéntesen elfogadott, sok-

szor a jog eszközeivel támogatott, alapvetően azonban nem normatív jellegű szabályrendszere. 2004. május 1-től e rendszer egy ötödik elemmel is kiegészül majd: az Európai Unió minden tagállamára nézve kötelező, s a nemzeti joghoz képest elsőbbséggel bír, közvetlenül érvényesülő jogforrásaival.

5. Az információs társadalomra vonatkozó törvényi joganyag további jellegzetessége, hogy az egyes jogszabályok általában többféle területre nézve tartalmaznak rendelkezéseket: a kapcsolattartás vagy okiratiság elektronikus módozataiból adódó sajtóosságokon túl adatvédelmi, fogyasztóvédelmi, informatikai biztonsági követelményeket is meghatároznak. Egyes területekre (pl. hírközlési jog, elektronikus aláírás) nézve a szabályozás teljes körűnek mondható, a 2003 végén született törvények végrehajtási jogszabályai azonban zömében még megalkotásra várnak. A csatlakozásig még számos új jogszabály (elektronikus archiválás, elektronikus közbeszerzés, a közigazgatási szervek elektronikus ügykezelése stb.) vár megalkotásra: a joganyag tehát továbbra is folyamatos fejlődésben van, lezártnak nem tekinthető.

II. Az elektronikus kapcsolatok különös jogi szabályai

1. *A hírközlésről szóló 2001. évi XL. törvény* a kommunikációs infrastruktúra működésével, működtetésével kapcsolatos, a felhasználót és a fogyasztót a korábbinál lényegesen jobb helyzetbe hozó rendelkezései révén, a második a papír alapú nyilatkozattétel és ügyintézés hiteles elektronikus alternatívájának lehetővé tételével törölt el korábbi megkötöttségeket. A liberalizáció azonban nem volt teljes körű, s a szükséges végrehajtási jogszabályok mindegyike sem készült el: ez a feladat - az Európai Unió időközben bekövetkezett jogfejlődésére is tekintettel levő - új törvényi szabályozásra maradt.

Az új szabályozás kezelni kívánta a korábbi hírközlési törvény hatályba lépése óta a liberalizáció gyakorlati megvalósítása során felszínre került problémákat ugyanakkor lehetővé kívánta tenni a magyarországi elektronikus hírközlési piac liberalizációjának kiteljesedését, a verseny fokozódását is. Ennek érdekében átláthatóvá kívánta tenni a szabályozási, döntéshozatali és intézményrendszert, nagy hangsúlyt helyezett a fogyasztói elvárásoknak való megfelelésre, s kiemelten vette figyelembe a fogyasztóvédelmi szempontokat. A 2004. január 1-el hatályba lépett, *Az elektronikus hírközlésről szóló 2003. évi C. törvény* hírközlési jogunk teljes fogalmi, tartalmi megújítását vezeti be. Az átalakuló intézményrendszer (Nemzeti Hírközlési Hatóság, az operatív feladatokat ellátó Tanács és Hivatal, Hírközlési Állandó Választott Bíróság), a nagy pontossággal rögzített, garanciákkal biztosított eljárási szabályok, valamint a szolgáltatókkal és szolgáltatásokkal kapcsolatos tervezett szabályozás olyan keretrendszer megvalósulását teszi lehetővé, mely csakugyan alkalmas a verseny élénkítésére, a nagykereskedelmi árak mesterségesen magasán tartott szintjének letörésére. E célokat a törvény kimunkálásával párhuzamosan előkészített kormányrendeletek (*Az elektronikus hírközlési szolgáltató adatkezelésének különös feltételeiről, az elektronikus hírközlési szolgáltatások adatbiztonságáról, valamint az azonosítókijelzés és hívásátírányítás szabályairól* szóló 226/2003. /XII. 13./ Korm. rendelet, *A referenciatájakról, hálózati szerződésekről, valamint az ezek-*

kel kapcsolatos eljárások részletes szabályairól szóló 277/2003. /XII. 24./ Korm. rendelet) és miniszteri rendeletek (A rádió és televízió műsorszórás legmagasabb díjairól szóló 2/2003. /II. 7./ IHM rendelet módosításáról szóló 15/2003. /XII. 27./ IHM rendelet, Az elektronikus hírközlési előfizetői szerződésekre és azok megkötésére vonatkozó részletes szabályokról szóló 16/2003. /XII. 27./ IHM rendelet, A számhordozási központi referencia adatbázisról szóló 17/2003. /XII. 27./ IHM rendelet, Az elektronikus hírközlési szolgáltatások költségszámítására vonatkozó szabályokról szóló 18/2003. /XII. 27./ IHM rendelet, Az elektronikus hírközlési tevékenység elkülönítéséről, valamint az elektronikus hírközlési szolgáltatók számviteli nyilvántartásai elkülönített vezetésének részletes szabályairól szóló 19/2003. /XII. 27./ IHM rendelet, A Nemzeti Hírközlési Hatóság egyes eljárásaiért fizetendő igazgatási szolgáltatási díjakról szóló 20/2003. /XII. 27./ IHM rendelet, A hírközlési hatóság piacfelügyeleti tevékenységéről és a piacfelügyeleti díj mértékéről szóló 24/2001. /XII. 22./ MeHVM rendelet módosításáról szóló 21/2003. /XII. 27./ IHM rendelet, A közcélú távközlő-hálózatok azonosítóinak felosztási tervéről szóló 10/2001. /III. 27./ MeHVM rendelet módosításáról szóló 22/2003. /XII. 27./ IHM rendelet) 2003 végéig megtörtént elfogadása is nagymértékben elő tudja segíteni.

2. Az elektronikus aláírásról szóló 2001. évi XXXV. törvény (Eatv.) az Európai Unió 1999/93/EK Irányelvében foglaltakat követi, mely – mint a közösségi irányelvek általában – a nemzeti jog számára fő támpontokat ad, a részletekben való kimunkálását azonban az egyes országok törvényhozásának hatáskörébe utalja.

Az Eatv. három lényeges témakör szabályozására vállalkozott, szerkezete is ezt követi. Elsődlegesen a törvény hatályáról rendelkezik: az értelmezést és a jogalkalmazást nagy pontossággal kimunkált fogalom-meghatározásokkal (aláírás-létrehozó adat, aláírás-ellenőrző adat, aláírás-létrehozó eszköz, aláíró, biztonságos aláírás-létrehozó eszköz, elektronikus aláírás, elektronikus aláírás ellenőrzése, elektronikus aláírás felhasználása, elektronikus aláírás hitelesítési szolgáltató stb.) segíti. Az első fő blokkban kerültek rögzítésre az elektronikus aláírás felhasználásának lehetőségei is. Az európai jogi szabályozással összhangban az elektronikus aláírás kizárólagos alkalmazhatóságát a jogviszonyok bizonyos körében (öröklési- és családi jogi jogviszonyok) nem teszi lehetővé, illetve – az államigazgatási eljárásokban – a speciális, ágazati szabályozás megteremtéséhez köti. Lényeges alapelv, hogy jogszabály az elektronikus aláírás használatát kötelezővé nem teheti – ugyanakkor az elektronikus aláírás, irat, dokumentum elfogadását, bizonyítási eszközként való alkalmazását (pusztán azért, mert az aláírás, irat vagy dokumentum elektronikus formában létezik) megtagadni nem lehet.

A második fő körben a törvény az elektronikus aláírással kapcsolatos szolgáltatások körét (elektronikus-aláírás hitelesítési szolgáltatás, időbélyegzés, aláírás-létrehozó eszközön az aláírás-létrehozó adat elhelyezése) adja meg, s a szolgáltatásnyújtás szabályait fekteti le. Ugyancsak az európai jogi szabályozással összhangban a szolgáltatásnyújtás szabadsága mellett foglal állást. Lényegében bárki szolgáltatóvá válhat, de attól függően, hogy a szolgáltató fokozott biztonságú, vagy minősített szolgáltatást nyújt, más-más technikai és személyi előfeltételeknek kell megfelelnie. Tevékenységét a Hírközlési Főfelügyelet részéről történő nyilvántartásba vétel után kezdheti meg. Sajátos szabályok (és szigorú adatvédelmi rendelkezések) vonatkoz-

nak a hitelesítés-szolgáltatási tevékenységre. Lényeges, hogy a szolgáltatók alapvető polgári jogi felelősségi kérdései úgy a velük szerződéses kapcsolatban nem álló, mint az aláíróval szemben kibontásra (és indokolt körben kizárásra) kerültek.

A törvény harmadik fő részében a szolgáltatókat felügyelő és a szolgáltatásokat nyilvántartó, illetve minősítő felügyeleti szervre vonatkozó szabályokat tartalmazza: e jogosítványt a jogszabály a Hírközlési Főfelügyelethez telepítette. E felügyeleti jogosítványok érdemi gyakorlását jelentős összegű – 50.000 Ft-tól 10.000.000 Ft-ig terjedő – bírság kiszabásának lehetősége erősíti.

A törvény felhatalmazása alapján született rendeleti jogalkotás - így pl. A *Hírközlési Főfelügyeletnek az elektronikus aláírással kapcsolatos feladat- és hatásköréről, valamint eljárásának részletes szabályairól szóló 151/2001. (IX. 1.) Korm. rendelet, Az elektronikus aláírási termékek tanúsítását végző szervezetekről, illetve a kijelölésükre vonatkozó szabályokról szóló 15/2001. (VIII. 27.) MeHVM rendelet és A Hírközlési Főfelügyeletnek az elektronikus aláírással összefüggő minősítéssel és nyilvántartással kapcsolatos tevékenységéért fizetendő díjakról szóló 20/2001. (XI. 15.) MeHVM rendelet* - nyomán az elektronikus aláírással kapcsolatos kérdések teljes körűen rendezettnek tekinthetők.

3. Az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről szóló - 2001 decemberében elfogadott, és 2001. január 23-án hatályba lépett - *2001. évi CVIII. törvény (Ekertv.)* - a közösségi jog szabályaival összhangban - e szolgáltatások vonatkozásában olyan alapvető feltételrendszert kíván megteremteni, amely mind a felhasználók, fogyasztók, mind a szolgáltatást nyújtók vonatkozásában megszüntette a fennálló jogbizonytalanságot.

A törvény kimondta, hogy információs társadalmi szolgáltatás nyújtása – az adott területre vonatkozó hatályos feltételrendszernek való megfelelésen túl – külön engedélyhez nem köthető engedélymentesség elve). A szolgáltatókat a felhasználók irányában széles körű adatközlési kötelezettség terheli: az elektronikus kereskedelem és szerződéskötés vonatkozásában további előírások érvényesülnek. Tekintettel kell lenni a – más jogszabályok alapján – már fennálló tájékoztatási kötelezettségek teljesítésére is.

A törvény az információs társadalmi szolgáltatások négy fajtáját nevesíti, s ezekhez felelősségi alakzatokat rendel. Szabályozza az egyszerű adatátvitel (olyan információs társadalommal összefüggő szolgáltatás, amely abból áll, hogy a szolgáltató az igénybe vevő által biztosított információt távközlő hálózaton továbbítja vagy a távközlő hálózathoz hozzáférést biztosít, 8. § /1/), a *caching* (olyan információs társadalommal összefüggő szolgáltatás, amely abból áll, hogy a szolgáltató az igénybe vevő által biztosított információt távközlő hálózaton továbbítja és az alapvetően a más igénybe vevők kezdeményezésére történő információtovábbítás hatékonyabbá tételét szolgálja, 9. § /1/), a *hosting* (olyan információs társadalommal összefüggő szolgáltatás, amely abból áll, hogy a szolgáltató az igénybe vevő által biztosított információt tárolja, 10. §) és a keresőszolgáltatások (olyan információs társadalommal összefüggő szolgáltatás, amely abból áll, hogy a szolgáltató információk megtalálását elősegítő segédeszközöket biztosít az igénybe vevő számára, 11. §) alapvető felelősségi kérdéseit, így a felelősség alóli mentesülés feltételrendszerét. Jogsértő információ észlelése esetén – formális eljárással – az érintett kérheti az információ

eltávolítását, amit a szolgáltató köteles teljesíteni, ám a törvény megnyitja az ellentmondás és az információ ismételen elérhetővé való tételének jogi lehetőségét is.

Az Ekertv. a 2002. évi XLVII. tv. 52. §-val módosított 17. §-a felhatalmazottságot biztosított az informatikai és hírközlési miniszternek, hogy - az érintett miniszterekkel egyetértésben, a kormányzati informatika vonatkozásában pedig a Miniszterelnöki Hivatal vezető miniszterrel, a belkereskedelmi tevékenységek vonatkozásában a gazdasági és közlekedési miniszterrel együttesen - az informatikai biztonság követelményei, az információs társadalommal összefüggő szolgáltatásokkal kapcsolatos elektronikus iratkezelés és a digitális archiválás szabályai, az információs társadalommal összefüggő szolgáltatás alapját képező tevékenység elektronikus úton való végzése miatt szükséges egyéb előírások valamint az elektronikus kereskedelmi szolgáltatás gyakorlásának részletes feltételei vonatkozásában a szükséges rendeleteket megalkossa.

Az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről szóló 2001. évi CVIII. törvény módosításáról szóló 2003. évi XCVII. törvény 2004. január 1-én hatályba lépett változásai részben fogalmi pontosításokat, kiegészítéseket tartalmazta, részben egyes jogintézményeket (a szolgáltató és a közvetítő szolgáltató felelőssége) szabályoztak újra. Önálló alcímként kerültek beépítésre az adatvédelemre vonatkozó, speciális szabályok (Ekertv. 13/A. §), a szabályozott szakmákra vonatkozó rendelkezések (Ekertv. 14/A. §), megalkotásra kerültek a reklámjog és az információs társadalmi szolgáltatások közötti átjárhatóságot biztosító jogintézményi lehetőségek (Ekertv. 16. § /5/-/6/ bek.), s a kormány felhatalmazást kapott a szolgáltatókkal s a kéretlen reklámküldeményekre vonatkozó reklámozóval, reklámszolgáltatóval és a reklám közzétételével szemben lefolytatható eljárás szabályok megalkotására is (Ekertv. új 17. § /1/ bek.). **4. Az elektronikus cégeljárásról és a cégiratok elektronikus úton történő megismeréséről szóló 2003. évi LXXXI. törvény** az elektronikus cégbejegyzési (változásbejegyzési) eljárás törvényi rendezést igénylő szabályait tartalmazza.

Az elektronikus cégeljárással kapcsolatban a törvény előírja, hogy a bejegyzési (változásbejegyzési) kérelem elektronikus úton csak a Cégnyilvántartási és Céginformációs Szolgálat (honlapja) útján nyújtható be. A Szolgálat egy munkanapon belül, az iratok formai vagy tartalmi vizsgálata (ide nem értve az iratok számítástechnikai szempontokra tekintettel történő vizsgálatát) nélkül továbbítja azokat az illetékes cégbírósághoz, és a cégbíróságra irányadó eljárási határidők is a cégbírósághoz való érkezéstől kezdődnek.

A fokozatosság jegyében a törvény e lehetőséget csak a korlátolt felelősségű társaságok és a részvénytársaságok bejegyzési (változásbejegyzési) eljárásaira nézve nyitja meg, azzal, hogy ezt – várhatóan – rövid időn belül követné az elektronikus cégeljárás teljeskörű, minden cégformára kiterjedő bevezetése. A törvény értelmében az elektronikus cégeljárásra vonatkozó rendelkezések (az illeték és közzétételi költségterítés elektronikus úton történő megfizetése, Ctv. új szövegű 22. § /5/ bek., ill. a kérelem elektronikus úton való benyújtására vonatkozó szabályok, Ctv. újonnan beiktatott 48/A-48/D. §-ai) 2005. szeptember 1-én lépnek hatályba: ettől az időponttól kezdve azonban még csak a korlátolt felelősségű társaságok bizonyos – viszonylag kevesebb melléklet csatolását, és így kisebb hálózati kapacitást igénylő -

változásbejegyzési eljárásaiban (székhely, telephely, fióktelep, tevékenységi kör megváltozása), illetve a részvénytársaságok cégbejegyzési (változásbejegyzési) eljárásaiban nyíltna lehetőség. A tapasztalatok folyamatos felmérését követően, 2006. szeptember 1-től kerülne sor az elektronikus cégregisztráció minden korlátolt felelősségű társaság és részvénytársaság, valamennyi cégbejegyzési és változásbejegyzési eljárására kiterjedő alkalmazására.

E változásokhoz kapcsolódva *A számvitelről szóló 2000. évi C. törvény módosításáról szóló 2003. évi LXVIII. törvény* 40. §-val beiktatott, 2005. január 1.-től hatályba lépő új 154/B. §-a értelmében a vállalkozó (ideértve az anyavállalatot és a külföldi székhelyű vállalkozás magyarországi fióktelepét is) letétbe helyezési és közzétételi kötelezettségének - a cégnyilvántartásról, a cégnyilvánosságról és a bírósági cégeljárásról szóló törvény vonatkozó előírásainak figyelembevételével - elektronikus úton is eleget tehet. Amennyiben a vállalkozó a letétbe helyezési és közzétételi kötelezettségének elektronikus formában tesz eleget, az éves beszámoló-
nak, az egyszerűsített éves beszámoló-
nak, az összevont (konszolidált) éves beszámoló-
nak az Igazságügyi Minisztérium Cégnyilvántartási és Céginformációs Szolgálatához történő megküldésével egyidejűleg teljesíti mind a letétbe helyezési, mind a közzétételi kötelezettségét.

A törvényt módosítással (*2003. évi LXXXI. törvény, 9. §*) felhatalmazást kapott az igazságügyminiszter, hogy a cégbejegyzési eljárásra és a cégnyilvántartásra, illetőleg - az informatikai és hírközlési miniszterrel egyetértésben - az elektronikus cégbejegyzési eljárásra és cégnyilvántartásra, és - az informatikai és hírközlési miniszterrel és a pénzügyminiszterrel egyetértésben - a cégbejegyzés iránti eljárás illetéke és a közzétételi költségterítés elektronikus úton történő megfizetésével kapcsolatos eljárásra vonatkozó részletes szabályokat rendelettel állapítsa meg. (Ctv. új szövegű, 61. § (3) bekezdése). Az elektronikus cégeljárásról és a cégiratok elektronikus úton történő megismeréséről szóló törvény tervezetének a *Kormány által történő elfogadásakor született határozat felhívta az* Igazságügyi Minisztert, hogy 2003. szeptember 30-ig alakítson munkacsoportot az elektronikus cégeljárásról és a cégiratok elektronikus úton történő megismeréséről szóló törvény végrehajtásához szükséges jogi szabályozás kidolgozására, és a jogszabályban foglaltak alkalmazásához szükséges előkészítő munka elvégzésére. A feladat felelőse az igazságügyminiszter, informatikai és hírközlési miniszter, a pénzügyminiszter és a Miniszterelnöki Hivatalt vezető miniszter lett.

III. Elektronikus szabályozási elemek beépülése jogrendszerünkbe

1. Az adatvédelmi jog terén az Európai Unió Tanácsának 95/46/EK "Az egyénnek a személyes adatok feldolgozásával kapcsolatos védelméről és ezeknek az adatoknak a szabad áramlásáról" szóló Irányelve lényeges rendelkezései elsődlegesen *A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvényt* módosító 1999. évi LXXII. tv. révén, az ET R (85) 20. sz. "A direkt marketing célra használt személyes adatok védelmére" kiadott Ajánlására alapozva *A kutatás és a közvetlen üzletszerzés célját szolgáló név- és lakcímadatok kezeléséről szóló 1995. évi CXIX. tv.* révén kerültek a magyar jogban harmonizálásra.

Az Avtv., mint az adatvédelmi jog alapjogszabálya mellett egyes részterületek vonatkozásában jelentős szerepet töltenek be a központi állami adatnyilvántartásokra- és személyazonosítókra, a hatósági ügyintézés során a közigazgatás szerveivel kapcsolatba kerülő állampolgárok adatainak kezelésére és megőrzésére vonatkozó speciális *(A polgárok személyi adatainak és lakcímének nyilvántartásáról szóló 1992. évi LXXVI. törvény és a végrehajtásáról szóló 146/1993. /X. 26./ Korm. rendelet, A személyazonosító igazolvány kiadásáról és nyilvántartásáról szóló 168/1999. (XI. 24.) Korm. rendelet)* és ágazati *(A családok támogatásáról szóló 1998. évi LXXXIV. törvény és a végrehajtásáról szóló 223/1998. /XII. 30./ Korm. rendelet, A társadalombiztosítási nyugellátásról szóló 1997. évi LXXXI. törvény és a végrehajtásáról szóló 168/1997. (X. 6.) Korm. rendelet, A társadalombiztosítás ellátásaira és a magánnyugdíjra jogosultakról, valamint e szolgáltatások fedezetéről szóló 1997. évi LXXX. törvény és a végrehajtásáról szóló 195/1997. /XI. 5./ Korm. rendelet, Az egészségügyi és a hozzájuk kapcsolódó személyes adatok kezeléséről és védelméről szóló 1997. évi XLVII. törvény, A foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról szóló 1991. évi IV. törvény, A vámjogról, a vámeljárásról, valamint a vámigazgatásról szóló 1995. évi C. törvény és a végrehajtásáról szóló 45/1996. /III. 25./ Korm. rendelet)* jogszabályok, a hírközlés és az információs társadalmi szolgáltatások adatvédelme *(Az elektronikus aláírásról szóló 2001. évi XXXV. törvény, Az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről szóló 2001. évi CVIII. törvény)*, a területre vonatkozó, törvény formájában kihirdetett nemzetközi egyezmények *(Az Európai Unió bűnüldözési információs rendszere és a Nemzetközi Bűnügyi Rendőrség Szervezete keretében megvalósuló együttműködésről és információcseréről szóló 1999. évi LIV. törvény, Az egyének védelméről a személyes adatok gépi feldolgozása során, Strasbourgban, 1981. január 28. napján kelt Egyezmény kihirdetéséről szóló 1998. évi VI. törvény, A nemzetközi szerződés alapján átvett, vagy nemzetközi kötelezettségvállalás alapján készült minősített adat védelmének eljárási szabályairól szóló 179/2003. /XI. 5./ Korm. rendelet)*. Az Internettel összefüggő adatvédelmi kérdések körében az adatvédelmi biztos állásfoglalásai tartalmaznak további iránymutatást.

Adat- és titokvédelmi jogunk fejlődésének legutóbbi szakaszában *A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény módosításáról szóló 2003. évi XLVIII. törvény és Az államtitokról és a szolgálati titokról szóló 1995. évi LXV. törvény, valamint azzal összefüggésben más törvények módosításáról szóló 2003. évi LIII. törvény* is lényeges jogharmonizációs feladatokat teljesített.

2. Az elektronikus aláírás, elektronikus dokumentumok joghatályának elismerése a magyar polgári anyagi és eljárási jog “papíralapú írásbeliséghez” kötöttségében igen lényeges változásokat hozott.

A Polgári Törvénykönyv hatályba lépéséről és végrehajtásáról szóló 1960. évi 11. tvr. (Ptké. I.) módosítása (vö.: 2001. évi XXXV. tv. 28. §) 2001. november 1. napját követően jogszabály eltérő rendelkezésének hiányában írásbeli alakban létrejött szerződésnek ismerte el a külön törvényben meghatározott, maradandó

eszközzel (így különösen fokozott biztonságú elektronikus aláírással) aláírt okirat útján létre jött megegyezést (Ptké. I. 38. § /2/ bek.).

A polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. tv. 196. § (1) bekezdés f. pontjai így - a 2001. szeptember 1. napja után keletkezett iratok vonatkozásában - magánokiratnak ismerte el azt az elektronikus okiratot, amelyen kiállítója minősített elektronikus aláírást helyezett el, e. pontja pedig az ügyvédek számára megnyitotta azt a lehetőséget, hogy a kiállító által aláírt elektronikus okirat tartalmát az általuk készített elektronikus okirat tartalmával egyezőként tanúsítsák.

3. Az 1999-ben elfogadott új szerzői jogi törvény (1999. évi LXXVI. tv.) megújított, a korábbi, széttagolt, rendeleti szinten megjelenített joghoz képest egységes szabályozást vezetett be. A törvény összességében a nemzetközi (Berni Uniók Egyezmény, Egyetemes Szerzői Jogi Egyezmény, Római Egyezmény, Genfi Egyezmény, WIPO-szerződések, TRIPS-egyezmények) és közösségi jogi szabályozás (a Tanács 91/250/EGK irányelve a számítógépprogramok jogvédelméről, a Tanács 92/100/EGK irányelve a bérleti jogról és a használati jogokról, valamint a szellemi tulajdon területén a szerzői joghoz kapcsolódó bizonyos jogokról, a Tanács 93/83/EGK irányelve a műholdas műsorsugárzásra és a vezeték útján történő továbbközvetítésre alkalmazandó szerzői jogra és a szerzői joggal kapcsolatos jogokra vonatkozó egyes szabályok összehangolásáról, a Tanács 93/98/EGK irányelve a szerzői jog és bizonyos kapcsolódó jogok védelmi idejének harmonizálásáról) követelményeinek megfelel. Az Szjt. az Interneten keresztül történő hozzáférhetővé tétel kérdéseit a Szellemi Tulajdon Világszervezete, a WIPO 1996-os *Szerzői Jogi és az Előadásokról és Hangfelvételekről Szóló Szerződése* (amit az 57/1998. /IX. 29./ OGY. határozat erősített meg), valamint a Magyar Köztársaság Kormánya és az Amerikai Egyesült Államok Kormánya között a szellemi tulajdonról kötött megállapodás szabályozza.

A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény módosításáról rendelkező 2001. évi LXXVII. törvény 2002. január 1. napján történt hatályba lépésével hazai jogunkban is lehetővé vált az adatbázisok és adatbázis-előállítók jogi oltalma. A magyar törvény módosítás az Európai Unió az adatbázisok jogi védelméről szóló 96/9 EK irányelvet követi. Ez az irányelv nem csak az adatbázisok szerzői jogi védelmére vonatkozó szabályozást pontosította, hanem külön(ös), *sui generis* védelmet biztosított az adatbázis-előállítók számára is.

Az egyes iparjogvédelmi és szerzői jogi törvények módosításáról szóló 2003. évi CII. törvény a szerzői jog körében - a mellett, hogy a magyar szerzői jogi törvény védelmi rendszerét kiterjesztette az EU tagállamainak állampolgáira és az ott nyilvántartásba vett jogosultakra is - részben újraszabályozta a szerzői jogi védelemben részesülő művek digitális rögzítési- és hozzáférési formáinak és a szabad felhasználásnak összefüggéseit, egyértelműsítette a rádió- és televízió szervezetek az *on demand* hozzáférhetővé tétellel összefüggő jogosítottságait, a reprográfiai jogdíjakra, valamint a közös jogkezelésre vonatkozó szabályokat.

4. A büntetőjog az informatika felhasználásával elkövetett, az alapvető személyiségi jogokat, a társadalmi-gazdasági viszonyokat sértő jogellenes magatartások büntetendővé nyilvánítása érdekében a Btk. módosításáról szóló *2001. évi CXXI. törvény* tartalmazott rendelkezéseket: e módosítás részben új, vagy jelentősen átalakított

törvényi tényállásokat hozott létre, részben a már meglévő tényállások elkövetési módjai között nevesített speciális, informatikai elemeket. Az első körbe számítástechnikai rendszer és adatok elleni bűncselekmény (300/C. §), a pénzhamisítás elősegítése (304/A. §) a szellemi tulajdon oltalmát biztosító büntetőjogi tényállások (Btk. 329/A. §-329/D. §), az utóbbiban a magántitok jogosulatlan megismerésének bűncselekménye (Btk. 178/A. §), a tiltott pornográf készítése (Btk. 195/A. §) bírtak különös jelentőséggel.

Az informatikai bűnözés elleni hatékony fellépés azonban új eljárásjogi intézmények megalkotását, a már meglévők módosítását is szükségessé tette: Ezt a célt szolgálta a büntető eljárási törvény (1998. évi XIX. tv., Be.) módosításával (2002. évi I. törvény) VIII. Fejezetébe iktatott új, VIII. Címe (számítástechnikai rendszer útján rögzített adatok megőrzésére kötelezés) amely részletesen meghatározza a számítástechnikai vagy más elektronikus módon rögzített adatok megőrzésére kötelezés új, sajátos kényszerintézkedés szabályait.

A 2003. július 1. napjával hatályba lépett új Be. már arra törekedett, hogy egyes eljárási mozzanatok elektronikus úton való gyakorolhatóságát, az elektronikus úton rögzített adatok bizonyítási eszközkénti elfogadhatóságát biztosítsa: ennek megfelelően az eljárásban lehetővé teszi elektronikus okirat használatát, a tárgyi bizonyítási eszközök körében pedig elismeri az elektronikus úton rögzített adatokat hordozó tárgyakat.

5. Közigazgatási eljárásjogunkban Az *államigazgatási eljárás általános szabályairól* szóló 1957. évi IV. törvény módosításával lehetővé vált - akár elektronikus forma rendszeresítése mellett is - a kérelem a közigazgatási szervhez elektronikus dokumentumban való benyújtása (Áe. 16. § /1/ bek.), az elektronikus dokumentum iratkénti elismerése (Áe. 28. § /3/ bek.), a határozat elektronikus dokumentumba foglalása (Áe. 43. § /2/ bek.) és a határozat elektronikus dokumentumban való kézbesítése (Áe. 45. § /1/ bek.). Az Áe. jelenlegi konstrukciója az elektronikus ügyintézés azonban csak akkor engedi meg, ha az adott eljárástípusra tekintettel azt ágazati jogszabály kifejezetten lehetővé teszi, illetőleg - az önkormányzati igazgatás terén - ha annak technológiai feltételei megvannak, s az önkormányzat illetékességi területére az elektronikus ügyintézését rendeletben lehetővé teszi (vö. 2001. évi XXXV. tv. 3. §).

6. Pénzügyi jogunkban az elektronikus fizetési eszközök kibocsátására és használatára vonatkozóan már 1999-ben kormányrendelet (77/1999 /V.28./) született, mely a Bizottság az elektronikus fizetési eszközökkel végzett műveletekről, különösen a kibocsátó és a birtokos közötti viszonyról szóló 97/489/EK ajánlása rendelkezéseivel összhangban lévő szabályozást tartalmazott. Ennek helyébe lépett *A pénzforgalomról, a pénzforgalmi szolgáltatásokról és az elektronikus fizetési eszközökről* szóló 232/2001. (XII. 10.) Korm. rendelet, mely pénzügyi jogunkban az elektronikus fizetési eszközök szabályozását magasabb fokú harmonizációt elérve oldotta meg, illetőleg a gazdasági, üzleti forgalom szempontjából lényeges kérdéseket (pl. vállalkozói díjak fizetésének módja készpénz-helyettesítő eszközökkel) egyértelműsített. Számviteli jogunkban a 2000. évi C. törvény 31. §-a az elektroni-

kus pénzeszközöket a készpénzzel, csekkel, bankbetéttel azonos jogi helyzetű pénzeszközként fogadta be.

Az elektronikus adatszere, a nyilvántartások elektronikus formában való vezetése adójogunkban fokozatosan nyílt meg. *Az adózás rendjéről szóló 1990. évi XCI. törvény* az 1995. évi CX. tv. az 1997. évi CX. tv.-el történt módosítása tette lehetővé (törvény felhatalmazásával, s az érintett szervek megállapodása alapján, az abban foglalt módon) az adóhatóságok közötti adatátadás, illetőleg a hatósági nyilvántartásokból történő adatátvétel elektronikus úton való teljesíthetőségét (rég Art. 45. § /2/ bek.). Vám- és jövedéki ügyekben, a társadalombiztosítási szervekkel való kapcsolattartásban, majd adóügyekben az elektronikus adatszere, az adatszolgáltatás elektronikus úton való teljesítése, bevallási kötelezettségek teljesítése a meghatározott esetekben, közvetlen kapcsolati rendszerben vált lehetségessé, illetve kötelezővé. E megoldásokat - az Internet lehetőségeire alapozva - teheti jóval szélesebb körben hozzáférhetővé az elektronikus kormányzat megvalósításával összefüggő újabb, most kezdődött jogalkotás.

Az adózás rendjét szabályozó, 2004. január 1-től hatályos 2003. évi XCII. törvény szerint az adóhatóság a bejelentésre, a bevallásra, az adatszolgáltatásra, a bevallás kiegészítésére szóló felhívásra tett nyilatkozatra, az önellenőrzésre, az adófizetésre és az adófolyószámla egyeztetésére nyomtatványt rendszeresíthet. A rendszeresített nyomtatvánnyal azonos értékű teljesítés, ha az adózó a számítógéppel előállított, valamint kinyomtatott iratot írja alá, és nyújtja be az adóhatósághoz. A bejelentés, a bevallás és az adatszolgáltatás - az önkormányzati adóhatósághoz és az illetékhivatalhoz teljesítendő kivételével - az adóhatóság vezetője által közzétett módon, gépi adathordozón is teljesíthető. A gépi adathordozón teljesített bejelentéshez, bevalláshoz, adatszolgáltatáshoz mellékelni kell az adózó aláírásával hitelesített nyilatkozatot annak típusáról és benyújtásának időpontjáról (új Art. 175. § /1-/3/).

Elektronikus úton, elektronikus aláírás alkalmazásával teljesíti adóbevallási és adatszolgáltatási kötelezettségét az állami adóhatóság hatáskörébe tartozó adók tekintetében az az adózó, amelynek (akinek) adóztatási feladatait a kiemelt adózók igazgatósága látja el, valamint - 2004. február 1-jétől - a 3000 legnagyobb adóteljesítménnyel rendelkező adózó új Art. Art. 175. § /9/). Az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal az ily módon meghatározott kötelezettségek teljesítése érdekében az elektronikus aláírásról szóló 2001. évi XXXV. törvény 6. §-ának (1) bekezdése szerinti szolgáltatásokat együttesen és ingyenesen nyújtja. E szolgáltatások kizárólag az Art. 175. § (9) bekezdésében adókötelezettségek teljesítése céljából vehetők igénybe. Az adókötelezettség elektronikus úton történő teljesítése során álnév nem használható (új Art. 175. § /10/). Magára az eljárásra a pénzügyminiszternek az informatikai és hírközlési miniszterrel kiadott együttes rendeletének szabályait kell alkalmazni (új Art. 175. § /11/). Felhatalmazást kapott továbbá a pénzügyminiszter arra, hogy rendeletben határozza meg azt az értékhatárt, amely felett az adózónak a bevallási és adatszolgáltatási kötelezettségét elektronikus úton kell teljesítenie (új Art., 175. § /12/ bek. c. pont).

2005. január 1-jétől az új Art. 175. § (9) bekezdésbe nem tartozó adózó bevallási és adatszolgáltatási kötelezettségét az állami adóhatóságnál a pénzügyminiszternek a Miniszterelnöki Hivatalt vezető miniszterrel és az informatikai és hírközlési miniszterrel kiadott együttes rendeletében meghatározott módon és technikai feltéte-

lekkel választása alapján az adóhatóság által biztosított azonosítási eljárással elektronikus úton teljesítheti (új Art. 175. § /13/). Az *adókról, járulékokról és egyéb költségvetési befizetésekről szóló törvények módosításáról szóló 2003. évi XCI. törvény* A társadalombiztosítás ellátásaira és a magánnyugdíjra jogosultakról, valamint e szolgáltatások fedezetéről szóló 1997. évi LXXX. törvény (Tbj.) és az *Illetékről szóló 1990. évi XCIII. törvény* (Itv.) vonatkozásában állapított meg új, az elektronikus ügyintézését segítő rendelkezéseket.

A bár a gépi adathordozón történő bevallás lehetősége már korábban is rendelkezésre állt, a Tbj. 2004. január 1.-től hatályba lépett módosításával az is lehetővé vált, hogy a tagdíjbevallás a tagdíjbevallás - a vonatkozó jogszabályi és technikai feltételek megléte esetén - minősített elektronikus aláírással és időbélyegzővel ellátott elektronikus dokumentumban, számítógépes hálózat útján is teljesíthető. Igyen. Ebben az esetben a tagdíjbevallást a pénztárak is elektronikus dokumentum formájában tartják nyilván. Az elektronikus úton történő bevallásfogadást és dokumentum nyilvántartást úgy kell kialakítani, hogy abból a bevallási kötelezettség teljesítésének időpontja megállapítható és a bevallás benyújtására kötelezettek részére a kötelezettség teljesítésekor visszaigazolható legyen. A gépi adathordozón vagy számítógépes hálózaton, elektronikus adatátviteli eszközzel, elektronikus dokumentum formájában történő tagdíjbevallás a PSZÁF által rendelkezésre bocsátott számítógépes program felhasználásával, a kiadott adatszerkezetnek teljes egészében megfelelő formátumban teljesíthető. A számítógépes hálózaton, elektronikus dokumentum formájában előállított adatszolgáltatások teljesítésével kapcsolatban az elektronikus aláírásról szóló 2001. évi XXXV. törvény rendelkezései az irányadók. A foglalkoztató tagdíjbevallását adószakértő, adótanácsadó, könyvelő, vagy könyvviteli szolgáltatásra, adótanácsadásra jogosult gazdasági társaság (a továbbiakban: könyvelő) ellenjegyezheti. A elektronikus úton történő kötelezettség teljesítés esetén a bevallást a könyvelő saját minősített elektronikus aláírása alkalmazásával ellenjegyzi (Tbj. 51. § /5/ bek. c.-f. pontok).

A Tbj. 51. § (5) bekezdése c) pontjának a 2002. évi XLII. törvény 204. § (2) bekezdésével megállapított kiegészítését az elektronikus dokumentumban, számítógépes hálózat útján teljesíthető bevallás fogadására, feldolgozására és nyilvántartására a Tbj. végrehajtásáról szóló 195/1997. (XI. 5.) Korm. rend. 17/A. § (6) bekezdésében előírt határidőt (2003. december 31.) követően kell alkalmazni (2003. évi XCI. tv. 224. § /5/ bek).

A 2003. évi XCI. törvény - más, az adó- és járulékfizetésre vonatkozó jogszabályok mellett - módosította az *Illetéktörvényt* is. Az Itv. új szövegű, 64. § (1) bekezdése lehetővé teszi, hogy az illetékeket a jövőben elektronikus úton is meg lehessen majd fizetni: a §-hoz fűzött miniszteri indoklás szerint az eljárási illetéknek az illetékbélyeg helyett más módon történő fizetését lehetővé tévő törvényi felhatalmazás ezzel a módosítással nevesítetten egészül ki azzal, hogy jogszabály lehetővé teheti az elektronikus úton történő illetékfizetést is.

A *számvitelről szóló 2000. évi C. törvény* a 2003. évi LXXXV. törvénnyel történt módosítása nyomán - meghatározott feltételek mellett - lehetővé vált az elektronikus dokumentum, irat számviteli bizonylatkénti alkalmazása (Sztv. 66. § /5/), s a törvény előírásokat állapított meg az ilyen bizonylatok megőrzési kötelezettsége vonatkozásában is.

Az elektronikus dokumentumok, iratok bizonylatként történő alkalmazásának feltételeit, hitelességének, megbízhatóságának követelményeit más jogszabály is meghatározhatja. Az Szt. újonnan beiktatott, 154/B. § (1) bekezdése értelmében a vállalkozó (ide értve az anyavállalatot és a külföldi székhelyű vállalkozás magyarországi fióktelepét is) a 153-154/A. §-okban foglalt letétbe helyezési és közzétételi kötelezettségének - a cégnyilvántartásról, a cégnyilvánosságról és a bírósági cégeljárásról szóló törvény vonatkozó előírásainak figyelembe vételével - elektronikus úton is eleget tehet.

Az Sztv. új szövegű, 167. § (5) bekezdése értelmében számviteli bizonylatként alkalmazható az elektronikus aláírásról szóló törvény szerinti legalább fokozott biztonságú elektronikus aláírással és időbélyegzővel ellátott elektronikus dokumentum, irat, ha megfelel e törvény előírásainak. Az elektronikus dokumentumok, iratok bizonylatként történő alkalmazásának feltételeit, hitelességének, megbízhatóságának követelményeit más jogszabály is meghatározhatja. Figyelemmel arra, hogy az elektronikus dokumentumok, iratok hitelességének, megbízhatóságának, valamint a bizonylatok megőrzésének, archiválásának jogi és technikai követelményrendszere elsődlegesen nem számviteli kérdés, e tekintetben a számviteli szabályok befogadó/elfogadó szerepet kell, hogy betöltsenek.

Az elektronikus formában kiállított bizonylatot - az elektronikus archiválásra vonatkozó külön jogszabály előírásainak, valamint a 167. § (5) bekezdése szerinti feltételeknek a figyelembevételével - elektronikus formában kell megőrizni, oly módon, hogy az alkalmazott módszer biztosítsa a bizonylat összes adatának késedelem nélküli előállítását, folyamatos leolvashatóságát, illetve kizárja az utólagos módosítás lehetőségét. Az eredetileg nem elektronikus formában kiállított bizonylat - az elektronikus archiválásra vonatkozó külön jogszabály előírásainak, valamint a 167. § (5) bekezdése szerinti feltételeknek a figyelembevételével - elektronikus formában is megőrizhető, oly módon, hogy az alkalmazott módszer biztosítsa az eredeti bizonylat összes adatának késedelem nélküli előállítását, folyamatos leolvashatóságát, illetve kizárja az utólagos módosítás lehetőségét (Sztv. 169. § /5/-/6).

7. A szerződések joga és a fogyasztóvédelem körében *A távollévők közötti szerződésekről rendelkező 17/1999. (II.5.) Korm. rendelet* előírásai a távolban kötött szerződések tekintetében a fogyasztók védelméről rendelkező 97/7/EK Irányelvvel, valamint a fogyasztóval kötött szerződésben tisztességtelennek minősülő feltételekről rendelkező 18/1999 (II.5.) Korm. rendelet a fogyasztóval kötött szerződések tisztességtelen szerződési feltételeiről szóló 93/13/EGK irányelvvel összeegyeztethető szabályozást tartalmaznak.

Fogyasztóvédelmi jogunk harmonizációjában jelentős lépésnek minősült *a Magyar Köztársaság Polgári Törvénykönyvéről szóló 1959. évi IV. törvény, valamint egyes törvények fogyasztóvédelemmel összefüggő jogharmonizációs célú módosításáról szóló 2002. évi XXXVI. törvény*, mely a Tanács az üzlethelyiségen kívül kötött szerződések tekintetében a fogyasztók védelméről szóló 85/577/EGK irányelvvel, Tanácsnak a fogyasztóval kötött szerződések tisztességtelen szerződési feltételeiről szóló 93/13/EGK irányelvvel, az Európai Parlament és a Tanács a fogyasztási cikkek adásvételének és a kapcsolódó jótállásnak egyes vonatkozásairól szóló 1999/44/EK irányelvvel és az Európai Parlament és a Tanács a kereskedelmi ügy-

letekhez kapcsolódó fizetési késedelem leküzdéséről szóló 2000/35/EK irányelvvel összeegyeztethető szabályozást vezetett be.

A hirdetések és ügyféljogok eredményes gyakorlását segítő tájékoztatási kötelezettség elektronikus módjáról, illetőleg az elektronikus úton történő szerződéskötés feltételeiről rendelkeztek *A hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény* a 2000. évi CXXIV. törvénnyel és a 2001. évi CXX. törvénnyel történt módosításai (201. § /5/: elektronikus levelezési úton reklámanyag küldése, 203. § /3/: az ügyfél és a jövőbeni ügyfél elektronikus úton való tájékoztatása a pénzügyi intézmény által nyújtott szolgáltatások igénybevételének feltételeiről és e feltételek módosulásáról, 210. §: minősített elektronikus aláírással ellátott okiratosság követelménye a pénzügyi és pénzügyi kiegészítő szolgáltatásra vonatkozó, elektronikus úton kötött szerződések vonatkozásában). Ugyancsak az elektronikus úton történő tájékoztatási kötelezettségről rendelkezett *A biztosítóintézetekről és a biztosítási tevékenységről szóló 1995. évi XCVI. törvény* (102. § /1/, ill. - a csatlakozás időpontjától helyébe lépő - 2003. évi LX. törvény (166. § /5/).

IV. A továbblépés igénye, a korlátok elbontásának távlatai

1. 1999-2003 között a közösségi jogban megjelentek azok az irányelvek és rendeletek, melyek a kereskedés elektronikus formájából adódó követelményeknek megfelelni kívánó, speciális szabályozási környezetet biztosítják. A magyar jogba történő átvételükre az európai jogharmonizációs program keretében, 2001-től kezdődően került sor: e folyamat várhatóan a csatlakozásig le is zárul. Az információs társadalomra, s ezen belül az elektronikus kereskedelemre vonatkozó egységes stratégiai elképzelések hiányában azonban a harmonizáció - néhány kivétellel - legtöbbször megrekedt a törvényi szinten.

2. A - ma még nagyobb részt bizottsági közleményekben, irányelv- és rendeletjavaslatokban megtestesülő, kisebb részt már az Európai Parlament előtti tárgyalás és egyeztetés különböző stádiumaiban tartó - "második generációs" leendő új információs társadalmi normák már a lisszaboni stratégia és az eEurope 2002, illetőleg az eEurope 2005 kezdeményezésekben megfogalmazott politikák végrehajtását segíteni kívánó, tudatosan tervezett és összehangolt eszköztár kialakulását vetítik előre. Fő irányai az információs- és hálózati biztonság fokozása, az üzleti szféra számára kedvező jogi feltételrendszer kialakítása, az on-line közszolgáltatások és az elektronikus kormányzati megoldások támogatása, az elektronikus ügyintézés lehetőségének megteremtése, tágabb összefüggésben pedig a gazdasági-magánjogi szabályok konzisztenciájának fokozása, a gazdasági fejlődésre negatívan ható hatósági szabályozási feltételrendszer liberalizálása, az önszabályozási mechanizmusok és az alternatív vitaeldöntési rendszerek támogatása - összességében pedig egy hatékonyabban működő európai belső piac megteremtésének elősegítése. A már javaslati stádiumba jutott új irányelvek előre láthatóan 2004-ig elfogadásra kerülnek, a nemzeti jogokba való átültetésükre a tagállamok (immár Magyarország is) 2005 végéig (az eEurope-program második szakaszának vége, a lisszaboni stratégiában megjelölt tízéves időszak félideje) kerül majd sor. Számolni kell azzal is, hogy egyes, a belső piac

bizonyos vonatkozásainak jogegységesítését érintő, különösen fontos területeken (pl. nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga) az új rendelkezések várhatóan a közvetlenül érvényesülő jogforrási formákban jelennek meg.

3. 2004. május 1-jétől kezdődően az információs társadalom intézményi- és jogszabályi feltételrendszerének kialakítása - tagállami státusunkból adódóan - közvetlenül az Európai Unió közösségi politikáinak, kialakulóban lévő, s már hatályos joganyagának figyelembevételével kell, hogy végbemenjen. Ez elektronikus kereskedelem-elektronikus gazdaság összefüggésében az információs társadalmi szabályozás második generációs irányelveinek átvételi kötelezettségét jelenti majd - ugyanakkor a magyar jogrendbe "belépnek" a tágállamok vonatkozásában közvetlenül érvényesülő egyes jogforrások rendelkezései is.

4. 2002-2003-ban az elektronikus kormányzati megoldások kialakítása és elterjedésének elősegítése - a Kormányprogram célkitűzéseivel összhangban - egyrészt az alakuló nemzeti információs társadalmi stratégia központi elemévé vált, másrészt beépült a közigazgatási rendszer és szolgáltatások korszerűsítésével összefüggő programokba (vö.: *A kormányzati elektronikus aláírási rendszer kiépítésével összefüggő egyes feladatokról és a kormányzati hitelesítés-szolgáltató felállításáról szóló 1026/2002. /III. 26./ Korm. határozat, A köztisztviselők továbbképzéséről és a közigazgatási vezetőképzésről a 2003. január 1. és 2006. december 31. közötti időszak középtávú tervéről szóló 1020/2003. /III. 27./ Korm. határozat, A Magyar Információs Társadalom Stratégia készítéséről, a további feladatok ütemezéséről és tárcaközi bizottság létrehozásáról szóló 1214/2002. /XII. 28./ Korm. határozat, A versenyképes tudás feltételeinek javításával kapcsolatos további feladatokról szóló 1169/2002. /X. 10./ Korm. határozat, A közigazgatási hatósági eljárás általános szabályairól szóló törvény szabályozási koncepciójáról szóló 1005/2003. /I. 30./ Korm. határozat, A közigazgatási szolgáltatások korszerűsítési programjának kormányzati koordinálásáról szóló 2124/2003. /VI.6./ Korm. határozat, A közigazgatási szervek egységes iratkezelési szabályozásának koncepciójáról szóló 2205/2003. /IX. 4./ Korm. határozat, A közigazgatási rendszer korszerűsítésével kapcsolatos feladatokról szóló 2198/2003. /IX. 1./ Korm. határozat, A közigazgatási szolgáltatások korszerűsítési programjáról szóló 1113/2003. /XI. 11./ Korm. határozat, A Magyar Információs Társadalom Stratégiáról és annak végrehajtásáról szóló 1126/2003. /XII. 12./ Korm. határozat, Az elektronikus kormányzat megvalósításával összefüggő egyes szabályozási feladatokról szóló 2316/2003. /XII. 10./ Korm. határozat). A már folyamatban lévő törvényalkotási munkához kapcsolódva is megjelentek egyes, az e-kormányzatot közvetlenül érintő, konkrét feladat szabások (vö.: *A II. középtávú, 2003-2006-ig szóló fogyasztóvédelmi politikáról szóló 1012/2003. /II. 25./ Korm. határozat, Az egyes iparjogvédelmi és szerzői jogi törvények módosításáról szóló 2003. évi törvényjavaslattal összefüggő egyes feladatokról szóló 2204/2003. /IX. 4./ Korm. határozat, A jogi segítségnyújtással kapcsolatos feladatokról szóló 2203/2003. /IX. 4./ Korm. határozat, A közbeszerzésekről szóló törvényjavaslattal összefüggő feladatokról szóló 2273/2003. /X. 31./ Korm. határozat, illetőleg a már elfogadott törvényekben biztosított jogalkotási felhatalmazottságok).**

5. Mindezek alapján várható, hogy 2004-2005-ig az elektronikus kormányzatra vonatkozó jogi szabályozás Magyarországon - az EU politikáival és joganyagával összhangban - e megoldások elterjedését úgy a hatóság-ügyfél kapcsolatrendszerében, mint a hatóságok egymás közötti kapcsolattartásában, belső ügyintézési folyamataiban széles körben, kiszámítható, biztonságos, ügyfélbarát, központi ügyfélablakon (e-kormányzati portál, lsd. 1113/2003. Korm. h. V.4 pont) keresztül elérhető ügyintézési feltételrendszer megteremtésével tudja elősegíteni. Egyes kormányhatározatokban azonban prioritásos feladatok is megjelentek, melyek a megváltozott magyar információs társadalmi politika főbb követelményeit visszatükrözve már 2004. I. negyedévére nézve irányoznak elő új jogalkotást. Ugyancsak jogpolitikai igényű követelményként fogalmazódott meg, hogy az elektronikus kormányzásnak a központi közigazgatásban történő, megfelelő ütemű elterjesztése, az eKormányzat 2005 stratégia megvalósítása érdekében részletes elemzés kimunkálása szükséges az elektronikus ügyintézés korlátozó tényezők felszámolási lehetőségeiről, az erőforrások koncentrálnálási módjáról, az elektronikus ügyintézés hatékony bevezetésének ütemezéséről, a köztisztviselői kar felkészítésének és a lakosság tájékoztatásának teendőiről (lsd. 2316/2003. Korm. h. 1. pont).

V. Összegzés

1. Az Internet-használat a kilencvenes évek derekától kezdődő magyarországi elterjedésének első szakaszában az új média jogi megítélését, helyzetét a jogbizonytalanság jellemezte. A hagyományos életviszonyokra kialakított szabályozási környezet legtöbbször alkalmazhatatlannak bizonyult. Hiányoztak az elektronikus dokumentumok, okiratok hitelességét és elismerését biztosító keretek, kialakulatlan volt az elektronikus kereskedelem. jogszabályi környezete, az egyént egyébként megillető jogok érvényesítésének lehetősége. Jogfejlődésünk 2001-el kezdődött, megelőző szakaszában sorra jelentek meg, vagy már állnak előkészítés alatt azok a jogszabályok, melyek célja az információs társadalom kihívásaira választ adó, különleges szabályozási környezet megteremtése volt. Ez - az Európai Unió joganyagának fokozatos átvételével - olyan, az elektronikus kapcsolattartás szempontjából alapvetőnek minősülő speciális joganyag (elektronikus aláírás, hírközlés, elektronikus kereskedelem és információs társadalmi szolgáltatások, elektronikus fizetési eszközök, elektronikusan teljesíthető eljárási cselekmények, szerzői jogi, fogyasztóvédelmi, reklámjogi előírások stb.) kialakulását eredményezte, mely ma már szilárdnak mondható alapokat biztosít az elektronikus üzleti forgalom és az elektronikus kapcsolattartás egyéb lehetőségei vonatkozásában. Kialakultak az ipari önszabályozás (domain nevek regisztrációja, reklám, tartalomszolgáltatók) sajátos szabályozórendszerei, létre jöttek a jogviták alternatív (nem bíróságok előtt zajló) eldöntésének módozatai.

2. 2003-ban az információs társadalommal összefüggő jogi szabályozásban új szakasz kezdődött: ezt már az Internet segítségével igénybe vehető elektronikus kapcsolattartási, tájékoztatási lehetőségek a joganyagba való következetes beépítésének törekvése jellemezte. A Magyar Információs Társadalom Stratégia, illetőleg az

eKormányzat2005 stratégia és programterv - a hazánk közeli Európai Uniós tagságából adódóan vállalt kötelezettségek szellemében - az információs társadalom jogát a közösségi joganyag és a nemzetközi egyezmények révén formálódó egységjogi megoldások átvételével kívánja kialakítani: a születő félben lévő magyar "információs társadalmi jog" így azonos, vagy nagyon hasonló megoldások bevezetését jelenti, mint melyek az EU tagállamaiban is alkalmazásra kerülnek.

3. A társadalmi együttélés hálózati szabályrendszerét együttesen alkotja a "szakma által szentesített" bevett gyakorlat, az önszabályozás, az erkölcs és a jog: az eszményi állapot nyilván ezek harmonikus, egymást kiegészítő együttműködésével lenne elérhető. Az Európai Unió számos területen - így az Internet világát érintő életviszonyok körében is - olyan, koregulatívnak nevezett megoldásokat szorgalmaz, melyek a különböző szabályozó erők (a jogi norma, az ipari önszabályozás feltételrendszere, magatartási kódexek, érdekképviseleti szervek) és az általuk alkotott, elfogadott és alkalmazott szabályrendszerek együttes, egymást kiegészítő és erősítő hatása révén működik. E koregulatív megoldások szerepe a közeljövőben, Magyarországon várhatóan ugyancsak növekedni fog: indokoltságát és életképességét a domain-nevek regisztrációjának szabályozásával kapcsolatosan, illetőleg a tartalom-szolgáltatók együttműködése nyomán kialakult, nem normatív megoldások hatékonysága és sikeressége bizonyítja. Mindazonáltal a legtöbb területen a jogi szabályozás továbbra sem nélkülözhető: elsődlegesen az - Internet sajátosságait figyelembe vevő - jogi normák tudnak igazán szilárd kereteket biztosítani az elektronikus üzleti forgalomnak, a fogyasztói, állampolgári jogok érvényesíthetőségének.

Jogszabályok

1992. évi LXIII. törvény

a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról

Az Országgyűlés - a Magyar Köztársaság Alkotmányában foglaltakkal összhangban - a személyes adatok védelmét, valamint a közérdekű adatok megismeréséhez való jog érvényesülését szolgáló alapvető szabályokról a következő törvényt alkotja:

I. fejezet

ÁLTALÁNOS RENDELKEZÉSEK

A törvény célja

1. § (1) E törvény célja annak biztosítása, hogy - ha e törvényben meghatározott jogszabály kivételt nem tesz - személyes adatával mindenki maga rendelkezzen, és a közérdekű adatokat mindenki megismerhesse.

(2) E törvényben foglaltaktól eltérni csak akkor lehet, ha azt e törvény kifejezetten megengedi.

(3) E törvény szerint megengedett kivételt csak meghatározott adatfajtára és adatkezelőre együttesen lehet megállapítani.

A törvény hatálya

1/A. § (1) E törvény hatálya a Magyar Köztársaság területén folytatott minden olyan adatkezelésre és adatfeldolgozásra kiterjed, amely természetes személy adataira vonatkozik, valamint amely közérdekű adatot vagy közérdekből nyilvános adatot tartalmaz.

(2) E törvényt a teljesen vagy részben automatizált eszközzel, valamint a manuális módon végzett adatkezelésre és adatfeldolgozásra egyaránt alkalmazni kell.

(3) Nem kell alkalmaznia e törvény rendelkezéseit a természetes személynek a kizárólag saját személyes céljait szolgáló adatkezeléseire.

Értelmező rendelkezések

2. § E törvény alkalmazása során:

1. *személyes adat*: bármely meghatározott (azonosított vagy azonosítható) természetes személlyel (a továbbiakban: érintett) kapcsolatba hozható adat, az adatból levonható, az érintettre vonatkozó következtetés. A személyes adat az adatkezelés során mindaddig megőrzi e minőségét, amíg kapcsolata az érintettel helyreállítható. A személy különösen akkor tekinthető azonosíthatónak, ha őt - közvetlenül vagy közvetve - név, azonosító jel, illetőleg egy vagy több, fizikai, fiziológiai, mentális, gazdasági, kulturális vagy szociális azonosságára jellemző tényező alapján azonosítani lehet;

2. *különleges adat*:

a) a faji eredetre, a nemzeti és etnikai kisebbséghez tartozásra, a politikai véleményre vagy pártállásra, a vallásos vagy más világnézeti meggyőződésre, az érdek-képviselési szervezeti tagságra,

b) az egészségi állapotra, a kóros szenvedélyre, a szexuális életre vonatkozó adat, valamint a bűnügyi személyes adat;

3. *bűnügyi személyes adat*: a büntetőeljárás során vagy azt megelőzően a bűncselekménnyel vagy a büntetőeljárással összefüggésben, a büntetőeljárás lefolytatására, illetőleg a bűncselekmények felderítésére jogosult szerveknél, továbbá a büntetés-végrehajtás szervezeténél keletkezett, az érintettel kapcsolatba hozható, valamint a büntetett előéletre vonatkozó személyes adat;

4. *közérdekű adat*: az állami vagy helyi önkormányzati feladatot, valamint jogszabályban meghatározott egyéb közfeladatot ellátó szerv vagy személy kezelésében lévő, valamint a tevékenységére vonatkozó, a személyes adat fogalma alá nem eső adat;

5. *közérdekből nyilvános adat*: minden olyan, természetes személy, jogi személy vagy jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet kezelésében lévő vagy rá vonatkozó, a közérdekű adat fogalma alá nem tartozó adat, amelynek nyilvánosságra hozatalát vagy hozzáférhetővé tételét törvény közérdekből elrendeli;

6. *hozzájárulás*: az érintett kívánságának önkéntes és határozott kinyilvánítása, amely megfelelő tájékoztatáson alapul, és amellyel félreérthetetlen beleegyezését adja a rá vonatkozó személyes adatok - teljes körű vagy egyes műveletekre kiterjedő - kezeléséhez;

7. *tiltakozás*: az érintett nyilatkozata, amellyel személyes adatainak kezelését kifogásolja, és az adatkezelés megszüntetését, illetve a kezelt adatok törlését kéri;

8. *adatkezelő*: az a természetes vagy jogi személy, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet, aki vagy amely a személyes adatok kezelésének célját meghatározza, az adatkezelésre (beleértve a felhasznált eszközt) vonatkozó döntéseket meghozza és végrehajtja, vagy az általa megbízott adatfeldolgozóval végrehajtatja;

9. *adatkezelés*: az alkalmazott eljárástól függetlenül a személyes adaton végzett bármely művelet vagy a műveletek összessége, így például

gyűjtése, felvétele, rögzítése, rendszerezése, tárolása, megváltoztatása, felhasználása, továbbítása, nyilvánosságra hozatala, összehangolása vagy összekapcsolása, zárolása, törlése és megsemmisítése, valamint az adatok további felhasználásának megakadályozása. Adatkezelésnek számít a fénykép-, hang- vagy képfelvétel készítése, valamint a személy azonosítására alkalmas fizikai jellemzők (pl. ujj- vagy tenyérnyomat, DNS-minta, íriszkép) rögzítése is;

10. *adattovábbítás*: ha az adatot meghatározott harmadik személy számára hozzáférhetővé teszik;

11. *nyilvánosságra hozatal*: ha az adatot bárki számára hozzáférhetővé teszik;

12. *adattörlés*: az adatok felismerhetetlenné tétele oly módon, hogy a helyreállításuk többé nem lehetséges;

13. *adatzárolás*: az adatok továbbításának, megismerésének, nyilvánosságra hozatalának, átalakításának, megváltoztatásának, megsemmisítésének, törlésének, összekapcsolásának vagy összehangolásának és felhasználásának véglegesen vagy meghatározott időre történő lehetetlenné tétele;

14. *adatmegsemmisítés*: az adatok vagy az azokat tartalmazó adathordozó teljes fizikai megsemmisítése;

15. *adatfeldolgozás*: az adatkezelési műveletekhez kapcsolódó technikai feladatok elvégzése, függetlenül a műveletek végrehajtásához alkalmazott módszertől és eszköztől, valamint az alkalmazás helyétől;

16. *adatfeldolgozó*: az a természetes vagy jogi személy, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet, aki vagy amely az adatkezelő megbízásából - beleértve a jogszabály rendelkezése alapján történő megbízást is - személyes adatok feldolgozását végzi;

17. *személyesadat-nyilvántartó rendszer (nyilvántartó rendszer)*: személyes adatok bármely strukturált, funkcionálisan vagy földrajzilag centralizált, decentralizált vagy szétszórt állománya, amely meghatározott ismérvek alapján hozzáférhető;

18. *adatállomány*: az egy nyilvántartó rendszerben kezelt adatok összessége;

19. *harmadik személy*: olyan természetes vagy jogi személy, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet, amely vagy aki nem azonos az érintettel, az adatkezelővel vagy az adatfeldolgozóval;

20. *harmadik ország*: minden olyan ország, amely nem tagja az Európai Uniónak.

II. fejezet

A SZEMÉLYES ADATOK VÉDELME

Adatkezelés

- 3. §** (1) Személyes adat akkor kezelhető, ha
- a) ahhoz az érintett hozzájárul, vagy
 - b) azt törvény vagy - törvény felhatalmazása alapján, az abban meghatározott körben - helyi önkormányzat rendelete elrendeli.
- (2) Különleges adat akkor kezelhető, ha
- a) az adatkezeléshez az érintett írásban hozzájárul, vagy
 - b) a 2. § 2. a) pontjában foglalt adatok esetében, az nemzetközi egyezményen alapul, vagy Alkotmányban biztosított alapvető jog érvényesítése, továbbá a nemzetbiztonság, a bűnmegelőzés vagy a bűnüldözés érdekében törvény elrendeli;
 - c) egyéb esetekben azt törvény elrendeli.
- (3) Kötelező adatkezelés esetén az adatkezelés célját és feltételeit, a kezelendő adatok körét és megismerhetőségét, az adatkezelés időtartamát, valamint az adatkezelő személyét az adatkezelést elrendelő törvény vagy önkormányzati rendelet határozza meg.
- (4) Törvény közérdekből - az adatok körének kifejezett megjelölésével - elrendelheti a személyes adat nyilvánosságra hozatalát. Minden egyéb esetben a nyilvánosságra hozatalhoz az érintett hozzájárulása, különleges adat esetében írásbeli hozzájárulása szükséges. Kétség esetén azt kell vélelmezni, hogy az érintett a hozzájárulását nem adta meg.
- (5) Az érintett hozzájárulását megadottnak kell tekinteni az érintett közszereplése során általa közölt vagy a nyilvánosságra hozatal céljából általa átadott adatok tekintetében.
- (6) Az érintett kérelmére indult eljárásban a szükséges adatainak kezeléséhez való hozzájárulását vélelmezni kell. Erre a tényre az érintett figyelmét fel kell hívni.
- (7) Az érintett a hozzájárulását az adatkezelővel írásban kötött szerződés keretében is megadhatja a szerződésben foglaltak teljesítése céljából. Ebben az esetben a szerződésnek tartalmaznia kell minden olyan információt, amelyet a személyes adatok kezelése szempontjából - e törvény alapján - az érintettnek ismernie kell, így különösen a kezelendő adatok meghatározását, az adatkezelés időtartamát, a felhasználás célját, az adatok továbbítását, adatfeldolgozó igénybevételét. A szerződésnek félreérthetetlen módon tartalmaznia kell, hogy az érintett aláírásával hozzájárul adatainak a szerződésben meghatározottak szerinti kezeléséhez.

(8) Ha az érintett fizikai cselekvőképtelensége folytán nem képes hozzájárulását adni adatai kezeléséhez, akkor a saját vagy más személy létfontosságú érdekeinek védelméhez, valamint katasztrófa- vagy szükséghelyzet elhárításához vagy megelőzéséhez szükséges mértékben sor kerülhet személyes adatainak, beleértve különleges adatait is, kezelésére.

4. § A személyes adatok védelméhez fűződő jogot és az érintett személyi jogait - ha törvény kivételt nem tesz - az adatkezeléshez fűződő más érdekek, ideértve a közérdekű adatok nyilvánosságát (19. §) is, nem sérthetik.

Adatfeldolgozás

4/A. § (1) Az adatfeldolgozónak a személyes adatok feldolgozásával kapcsolatos jogait és kötelezettségeit e törvény, valamint az adatkezelésre vonatkozó külön törvények keretei között az adatkezelő határozza meg. Az adatkezelési műveletekre vonatkozó utasítások jogszerűségéért az adatkezelő felel.

(2) Az adatfeldolgozó tevékenységi körén belül, illetőleg az adatkezelő által meghatározott keretek között felelős a személyes adatok feldolgozásáért, megváltoztatásáért, törléséért, továbbításáért és nyilvánosságra hozataláért. Az adatfeldolgozó tevékenységének ellátása során más adatfeldolgozót nem vehet igénybe.

(3) Az adatfeldolgozó az adatkezelést érintő érdemi döntést nem hozhat, a tudomására jutott személyes adatokat kizárólag az adatkezelő rendelkezései szerint dolgozhatja fel, saját céljára adatfeldolgozást nem végezhet, továbbá a személyes adatokat az adatkezelő rendelkezései szerint köteles tárolni és megőrizni.

(4) Az adatfeldolgozásra vonatkozó megbízási szerződést írásba kell foglalni. Az adatfeldolgozásra nem adható megbízás olyan vállalkozásnak, amely a feldolgozandó személyes adatokat felhasználó üzleti tevékenységben érdekelt.

(5) Az Európai Unió területén kívüli adatfeldolgozóval a megbízási szerződést az Európai Közösségek Bizottságának - az adatvédelmi biztos által a Magyar Közlönyben közzétett - Határozatában foglaltaknak megfelelő tartalommal kell elkészíteni.

(6) E törvényben foglaltakat kell alkalmazni, ha az Európai Unió területén kívül személyes adatok kezelését folytató adatkezelő az adatfeldolgozással a Magyar Köztársaság területén székhellyel, telephellyel (fiókteleppel) vagy lakóhellyel (tartózkodási hellyel) rendelkező adatfeldolgozót bíz meg, vagy itt lévő eszközt használ fel, kivéve, ha ez az eszköz csak az Európai Unió területén átmenő adatforgalom célját szolgálja. Az ilyen adatkezelőnek ki kell jelölnie egy képviselőt a Magyar Köztársaság területén.

Az adatkezelés célhoz kötöttsége

5. § (1) Személyes adatot kezelni csak meghatározott célból, jog gyakorlása és kötelezettség teljesítése érdekében lehet. Az adatkezelésnek minden szakaszában meg kell felelnie e célnak.

(2) Csak olyan személyes adat kezelhető, amely az adatkezelés céljának megvalósulásához elengedhetetlen, a cél elérésére alkalmas, csak a cél megvalósulásához szükséges mértékben és ideig.

(3) Kötelező adatszolgáltatáson alapuló adatkezelést közérdekből lehet elrendelni.

(4) A személyes adatot - akár az érintett hozzájárulásával, akár jogszabály alapján - különösen akkor lehet kezelni, ha ez közérdekű feladat vagy az adatkezelő törvényi kötelezettségének teljesítéséhez, az adatkezelő vagy az adatátvevő harmadik személy hivatalos feladatának gyakorlásához, az érintett létfontosságú érdekeinek védelméhez, az érintett és az adatkezelő között létrejött szerződés teljesítéséhez, az adatkezelő vagy harmadik személy jogos érdekének érvényesítéséhez, társadalmi szervezetek jogszerű működéséhez szükséges.

(5) Kizárólag állami vagy önkormányzati szerv kezelheti az állam bűnüldözési és bűnmegelőzési, valamint közigazgatási és igazságszolgáltatási feladatainak ellátása céljából kezelt bűnügyi személyes adatokat, illetve a szabálysértési, a polgári peres és nemperes ügyekre vonatkozó adatokat tartalmazó adatállományokat.

6. § (1) Az érintettel az adat felvétele előtt közölni kell, hogy az adatszolgáltatás önkéntes vagy kötelező. Kötelező adatszolgáltatás esetén meg kell jelölni az adatkezelést elrendelő jogszabályt is.

(2) Az érintettet - egyértelműen és részletesen - tájékoztatni kell az adatai kezelésével kapcsolatos minden tényről, így különösen az adatkezelés céljáról és jogalapjáról, az adatkezelésre és az adatfeldolgozásra jogosult személyéről, az adatkezelés időtartamáról, illetve arról, hogy kik ismerhetik meg az adatokat. A tájékoztatásnak ki kell terjednie az érintett adatkezeléssel kapcsolatos jogaira és jogorvoslati lehetőségeire is.

(3) Az adatkezelésről való tájékoztatás megtörténik azzal is, hogy jogszabály rendelkezik a már létező adatkezelésből továbbítással vagy összekapcsolással az adat felvételéről.

(4) A tájékoztatás - különösen statisztikai vagy tudományos (ideértve a történelmi kutatásokat is) célú adatkezelés esetén - megtörténhet az adatgyűjtés tényének, az érintettek körének, az adatgyűjtés céljának, az adatkezelés időtartamának és az adatok megismerhetőségének mindenki számára hozzáférhető módon történő nyilvánosságra hozatalával, ha az egyénre szóló tájékoztatás lehetetlen vagy aránytalan költséggel járna.

Az adatok minősége

7. § (1) A kezelt személyes adatoknak meg kell felelniük az alábbi követelményeknek:

a) felvételük és kezelésük tisztességes és törvényes;

b) pontosak, teljesek és ha szükséges időszerűek;
c) tárolásuk módja alkalmas arra, hogy az érintettet csak a tárolás céljához szükséges ideig lehessen azonosítani.

(2) Korlátozás nélkül használható, általános és egységes személyazonosító jel alkalmazása tilos.

Adattovábbítás, az adatkezelések összekapcsolása

8. § (1) Az adatok akkor továbbíthatók, valamint a különböző adatkezelések akkor kapcsolhatók össze, ha az érintett ahhoz hozzájárult, vagy törvény azt megengedi, és ha az adatkezelés feltételei minden egyes személyes adatra nézve teljesülnek.

(2) Az (1) bekezdést kell alkalmazni az ugyanazon adatkezelő, valamint az állami és az önkormányzati szervek által kezelt adatok összekapcsolására is.

Adattovábbítás külföldre

9. § (1) Személyes adat (beleértve a különleges adatot is) az országból - az adathordozótól vagy az adatátvitel módjától függetlenül - harmadik országban lévő adatkezelő vagy adatfeldolgozó részére csak akkor továbbítható, ha ahhoz az érintett hozzájárul, ha azt törvény lehetővé teszi, vagy ha arról nemzetközi szerződés rendelkezik, feltéve, hogy a harmadik ország joga - az Európai Unió által meghatározott - megfelelő védelmet biztosít az átadott adatok kezelése során.

(2) Az Európai Unió tagállamaiba irányuló adattovábbítást úgy kell tekinteni, mintha a Magyar Köztársaság területén belüli adattovábbításra kerülne sor.

Automatizált egyedi döntés

9/A. § (1) Kizárólag számítástechnikai eszközzel végrehajtott automatizált adatfeldolgozással az érintett személyes jellemzőinek értékelésére csak akkor kerülhet sor, ha ahhoz kifejezetten hozzájárult, vagy azt törvény lehetővé teszi. Az érintettnek álláspontja kifejtésére lehetőséget kell biztosítani.

(2) Az automatizált adatfeldolgozás esetén az érintettet - kérelmére - tájékoztatni kell az alkalmazott matematikai módszerről és annak lényegéről.

Adatbiztonság

10. § (1) Az adatkezelő, illetőleg tevékenységi körében az adatfeldolgozó köteles gondoskodni az adatok biztonságáról, köteles továbbá megtenni

azokat a technikai és szervezési intézkedéseket és kialakítani azokat az eljárási szabályokat, amelyek e törvény, valamint az egyéb adat- és titokvédelmi szabályok érvényre juttatásához szükségesek.

(2) Az adatokat védeni kell különösen a jogosulatlan hozzáférés, megváltoztatás, továbbítás, nyilvánosságra hozatal, törlés vagy megsemmisítés, valamint a véletlen megsemmisülés és sérülés ellen. A személyes adatok technikai védelmének biztosítása érdekében külön védelmi intézkedéseket kell tennie az adatkezelőnek, az adatfeldolgozónak, illetőleg a távközlési vagy informatikai eszköz üzemeltetőjének, ha a személyes adatok továbbítása hálózaton vagy egyéb informatikai eszköz útján történik.

Az érintettek jogai és érvényesítésük

11. § (1) Az érintett

a) tájékoztatást kérhet személyes adatai kezeléséről (12. és 13. §), valamint

b) kérheti személyes adatainak helyesbítését, illetve - a jogszabályban elrendelt adatkezelések kivételével - törlését (14-16. §).

(2) Az adatvédelmi nyilvántartásba [28. § (1) bek.] bárki betekinhet, az abban foglaltakról feljegyzést készíthet és kivonatot kérhet. A kivonatórt díjat kell fizetni.

12. § (1) Az érintett kérelmére az adatkezelő tájékoztatást ad az általa kezelt, illetőleg az általa megbízott feldolgozó által feldolgozott adatairól, az adatkezelés céljáról, jogalapjáról időtartamáról, az adatfeldolgozó nevééről, címéről (székhelyéről) és az adatkezeléssel összefüggő tevékenységéről, továbbá arról, hogy kik és milyen célból kapják vagy kapták meg az adatokat. Az adattovábbításra vonatkozó nyilvántartás - és ennek alapján a tájékoztatási kötelezettség - időtartamát az adatkezelést szabályozó jogszabály korlátozhatja. A korlátozás időtartama személyes adatok esetében öt évnél, különleges adatok esetében pedig húsz évnél rövidebb nem lehet.

(2) Az adatkezelő köteles a kérelem benyújtásától számított legrövidebb idő alatt, legfeljebb azonban 30 napon belül írásban, közérthető formában megadni a tájékoztatást.

(3) A (2) bekezdésben foglalt tájékoztatás ingyenes, ha a tájékoztatást kérő a folyó évben azonos területre vonatkozó tájékoztatási kérelmet az adatkezelőhöz még nem nyújtott be. Egyéb esetekben költségtérítés állapítható meg. A már megfizetett költségtérítést vissza kell téríteni, ha az adatokat jogellenesen kezelték, vagy a tájékoztatás kérése helyesbítéshez vezetett.

13. § (1) Az érintett tájékoztatását az adatkezelő csak akkor tagadhatja meg, ha azt a 16. §-ban meghatározott esetekben a törvény lehetővé teszi.

(2) Az adatkezelő köteles az érintettel a felvilágosítás megtagadásának indokát közölni.

(3) Az elutasított kérelmekről az adatkezelő az adatvédelmi biztost évente értesíti.

14. § (1) A valóságnak meg nem felelő adatot az adatkezelő helyesbíteni köteles.

(2) A személyes adatot törölni kell, ha

- a) kezelése jogellenes;
- b) az érintett - a 11. § (1) bekezdésének b) pontjában foglaltak szerint - kéri;
- c) az hiányos vagy téves - és ez az állapot jogszerűen nem korrigálható -, feltéve, hogy a törlést törvény nem zárja ki;
- d) az adatkezelés célja megszűnt, vagy az adatok tárolásának törvényben meghatározott határideje lejárt;
- e) azt a bíróság vagy az adatvédelmi biztos elrendelte.

(3) A törlési kötelezettség - jogellenes adatkezelés kivételével - nem vonatkozik azon személyes adatra, amelynek adathordozóját a levéltári anyag védelmére vonatkozó jogszabály értelmében levéltári őrizetbe kell adni.

15. § A helyesbítésről és a törlésről az érintettet, továbbá mindazokat értesíteni kell, akiknek korábban az adatot adatkezelés céljára továbbították. Az értesítés mellőzhető, ha ez az adatkezelés céljára való tekintettel az érintett jogos érdekét nem sérti.

16. § Az érintett jogait (11-15. §) törvény korlátozhatja az állam külső és belső biztonsága, így a honvédelem, a nemzetbiztonság, a bűnmegelőzés vagy a bűnüldözés érdekében, továbbá állami vagy önkormányzati gazdasági vagy pénzügyi érdekből, illetve az Európai Unió jelentős gazdasági vagy pénzügyi érdekből, valamint a foglalkozások gyakorlásával összefüggő fegyelmi és etikai vétségek, a munkajogi és munkavédelmi kötelezettségszegések megelőzése és feltárása céljából - beleértve minden esetben az ellenőrzést és a felügyeletet is -, továbbá az érintett vagy mások jogainak védelme érdekében.

Tiltakozási jog

16/A. § (1) Az érintett tiltakozhat személyes adatának kezelése ellen, ha

- a) a személyes adatok kezelése (továbbítása) kizárólag az adatkezelő vagy az adatátvevő jogának vagy jogos érdekének érvényesítéséhez szükséges, kivéve, ha az adatkezelést törvény rendelte el;
- b) a személyes adat felhasználása vagy továbbítása közvetlen üzletszerzés, közvélemény-kutatás vagy tudományos kutatás céljára történik;
- c) a tiltakozás jogának gyakorlását egyébként törvény lehetővé teszi.

(2) Az adatkezelő - az adatkezelés egyidejű felfüggesztésével - a tiltakozást köteles a kérelem benyújtásától számított legrövidebb időn belül, de legfeljebb 15 nap alatt megvizsgálni, és annak eredményéről a kérelmezőt írásban tájékoztatni. Amennyiben a tiltakozás indokolt, az adatkezelő köteles az adatkezelést - beleértve a további adatfelvételt és adattovábbítást is - megszüntetni és az adatokat zárolni, valamint a tiltakozásról, illetőleg az annak alapján tett intézkedésekről értesíteni mindazokat, akik részére a

tiltakozással érintett személyes adatot korábban továbbította, és akik kötelesek intézkedni a tiltakozási jog érvényesítése érdekében.

(3) Amennyiben az érintett az adatkezelőnek a (2) bekezdés alapján meghozott döntésével nem ért egyet, az ellen - annak közlésétől számított 30 napon belül - e törvény szerint bírósághoz fordulhat.

(4) Ha az adatátvevő törvényes jogának érvényesítéséhez szükséges adatokat az érintett tiltakozása miatt nem kapja meg, a (2) bekezdés alapján történő értesítés közlésétől számított 15 napon belül, az adatokhoz való hozzájutás érdekében - e törvény szerint - bírósághoz fordulhat az adatkezelő ellen. Az adatkezelő az érintettet is perbe hívhatja.

(5) Ha a bíróság az adatátvevő kérelmét elutasítja, az adatkezelő köteles az érintett személyes adatát az ítélet közlésétől számított 3 napon belül törölni. Az adatkezelő köteles az adatokat akkor is törölni, ha az adatátvevő a (4) bekezdésben meghatározott határidőn belül nem fordul bírósághoz.

(6) Az adatkezelő az érintett adatát nem törölheti, ha az adatkezelést törvény rendelte el. Az adat azonban nem továbbítható az adatátvevő részére, ha az adatkezelő egyetértett a tiltakozással, illetőleg a bíróság a tiltakozás jogosságát megállapította.

Bírósági jogérvényesítés

17. § (1) Az érintett a jogainak megsértése esetén, valamint a 16/A. § (4) bekezdésében meghatározott személy, az adatkezelő ellen bírósághoz fordulhat. A bíróság az ügyben soron kívül jár el.

(2) Azt, hogy az adatkezelés a jogszabályban foglaltaknak megfelel, az adatkezelő köteles bizonyítani.

(3) A perre az adatkezelő székhelye (lakóhelye) szerinti bíróság az illetékes. A per - az érintett választása szerint - az érintett lakóhelye (tartózkodási helye) szerinti bíróság előtt is megindítható. A perben fél lehet az is, akinek egyébként nincs perbeli jogképessége.

(4) Ha a bíróság a kérelemnek helyt ad, az adatkezelőt a tájékoztatás megadására, az adat helyesbítésére, törlésére, az automatizált egyedi döntés megsemmisítésére, az érintett tiltakozási jogának figyelembevételére, illetve a 16/A. § (4) bekezdésében meghatározott személy által kért adat kiadására kötelezi.

(5) A bíróság elrendelheti ítéletének - az adatkezelő azonosító adatainak közzétételével történő - nyilvánosságra hozatalát, ha azt az adatvédelem érdekei és nagyobb számú érintett e törvényben védett jogai megkövetelik.

Kártérítés

18. § (1) Az adatkezelő az érintett adatainak jogellenes kezelésével vagy a technikai adatvédelem követelményeinek megszegésével másnak okozott kárt köteles megtéríteni. Az érintettel szemben az adatkezelő felel az adatfeldolgozó által okozott kárért is. Az adatkezelő mentesül a felelősség alól,

ha bizonyítja, hogy a kárt az adatkezelés körén kívül eső elháríthatatlan ok idézte elő.

(2) Nem kell megtéríteni a kárt annyiban, amennyiben az a károsult szándékos vagy súlyosan gondatlan magatartásából származott.

III. fejezet

A KÖZÉRDEKŰ ADATOK NYILVÁNOSSÁGA

19. § (1) Az állami vagy helyi önkormányzati feladatot, valamint jogszabályban meghatározott egyéb közfeladatot ellátó szerv vagy személy (a továbbiakban együtt: szerv) a feladatkörébe tartozó ügyekben - így különösen az állami és önkormányzati költségvetésre és annak végrehajtására, az állami és önkormányzati vagyon kezelésére, a közpénzek felhasználására és az erre kötött szerződésekre, a piaci szereplők, a magánszervezetek és -személyek részére különleges vagy kizárólagos jogok biztosítására vonatkozóan - köteles elősegíteni és biztosítani a közvélemény pontos és gyors tájékoztatását.

(2) Az (1) bekezdésben említett szervek rendszeresen közzé- vagy más módon hozzáférhetővé teszik a tevékenységükkel kapcsolatos legfontosabb - így különösen a hatáskörükre, illetékességükre, szervezeti felépítésükre, szakmai tevékenységükre, annak eredményességére is kiterjedő értékelésre, a birtokukban lévő adatfajtákra és a működésükről szóló jogszabályokra, valamint a gazdálkodásukra vonatkozó - adatokat. E szervek hatáskörében eljáró személyek neve, beosztása vagy besorolása és munkaköre - ha törvény másként nem rendelkezik - bárki számára hozzáférhető, nyilvános adat. A tájékoztatás módját, a vonatkozó adatok körét jogszabály is megállapíthatja.

(3) Az (1) bekezdésben említetteknek lehetővé kell tenniük, hogy a kezelésükben lévő közérdekű adatot bárki megismerhesse, kivéve, ha az adatot törvény alapján az arra jogosult szerv állam- vagy szolgálati titokká nyilvánította, illetve ha az nemzetközi szerződésből eredő kötelezettség alapján minősített adat, továbbá, ha a közérdekű adatok nyilvánosságához való jogot - az adatfajták meghatározásával - törvény

- a) honvédelmi;
- b) nemzetbiztonsági;
- c) bűnüldözési vagy bűnmegelőzési;
- d) központi pénzügyi vagy devizapolitikai érdekből;
- e) külügyi kapcsolatokra, nemzetközi szervezetekkel való kapcsolatokra;
- f) bírósági eljárásra tekintettel

korlátozza.

(4) Az (1) bekezdésben említett szervek hatáskörében eljáró személynek a feladatkörével összefüggő személyes adata a közérdekű adat megismerését nem korlátozza.

(5) Ha törvény másként nem rendelkezik, a belső használatra készült, valamint a döntés-előkészítéssel összefüggő adat a kezelését követő húszt évben belül nem nyilvános. Kérelemre az adatok megismerését a szerv vezetője e határidőn belül is engedélyezheti.

(6) A közérdekű adatok megismerésével és nyilvánosságával összefüggésben az üzleti titok megismerésére a Polgári Törvénykönyvben foglaltak az irányadók.

(7) A közérdekű adatok nyilvánosságát korlátozhatja, továbbá az Európai Unió jogszabálya az Európai Unió jelentős pénzügy- vagy gazdaságpolitikai érdekére tekintettel, beleértve a monetáris, a költségvetési és az adópolitikai érdeket is.

20. § (1) A közérdekű adat megismerésére irányuló kérelemnek az adatot kezelő szerv a kérelem tudomására jutását követő legrövidebb idő alatt, legfeljebb azonban 15 napon belül, közérthető formában tesz eleget. Az adatokat tartalmazó dokumentumról vagy dokumentumrészről annak tárolási módjától függetlenül - költségterítés ellenében - a kérelmező másolatot kérhet.

(2) A kérelem megtagadásáról - annak indokaival együtt - 8 napon belül írásban értesíteni kell a kérelmezőt.

(3) A közérdekű adat közléséért az adatkezelő szerv vezetője - legfeljebb a közléssel kapcsolatban felmerült költség mértékéig - költségterítést állapíthat meg. A kérelmező kérésére a költség összegét előre közölni kell.

(4) A 19. § (1) bekezdésében említett szervek évente értesítik az adatvédelmi biztost az elutasított kérelmekről, valamint az elutasítások indokairól.

21. § (1) Ha a közérdekű adatra vonatkozó kérését nem teljesítik, a kérelmező a bírósághoz fordulhat.

(2) A megtagadás jogszerűségét és megalapozottságát az adatot kezelő szerv köteles bizonyítani.

(3) A pert a megtagadás közlésétől számított 30 napon belül az ellen a szerv ellen kell megindítani, amely a kért felvilágosítást megtagadta.

(4) A perben fél lehet az is, akinek egyébként nincs perbeli jogképessége.

(5) Az egész országra kiterjedő hatáskörű szerv ellen indult per a megyei (fővárosi) bíróság hatáskörébe tartozik. A helyi bíróság hatáskörébe tartozó ügyekben a megyei bíróság székhelyén lévő helyi bíróság, Budapesten a Pesti Központi Kerületi Bíróság jár el. A bíróság illetékességét az adatközlést nem teljesítő szerv székhelye (működési helye) alapítja meg.

(6) A bíróság soron kívül jár el.

(7) Ha a bíróság a kérelemnek helyt ad, határozatában az adatkezelő szervet a kért közérdekű adat közlésére kötelezi.

22. § E fejezet rendelkezései nem alkalmazhatók a közhitelű nyilvántartásból történő - külön törvényben szabályozott - adatszolgáltatásra.

IV. fejezet

AZ ADATVÉDELMI BIZTOS ÉS AZ ADATVÉDELMI NYILVÁNTARTÁS

Adatvédelmi biztos

23. § (1) A személyes adatok védelméhez és a közérdekű adatok nyilvánosságához való alkotmányos jog védelme érdekében az Országgyűlés adatvédelmi biztost választ azok közül az egyetemi végzettségű, büntetlen előéletű, kiemelkedő tudású elméleti vagy legalább 10 évi szakmai gyakorlattal rendelkező magyar állampolgárok közül, akik az adatvédelmet érintő eljárások lefolytatásában, felügyeletében vagy tudományos elméletében jelentős tapasztalatokkal rendelkeznek és köztiszteletnek örvendenek.

(2) Az adatvédelmi biztosra - e törvényben foglalt eltérésekkel - az állampolgári jogok országgyűlési biztosáról szóló törvény rendelkezéseit kell alkalmazni.

24. § Az adatvédelmi biztos

a) ellenőrzi e törvény és az adatkezelésre vonatkozó más jogszabály megtartását;

b) kivizsgálja a hozzá érkezett bejelentéseket;

c) gondoskodik az adatvédelmi nyilvántartás vezetéséről;

d) elősegíti a személyes adatok kezelésére és a közérdekű adatok nyilvánosságára vonatkozó törvényi rendelkezések egységes alkalmazását;

e) gyakorolja és ellátja az e törvényben meghatározott hatásköröket és feladatokat.

25. § (1) Az adatvédelmi biztos figyelemmel kíséri a személyes adatok védelmének és a közérdekű adatok nyilvánossága érvényesülésének feltételeit. Javaslatot tesz az adatkezelést és a közérdekű adatok nyilvánosságát érintő jogszabályok megalkotására, illetve módosítására, véleményezi az ilyen jogszabályok tervezetét. Kezdeményezheti az államtitokkörben, valamint a szolgálati titokkörben meghatározott adatfajták szűkítését vagy bővítését.

(2) Az adatvédelmi biztos a jogellenes adatkezelés észlelése esetén az adatkezelőt az adatkezelés megszüntetésére szólítja fel. Az adatkezelő haladéktalanul köteles megtenni a szükséges intézkedéseket, és erről 30 napon belül írásban tájékoztatni az adatvédelmi biztost.

(3) Ha az adatkezelő vagy adatfeldolgozó a jogellenes adatkezelést (adatfeldolgozást) nem szünteti meg, az adatvédelmi biztos elrendelheti a jogosulatlanul kezelt adatok zárolását, törlését vagy megsemmisítését, illetve megtilthatja a jogosulatlan adatkezelést vagy adatfeldolgozást, továbbá felfüggesztheti az adatok külföldre továbbítását. Az adatvédelmi biztos tájékoztathatja a nyilvánosságot a jogosulatlan adatkezelés (adatfeldolgozás) tényéről, az adatkezelő (adatfeldolgozó) személyéről és a kezelt adatok köréről, valamint az általa kezdeményezett intézkedésekről.

(4) Az adatkezelő, az adatfeldolgozó vagy az adatkezeléssel érintett személy az adatvédelmi biztos intézkedése ellen bírósághoz fordulhat. A bíróság jogerős döntéséig a vitatott adatkezeléssel érintett adatok nem törölhetők, illetve nem semmisíthetők meg, az adatok kezelését azonban fel kell függeszteni és az adatokat zárolni kell.

26. § (1) Az adatvédelmi biztos a feladatai ellátása során az adatkezelőtől minden olyan kérdésben felvilágosítást kérhet, és az összes olyan iratba betekinthesz, adatkezelést megismerhet, amely személyes vagy közérdekű adatokkal összefügg.

(2) Az adatvédelmi biztos minden olyan helyiségbe beléphet, ahol adatkezelés folyik.

(3) Az államtitok és szolgálati titok az adatvédelmi biztost e §-ban szabályozott jogainak gyakorlásában nem akadályozhatja, de a titok megtartására vonatkozó rendelkezések rá nézve is kötelezőek. Az államtitkot vagy a szolgálati titkot érintő adatkezelés esetén az adatvédelmi biztos jogait csak személyesen, vagy az általa kezdeményezett nemzetbiztonsági ellenőrzésen átesett munkatársai útján gyakorolhatja.

(4) Ha az adatvédelmi biztos eljárása során az adat minősítését - a nemzetközi szerződés alapján keletkezett minősített adatok kivételével - indokolatlannak tartja, a minősítőt annak megváltoztatására vagy a minősítés megszüntetésére szólítja fel. A felszólítás megalapozatlanságának megállapítása iránt a minősítő 30 napon belül a Fővárosi Bírósághoz fordulhat. A bíróság az ügyben zárt tárgyaláson soron kívül jár el.

27. § (1) Bárki az adatvédelmi biztoshoz fordulhat, ha véleménye szerint személyes adatainak kezelésével vagy a közérdekű adatok megismeréséhez fűződő jogainak gyakorlásával kapcsolatban jogsérelem érte, vagy annak közvetlen veszélye fennáll, kivéve ha az adott ügyben bírósági eljárás van folyamatban.

(2) Az adatvédelmi biztoshoz tett bejelentése miatt senkit sem érhet hátrány. A bejelentőt a közérdekű bejelentővel azonos védelem illeti meg.

Adatvédelmi nyilvántartás

28. § (1) Az adatkezelő köteles e tevékenysége megkezdése előtt az adatvédelmi biztosnak nyilvántartásba vétel végett bejelenteni

- a) az adatkezelés célját;
- b) az adatok fajtáját és kezelésük jogalapját;
- c) az érintettek körét;
- d) az adatok forrását;
- e) a továbbított adatok fajtáját, címzettjét és a továbbítás jogalapját;
- f) az egyes adatfajták törlési határidejét;
- g) az adatkezelő, valamint az adatfeldolgozó nevét és címét (székhelyét), a tényleges adatkezelés, illetve az adatfeldolgozás helyét és az adatfeldolgozónak az adatkezeléssel összefüggő tevékenységét;
- h) a belső adatvédelmi felelős nevét és elérhetőségi adatait.

(2) A jogszabályban elrendelt adatkezelést a szabályozás tárgya szerint illetékes miniszter, országos hatáskörű szerv vezetője, illetőleg a polgármester, főpolgármester, a megyei közgyűlés elnöke köteles bejelenteni a jogszabály hatálybalépését követő 15 napon belül.

(3) A nemzetbiztonsági szervek az adatkezelésük célját és jogalapját jelentik be.

29. § (1) Az adatkezelő az első nyilvántartásba vételkor nyilvántartási számot kap. A nyilvántartási számot az adatok minden továbbításánál, nyilvánosságra hozásánál és az érintettnek való kiadásakor fel kell tüntetni.

(2) A 28. § (1) bekezdésében felsorolt adatok megváltozását 8 napon belül be kell jelenteni az adatvédelmi biztosnak, és a nyilvántartást megfelelően módosítani kell.

30. § Nem kell bejelenteni az adatvédelmi nyilvántartásba azt az adatkezelést, amely

a) az adatkezelővel munkaviszonyban, tagsági, tanulói viszonyban, üzefélekapsolatban álló személyek adatait tartalmazza;

b) egyház, vallásfelekezet, vallási közösség belső szabályai szerint történik;

c) az egészségügyi ellátásban kezelt személy betegségére, egészségi állapotára vonatkozó személyes adatokat tartalmaz, gyógykezelés vagy az egészség megőrzése, társadalombiztosítási igény érvényesítése céljából;

d) az érintett anyagi és egyéb szociális támogatását célzó és nyilvántartó adatokat tartalmaz;

e) a hatósági, az ügyészégi és a bírósági eljárás által érintett személyeknek az eljárás lefolytatásával kapcsolatos személyes adatait tartalmazza;

f) a hivatalos statisztika célját szolgáló személyes adatokat tartalmaz, feltéve hogy - külön törvényben meghatározottak szerint - az adatok személylyel való kapcsolatának megállapítását véglegesen lehetetlenné teszik;

g) a sajtótörvény hatálya alá tartozó társaságok és szervek olyan adatait tartalmazza, amelyek kizárólag saját tájékoztatási tevékenységüket szolgálják;

h) a tudományos kutatás céljait szolgálja, ha az adatokat nem hozzák nyilvánosságra;

i) az adatkezelőtől levéltári kezelésbe került át;

j) a természetes személy saját célját szolgálja.

Előzetes ellenőrzés

31. § (1) Az adatvédelmi biztos a nyilvántartásba vételt megelőzően előzetes ellenőrzést végezhet.

(2) Új adatállomány feldolgozását vagy új adatfeldolgozási technológia alkalmazását megelőzően az adatvédelmi biztos előzetes ellenőrzést végezhet a következő adatkezeléseket végző adatkezelőknél:

a) országos hatósági, munkaügyi és bűnügyi adatállományok;

b) pénzügyi szervezetek és közüzemi szolgáltatók ügyfelekre vonatkozó adatkezelései;

c) távközlési szolgáltatóknak a szolgáltatást igénybe vevőkre vonatkozó adatkezelései;

d) külön törvényben meghatározott egyedi statisztikai adatokat tartalmazó adatállományok.

(3) Az adatkezelőnek az új adatállomány feldolgozására vagy az új adatfeldolgozási technológia alkalmazására irányuló szándékát a tevékenység megkezdését megelőzően 30 nappal be kell jelentenie az adatvédelmi biztosnak. Az adatvédelmi biztos az előzetes ellenőrzésre vonatkozó igényét a bejelentéstől számított 8 napon belül köteles jelezni az adatkezelőnek, és az ellenőrzést 30 napon belül köteles elvégezni. Az adatkezelő a feldolgozást csak az adatvédelmi biztos előzetes ellenőrzésének befejezése után kezdi meg.

(4) Az ellenőrzés alapján az adatvédelmi biztos a kezelendő adatok körének, illetőleg az adatfeldolgozás módszerének megváltoztatására hívhatja fel az adatkezelőt. Ha az adatvédelmi biztos az adatkezelést elrendelő jogszabályt kifogásolja, ajánlást tehet a jogszabály módosítására.

Belső adatvédelmi felelős és adatvédelmi szabályzat

31/A. § (1) Az adatkezelő, illetőleg az adatfeldolgozó szervezetén belül, közvetlenül a szerv vezetőjének felügyelete alá tartozó - jogi, közigazgatási, számítástechnikai vagy ezeknek megfelelő, felsőfokú végzettséggel rendelkező - belső adatvédelmi felelőst kell kinevezni vagy megbízni:

a) az országos hatósági, munkaügyi vagy bűnügyi adatállományt kezelő, illetőleg feldolgozó adatkezelőnél és adatfeldolgozónál;

b) a pénzügyi szervezetenél;

c) a távközlési és közüzemi szolgáltatónál.

(2) A belső adatvédelmi felelős:

a) közreműködik, illetőleg segítséget nyújt az adatkezeléssel összefüggő döntések meghozatalában, valamint az érintettek jogainak biztosításában;

b) ellenőrzi e törvény és az adatkezelésre vonatkozó más jogszabályok, valamint a belső adatvédelmi és adatbiztonsági szabályzatok rendelkezéseinek és az adatbiztonsági követelményeknek a megtartását;

c) vizsgálja a hozzá érkezett bejelentéseket, és jogosulatlan adatkezelés észlelése esetén annak megszüntetésére hívja fel az adatkezelőt vagy az adatfeldolgozót;

d) elkészíti a belső adatvédelmi és adatbiztonsági szabályzatot;

e) vezeti a belső adatvédelmi nyilvántartást;

f) gondoskodik az adatvédelmi ismeretek oktatásáról.

(3) Az (1) bekezdésben meghatározott adatkezelőknek, valamint - az adatvédelmi nyilvántartásba bejelentési kötelezettség alá nem eső adatkezelők kivételével - egyéb állami és önkormányzati adatkezelőknek, e törvény

végrehajtása érdekében, adatvédelmi és adatbiztonsági szabályzatot kell készíteniük.

V. fejezet

KÜLÖNLEGES RENDELKEZÉSEK

Személyes adatok feldolgozása és felhasználása kutatóintézetben

32. § (1) Tudományos kutatás céljára felvett vagy tárolt személyes adat csak tudományos kutatás céljára használható fel.

(2) A személyes adatot - mihelyt a kutatási cél megengedi - anonimizálni kell. Addig is külön kell tárolni azokat az adatokat, amelyek meghatározott vagy meghatározható természetes személy azonosítására alkalmasak. Ezek az adatok egyéb adatokkal csak akkor kapcsolhatók össze, ha az kutatás céljára szükséges.

(3) A tudományos kutatást végző szerv vagy személy személyes adatot csak akkor hozhat nyilvánosságra, ha

- a) az érintett abba beleegyezett, vagy
- b) az a történelmi eseményekről folytatott kutatások eredményeinek bemutatásához szükséges.

Személyes adatok felhasználása statisztikai célra

32/A. § (1) A statisztikai célra felvett, átvett vagy feldolgozott személyes adatok csak statisztikai célra használhatók fel. A külön törvény szerinti egyedi statisztikai adatok - beleértve a személyes adatokat is - a statisztikai céltól eltérő célra semmilyen módon vagy jogcímen nem adhatók és vehetők át, nem dolgozhatók fel és nem hozhatók nyilvánosságra.

(2) A személyes adatok statisztikai célra történő kezelésének részletes szabályait külön törvény határozza meg.

VI. fejezet

ZÁRÓ RENDELKEZÉSEK

Módosuló jogszabályok

33. §

Hatálybalépés

34. § (1) Ez a törvény - a (2) és (3) bekezdésben foglalt kivétellel - a kihirdetését követő 6. hónap első napján lép hatályba.

(2) A törvény III. fejezete (19-22. §) a kihirdetését követő 15. napon lép hatályba.

(3) A törvény IV. fejezete (23-31. §) az állampolgári jogok országgyűlési biztosáról szóló törvény hatálybalépésével egyidejűleg lép hatályba.

35. § (1) Ahol e törvény törvényben való szabályozásáról rendelkezik - a (3) bekezdése, 4. §-a és a 13. § (1) bekezdése kivételével - a törvényi szabályozást 1992. december 31-ig kell előkészíteni.

(2) Az adatkezelésekkel összefüggő jogi iránymutatások e törvény kihirdetése után nem alkalmazhatók.

36. § (1)

(2) Az e törvény hatálybalépésekor létező adatkezeléseket az adatkezelők az adatvédelmi biztos megválasztását követő 3 hónapon belül kötelesek az adatvédelmi nyilvántartásba jelenteni.

37. § Felhatalmazást kap a pénzügyminiszter, hogy a 11. § (2) bekezdése szerinti díjat, illetőleg a díj kezelésére vonatkozó részletes szabályokat rendeletben megállapítsa.

2001. évi XXXV. törvény

az elektronikus aláírásról

Az Országgyűlés - felismerve és követve az egyetemes fejlődésnek az információs társadalom felé mutató irányát, az új évezred egyik legfontosabb kihívásának eleget téve - törvényt alkot az elektronikus aláírásról annak érdekében, hogy megteremtse a hiteles elektronikus nyilatkozattétel, illetőleg adattovábbítás jogszabályi feltételeit az üzleti életben, a közigazgatásban és az információs társadalom által érintett más életviszonyokban.

A törvény hatálya, alapelvek, kivételek, értelmező rendelkezések

1. § (1) E törvényt kell alkalmazni

a) az elektronikus aláírással kapcsolatos szolgáltatást végző természetes, illetve jogi személyre vagy jogi személyiség nélküli szervezetre, gazdálkodó szervezetre;

b) az elektronikus aláírással kapcsolatos szolgáltatást igénybe vevő, illetőleg elektronikus aláírást felhasználó természetes, illetve jogi személyre vagy jogi személyiség nélküli szervezetre;

c) az elektronikus aláírással kapcsolatos szolgáltatásra és az elektronikus aláírás felhasználásának egyes kérdéseire.

(2) Egymással szerződéses viszonyban álló felek az elektronikusan aláírt elektronikus dokumentumok szervezetek (személyek) korlátozott és zárt körében való elfogadásának feltételeit - a 3. § (2) bekezdése szerinti korlátok között - e törvény szabályaitól eltérően is megállapíthatják. A 3. § (1) bekezdését ebben az esetben is alkalmazni kell.

(3) Nem alkalmazható e törvény - a 2. § 6. pontja és a 3. § (1) bekezdése kivételével - a fokozott biztonságúnak nem minősülő elektronikus aláírásra.

2. § Ha jogszabály a következő fogalmakat említi, azokat e § szerint kell értelmezni:

1. *Aláírás-létrehozó adat*: olyan egyedi adat (jellemzően kriptográfiai magánkulcs), melyet az aláíró az elektronikus aláírás létrehozásához használ.

2. *Aláírás-ellenőrző adat*: olyan egyedi adat (jellemzően kriptográfiai nyilvános kulcs), melyet az elektronikusan aláírt elektronikus dokumentumot megismerő személy az elektronikus aláírás ellenőrzésére használ.

3. *Aláírás-létrehozó eszköz*: olyan hardver, illetve szoftver eszköz, melynek segítségével az aláíró az aláírás-létrehozó adatok felhasználásával az elektronikus aláírást létrehozza.

4. *Aláíró*: az a természetes személy, aki az aláírás-létrehozó eszközt birtokolja és a saját vagy más személy nevében aláírásra jogosult.

5. *Biztonságos aláírás-létrehozó eszköz*: az e törvény 1. számú mellékletében foglalt követelményeknek eleget tevő aláírás-létrehozó eszköz.

6. *Elektronikus aláírás*: elektronikusan aláírt elektronikus dokumentumhoz azonosítás céljából logikailag hozzárendelt vagy azzal elválaszthatatlanul összekapcsolt elektronikus adat.

7. *Elektronikus aláírás ellenőrzése*: az elektronikusan aláírt elektronikus dokumentum aláíráskori, illetve ellenőrzéskori tartalmának összevetése, továbbá az aláíró személyének azonosítása a dokumentumon szereplő, illetve a hitelesítés-szolgáltató által közzétett aláírás-ellenőrző adat, tanúsítvány visszavonási információk, valamint a tanúsítvány felhasználásával.

8. *Elektronikus aláírás felhasználása*: elektronikus adat elektronikus aláírással történő ellátása, illetve elektronikus aláírás ellenőrzése.

9. *Elektronikus aláírás hitelesítés-szolgáltató*: a 6. § (2) bekezdése szerinti tevékenységet végző személy (szervezet).

10. *Elektronikusan történő aláírás*: elektronikus aláírás hozzárendelése, illetve logikailag való hozzákapcsolása az elektronikus adathoz.

11. *Elektronikus aláírási termék*: olyan szoftver vagy hardver, illetve más elektronikus aláírás alkalmazáshoz kapcsolódó összetevő, amely elektronikus aláírással kapcsolatos szolgáltatások nyújtásához, valamint elektronikus aláírások, illetőleg időbélyegző készítéséhez vagy ellenőrzéséhez használható.

12. *Elektronikus dokumentum*: elektronikus eszköz útján értelmezhető adategyüttes.

13. *Elektronikus aláírás érvényesítése*: annak tanúsítása minősített elektronikus aláírás vagy e szolgáltatás tekintetében minősített szolgáltató által kibocsátott időbélyegző elhelyezésével, hogy az elektronikus dokumentumon elhelyezett elektronikus aláírás vagy időbélyegző, illetve az azokhoz kapcsolódó tanúsítvány az időbélyegző elhelyezésének időpontjában érvényes volt.

14. *Érvényességi lánc*: az elektronikus dokumentum vagy annak lenyomata, és azon egymáshoz rendelhető információk sorozata, (így különösen azon tanúsítványok, a tanúsítványokkal kapcsolatos információk, az aláírás-ellenőrző adatok, a tanúsítvány aktuális állapotára, visszavonására vonatkozó információk, valamint a tanúsítványt kibocsátó szolgáltató elektronikus aláírás ellenőrző adatára és annak visszavonására vonatkozó információk), amelyek segítségével megállapítható, hogy az elektronikus dokumentumon elhelyezett fokozott biztonságú vagy minősített elektronikus aláírás, illetve időbélyegző, valamint az azokhoz kapcsolódó tanúsítvány az aláírás és időbélyegző elhelyezésének időpontjában érvényes volt.

15. *Fokozott biztonságú elektronikus aláírás*: elektronikus aláírás, amely

a) alkalmas az aláíró azonosítására,

b) egyedülállóan az aláíróhoz köthető,

c) olyan eszközökkel hozták létre, amelyek kizárólag az aláíró befolyása alatt állnak, és

d) a dokumentum tartalmához olyan módon kapcsolódik, hogy minden - az aláírás elhelyezését követően a dokumentumon tett - módosítás érzékelhető.

16. *Időbélyegző*: elektronikus dokumentumhoz végérvényesen hozzárendelt vagy azzal logikailag összekapcsolt olyan adat, amely igazolja, hogy az elektronikus dokumentum az időbélyegző elhelyezésének időpontjában változatlan formában létezett.

17. *Minősített elektronikus aláírás*: olyan - fokozott biztonságú - elektronikus aláírás, amelyet az aláíró biztonságos aláírás-létrehozó eszközzel hozott létre, és amelynek hitelesítése céljából minősített tanúsítványt bocsátottak ki.

18. *Minősített hitelesítés-szolgáltató*: az e törvény szabályai szerint nyilvántartásba vett, minősített tanúsítványt a nyilvánosság számára kibocsátó hitelesítés-szolgáltató.

19. *Minősített tanúsítvány*: az e törvény 2. számú mellékletében foglalt követelményeknek megfelelő olyan tanúsítvány, melyet minősített szolgáltató bocsátott ki.

20. *Szolgáltatási szabályzat*: a 6. § (1) bekezdése szerinti szolgáltató tevékenységével kapcsolatos részletes eljárási és egyéb működési szabályokat tartalmazó szabályzat.

21. *Tanúsítvány*: a hitelesítés-szolgáltató által kibocsátott igazolás, amely az aláírás-ellenőrző adatot a 9. § (3), illetőleg (4) bekezdése szerint egy meghatározott személyhez kapcsolja, és igazolja e személy személyazonosságát vagy valamely más tény fennállását, ideértve a hatósági (hivatali) jelleget.

22. *Archiválási szolgáltató*: az e törvényben meghatározott, az elektronikus aláírással ellátott dokumentumok elektronikus archiválására vonatkozó szolgáltatást nyújtó szolgáltató.

23. *Hitelesítési rend*: olyan szabálygyűjtemény, amelyben egy szolgáltató, igénybe vevő vagy más személy (szervezet) valamely tanúsítvány felhasználásának feltételeit írja elő igénybe vevők valamely közös biztonsági követelményekkel rendelkező csoportja, illetőleg meghatározott alkalmazások számára.

24. *Időbélyegzési rend*: olyan szabálygyűjtemény, amelyben egy szolgáltató, igénybe vevő vagy más személy (szervezet) valamely időbélyegző felhasználásának feltételeit írja elő igénybe vevők valamely közös biztonsági követelményekkel rendelkező csoportja, illetőleg meghatározott alkalmazások számára.

25. *Igénybe vevő*: elektronikus aláírással kapcsolatos szolgáltatást igénybe vevő természetes személy, jogi személy vagy jogi személyiség nélküli szervezet.

26. *Lenyomat*: olyan meghatározott hosszúságú, az elektronikus dokumentumhoz rendelt bitsorozatok, amelynek képzése során a használt eljárás (lenyomatképző eljárás) a képzés időpontjában teljesíti a következő feltételeket:

a) a képzett lenyomat egyértelműen származtatható az adott elektronikus dokumentumból;

b) a képzett lenyomatból az elvárható biztonsági szinten belül nem lehetséges az elektronikus dokumentum tartalmának meghatározása vagy a tartalomra történő következtetés;

c) a képzett lenyomat alapján az elvárható biztonsági szinten belül nem lehetséges olyan elektronikus dokumentum utólagos létrehozatala, amelyre alkalmazva a lenyomatképző eljárás eredményeképp az adott lenyomat keletkezik.

27. *Minősített szolgáltató*: a minősített hitelesítés-szolgáltató és az e törvény 6. § (1) bekezdésének b)-d) pontjában meghatározott szolgáltatásokat nyújtó olyan szolgáltató, amely a szolgáltatók nyilvántartásában valamely szolgáltatás tekintetében minősített szolgáltatóként szerepel.

28. *Szolgáltató*: elektronikus aláírással kapcsolatos szolgáltatást nyújtó természetes személy, jogi személy vagy jogi személyiség nélküli szervezet.

3. § (1) Elektronikus aláírás, illetve dokumentum elfogadását - beleértve a bizonyítási eszközként történő alkalmazást - megtagadni, jognyilatkozat tételére, illetve joghatás kiváltására való alkalmasságát kétségbe vonni - a (2) bekezdés szerinti korlátozással - nem lehet kizárólag amiatt, hogy az aláírás, illetve dokumentum elektronikus formában létezik.

(2) A Magyar Köztársaság Polgári Törvénykönyvének 598-684. §-aiban szereplő, illetve a házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952. évi IV. törvény szerinti jogviszonyokban nem lehet az elektronikus formán kívüli dokumentumokat mellőzve, csak elektronikus aláírást felhasználni, illetve elektronikus aláírt elektronikus dokumentumot készíteni.

(3) A bírósági eljárások különböző típusaiban - az (1) bekezdésben előírt, bizonyítási eszközkénti felhasználáson túlmenően - eljárási cselekményeket akkor lehet az elektronikus formán kívüli dokumentumokat mellőzve, csak elektronikus aláírt elektronikus dokumentum, illetve elektronikus aláírás használatával fogatosítani, ha ezt az eljárástípusra vonatkozó jogszabály kifejezetten lehetővé teszi.

(4) Az egyes ágazatokhoz tartozó hatóságok által lefolytatott államigazgatási eljárásokban - az (1) bekezdésben előírt, bizonyítási eszközkénti felhasználáson túlmenően - eljárási cselekményeket akkor lehet az elektronikus formán kívüli dokumentumokat mellőzve, csak elektronikus aláírt elektronikus dokumentum, illetve elektronikus aláírás használatával fogatosítani, ha ezt

a) az államigazgatási ügy intézése tekintetében az eljárástípusra, illetve az ágazatra vonatkozó jogszabály kifejezetten lehetővé teszi,

b) az önkormányzati államigazgatási, illetve hatósági ügy intézése során pedig azokban az esetekben, ha az a) pont szerinti feltétel fennáll és az önkormányzat - illetékességi területére nézve - az elektronikus ügyintézést rendeletben lehetővé teszi.

(5) A (3)-(4) bekezdés szerinti esetekben, ha a vonatkozó jogszabály írásos formát ír elő, e követelménynek elektronikus aláírt elektronikus dokumentum használatával is eleget lehet tenni.

(6) A Kormány a központi közigazgatási szervek és a helyi önkormányzati közigazgatási szervek által készített elektronikus aláírt elektronikus dokumentumok, valamint az ezekhez felhasznált elektronikus aláírások és hozzájuk tartozó tanúsítványok, illetve az azokat hitelesítő szolgáltatók tekintetében rendeletben külön követelményeket írhat elő.

(7) Jogszabály - az adókötelezettség teljesítésének módját megállapító törvény kivételével - nem teheti elektronikus aláírás felhasználását ügyfél részére kötelezővé.

(8) Minősített tanúsítványt bármely - a (3)-(4) bekezdés szerinti - bírósági vagy államigazgatási eljárásban el kell fogadni.

Az elektronikus aláírt elektronikus dokumentum, illetve az elektronikus aláírással kapcsolatos szolgáltatások jogkövetkezményei

4. § (1) Ha jogszabály a 3. § (2)-(4) bekezdésében foglaltakon kívüli jogviszonyban írásba foglalást ír elő, e követelménynek eleget tesz az elektronikusan aláírt elektronikus dokumentumba foglalás is, ha az elektronikusan aláírt elektronikus dokumentumot fokozott biztonságú elektronikus aláírással írják alá.

(2) Ha az elektronikusan aláírt elektronikus dokumentumon minősített elektronikus aláírás szerepel és az aláírás ellenőrzésének eredményéből más nem következik, vélelmezni kell, hogy a dokumentum tartalma az aláírás óta nem változott.

(3) A fokozott biztonságú, illetve minősített elektronikus aláírással ellátott elektronikusan aláírt elektronikus dokumentum kinyomtatott változatához nem fűződnek az ugyanezen dokumentum elektronikus változatának bizonyító ereje tekintetében előírt szabályok.

(4) Amennyiben az elektronikus aláírási termék rendelkezik az informatikai és hírközlési miniszter (a továbbiakban: miniszter) által kijelölt, illetve a laboratóriumok, a tanúsító és ellenőrző szervezetek akkreditálásáról szóló 1995. évi XXIX. törvény szerinti szakmai akkreditáló bizottságok által akkreditált és tanúsításra jogosult szervezetek, illetőleg a 7. § (3) bekezdése szerinti tanúsító szervezet által kiadott igazolással, az ellenkező bizonyításáig vélelmezni kell, hogy az elektronikus aláírási termék biztonságos, továbbá megfelel az igazolásban megjelölt egyéb követelményeknek.

(5) Amennyiben az aláírás-létrehozó adatot olyan szolgáltató helyezte el az aláírás-létrehozó eszközön, amely az adat elhelyezésekor e szolgáltatás tekintetében a szolgáltatók nyilvántartásában minősítettként szerepelt, az ellenkező bizonyításig vélelmezni kell, hogy az aláírás-létrehozó adat kizárólag a szolgáltatót igénybe vevő birtokában van.

(6) Amennyiben az időbélyegzést olyan szolgáltató végezte, amely az időbélyegzéskor e szolgáltatás tekintetében a szolgáltatók nyilvántartásában minősítettként szerepelt és az időbélyegző ellenőrzésének eredményéből más nem következik, az ellenkező bizonyításáig vélelmezni kell, hogy a dokumentumban foglalt adatok az időbélyegző elhelyezése óta változatlan formában léteztek.

(7) Ha az elektronikus aláírással ellátott elektronikus dokumentum archiválását olyan szolgáltató végzi, amely e szolgáltatás tekintetében a szolgáltatók nyilvántartásában minősített szolgáltatóként szerepel, az ellenkező bizonyításáig vélelmezni kell, hogy az elektronikus dokumentumon elhelyezett elektronikus aláírás vagy időbélyegző, illetve az azokhoz kapcsolódó tanúsítvány az aláírás és időbélyegző elhelyezésének időpontjában érvényes volt.

(8) Ha a papíralapú dokumentumról külön jogszabályban meghatározott módon elektronikus másolatot készítenek, a másolatot tartalmazó elektronikus dokumentumhoz is fűződnek a papíralapú dokumentumhoz jogszabály által fűzött joghatások.

(9) Törvény - a 3. § (2) és (7)-(8) bekezdésének keretein belül - az elektronikusan aláírt elektronikus dokumentumhoz, illetve az elektronikus aláírással kapcsolatos szolgáltatásokhoz további jogkövetkezményt fűzhet.

5. § (1) Külföldi székhelyű, illetve lakóhelyű (a továbbiakban: külföldi) hitelesítés-szolgáltató által kibocsátott tanúsítványhoz az e törvényben, illetve a 4. § (7) bekezdése alapján meghatározott jogkövetkezmények fűződnek, ha

- a) nemzetközi szerződés így rendelkezik, vagy
- b) belföldi székhelyű (a továbbiakban: belföldi) hitelesítés-szolgáltató a (4)-(6) bekezdésben meghatározott módon felelősséget vállal a külföldi hitelesítés-szolgáltató által kibocsátott tanúsítványokért, vagy
- c) a hitelesítés-szolgáltató székhelye, illetve lakóhelye az Európai Unió valamely tagállamában van.

(2) Külföldi hitelesítés-szolgáltató által kibocsátott tanúsítványhoz akkor is az e törvényben, illetve a 4. § (7) bekezdése alapján meghatározott jogkövetkezmények fűződnek, ha

- a) egy, az Európai Gazdasági Térség valamely tagállamában székhellyel, illetve lakóhellyel rendelkező hitelesítésszolgáltató felelősséget vállal a külföldi hitelesítésszolgáltató által kibocsátott tanúsítványokért, illetve
- b) a külföldi hitelesítés-szolgáltató teljesíti az Európai Közösség vonatkozó irányelvében foglalt előírásokat, és egy tagállamban létrehozott önkéntes akkreditációs rendszer keretében akkreditálták.

(3) Az (1) bekezdés b) pontja szerinti felelősségvállalásra a belföldi hitelesítés-szolgáltatók tekintetében a (4)-(6) bekezdéseket kell alkalmazni.

(4) Belföldi hitelesítés-szolgáltató szerződésben felelősséget vállalhat külföldi hitelesítés-szolgáltató által kibocsátott tanúsítványért, ennek során a 9. § (2) bekezdése szerint korlátozhatja felelősségét.

(5) A (4) bekezdés szerinti felelősségvállalás úgy is történhet, hogy a belföldi hitelesítés-szolgáltató tanúsítványt bocsát a külföldi hitelesítés-szolgáltató rendelkezésére (a továbbiakban: felülhitelesítés), melyet a külföldi hitelesítés-szolgáltató a saját maga által kibocsátott tanúsítványhoz csatolhat.

(6) A hitelesítés-szolgáltató a felelősségvállalást, illetőleg felülhitelesítést haladéktalanul köteles bejelenteni a Nemzeti Hírközlési Hatóságnak (a továbbiakban: Hatóság), amely jegyzéket tesz közzé a felelősségvállalások tényéről, módjáról, korlátairól és az azokkal érintett külföldi hitelesítés-szolgáltatókról, valamint arról, hogy a felelősséget vállaló belföldi hitelesítés-szolgáltató a 7. § (1) bekezdés vagy a 8. § (1) bekezdés rendelkezéseinek felel-e meg.

(7) Az (1)-(2) bekezdésben foglaltakon kívüli külföldi székhelyű hitelesítés-szolgáltató által hitelesített tanúsítványhoz a 3. § (1) bekezdése szerinti jogkövetkezmények fűződnek.

A szolgáltatók

6. § (1) Az elektronikus aláírással kapcsolatos szolgáltatások (a továbbiakban: szolgáltatás) különösen a következők:

- a) elektronikus aláírás hitelesítés-szolgáltatás (a továbbiakban: hitelesítés-szolgáltatás),
- b) időbélyegzés,

- c) aláírás-létrehozó eszközön az aláírás-létrehozó adat elhelyezése,
- d) elektronikus archiválás szolgáltatás.

(2) A hitelesítés-szolgáltatás keretében a hitelesítés-szolgáltató azonosítja az igénylő személyét, tanúsítványt bocsát ki, nyilvántartásokat vezet, fogadja a tanúsítványokkal kapcsolatos változások adatait, valamint nyilvánosságra hozza a tanúsítványhoz tartozó szabályzatokat, az aláírás-ellenőrző adatokat és a tanúsítvány aktuális állapotára (különösen esetleges visszavonására) vonatkozó információkat.

(3) Időbélyegzés során a szolgáltató az elektronikusan aláírt elektronikus dokumentumhoz időbélyegzőt kapcsol.

(4) Az elektronikus archiválás szolgáltatás keretében a szolgáltató

- a) a letagadhatatlanság biztosítása és a dokumentumok hiteles megőrzése céljából archiválja az archiválás időpontjában létező érvényességi láncot;
- b) biztosítja az érvényességi lánc sérthetetlenségét az ahhoz tartozó elektronikus aláírások érvényességének hosszú távú ellenőrizhetősége érdekében;
- c) az érvényességi láncot az igénybe vevő kérésére részére haladéktalanul átadja;

d) kérelemre igazolást bocsát ki az általa archivált elektronikus dokumentummal vagy érvényességi láncsal kapcsolatban.

(5) Az (1) bekezdés a)-d) pontjai szerinti szolgáltatásokat egyenként vagy azok közül bármelyiket együttesen is lehet nyújtani. A minősített hitelesítés-szolgáltató jogosult nem minősített tanúsítványt is kibocsátani. A hitelesítés-szolgáltató jogosult arra, hogy tanúsítványokat különböző feltételekkel (pl. felelősségvállalás mértéke, valamely hitelesítési rendnek való megfelelés) bocsásson ki.

(6) Szolgáltatási szerződés érvényességéhez a szerződés írásba foglalása szükséges.

Bejelentés

7. § (1) A 6. § (1) bekezdésének a)-d) pontja szerinti elektronikus aláírással kapcsolatos szolgáltatás végzését a belföldi lakóhelyű vagy belföldön tartózkodási hellyel rendelkező természetes személy, illetve belföldi székhelyű (telephelyű) jogi személy vagy jogi személyiség nélküli szervezet 30 nappal a szolgáltatás megkezdését megelőzően köteles bejelenteni a Hatóságnak.

(2) A bejelentéshez csatolni kell:

- a) a szolgáltatási szabályzatot,
- b) az általános szerződési feltételeket,
- c) a kérelmező, illetőleg alkalmazottja büntetlen előéletét, továbbá szaképzettségét igazoló okirat hiteles másolatát,
- d) a felelősségbiztosítás, valamint a külön jogszabályban meghatározott egyéb pénzügyi erőforrás meglétét igazoló iratokat, valamint

e) hitelesítés-szolgáltatás esetén a szolgáltató által kibocsátott hitelesítési rendet, időbélyegzés szolgáltatás esetén pedig a szolgáltató által kibocsátott időbélyegzési rendet.

(3) A szolgáltatónak nyilatkoznia kell arról, hogy tevékenységét minősített szolgáltatóként kívánja-e folytatni.

(4) A "minősített" jelzõt elektronikus aláírással kapcsolatos szolgáltatáshoz kapcsolódóan hirdetésében, hivatalos levelezése során, az általa kibocsátott tanúsítványban vagy bármely egyéb módon csak az e törvény szabályai szerint nyilvántartásba vett minősített szolgáltató használhatja.

(5) Tanúsítvány és időbélyegző előállításához, valamint minősített elektronikus aláírás létrehozásához kizárólag olyan aláíró eszköz és egyéb elektronikus aláírási termék használható, amely rendelkezik a Hatóság által nyilvántartásba vett, tanúsításra jogosult szervezetek által erre a célra kiadott igazolással. E feltétel meglétét a Hatóság az aláíró eszköz, illetve a szolgáltató nyilvántartásba vételével egyidejűleg, illetve azt követően is ellenőrzi.

(6) A (5) bekezdés tekintetében el kell fogadni az Európai Unió valamely tagállamában nyilvántartásba vett tanúsító szervezet által kiadott igazolást.

(7) Amennyiben a szolgáltató működésében a bejelentéshez képest változás következik be, köteles azt - 30 nappal a változás bevezetése előtt - bejelenteni a Hatóságnak.

8. § (1) A minősített szolgáltató működése során folyamatosan köteles megfelelni az alábbi követelményeknek:

a) a természetes személy, illetőleg a jogi személy vagy jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet vezető tisztviselője, illetőleg vezetője és alkalmazottai büntetlen előéletűek;

b) a természetes személy, a jogi személy vagy jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet vezető tisztviselője, illetőleg vezetője vagy alkalmazottja a külön jogszabályban meghatározott szakképesítéssel rendelkezik;

c) a tevékenység biztonságos folytatásához szükséges, külön jogszabályban meghatározott pénzügyi háttérrel és felelősségbiztosítással rendelkezik;

d) biztosítja a tevékenység végzéséhez szükséges, az e törvény 1. és 3. számú melléklete szerinti egyéb feltételeket.

(2) A Hatóság a büntetlen előélet ellenőrzése céljából jogosult adatot igényelni a büntettek nyilvántartásából.

A szolgáltatók adatszolgáltatási kötelezettsége

8/A. § (1) A Hatóság feladatai ellátásához szükséges felmérések, elemzések és értékelések készítése céljából határozattal, határidő megjelölésével adatszolgáltatási kötelezettséget írhat elő a törvény hatálya alá tartozó tevékenységet folytató szolgáltatók számára. Az adatszolgáltató az adatokat a Hatóság által megjelölt határidőre, a Hatóság által kért formában, hiánytalanul és a valóságnak megfelelően köteles szolgáltatni. Amennyiben az adatszolgáltató e kötelezettségnek nem tesz eleget, úgy a Hatóság a törvény 22. §-ában foglalt szankciót alkalmazhatja. A Hatóság a törvény hatá-

lya alá tartozó tevékenységet végző szolgáltatókat önkéntes alapon - a vonatkozó jogszabályi rendelkezések keretei között - más, személyes adatnak nem minősülő adatok szolgáltatására is felhívhatja.

(2) A Hatóság köteles az általa meghatározott adatok kezeléséről és felhasználásáról, továbbá az adatkezelés jogszabályban meghatározott céljáról az adat szolgáltatóját - az adatszolgáltatási kötelezettség előírásával, vagy a nem kötelező adatszolgáltatásról szóló felhívással együtt - tájékoztatni. Amennyiben az adatszolgáltatás elrendelése az (1) bekezdés alapján kötelező határozattal történik, a Hatóság köteles az adatszolgáltató figyelmét a nem határidőben vagy nem a megfelelő formátumban történő, hiányos, vagy nem a valóságnak megfelelő adatszolgáltatás jogkövetkezményeire felhívni, és a (4) bekezdés szerinti jogorvoslat lehetőségéről tájékoztatni, egyébként pedig a felhíváson feltüntetni, hogy az adatszolgáltatás nem kötelező.

(3) A Hatóság a piacfelmérő, elemző és értékelő feladataihoz felhasználhatja az Országos Statisztikai Adatgyűjtési Program keretében a törvény hatálya alá tartozó tevékenységet végző szolgáltatók által szolgáltatott adatokat.

(4) A Hatóság az e § alapján szolgáltatott adatokat nem használhatja fel a szolgáltató elleni eljárás lefolytatására. Erről a Hatóság a szolgáltatót az adatszolgáltatásra kötelezéssel, illetve felhívással egy időben tájékoztatni köteles.

Önkéntes akkreditáció

8/B. § (1) A szolgáltató szervezetének, rendszerének, valamint a szolgáltatás során alkalmazott termékeknek és hálózatnak a külön jogszabály szerinti informatikai biztonsági követelményeknek, vagy más önként vállalt követelményeknek való megfelelését önkéntes akkreditációs rendszer keretében tanúsíthatja, s a tanúsítás tényét hirdetésében, hivatalos levelezése során és bármely egyéb módon használhatja.

(2) A létrejött önkéntes akkreditációs rendszert a Hatóságnak a működés megkezdésekor be kell jelenteni. A bejelentésnek tartalmaznia kell az önkéntes akkreditációs rendszer elnevezését, a működtetésért felelős személy vagy szervezet nevét és székhelyét (lakóhelyét, telephelyét, működési helyét). A bejelentett adatokban bekövetkezett változásokat a működtető a Hatóságnak a változásokat követő 30 napon belül köteles bejelenteni.

(3) A szolgáltató köteles bejelenteni a Hatóságnak, amennyiben szervezetének, rendszerének, valamint a szolgáltatás során alkalmazott termékeknek és hálózatnak a külön jogszabály szerinti informatikai biztonsági követelményeknek, vagy más önként vállalt követelményeknek való megfelelését önkéntes akkreditációs rendszer keretében tanúsította. A bejelentésnek tartalmaznia kell a szolgáltató nevét, székhelyét, (lakóhelyét, telephelyét, működési helyét), az önkéntes akkreditációs rendszer elnevezését, valamint a tanúsítás érvényességi időtartamát. A bejelentett adatok körében bekövet-

kezett változásokat a szolgáltató a Hatóságnak a változásokat követő 30 napon belül köteles bejelenteni.

A hitelesítés-szolgáltatási tevékenység

9. § (1) A szolgáltató a szerződéskötést megelőzően köteles tájékoztatni az igénybe vevőt a szolgáltatás felhasználásának módjáról, biztonsági fokáról, amennyiben a szolgáltató rendelkezik önkéntes akkreditációs rendszer keretében szerzett - különösen a szervezetének, rendszerének, valamint a szolgáltatás során alkalmazott termékeknek és hálózatnak a külön jogszabály szerinti informatikai biztonsági követelményeknek, vagy más önként vállalt követelményeknek való megfelelését igazoló - tanúsítással, úgy erről a tényről, továbbá szolgáltatási szabályzatáról, valamint a szerződés feltételeiről, különösen a (2) bekezdés szerinti korlátozásokról. Amennyiben a szolgáltatás működésének megkezdését követően a 20. § (3) bekezdésében foglalt vizsgálat még nem zárult le, a szolgáltató köteles erről az igénybe vevőt tájékoztatni.

(2) A hitelesítés-szolgáltató a minősített tanúsítványban meghatározhatja a tanúsítvány felhasználásának tárgybeli, földrajzi vagy egyéb korlátait, illetve az egy alkalommal vállalható kötelezettség legmagasabb értékét.

(3) A hitelesítés-szolgáltató a 12. §-ban foglalt jogosítványával élve azonosítja az igénylő személyét, majd a saját elektronikus aláírásával aláírt tanúsítvánnyal hitelesíti az igénylő elektronikus aláírását.

(4) A tanúsítványnak az abban feltüntetett adatokat a valóságnak megfelelően kell tartalmaznia. A szolgáltatás igénylője jogosult kérni, hogy a tanúsítványban a hitelesítés-szolgáltató álnevet tüntessen fel.

(5) A hitelesítés-szolgáltatónak biztosítania kell, hogy az aláírás-létrehozó adat, illetve az aláírás-ellenőrző adat egyedi legyen, és egymást kiegészítő módon legyen használható, ha mindkettő a hitelesítés-szolgáltatótól származik.

(6) A hitelesítés-szolgáltató fogadja és feldolgozza a tanúsítványokkal kapcsolatos változások adatait, nyilvántartást vezet a tanúsítványok aktuális helyzetéről, esetleges felfüggesztéséről, illetve visszavonásáról. Ezeket, valamint a tanúsítvány kibocsátásra vonatkozó saját szabályzatait és az aláírás-ellenőrző adatokat, továbbá a visszavont tanúsítványok nyilvántartását közcélú távközlő hálózatok segítségével bárki számára hozzáférhető és folyamatosan elérhető módon közzéteszi.

(7) A hitelesítés-szolgáltató a tanúsítványokkal kapcsolatos elektronikus információkat - beleértve az azok előállításával összefüggőket is - és az ahhoz kapcsolódó személyes adatokat legalább a tanúsítvány érvényességének lejártától számított tíz évig, illetőleg az elektronikus aláírással, illetve az azzal aláírt elektronikus aláírt elektronikus dokumentummal kapcsolatban felmerült jogvita jogerős lezárásáig megőrzi, valamint ugyanezen határidőig olyan eszközt biztosít, mellyel a kibocsátott tanúsítvány tartalma megállapítható. E megőrzési kötelezettségnek a hitelesítés-szolgáltató minősített archiválási szolgáltató igénybevételével is eleget tehet.

(8) A hitelesítés-szolgáltató tevékenységi köréből csak az új tanúsítvány kibocsátást szüneteltetheti.

10. § (1) Elektronikus aláírás tanúsítványa kibocsátható olyan céllal is, hogy az az aláíró más személy (szervezet) képviseletében történő aláírásra jogosítsa fel. Ebben az esetben a hitelesítés-szolgáltatás igénybevevőjére, illetve az aláíróra vonatkozó szabályokat a képviselőre kell alkalmazni.

(2) Az (1) bekezdés szerinti tanúsítvány akkor bocsátható ki, ha a képviseleti jogosultságot igazolják. A képviseleti jogosultság meglétét a hitelesítés-szolgáltató köteles ellenőrizni. A kibocsátásról a képviselt személyt (szervezetet) haladéktalanul tájékoztatni kell.

(3) A képviseleti jogosultság megszűnése esetén a képviselt, illetve a képviselő személy (szervezet) kérelmére a hitelesítés-szolgáltató köteles a jogosultság tényét feltüntető tanúsítványt visszavonni.

(4) Az (1) bekezdés szerinti tanúsítványban kizárólag a képviselt hozzájárulása esetén tüntethető fel álnév.

A hitelesítés-szolgáltató adatkezelése

11. § (1) A hitelesítés-szolgáltatók csak az aláírótól közvetlenül, vagy annak egyértelmű előzetes hozzájárulásával gyűjthetnek személyes adatokat és csak olyan mértékben, ami a tanúsítvány kiadásához szükséges. Az adatokat az adatalany beleegyezése nélkül nem lehet más célra gyűjteni, felhasználni, valamint - a (2)-(3) bekezdésben foglaltak kivételével - harmadik személynek továbbítani.

(2) A hitelesítés-szolgáltató az elektronikus aláírás felhasználásával elkövetett bűncselekmények felderítése vagy megelőzése céljából, illetőleg nemzetbiztonsági érdekből - az érintett személyazonosságát igazoló, valamint a 12. § (2) bekezdése alapján egyeztetett adatok tekintetében - az adatigénylésre külön törvényben meghatározott feltételek teljesülése esetén adatokat továbbít a nyomozó hatóságnak és a nemzetbiztonsági szolgálatoknak. Az adatátadás tényét rögzíteni kell, az adatátadásról a hitelesítés-szolgáltató az aláíró nem tájékoztathatja.

(3) A hitelesítés-szolgáltató a tanúsítvány érvényességét érintő polgári peres, illetve nem peres eljárás során - az érintettség igazolása esetén - az aláíró személyazonosságát igazoló, valamint a 12. § (2) bekezdése alapján egyeztetett adatokat átadhatja az ellenérdekű peres félnek vagy képviselőjének, illetőleg azt közölheti a megkereső bírósággal.

(4) Álnevet használó aláíró esetén a hitelesítés-szolgáltató - a (2)-(3) bekezdésben foglaltak kivételével - csak az aláíró, illetve a 10. § (4) bekezdése szerinti képviselt személy (szervezet) beleegyezésével adhatja át a hatóságoknak vagy bármely más harmadik személynek az aláíró valódi azonosságára vonatkozó adatokat.

12. § (1) A hitelesítés-szolgáltató jogosult az aláíró személyazonosító igazolványa, útlevele, gépjárművezetői engedélye vagy egyéb, személyazonosításra alkalmas okmánya alapján személyazonosságát megállapítani.

(2) A hitelesítés-szolgáltató - megnevezésének és az adatfelhasználás céljának feltüntetésével - adategyeztetést végez:

a) az aláíró személyazonosságának ellenőrzése céljából legalább egyfel a következő szervezetek közül: személyi adat- és lakcímnnyilvántartás, úti okmány nyilvántartás gépjárművezetői nyilvántartás,

b) az aláírási jogosultság ellenőrzése céljából a cégnyilvántartással.

Az aláíró

13. § (1) Az aláíró jogosult az aláírási-létrehozó adatot birtokolni, továbbá köteles haladéktalanul tájékoztatni a hitelesítés-szolgáltatót

a) az azonosításához szükséges személyazonosító adatokról, más személy (szervezet) képviselőjében történő aláírásra jogosító elektronikus aláírás esetén a képviselőre, illetőleg aláírásra jogosult személy személyazonosító adatairól, az e törvény 2. számú mellékletének d) és k) pontja szerinti adatokról, valamint a cégekről, továbbá mindezek változásáról;

b) az aláírási-létrehozó adatnak illetéktelen személy tudomására jutásáról vagy elvesztéséről;

c) az aláírással vagy az így aláírt elektronikus aláírt elektronikus dokumentummal, illetve a tanúsítvánnyal kapcsolatban észlelt - külön jogszabályban, illetve a szolgáltatási szabályzatban meghatározott - rendellenességről nyilatkozóan ellátott elektronikus aláírt elektronikus dokumentummal kapcsolatos jogvita megindulásáról.

(2) Ha az aláíró elmulasztotta teljesíteni az (1) bekezdés szerinti kötelezettségét, az ebből eredő kárért felel.

(3) Az aláíró, illetve a 10. § szerinti képviselt személy (szervezet) kérheti a tanúsítvány felfüggesztését, illetve visszavonását.

(4) Az aláíró az aláírási-létrehozó adatot kizárólag az aláírás létrehozására használhatja, betartva a tanúsítványban jelzett esetleges egyéb korlátozókat is.

A tanúsítvány érvényességének felfüggesztése, illetve visszavonása a szolgáltató részéről

14. § (1) A hitelesítés-szolgáltató felfüggeszti a tanúsítvány érvényességét és ezt nyilvántartásában haladéktalanul közlésezi, ha

a) az aláíró, illetve a képviselt személy (szervezet) kéri;

b) a szolgáltatással kapcsolatos - jogszabályban, a szolgáltatási szabályzatban vagy az általános szerződési feltételekben meghatározott - rendelkezésekről szerez tudomást;

c) megalapozottan feltételezhető, hogy a tanúsítványban foglalt adatok nem felelnek meg a valóságnak, vagy az aláírási-létrehozó adat nem az aláíró kizárólagos birtokában van;

d) a Hatóság jogerős és végrehajtható határozatában így rendelkezik.

(2) A hitelesítés-szolgáltató visszavonja a tanúsítványt és ezt nyilvántartásában haladéktalanul közzéteszi, ha

- a) az aláíró, illetve a képviselt személy (szervezet) kéri;
- b) az (1) bekezdés *b*) pontja szerinti rendellenesség nem orvosolható;
- c) tudomására jut, hogy a tanúsítványban foglalt adatok nem felelnek meg a valóságnak, vagy az aláírás-létrehozó adat nem az aláíró kizárólagos birtokában van;
- d) a Hatóság jogerős és végrehajtható határozatában így rendelkezik;
- e) a hitelesítés-szolgáltató tevékenységét befejezte;
- f) a tanúsítvány érvényességi ideje lejárt.

(3) Tanúsítvány visszamenőleges visszavonására nem kerülhet sor.

(4) Az általános szerződési feltételekben, illetőleg a szolgáltatási szabályzatban rendelkezni kell a tanúsítvány érvényesség lejártá előtti visszavonásának jogkövetkezményeiről.

A hitelesítés-szolgáltató felelőssége

15. § (1) A hitelesítés-szolgáltató a vele szerződéses jogviszonyban nem álló harmadik személlyel szemben a Magyar Köztársaság Polgári Törvénykönyvéről szóló 1959. évi IV. törvény 339. §-a szerint, az aláíróval szemben pedig a szerződésszegésért való felelősség szabályai szerint felelős a minősített elektronikus aláírással vagy időbélyegzővel, illetve az ezzel ellátott elektronikusan aláírt elektronikus dokumentummal okozott kárért, ha a 7. § (2) bekezdésében, illetve a 9-11. §-okban vagy a 14. §-ban foglaltakat megszegte. E szabályok megtartását kétség esetén a szolgáltatónak kell bizonyítania.

(2) A 9. § (2) bekezdése szerinti korlátokat meghaladó ügyletekben kibocsátott és aláírt elektronikusan aláírt elektronikus dokumentumból származó követelésekért, illetve az így okozott kárért a hitelesítés-szolgáltató nem felel.

(3) Az aláírás belföldi székhelyű (lakóhelyű) felhasználójával szemben az 5. § (2) bekezdése szerint felelősséget vállaló szervezet (személy) a külföldi hitelesítés-szolgáltatóval egyetemlegesen, az (1) bekezdés szerint felelős a minősített elektronikus aláírással okozott kárért.

A hitelesítés-szolgáltató tevékenységének befejezése

16. § (1) Ha a hitelesítés-szolgáltató be kívánja fejezni tevékenységét, erről a tevékenység befejezését legalább hatvan nappal megelőzően értesítenie kell az általa kibocsátott és még vissza nem vont tanúsítványokban aláíróként megjelölt személyeket, valamint a Hatóságot, megjelölve a (2) bekezdés szerinti szervezetet. A bejelentés időpontjától kezdve a hitelesítés-szolgáltató nem bocsáthat ki új tanúsítványt. A hitelesítés-szolgáltató a tevékenység befejezését legalább húsz nappal megelőzően köteles az általa

kibocsátott, és még vissza nem vont tanúsítványokat visszavonni. A hitelesítés-szolgáltató tanúsítványok visszavonását követően a tevékenysége befejezéséig a nyilvánosságra hozatali kötelezettségének [6. § (2) bekezdés] továbbra is köteles eleget kell tenni.

(2) A hitelesítés-szolgáltató köteles intézkedni az iránt, hogy legkésőbb a tevékenység befejezésekor más - vele azonos besorolású - szolgáltató átvegye a 9. § (6) bekezdés szerinti nyilvántartásokat, így különösen a visszavont tanúsítványok nyilvántartását, valamint ellássa a 9. § (7) bekezdésében foglalt feladatot. A visszavont tanúsítványokkal kapcsolatos minden adatot - beleértve a személyes adatokat is - át kell adni.

(3) A Hatóság jelöli ki a (2) bekezdés szerinti szervezetet, ha azt a hitelesítés-szolgáltató az (1) bekezdés szerinti bejelentésében nem jelöli meg.

(4) Ha a hitelesítés-szolgáltató tevékenységének befejezését előzetesen nem jelenti be, és a (2) bekezdés szerinti kötelezettségének nem tesz eleget, a Hatóság haladéktalanul gondoskodik a szolgáltató által hitelesített tanúsítványok visszavonásáról és e tény közzétételéről, valamint kijelöli a 9. § (7) bekezdésében foglalt kötelezettséget végző és a 9. § (6) bekezdése szerinti adatokat megőrző hitelesítés-szolgáltatót. A Hatóság emiatt felmerült költségeit a szolgáltatási tevékenységet befejező szolgáltató köteles megfizetni.

(5) Ha a hitelesítés-szolgáltató tevékenységének befejezését követően más, az adott szolgáltatást azonos, vagy magasabb szinten végző szolgáltató nem szerepel a Hatóság nyilvántartásában, a Hatóság megőrzi a 9. § (6) bekezdésében meghatározott adatokat és nyilvántartásokat, továbbá eleget tesz a 9. § (7) bekezdésében foglalt kötelezettségeknek.

(6) Ha a hitelesítés-szolgáltató ellen felszámolási vagy végelszámolási eljárás indult, haladéktalanul köteles tájékoztatni a Hatóságot e tényről, megnevezve az eljárást lefolytató szervezetet. A Hatóság az eljárás időtartama alatt jogosult tájékoztatást kérni az eljáró szervezettől az ügy állásáról, és ha a hitelesítés-szolgáltató az (1) bekezdés szerinti bejelentést a zárómérleg benyújtásáig nem teszi meg, a Hatóság kijelöli a (2) bekezdés szerinti szervezetet.

(7) A szolgáltató megszűnése vagy a szolgáltatási tevékenység abbahagyása esetén a Hatóság törli a hitelesítés-szolgáltatót a nyilvántartásból.

Aláírás-létrehozó eszközön az aláírás-létrehozó adat elhelyezése

16/A. § (1) A szolgáltató a szolgáltatás keretében vállalja, hogy az igénybe vevő aláírás-létrehozó adatát az aláírás-létrehozó eszközön elhelyezi, illetve elvégzi az aláírás-létrehozó eszköz megszemélyesítését.

(2) A szolgáltatónak gondoskodnia kell az aláírás-létrehozó és az aláírás-ellenőrző adatok biztonságos létrehozásáról, amennyiben az aláírás-létrehozó és aláírás-ellenőrző adat létrehozását az igénybe vevő számára maga végzi.

(3) A szolgáltató köteles biztosítani az igénybe vevő aláírás-létrehozó adatának titkosságát, valamint az aláírás-ellenőrző adat sértetlenségét. A szolgáltató az igénybe vevő aláírás-létrehozó adatát a szolgáltatás nyújtása során visszafejtésre alkalmas formában nem tárolhatja, a szolgáltatás nyújtását követően pedig biztosítania kell, hogy az igénybe vevő aláírás-létrehozó adatáról semmilyen másolat ne kerüljön tárolásra.

(4) A szolgáltatónak gondoskodnia kell az általa biztosított aláírás-létrehozó eszköz kibocsátásakor az eljárás biztonságosságáról.

(5) Az aláírás-létrehozó adatot elhelyező szolgáltatóra az e §-ban foglalt eltérésekkel a hitelesítés-szolgáltatóra vonatkozó rendelkezéseket kell megfelelően alkalmazni.

Az időbélyegzés szolgáltatás

16/B. § (1) A szolgáltatónak oly módon kell az időbélyegzőt létrehoznia, hogy az összekösse az aktuális időt (az időadatot), egyedi sorszámot és az időbélyegzővel ellátni kívánt elektronikus dokumentumot vagy annak lenyomatát.

(2) A szolgáltató az időbélyegző elhelyezése során az igénybe vevő által számára átadott elektronikus dokumentum vagy lenyomat tartalmát csak az időbélyegző elhelyezéséhez szükséges mértékben módosíthatja.

(3) Az időbélyegzőre a tanúsítványra, a minősített időbélyegzőre a minősített tanúsítványra, az időbélyegző-szolgáltatóra pedig az e §-ban foglalt eltérésekkel a hitelesítés-szolgáltatóra vonatkozó rendelkezéseket kell megfelelően alkalmazni.

Az elektronikus archiválás szolgáltatás

16/C. § (1) Az archiválási szolgáltatás a felek megállapodása alapján oly módon is nyújtható, hogy az igénybe vevő nem bocsátja a szolgáltató rendelkezésére személyazonosító adatait.

(2) Az elektronikus archiválás-szolgáltató tevékenységéből csak a dokumentumok, illetve azok lenyomatának megőrzésre átvételét szüneteltetheti.

16/D. § A szolgáltató a szerződéskötést megelőzően köteles tájékoztatni a szolgáltatást igénylőt a szolgáltatás felhasználásának módjáról, biztonsági fokáról, szolgáltatási szabályzatáról, a szerződés feltételeiről, valamint az alkalmazandó adatvédelmi szabályokról (különösen az igénybe vevőn kívüli harmadik személyek hozzáférési lehetőségeiről).

16/E. § Az elektronikus dokumentumok vagy lenyomatok átvételkor a szolgáltató ellenőrzi az elektronikus aláírást, majd beszerzi az elektronikus aláírás hosszú távú érvényesítéséhez szükséges információkat, így különösen:

a) a tanúsítvánnyal kapcsolatos információkat, az aláírás-ellenőrző adatot, valamint a tanúsítvány aktuális állapotára, visszavonására vonatkozó információkat;

b) az a) pontban felsoroltakon túl a tanúsítvány kibocsátójának szolgáltatói aláírás-ellenőrző adataira és annak visszavonására vonatkozó információkat.

16/F. § Ha az elektronikus aláírás hosszú távú érvényesítéséhez szükséges információk nem szerezhetők be, a szolgáltató köteles erről a tényről az igénybe vevőt haladéktalanul tájékoztatni. Ha a szolgáltató a tájékoztatást elmulasztja, az ezzel okozott kárért a 16/M. § szerint felel.

16/G. § (1) A 16/E. §-ban meghatározott információk beszerzése után a szolgáltató az érvényességi láncon minősített szolgáltató által kibocsátott időbélyegzőt helyez vagy helyeztet el, és erről értesíti az igénybe vevőt.

(2) A szolgáltató köteles a Hatóság határozata szerinti, elfogadott kriptográfiai algoritmuson alapuló minősített elektronikus aláírást elhelyezni és minősített szolgáltató által kibocsátott időbélyegzőt elhelyezni vagy elhelyeztetni az érvényességi láncon:

a) a szolgáltatási szabályzatban meghatározott időközönként;

b) a határozatban előírt időpontban.

(3) A szolgáltató az erre vonatkozó határozat kézhezvételét követően a határozatban előírt időpontban köteles a Hatóság által meghatározott kriptográfiai algoritmuson alapuló és meghatározott paraméterekkel rendelkező minősített elektronikus aláírást és minősített szolgáltató által kibocsátott időbélyegzőt elhelyezni vagy elhelyeztetni az érvényességi láncon.

(4) A szolgáltató köteles figyelemmel kísérni az elektronikus aláírással kapcsolatos technológia és kriptográfiai algoritmusok fejlődését, és amennyiben a Hatóság határozata szerinti, elfogadott, meghatározott paraméterekkel rendelkező kriptográfiai algoritmusok már nem biztonságosak, úgy köteles az érvényességi láncon biztonságos kriptográfiai algoritmuson alapuló minősített elektronikus aláírást elhelyezni és minősített szolgáltató által kibocsátott időbélyegzőt elhelyezni vagy elhelyeztetni és erről a Hatóságot értesíteni. E rendelkezés alkalmazásában nem biztonságos a kriptográfiai algoritmus különösen akkor, ha a meghatározott paraméterekkel történő alkalmazás mellett az aláírás-ellenőrző adatból származtatható az aláírás-létrehozó adat vagy lehetséges valamely előre meghatározott lenyomattal rendelkező elektronikus dokumentum létrehozása.

16/H. § A szolgáltató köteles a rábizott elektronikus dokumentumokat vagy lenyomatokat oly módon megőrizni, amely kizárja az utólagos módosítás lehetőségét, folyamatosan biztosítja a jogosultak hozzáférését, valamint - a szolgáltatási szabályzat erre vonatkozó rendelkezése esetén - az elektronikus dokumentumok értelmezhetőségét (olvashatóságát). Az elektronikus dokumentumokat védeni kell a jogosulatlan hozzáférés, módosítás, törlés vagy megsemmisítés ellen.

16/I. § Az elektronikus dokumentumok tartalmát a szolgáltató, vagy vele megbízási vagy munkaviszonyban, illetve munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyban álló személyek csak az igénybe vevő írásbeli engedélyével ismerhetik meg.

16/J. § A szolgáltató az igénybe vevőnek a szolgáltatási szerződésben rögzítettek szerint állandó hozzáférést köteles biztosítani az általa átadott elektronikus dokumentumokhoz.

Az archiválási szolgáltató adatkezelése

16/K. § A szolgáltatási szerződést oly módon kell megkötni, hogy a szerződés tartalma az elektronikus dokumentumokban szereplő személyes adatok vonatkozásában kielégítse a személyes adatok védelméről szóló törvény által az adatfeldolgozás vonatkozásában meghatározott feltételeket.

Az igénybe vevő kötelezettségei

16/L. § Amennyiben az érvényességi láncnak az elektronikus dokumentum nem része, úgy - a szolgáltatási szabályzat ellenkező rendelkezése hiányában - az igénybe vevő köteles a szolgáltató felhívására a szolgáltatási szabályzatban meghatározott időközönként és esetekben az elektronikus dokumentumnak a Hatóság határozata szerinti, elfogadott kriptográfiai algoritmus alkalmazásával képzett lenyomatát a szolgáltató számára átadni. Ha az igénybe vevő e kötelezettségének a szolgáltató felhívása ellenére nem tesz eleget, úgy a szolgáltató mentesül a 16/M. §-ban szabályozott felelőssége alól.

Az archiválási szolgáltató kártérítési felelőssége

16/M. § (1) A szolgáltató az érvényességi lánc vagy az általa őrzött elektronikus dokumentumok, illetve lenyomatok sérülése, vagy megsemmisülése miatt más személynek okozott kárt köteles megtéríteni. A szolgáltató mentesül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy a kárt tevékenységi körén kívül eső elháríthatatlan ok idézte elő.

(2) A szolgáltató a szolgáltatási szabályzatban az érvényességi lánc vagy az általa őrzött elektronikus dokumentumok, illetve lenyomatok sérülése vagy megsemmisülése által más személynek okozott kár tekintetében felelősségét korlátozhatja.

Az archiválási szolgáltatás nyújtásának befejezése

16/N. § (1) Ha a szolgáltató be kívánja fejezni tevékenységét, valamint a (2) és (3) bekezdésben szabályozott esetekben, a tevékenység befejezéséről legalább hatvan nappal megelőzően értesíteni köteles az igénybe vevőket, valamint a Hatóságot.

(2) Ha a szolgáltató ellen felszámolási vagy végelszámolási eljárás indult, haladéktalanul köteles tájékoztatni a Hatóságot e tényről, megnevezve az

eljárást lefolytató szervezetet. A Hatóság az eljárás időtartama alatt jogosult tájékoztatást kérni az eljáró szervezettől az ügy állásáról.

(3) A szolgáltató megszűnése vagy a szolgáltatási tevékenység befejezése esetén a Hatóság törli a szolgáltatót a nyilvántartásból.

16/O. § (1) Az archiválási szolgáltatóra a 16/C-16/N. §-ban foglalt eltérésekkel a hitelesítés-szolgáltatóra vonatkozó rendelkezéseket kell megfelelően alkalmazni.

(2) Az archiválási szolgáltatóra és az archiválási szolgáltatásra vonatkozó rendelkezések nem érintik a köziratokról, a közlevéltárakról és a magánlevéltári anyag védelméről szóló 1995. évi LXVI. törvény 12. §-ában foglalt kötelezettségek érvényesülését.

A Hatóság feladatai

17. § (1) A Hatóság

a) nyilvántartásba veszi a 7. § (1) bekezdése, illetve a 8. § (1) bekezdése szerinti szolgáltatókat, a 7. § (2) bekezdése szerinti személyeket (szervezeteket);

b) a szolgáltatók működésének időtartama alatt folyamatosan vizsgálja, illetőleg ellenőrzi, hogy a szolgáltatók megfelelnek-e az e törvény, a felhatalmazása alapján kiadott jogszabályok, a szolgáltatási szabályzat, illetve az általános szerződési feltételek előírásainak;

c) a b) pontban foglalt követelmények nem teljesítése esetén a 21-23. § szerinti intézkedéseket és szankciókat alkalmazza;

d) nyilvántartásokat vezet, és ezeket közcélú távközlő hálózatok segítségével bárki számára hozzáférhető és folyamatosan elérhető módon közzéteszi.

(2) A Hatóság eljárásaira az államigazgatási eljárás általános szabályairól szóló 1957. évi IV. törvényt az e törvényben foglalt eltérésekkel kell alkalmazni.

(3) Ha a Hatóság intézkedést alkalmaz, vagy bírságot szab ki, határozata azonnal végrehajtható.

(4) A Hatóság az érdemi határozatot a kérelem előterjesztésétől számított hatvan napon belül köteles meghozni.

(5) A Hatóság határozatait felügyeleti jogkörben megváltoztatni vagy megsemmisíteni nem lehet, ellene - az államigazgatási eljárás keretében - jogorvoslatnak nincs helye. A határozat ellen a kézhezvételétől számított harminc napon belül bírósághoz lehet fordulni.

(6) A Hatóság eljárása során szakértőként igazságügyi szakértőt, vagy külön jogszabályban meghatározottak szerint nyilvántartásba vett elektronikus aláírás szolgáltatási szakértőt vehet igénybe.

(7) A Hatóságnak a nyilvántartással kapcsolatos tevékenységéért igazgatási szolgáltatási díjat kell fizetni, mely a Hatóság bevételeit képezi. Az e törvény szerinti bírságok a központi költségvetés bevételeit képezik.

Technológiakövetés

18. § A Hatóság figyelemmel kíséri az elektronikus aláírással kapcsolatos technológia és kriptográfiai algoritmusok fejlődését és határozatba foglalja a szolgáltatók által szolgáltatásaik nyújtása során használható biztonságos kriptográfiai algoritmusokat és az azok meghatározott paraméterekkel történő alkalmazására vonatkozó követelményeket. E § alkalmazásában biztonságos kriptográfiai algoritmus különösen akkor, ha a meghatározott paraméterek alkalmazása mellett az aláírás-ellenőrző adatból nem származtatható az aláírás-létrehozó adat és nem lehetséges valamely előre meghatározott lenyomattal rendelkező elektronikus dokumentum létrehozása.

Nyilvántartások

19. § A Hatóság nyilvántartást vezet és tesz közzé

a) a 7. § (1) bekezdése alapján bejelentett szolgáltatókról, amely tartalmazza a szolgáltató nevét, székhelyét (lakóhelyét, telephelyét, működési helyét), az általa végzett szolgáltatás megjelölését, valamint azt a tény, hogy a szolgáltató az adott szolgáltatás vonatkozásában minősített szolgáltató, továbbá az általa szolgáltatott aláírás-létrehozó eszköz azonosító jelet és jogszabályban meghatározott egyéb adatokat;

b) a 7. § (2) bekezdése szerinti aláírás-létrehozó eszközökről és egyéb elektronikus aláírási termékekről, melyeknek a nyilvántartásba vétellel egyidejűleg azonosító jelet is ad;

c) a fokozott biztonságú, illetve minősített elektronikus aláírás előállításához felhasználható aláírás-létrehozó eszköz és egyéb elektronikus aláírási termék tanúsítására kijelölt szervezetekről, mely tartalmazza a szervezet nevét, elérhetőségét, szakterületét, valamint jogszabályban meghatározott egyéb adatokat;

d) a minősített hitelesítés-szolgáltató által kibocsátott hitelesítési és időbélyegzési rend megnevezéséről, melyeknek a nyilvántartásba vétellel egyidejűleg azonosító jelet is ad;

e) a 16/B. § szerinti önkéntes akkreditációs rendszerekről és az azok működtetéséért felelős szervezetekről, amely tartalmazza az önkéntes akkreditációs rendszer elnevezését, a működtetésért felelős személy vagy szervezet nevét és székhelyét (lakóhelyét, telephelyét vagy működési helyét);

f) a 16/B. § szerinti önkéntes akkreditációs rendszerek keretében tanúsított szolgáltatókról, amely tartalmazza a tanúsított szolgáltató nevét, székhelyét (lakóhelyét, telephelyét, működési helyét), a tanúsító önkéntes akkreditációs rendszer elnevezését és a tanúsítás érvényességi időtartamát.

A szolgáltatók ellenőrzése, intézkedések

20. § (1) A Hatóság jogosult ellenőrizni, hogy a szolgáltató megfelel-e e törvény, a felhatalmazása alapján kiadott jogszabályok, a szolgáltatási szabályzat, illetve az általános szerződési feltételek előírásainak, továbbá eleget tesz-e a Hatóság határozatának, illetve az általa alkalmazott intézkedéseknek.

(2) A Hatóság - ezen jogosultságának igazolása mellett - helyszíni ellenőrzést végezhet. A helyszíni ellenőrzés során az ellenőrzést végző a szolgáltató tevékenységének ellenőrzéséhez szükséges helyiségekbe beléphet, iratokat, adathordozókat, tárgyakat, munkafolyamatokat vizsgálhat meg, a szolgáltató jelen lévő képviselőjétől és alkalmazottjától felvilágosítást, nyilatkozatot kérhet, az ellenőrzést a szolgáltató köteles lefolytatni. A Hatóság a szolgáltatás nyújtásának megkezdését követő 30 napon belül a minősített szolgáltatónál felügyeleti ellenőrzést végez a következő területeken:

a) a technikai, biztonsági és egyéb működési, illetve személyi feltételek - így különösen a büntetlen előélet és a szakképzettség - megléte és folyamatos biztosítása;

b) a működés jogszabályoknak és a hitelesítési rendnek, időbélyegzési rendnek, szolgáltatási szabályzatnak, továbbá az általános szerződési feltételeknek való megfelelése.

(4) A Hatóság évente legalább egyszer átfogó helyszíni ellenőrzést tart a minősített szolgáltatóknál.

21. § (1) A Hatóság e törvény, az ennek alapján kiadott jogszabályok, a szolgáltatási szabályzatok, továbbá a Hatóság határozatai maradéktalan betartása, jogsértések vagy hiányosságok megelőzése, illetőleg megszüntetése érdekében a következő intézkedéseket teheti:

a) felhívhatja a szolgáltató figyelmét az (1) bekezdés szerinti előírásokban, határozatokban meghatározott követelmények betartására;

b) megtilthatja meghatározott technológiák, illetőleg eljárások alkalmazását;

c) ideiglenes intézkedésként elrendelheti az új tanúsítvány kibocsátási tevékenység szüneteltetését és ezt a tényét feltünteti a nyilvántartásban;

d) elrendelheti a korábban kiadott minősített tanúsítványok visszavonását;

e) bírságot szabhat ki;

f) törölheti a szolgáltatók nyilvántartásából azt a tényét, hogy a szolgáltató valamely szolgáltatás vonatkozásában minősített szolgáltatónak minősül, és megtilthatja a szolgáltatónak az erre utaló elnevezés használatát;

g) törölheti a szolgáltatót a szolgáltatók nyilvántartásából.

(2) A Hatóság az (1) bekezdés szerinti intézkedésekkel kapcsolatos döntés során mérlegeli a jogsértés súlyát, gyakoriságát, az okozható, illetőleg okozott kár mértékét, azt, hogy minősített szolgáltatóval szemben kell-e eljárni, illetőleg hogy tett-e korábban intézkedést a szolgáltatóval szemben. Az intézkedések együttesen is alkalmazhatók.

(3) A Hatóság törli a szolgáltatót a nyilvántartásból, ha e törvény, illetőleg a felhatalmazása alapján kiadott jogszabályokban foglalt követelmények

teljesítése más módon nem biztosítható. A nyilvántartásból való törlésre csak akkor kerülhet sor, ha egyéb intézkedések nem vezetnek eredményre.

(4) A minősített tanúsítványt kibocsátó szolgáltatók nyilvántartásából való törléssel egyidejűleg a Hatóság megtiltja a hitelesítés-szolgáltatók az általa kibocsátott tanúsítványokban annak feltüntetését, hogy a tanúsítvány minősített tanúsítvány.

(5) A Hatóság a hitelesítés-szolgáltatók a minősített hitelesítés-szolgáltatók nyilvántartásából való törlésével egyidejűleg a 16. § (4) bekezdése szerint jár el.

(6) A Hatóság elrendelheti a minősített tanúsítvány visszavonását, ha valószínűsíthető, hogy a minősített tanúsítvány valótlan adatot tartalmaz, vagy meghamisították, illetőleg ha a hitelesítés-szolgáltató által a minősített tanúsítványok aláírásához használt aláírás-létrehozó eszköz nem biztonságos.

Bírságok

22. § (1) Bírság kiszabásának van helye azzal a szolgáltatóval szemben, aki az e törvényben, e törvény alapján kiadott jogszabályban, a szolgáltatási szabályzatban, illetőleg a Hatóság határozatában foglalt kötelezettségeinek nem tesz eleget. A szolgáltatóval egyidejűleg annak vezető tisztségviselőjét is bírsággal lehet sújtani ismételt jogsértés esetén, illetve ha a Hatóság határozatában foglaltakat a szolgáltató nem teljesíti, vagy a szolgáltató a 20. § (2) bekezdés szerinti kötelezettségének nem tesz eleget.

(2) Nem szabhat ki a Hatóság bírságot a mulasztásnak vagy kötelezettségzegésnek a Hatóság tudomására jutásától számított két éven túl, de legkésőbb azok elkövetésétől számított három éven túl.

(3) A bírság összegének megállapításakor a Hatóság mérlegeli:

a) a szabályszegéssel vagy a mulasztással előidézett kockázat, illetőleg kár mértékét,

b) a felelős személyek által a Hatósággal kapcsolatban tanúsított együttműködést (így különösen dokumentumokba, nyilvántartásokba való betekintés biztosítása, az alkalmazott technológiák és azok műszaki jellemzőinek bemutatása),

c) az intézkedéssel érintett személy jó-, illetőleg rosszhiszeműségét,

d) az intézkedés alapjául szolgáló adatok, tények, információk eltitkolását, illetőleg annak szándékát,

e) a kötelezettségek megszegésének ismétlődését, illetőleg gyakoriságát.

23. § (1) A bírság összege 100 000 forinttól 10 000 000 forintig terjedhet, ha

a) a hitelesítés-szolgáltató minősített tanúsítványt bocsát ki, illetőleg az általa kibocsátott tanúsítványban magát minősített hitelesítés-szolgáltatóként tünteti fel, vagy erre egyéb módon közvetve vagy közvetlenül utal anélkül, hogy a Hatóságnál minősített hitelesítés-szolgáltatóként lenne nyilvántartásba véve;

b) a hitelesítés-szolgáltató nem teszi meg a saját aláírás-létrehozó adatának megfelelő védelméhez szükséges intézkedéseket;

c) nem őrzi meg a tanúsítvány kibocsátásával kapcsolatos adatokat és iratokat a jogszabályokban vagy a szolgáltatási szerződésben meghatározott ideig, és ezek őrzéséről másként sem gondoskodik;

d) az archiválási szolgáltató nem tesz eleget a 16/G-16/H. §-ban meghatározott kötelezettségeinek.

(2) Az (1) bekezdésben nem említett esetekben a kiszabott bírság összege 50 000 forinttól 5 000 000 forintig terjedhet.

(3) Vezető tisztségviselővel szemben kiszabott bírság összege 50 000 forinttól 1 000 000 forintig terjedhet.

Tanúsító szervezetek

24. § (1) Aláíró eszközök és egyéb elektronikus aláírási termékek tanúsítására jogosult tanúsító szervezetként a miniszter azokat a természetes személyeket és szervezeteket jelöli ki, amelyek erre vonatkozó kérelmet nyújtanak be, és rendelkeznek az aláíró eszközök és egyéb elektronikus aláírási termékek tanúsításához szükséges szakértelemmel.

(2) A kijelölt, illetőleg a laboratóriumok, a tanúsító és az ellenőrző szervezetek akkreditálásáról szóló 1995. évi XXIX. törvény szerinti szakmai akkreditáló bizottságok által az (1) bekezdés szerinti tevékenységre akkreditált szervezeteket a Hatóság nyilvántartásba veszi.

(3) Tanúsító szervezet az aláíró eszközök és az egyéb elektronikus aláírási termékek tanúsítását külső befolyástól mentesen köteles végezni.

(4) A kijelölést, illetve az akkreditációt vissza kell vonni és a tanúsító szervezeteket törölni kell a nyilvántartásból, ha nem rendelkeznek a szükséges feltételekkel, vagy ha a tanúsító szervezet nem a jogszabályoknak megfelelően végzi tevékenységét. Ha a Hatóság a (2) bekezdés szerinti szervezet tekintetében észleli e jelenségeket, jelzéssel él a kijelölő miniszter, illetőleg a szakmai akkreditáló bizottság felé.

(5) A nyilvántartásból való törlés nem érinti a tanúsító szervezet által a törlest megelőzően kiadott igazolások érvényességét.

Záró rendelkezések

25. § E törvény a Magyar Köztársaság és az Európai Közösségek és azok tagállamai között társulás létesítéséről szóló, Brüsszelben, 1991. december 16-án aláírt Európai Megállapodás tárgykörében, a megállapodást kihirdető 1994. évi I. törvény 3. §-ával összhangban összeegyeztethető szabályozást tartalmaz az Európai Közösségek következő jogszabályaival:

a) az Európai Parlament és a Tanács 1999/93/EK irányelvével az elektronikus aláírások közösségi programjáról, továbbá

b) az Európai Parlament és a Tanács 2000/31/EK irányelvének az információs társadalom szolgáltatásai bizonyos jogi szempontjairól a Belső Piacon, különös tekintettel az elektronikus kereskedelemre ("Elektronikus kereskedelmi irányelv") 9. Cikke 2. bekezdésével.

26. § (1) Ez a törvény - a (2)-(3) bekezdésben foglaltak kivételével - a kihirdetését követő harmadik hónap első napján lép hatályba, rendelkezéseit a hatálybalépését követően keletkezett elektronikus dokumentumokra és az ezeken szereplő elektronikus aláírásokra kell alkalmazni. A 3. § (1) bekezdését és az 5. § (7) bekezdését a hatálybalépését megelőzően keletkezett elektronikus dokumentumokra és aláírásokra is alkalmazni kell.

(2) A 4. § (4) bekezdésében a 7. § (3) bekezdésére való hivatkozás, az 5. § (1) bekezdésének c) pontja, az 5. § (2) bekezdése, az 5. § (7) bekezdésében az 5. § (2) bekezdésére való hivatkozás, valamint a 7. § (3) bekezdése a Magyar Köztársaságnak az Európai Unióhoz való csatlakozásáról szóló nemzetközi szerződést kihirdető törvény hatálybalépésével egyidejűleg lép hatályba.

(3) A 27. § (2) bekezdésének b) pontja a kihirdetést követő 8. napon lép hatályba.

27. § (1) Felhatalmazást kap a Kormány, hogy rendeletben szabályozza

a) a Hatóságnak az e törvénnyel kapcsolatos feladatkörét és hatáskörét, az e törvény alapján lefolytatott eljárások részletes szabályait, az ezekkel kapcsolatos nyilvántartások vezetését, tartalmát, az eljárások során beszerezhető nem személyes adatok körét és az ezt szolgáltató szervezeteket;

b) a központi közigazgatási szervek és a helyi önkormányzati szervek által készített elektronikusan aláírt elektronikus dokumentumokkal, valamint az ezekhez felhasznált elektronikus aláírásokkal és hozzájuk tartozó tanúsítványokkal, illetve az azokat hitelesítő szolgáltatókkal kapcsolatos sajátos követelményeket.

(2) Felhatalmazást kap a miniszter, hogy rendelettel szabályozza

a) az elektronikus aláírással kapcsolatos szolgáltatásokra és ezek szolgáltatóira vonatkozó részletes követelményeket;

b) a fokozott biztonságú, illetve minősített elektronikus aláírás előállításához felhasználható aláírás-létrehozó eszköz és egyéb elektronikus aláírási termék minősítésére jogosult tanúsító szervezetekre, illetve kijelölésükre vonatkozó szabályokat;

c) a Hatóságnak e törvény alapján járó igazgatási szolgáltatási díjak mértékét, a pénzügyminiszterrel egyetértésben;

d) a Miniszterelnöki Hivatal vezető miniszterrel, a belügyminiszterrel, az igazságügyminiszterrel és a nemzeti kulturális örökség miniszterével egyetértésben a 4. § (8) bekezdése szerinti elektronikus úton történő másolat készítésének szabályait.

(3) Felhatalmazást kapnak a miniszterek, hogy az informatikai és hírközlési miniszterrel egyetértésben a hatáskörükkel érintett ágazat tekintetében rendelettel szabályozzák

a) azoknak a jogviszonyoknak a körét, melyekkel kapcsolatos államigazgatási eljárásokban mód van kizárólag elektronikusan aláírt elektronikus dokumentumok használatára;

b) az elektronikusan aláírt elektronikus dokumentumok és elektronikus aláírás alkalmazásával történő ügyintézés sajátos szabályait.

(4) Felhatalmazást kap a Miniszterelnöki Hivatal vezető miniszter, hogy rendelettel szabályozza a kormányzati elektronikus aláírásrendszer megvalósítására és üzemeltetésére vonatkozó részletes követelményeket.

(5) Felhatalmazást kapnak a helyi önkormányzatok, hogy rendeletben szabályozzák azoknak a lakossági szolgáltatásoknak a körét, illetve azoknak az államigazgatási eljárásoknak a körét, amelyekben - az eljárásra irányadó magasabb szintű jogszabályban foglaltak figyelembevételével - illetékességi körükben lehetőséget adnak a kizárólag elektronikusan aláírt elektronikus dokumentumokkal történő ügyintézésre.

28. § (1)

(2)

29. § (1)

(2)

(3)

30. §

31. § (1)

(2)

(3)

(4)

(5)

32. § (1)

(2)

33. §

1. számú melléklet a 2001. évi XXXV. törvényhez

A biztonságos aláírás-létrehozó eszközökre vonatkozó követelmények

1. A biztonságos aláírás-létrehozó eszközöknek megfelelő technikai és eljárási eszközökkel biztosítaniuk kell legalább a következőket:

a) az aláírás készítéséhez használt aláírás-létrehozó adat aláíróként biztosan mindig különbözik, s titkossága kellően biztosított,

b) az aktuálisan elérhető technológiával kellő bizonyossággal garantálható, hogy az aláírás készítéséhez használt aláírás-létrehozó adat nem rekonstruálható, megvalósítható annak a jogosulatlan felhasználókkal szembeni védelme, illetve az aláírás nem hamisítható.

2. A biztonságos aláírás-létrehozó eszközöknek nem szabad az aláírandó elektronikus dokumentumot az aláírás elhelyezéséhez szükséges mértéken felül módosítaniuk, illetőleg nem akadályozhatják meg azt, hogy az aláíró a dokumentumot az aláírási eljárás előtt megjelenítse.

2. számú melléklet a 2001. évi XXXV. törvényhez

- A minősített tanúsítványoknak tartalmazniuk kell az alábbiakat:
- a) annak megjelölését, hogy a tanúsítvány minősített tanúsítvány,
 - b) a hitelesítés-szolgáltató és székhelyének (ország-) azonosítóját,
 - c) az aláíró nevét vagy egy álnevet, ennek jelzésével,
 - d) az aláírónak külön jogszabályban, illetve a szolgáltatási szabályzatban, illetőleg az általános szerződési feltételekben meghatározott speciális jellemzőit, a tanúsítvány szándékolt felhasználásától függően,
 - e) azt az aláírás-ellenőrző adatot, amely az aláíró által birtokolt aláírást készítő adatnak felel meg,
 - f) a tanúsítvány érvényességi idejének kezdetét és végét, valamint azt az időtartamot, ameddig a hitelesítés-szolgáltató a 9. § (7) bekezdés szerinti feladatot a tanúsítvány vonatkozásában ellátja,
 - g) a tanúsítvány azonosító kódját,
 - h) az adott tanúsítványt kibocsátó hitelesítés-szolgáltató fokozott biztonságú elektronikus aláírását,
 - i) a tanúsítvány használhatósági körére vonatkozó esetleges korlátozásokat,
 - j) a tanúsítvány felhasználásának korlátait,
 - k) más személy (szervezet) képviselőjére jogosító elektronikus aláírás tanúsítványa esetén a tanúsítvány ezen minőségét és a képviselt személy (szervezet) adatait.

3. számú melléklet a 2001. évi XXXV. törvényhez

A minősített szolgáltatóra vonatkozó előírások

- A minősített szolgáltatók kötelesek:
- a) bizonyítani a hitelesítés-szolgáltatás nyújtásához szükséges megbízhatóságot;
 - b) biztonságos tanúsítvány- és adattárolási szolgáltatást, valamint biztonságos és azonnali tanúsítvány-felfüggesztési, illetve -visszavonási szolgáltatást biztosítani folyamatosan;
 - c) biztosítani azt, hogy a tanúsítványok kibocsátásának, felfüggesztésének és visszavonásának dátuma és időpontja pontosan meghatározható legyen;
 - d) igazolni annak a személynek az azonosságát, és ha ilyenek vannak, egyedi jellemzőit, akinek a minősített tanúsítványt kiállították;
 - e) az alkalmazottakkal, a vezetőkkel, valamint a szervezeti felépítéssel és működéssel kapcsolatban a külön jogszabályban foglalt követelményeket teljesíteni;
 - f) megbízható rendszereket és termékeket használni, amelyek külső beavatkozástól védettek, és biztosítják az általuk támogatott folyamatok műszaki és kriptográfiai védeltségét;

g) intézkedni a tanúsítványok hamisítása ellen, és bizalmas kezelést biztosítani, valahányszor a hitelesítés-szolgáltató generálja az aláírás-létrehozó adatokat;

h) külön jogszabályban meghatározott pénzügyi erőforrásokat fenntartani az e törvénynek megfelelő működéshez és - megfelelő felelősségbiztosítás kötésével - vállalni a károkkal kapcsolatos felelősség kockázatát;

i) legalább a 9. § (7) bekezdése szerinti időszakon keresztül tárolni a minősített tanúsítványokra vonatkozó minden lényeges információt, elsősorban bizonyíték szolgáltatása céljából peres eljárásokhoz. Az ilyen rögzítés végezhető elektronikus úton;

j) aláírás-létrehozó eszközön aláírás-létrehozó adat elhelyezésére irányuló szolgáltatás nyújtása esetén biztosítani azt, hogy az aláíró aláírás-létrehozó adata ne kerüljön rögzítésre;

k) az igénybe vevőt a szerződéskötés előtt megfelelő módon tájékoztatni arról a tényről, hogy létezik önkéntes akkreditációs rendszer, valamint hogy a tanúsítvány vagy a nyújtott szolgáltatás minősített és ennek hatásairól, továbbá az általános szerződési feltételek tartalmáról, a tanúsítvány használatának feltételeiről, beleértve a használat korlátait és a panaszok benyújtására, a jogviták rendezésére vonatkozó szabályokat. Ezeket az adatokat magyar nyelven, közérthetően és egyértelműen kell rögzíteni írásban, valamint elektronikusan továbbítható formában egyaránt, melynek egy példányát az aláírónak a szerződéskötéskor kötelező átadni, illetve továbbítani. A magyar mellett más nyelvet is lehet használni. Ezen adatoknak külön jogszabályban meghatározott körét az aláíróval jogviszonyban álló vagy jogviszonyt létesíteni kívánó harmadik személy számára kérésre hozzáférhetővé kell tenni;

l) megbízható rendszert használni a tanúsítványok ellenőrizhető módon való tárolására, amely biztosítja, hogy

- a rendszerben kizárólag a hitelesítés-szolgáltató erre feljogosított alkalmazottai végezhesenek bejegyzéseket és változásokat,

- az információ hitelessége ellenőrizhető,

- a tanúsítványok készítéséhez használt adatok nyilvános hozzáférhetőségét csak abban az esetben teszi lehetővé, ha az aláíró ehhez hozzájárul,

- a biztonsági előírásokat veszélyeztető műszaki változások a hitelesítés-szolgáltató illetékes alkalmazottai számára érzékelhetővé válnak.

4. számú melléklet a 2001. évi XXXV. törvényhez

A biztonságos aláírás ellenőrzésére vonatkozó ajánlások

Az aláírás ellenőrzésének folyamata során kellő bizonyossággal garantálni kell a következőket:

- a) az aláírás ellenőrzéséhez használt adatok megfelelnek az ellenőrző részére kijelzett adatokkal,
- b) az aláírást megbízhatóan ellenőrzik, és az ellenőrzés eredményét helyesen tüntetik fel,
- c) az ellenőrző személy - ha szükséges - megbízható módon megállapítja az elektronikusan aláírt elektronikus dokumentum tartalmát,
- d) az aláírás ellenőrzése során szükséges tanúsítvány hitelességét és érvényességét megbízható módon igazolják,
- e) a tanúsítvány ellenőrzésének eredményét, illetőleg az aláíró azonosítóját helyesen tüntetik fel,
- f) álnév esetleges használatát világosan feltüntetik,
- g) bármilyen - biztonságot érintő - változás nyomon követhető.

2001. évi CVIII. törvény

az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről

Az Országgyűlés az elektronikus kereskedelem fejlődése és ez által a gazdasági fejlődés előmozdítása, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások révén a magyar gazdaság nemzetközi versenyképességének javítása, továbbá az elektronikus kereskedelmi kapcsolatokban a fogyasztók jogainak védelme érdekében az európai uniós jogszabályokkal összhangban az alábbi törvényt alkotja:

A törvény hatálya

1. § (1) E törvény rendelkezéseit kell alkalmazni:

a) a Magyar Köztársaság területéről nyújtott, valamint a Magyar Köztársaság területére irányuló információs társadalommal összefüggő szolgáltatásra;

b) az a) pontban meghatározott szolgáltatás tekintetében igénybe vevőnek, illetve szolgáltatónak minősülő természetes, illetve jogi személyre vagy jogi személyiség nélküli szervezetre.

(2) Az (1) bekezdés a) pontjának második fordulata nem terjed ki az Európai Gazdasági Térség tagállamai területéről nyújtott információs társadalommal összefüggő szolgáltatásra.

(3) E törvény hatálya nem terjed ki a bírósági, illetőleg egyéb hatósági eljárásban nyújtott és felhasznált információs társadalommal összefüggő szol-

gáltatásra és nem érinti a személyes adatok védelmére vonatkozó jogszabályok alkalmazását.

(4) E törvény hatálya nem terjed ki az e törvényben meghatározott magánjellegű kommunikációra.

Értelmező rendelkezések

2. § E törvény alkalmazásában:

a) *Elektronikus kereskedelmi szolgáltatás*: olyan információs társadalommal összefüggő szolgáltatás, amelynek célja áruk, illetőleg szolgáltatások üzletszerű értékesítése, beszerzése, cseréje;

b) *Elektronikus út*: elektronikus adatfeldolgozást, -tárolást, illetőleg -továbbítást végző vezetékes, rádiótechnikai, optikai vagy más elektromágneses eszközök alkalmazása;

c) *az Európai Gazdasági Térség tagállamai területéről nyújtott szolgáltatás*: az Európai Gazdasági Térség bármely tagállamának területén lévő székhelyén, telephelyén vagy lakóhelyén az adott információs társadalommal összefüggő szolgáltatással kapcsolatos tényleges tevékenységet végző szolgáltató által nyújtott információs társadalommal összefüggő szolgáltatás;

d) *Igénybe vevő*: az a természetes, illetve jogi személy vagy jogi személyiség nélküli szervezet, aki/amely információs társadalommal összefüggő szolgáltatást vesz igénybe;

e) *Információ*: bármely, elektronikus úton feldolgozható, tárolható, továbbítható adat, jel, kép tekintet nélkül arra, hogy annak tartalma jogi védelemben részesül-e;

f) *Információs társadalommal összefüggő szolgáltatás*: elektronikus úton, távollevők részére, rendszerint ellenszolgáltatás fejében nyújtott szolgáltatás, amelyhez a szolgáltatás igénybe vevője egyedileg fér hozzá;

g) *Magyar Köztársaság területére irányuló szolgáltatás*: minden olyan szolgáltatás, melyről a használt nyelv, a pénznem és egyéb körülmények alapján valószínűsíthető, hogy magyarországi igénybe vevők számára kívánják elérhetővé tenni;

h) *Magyar Köztársaság területéről nyújtott szolgáltatás*: a Magyar Köztársaság területén lévő székhelyén, telephelyén vagy lakóhelyén az adott információs társadalommal összefüggő szolgáltatással kapcsolatos tényleges tevékenységet végző szolgáltató által nyújtott információs társadalommal összefüggő szolgáltatás;

i) *Szabályozott szakma*: a külföldi bizonyítványok és oklevelek elismeréséről szóló 2001. évi C. törvény 25. §-a (4) bekezdésében megjelölt szakma;

j) *Ellenszolgáltatás*: az információs társadalommal összefüggő szolgáltatás igénybevételéhez kapcsolódó, az igénybe vevőt pénzben vagy más formában terhelő kötelezettség;

k) *Szolgáltató*: az információs társadalommal összefüggő szolgáltatást nyújtó természetes, illetve jogi személy vagy jogi személyiség nélküli szervezet;

l) Közvetítő szolgáltató: az információs társadalommal összefüggő szolgáltatást nyújtó szolgáltató, amely

la) az igénybe vevő által biztosított információt távközlő hálózaton továbbítja, vagy a távközlő hálózathoz hozzáférést biztosít (egyszerű adatátvitel és hozzáférés-biztosítás);

lb) az igénybe vevő által biztosított információt távközlő hálózaton továbbítja, és az alapvetően a más igénybe vevők kezdeményezésére történő információtovábbítás hatékonyabbá tételét szolgálja (gyorsítótárolás);

lc) az igénybe vevő által biztosított információt tárolja (tárhelyszolgáltatás);

ld) információk megtalálását elősegítő segédeszközöket biztosít az igénybe vevő számára (keresőszolgáltatás);

m) Magánjellegű kommunikáció: az elektronikus levelezés vagy azzal egyenértékű szolgáltatás útján történő önkéntes és kölcsönös üzenetváltás - ideértve az ilyen üzenetváltás útján kötött szerződéseket is -, és az információs társadalommal összefüggő szolgáltatás felhasználásával közzétett információ, amennyiben az információt nem üzleti, gazdasági, kereskedelmi vagy közhasznú tevékenységhez, illetve közfeladat ellátásához kapcsolódóan teszik közzé.

Az előzetes engedélyezést kizáró elv

3. § (1) Információs társadalommal összefüggő szolgáltatást bármely természetes, illetve jogi személy vagy jogi személyiség nélküli szervezet véggezhet.

(2) Az (1) bekezdés nem érinti az információs társadalommal összefüggő szolgáltatást képező tevékenységre egyébként jogszabály által előírt minősítési, képesítési, engedélyezési vagy bejelentési kötelezettséget.

3/A. § (1) Az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások szabad áramlása Magyarország és az Európai Gazdasági Térség bármely tagállama között, továbbá az azokat nyújtó szolgáltatók tevékenységének megkezdése és folytatása külön jogszabályban meghatározott esetekben korlátozható.

(2) Az információs társadalommal összefüggő szolgáltatásnak az Európai Gazdasági Térség bármely tagállamából Magyarországra történő szabad áramlását korlátozni szándékozó hatóság az intézkedés megtételét megelőzően köteles tájékoztatni az Európai Bizottságot, valamint megkereséssel fordul az Európai Gazdasági Térség érintett tagállamának hatáskörrel rendelkező hatóságához az érintett államban letelepedett szolgáltatóval szembeni intézkedés végett. Amennyiben az Európai Bizottság nem tesz ellenvetést, továbbá a megkeresett tagállami hatóság nem intézkedik időben vagy nem megfelelő intézkedést tesz, a hatóság végrehajtja az intézkedést.

(3) Sürgős esetben a hatóság eltekinthet a (2) bekezdésben foglalt kötelezettségektől. Ez esetben a foganatosított intézkedést haladéktalanul közli az Európai Bizottsággal, valamint az Európai Gazdasági Térség tagállamának hatóságával a sürgősséget megalapozó körülmények közlése mellett.

(4) A (2)-(3) bekezdés rendelkezései nem alkalmazhatóak a bírósági eljárásokban.

Az információs társadalommal összefüggő szolgáltatással kapcsolatos adatszolgáltatás

4. § (1) A szolgáltató köteles elektronikus úton közvetlenül és folyamatosan, könnyen hozzáférhető módon magyar nyelven közzétenni legalább az alábbi adatokat:

a) a szolgáltató nevét, amennyiben a szolgáltató nem természetes személy, a képviselőjének nevét is;

b) a szolgáltató lakcímét, székhelyét, telephelyét;

c) a szolgáltató elérhetőségeit, különösen az igénybe vevőkkel való kapcsolattartásra szolgáló, rendszeresen használt elektronikus levelezési címét;

d) amennyiben a szolgáltató tevékenységének végzéséhez jogszabály nyilvántartásba vételi kötelezettséget ír elő, a szolgáltatót nyilvántartásba vevő hatóság megnevezését és a szolgáltató nyilvántartásba vételi számát;

e) amennyiben a szolgáltató tevékenysége jogszabály alapján engedélyköteles, ezt a tényt a jogszabály megjelölésével, a felügyeleti hatóság megnevezésével és elérhetőségével; valamint a felügyeleti hatóság engedélyének számával;

f) amennyiben tevékenységére szakmai vagy etikai előírások irányadóak, az azokra való hivatkozást elérhetőségük megjelölésével;

g) a szolgáltató adószámát;

h) amennyiben a szolgáltató valamely - az adott szolgáltatással összefüggő - szakmai kamara tagja, annak megnevezését;

i) amennyiben természetes személy szolgáltató vagy a szolgáltató szervezet tagja vagy vezetője - az adott szolgáltatással összefüggően - ilyennel rendelkezik, tudományos vagy szakmai fokozatát és megszerzésének helyét;

j) amennyiben a szolgáltató minősítését vagy akkreditációját törvény írja elő, a minősítő, illetve akkreditáló okirat adatait, elérhetőségét;

k) az adott szolgáltatáshoz kapcsolódóan a fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény 8. §-nak megfelelő tájékoztatást.

(2) Az információs társadalommal összefüggő szolgáltatás ellenértékhez kötését és ellenértékét, valamint az ellenérték teljesítésének módját a szolgáltató köteles elektronikus úton közvetlenül és folyamatosan hozzáférhetővé tenni oly módon, hogy a tájékoztatás tartalma egyértelmű és közérthető legyen. Különösen tájékoztatni kell az igénybe vevőt arról, hogy az ellenérték tartalmazza-e a szolgáltatást terhelő közterheket, illetve az igénybe vevőhöz történő eljuttatás minden költségét.

(3) A szolgáltató köteles általános tájékoztatást adni az alkalmazott információs rendszerek biztonsági fokáról, a felhasználó számára kockázatot jelentő tényezőkről és az általa megteendő óvintézkedésekről.

Az elektronikus úton kötött szerződésekre vonatkozó szabályok

5. § (1) Az elektronikus úton történő szerződéskötésre vonatkozó ajánlat elküldését megelőzően a szolgáltató köteles az információs társadalommal összefüggő szolgáltatásra vonatkozó általános szerződési feltételeket oly módon hozzáférhetővé tenni, amely lehetővé teszi az igénybe vevő számára, hogy tárolja és előhívja azokat.

(2) A szolgáltató az (1) bekezdésben, a 4. §-ban, valamint egyéb jogszabályban előírt tájékoztatási kötelezettségén túlmenően az igénybe vevő ajánlatának elküldését megelőzően köteles egyértelműen tájékoztatni az igénybe vevőt:

a) azokról a technikai lépésekről, amelyeket a szerződés elektronikus úton való megkötéséhez meg kell tenni;

b) arról, hogy a megkötendő szerződés írásba foglalt szerződésnek minősül-e, a szolgáltató iktatja-e a szerződést, illetve, hogy az iktatott szerződés utóbb hozzáférhető lesz-e;

c) az adatbeviteli hibáknak a szerződéses nyilatkozat elküldését megelőzően történő azonosításához és kijavításához biztosított eszközökről;

d) a szerződés megkötésének, valamint a szerződésnek a nyelvéről;

e) arról a - szolgáltatási tevékenységére vonatkozó - magatartási kódexről, amelynek az adott szolgáltatás tekintetében aláveti magát, amennyiben van ilyen; továbbá arról, hogy ez a magatartási kódex elektronikus úton hol hozzáférhető.

(3) A szolgáltató és a fogyasztónak nem minősülő igénybe vevő közötti szerződéskötés során a felek kölcsönös megállapodással eltérhetnek a (2) bekezdés rendelkezéseitől.

6. § (1) A szolgáltató köteles megfelelő, hatékony és hozzáférhető technikai eszközökkel biztosítani, hogy az igénybe vevő az adatbeviteli hibák azonosítását és kijavítását ajánlatának elektronikus úton való elküldése előtt el tudja végezni. Ilyen eszköz hiányában az igénybe vevő nyilatkozata nem minősül ajánlatnak.

(2) A szolgáltató köteles az igénybe vevő ajánlatának megérkezését az igénybe vevő felé elektronikus úton haladéktalanul visszaigazolni. Amennyiben e visszaigazolás az igénybe vevő ajánlatának elküldésétől számított 48 órán belül nem érkezik meg az igénybe vevőhöz, az igénybe vevő ajánlati kötöttsége megszűnik.

(3) Az ajánlat és annak visszaigazolása akkor tekintendő a másik szerződő félhez megérkezettnek, amikor az számára hozzáférhetővé válik.

(4) A szolgáltató és a fogyasztónak nem minősülő igénybe vevő közötti szerződéskötés során a felek eltérhetnek az (1)-(2) bekezdés rendelkezéseitől, ha erről megállapodtak.

(5) Az (1)-(2) bekezdések rendelkezéseit, valamint az 5. § (1) és (2) bekezdéseit nem kell alkalmazni a kizárólag elektronikus levelezés vagy azzal

egyenértékű kommunikációs eszközzel tett címzett nyilatkozatok útján létrejött szerződések esetén.

A szolgáltató és a közvetítő szolgáltató felelőssége

7. § (1) A szolgáltató felel az általa rendelkezésre bocsátott, jogszabályba ütköző tartalmú információval okozott jogsérelemért, illetve kárért.

(2) A közvetítő szolgáltató nem felel a más által rendelkezésre bocsátott, a közvetítő szolgáltató által nyújtott információs társadalommal összefüggő szolgáltatással továbbított, tárolt vagy hozzáférhetővé tett, jogszabályba ütköző tartalmú információval harmadik személynek okozott jogsérelemért, illetve kárért, amennyiben eleget tesz a 8-11. §-okban meghatározott feltételeknek, és úgy jár el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható.

(3) A 13. § (1) bekezdése szerinti jogsértés esetében a 2. § *lb)-ld)* pontjaiban meghatározott közvetítő szolgáltató a (2) bekezdésben említetteken túlmenően akkor nem felel a más által rendelkezésre bocsátott, a közvetítő szolgáltató által nyújtott információs társadalommal összefüggő szolgáltatással továbbított, tárolt vagy hozzáférhetővé tett, jogszabályba ütköző tartalmú információval harmadik személynek okozott jogsérelemért, illetve kárért, ha lefolytatja a 13. § szerinti eljárást, és úgy jár el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható.

(4) A közvetítő szolgáltatónak a (2)-(3) bekezdés alapján történő mentesülése nem zárja ki azt, hogy az a személy, akit a jogellenes tartalmú információ révén sérelem ért, a jogsértésből fakadó igényei közül a jogsértés megelőzésére vagy abbahagyására irányuló követeléseit a jogsértő fél mellett a közvetítő szolgáltatóval szemben is bíróság vagy hatóság útján érvényesítse. A közvetítő szolgáltató pervesztessége esetén a pernyertes jogosult perrel kapcsolatos költségeinek megfizetésére nem kötelezhető, a pervesztes közvetítő szolgáltató perrel kapcsolatos költségeit pedig a pervesztes jogsértő köteles megfizetni.

(5) A közvetítő szolgáltató nem köteles ellenőrizni az általa csak továbbított, tárolt, hozzáférhetővé tett információ tartalmát, továbbá nem köteles olyan tényeket vagy körülményeket keresni, amelyek jogellenes tevékenység folytatására utalnak.

(6) A közvetítő szolgáltató nem felel az információ eltávolítása vagy hozzáférés nem biztosítása révén keletkezett kárért, amennyiben a 7-11. § vagy 13. § szerint járt el.

8. § (1) A 2. § *la)* pontjában meghatározott közvetítő szolgáltató akkor nem felel a továbbított információ tartalmával okozott kárért, ha

a) nem a szolgáltató kezdeményezi az információ továbbítását;

b) nem a szolgáltató választja meg a továbbítás címzettjét, és

c) a továbbított információt nem a szolgáltató választja ki, illetve azt nem változtatja meg.

(2) Az információtovábbítás és a hozzáférés (1) bekezdés szerinti lehetővé tétele magában foglalja a továbbított információ közbenső és átmeneti jellegű automatikus tárolását is, amennyiben ez kizárólag az információtovábbítás lebonyolítására szolgál és az információt nem tárolják hosszabb ideig, mint az a továbbításhoz szükséges.

9. § A 2. § *lb)* pontjában meghatározott közvetítő szolgáltató akkor nem felel az információ közbenső és átmeneti jellegű automatikus tárolásával okozott kárért, ha

- a) a szolgáltató nem változtatja meg az információt;
- b) a tárolt információhoz való hozzáférés megfelel az információ hozzáféréssel kapcsolatban támasztott feltételeknek;
- c) a közbenső tárolóban az információ frissítése megfelel a széleskörűen elismert és alkalmazott információfrissítési gyakorlatnak;
- d) a közbenső tárolás nem zavarja meg az információ felhasználásával kapcsolatos adatok kinyerésére szolgáló, széleskörűen elismert és alkalmazott technológia jogszerű használatát; és
- e) a szolgáltató haladéktalanul eltávolítja az általa tárolt információt vagy nem biztosítja az ahhoz való hozzáférést, amint tudomást szerzett arról, hogy az információt az adatátvitel eredeti kiindulási pontján a hálózatról eltávolították, vagy az ahhoz való hozzáférés biztosítását megszüntették, illetve, hogy a bíróság vagy más hatóság az eltávolítást vagy a hozzáférés megtiltását elrendelte.

10. § A 2. § *lc)* pontjában meghatározott közvetítő szolgáltató akkor nem felel az igénybe vevő által biztosított információ tartalmával okozott kárért, ha

- a) nincs tudomása az információval kapcsolatos jogellenes magatartásról, vagy arról, hogy az információ bárkinek a jogát vagy jogos érdekét sérti;
- b) nincs tudomása olyan tényről vagy körülményről, amely valószínűsíti, hogy az információval kapcsolatos magatartás jogellenes, vagy arról, hogy az információ bárkinek a jogát vagy jogos érdekét sérti;
- c) amint az *a)* és *b)* pontban foglaltakról tudomást szerzett, haladéktalanul intézkedik az információ eltávolításáról, vagy a hozzáférést nem biztosítja.

11. § A 2. § *ld)* pontjában meghatározott közvetítő szolgáltató akkor nem felel az információ 2. § *ld)* pontja szerinti hozzáférhetővé tételével okozott kárért, ha

- a) nincs tudomása az információval kapcsolatos jogellenes magatartásról, vagy arról, hogy az információ bárkinek a jogát vagy jogos érdekét sérti;
- b) nincs tudomása olyan tényről vagy körülményről, amely valószínűsíti, hogy az információval kapcsolatos magatartás jogellenes, vagy arról, hogy az információ bárkinek a jogát vagy jogos érdekét sérti;
- c) amint az *a)* és *b)* pontban foglaltakról tudomást szerzett, haladéktalanul intézkedik az elérési információ eltávolításáról vagy a hozzáférés megtiltásáról.

12. § A 10-11. §-ok rendelkezései alapján a szolgáltató nem mentesül a felelősség alól, ha az igénybe vevő a szolgáltató megbízásából vagy utasításai alapján cselekszik.

Értesítés a jogsértő információs társadalommal összefüggő szolgáltatásról

13. § (1) Az a jogosult, akinek a szerzői jogi törvény által védett szerzői művén, előadásán, hangfelvételén, műsorán, audiovizuális művén, adatbázisán fennálló jogát a szolgáltató által hozzáférhetővé tett információ sérti (a továbbiakban: jogosult), teljes bizonyító erejű magánokiratba vagy közokiratba foglalt értesítésével felhívhatja a 9-11. §-okban meghatározott szolgáltatót a jogát sértő tartalmú információ eltávolítására.

(2) Az értesítésnek tartalmaznia kell:

- a) a sérelem tárgyát és a jogsértést valószínűsítő tények megjelölését;
- b) a jogsértő tartalmú információ azonosításához szükséges adatokat;
- c) a jogosult nevét, lakcímét, illetve székhelyét, telefonszámát, valamint elektronikus levelezési címét.

(3) Amennyiben a jogosult meghatalmazottja útján jár el, az (1)-(2) bekezdés szerinti értesítéshez az értesítési-eltávolítási eljárásban való képviselő ellátására feljogosító teljes bizonyító erejű magánokiratba vagy közokiratba foglalt meghatalmazást is csatolni kell.

(4) Az (1)-(2) bekezdés szerinti értesítés átvételétől számított 12 órán belül a szolgáltató - a jogosult jogát sértő információt biztosító igénybe vevő (a továbbiakban: érintett igénybe vevő) 3 munkanapon belül történő írásbeli tájékoztatása mellett - köteles intézkedni az értesítésben megjelölt információhoz való hozzáférés nem biztosítása vagy az információ eltávolítása iránt, és feltüntetni, hogy az eltávolítás milyen jogosult jogsértést állító értesítése alapján történt.

(5) Köteles megtagadni a szolgáltató az (1)-(2) bekezdés szerinti értesítés alapján az információhoz való hozzáférés nem biztosítását vagy az információ eltávolítását, ha ugyanazon információ vonatkozásában ugyanazon jogosult vagy a jogosult (3) bekezdés szerinti meghatalmazottja értesítése alapján már eljár a (4) bekezdés szerint, kivéve, ha az eltávolítást vagy a hozzáférés megtiltását bíróság vagy hatóság rendelte el.

(6) Az érintett igénybe vevő a (4) bekezdésben meghatározott tájékoztatás átvételétől számított 8 napon belül teljes bizonyító erejű magánokiratban vagy közokiratban a szolgáltatónál kifogással élhet az érintett információ eltávolításával szemben. A kifogásnak tartalmaznia kell:

a) az eltávolított, illetőleg hozzáférhetetlenné tett információ azonosítását, ideértve azt a hálózati címet, ahol az korábban hozzáférhető volt, továbbá az érintett igénybe vevőt azonosító, a törvény 4. § (1) bekezdés a)-e) és g) pontjaiban meghatározott adatokat;

b) indokolt nyilatkozatot arról, hogy az igénybe vevő által biztosított információ nem sérti a jogosult (2) bekezdés szerinti értesítésében megjelölt jogát.

(7) A (6) bekezdés szerinti kifogás átvételekor a szolgáltató haladéktalanul köteles az érintett információt újra hozzáférhetővé tenni, és erről a joga-

sultat a kifogás megküldésével értesíteni, kivéve, ha az eltávolítást vagy a hozzáférés megtiltását bíróság vagy hatóság rendelte el.

(8) Ha az érintett igénybe vevő a jogsértést elismeri vagy a (6) bekezdés szerinti határidőben nem terjeszt elő kifogást vagy az nem tartalmazza a (6) bekezdésben előírt adatokat, és nyilatkozatot, a szolgáltató az információhoz való hozzáférés nem biztosításának, illetve az információ eltávolításának hatályát köteles fenntartani.

(9) Ha a jogosult a (7) bekezdés szerinti értesítés átvételétől számított 10 munkanapon belül az értesítés szerinti jogsértéssel kapcsolatos igényét abbahagyás és eltiltás iránti ideiglenes intézkedés iránti kérelmet is tartalmazó kereset vagy fizetési meghagyás iránti kérelem benyújtása útján érvényesíti vagy büntető feljelentést tesz és az eljárás megkezdését kezdeményező beadványának másolatát annak benyújtásától számított 3 munkanapon belül megküldi a szolgáltatónak, a szolgáltató a beadvány másolatának átvételétől számított 12 órán belül a (4) bekezdésben foglaltak megfelelő alkalmazásával a (2) bekezdés szerinti értesítésben megjelölt információhoz való hozzáférést ismételten nem biztosítja, illetve az információt ismételten eltávolítja. A szolgáltató intézkedéséről a jogosult beadványa másolatának megküldésével az érintett igénybe vevőt az intézkedés megtételétől számított 3 munkanapon belül értesíti.

(10) A jogosult köteles a (9) bekezdés szerinti eljárásban hozott jogerős érdemi határozatokról - ideértve az ideiglenes intézkedés elrendelését vagy a kérelem elutasítását is - a szolgáltatót haladéktalanul értesíteni. Ha az érdemi határozat az érintett igénybe vevő javára rendelkezik, a szolgáltató haladéktalanul köteles az érintett információt ismételten hozzáférhetővé tenni, egyébként a (8) bekezdés szerinti szolgáltatói intézkedés hatálya fennmarad.

(11) A jogosult és a szolgáltató szerződést köthet az (1)-(10) bekezdésekben meghatározott eljárás alkalmazásáról. A szerződésben a felek a törvénytől nem térhetnek el, de a törvényben nem rendezett kérdésekben megállapodhatnak. A felek szerződésükben hatályos írásbeli közlésnek tekinthetik a nekik vagy általuk harmadik személyhez címzett írásbeli magánokirat hű másolatát, továbbá az elektronikus úton tett közlést is, ha annak megérkezését a címzett elektronikus úton igazolja. Ebben az esetben a felek kötelesek az egymástól származó elektronikus küldemények megérkezését visszaigazolni.

(12) A szolgáltató nem felelős az érintett információ eltávolításának vagy az ahhoz való hozzáférés nem biztosításának eredményes végrehajtásáért, amennyiben az eltávolítás vagy a hozzáférés nem biztosítása során a (4) és (9) bekezdésben meghatározottaknak megfelelően és jóhiszeműen járt el.

Adatvédelem

13/A. § (1) A szolgáltató az információs társadalommal összefüggő szolgáltatás nyújtására irányuló szerződés létrehozása, tartalmának meghatározása, módosítása, teljesítésének figyelemmel kísérése, az abból származó

díjak számlázása, valamint az azzal kapcsolatos követelések érvényesítése céljából kezelheti az igénybe vevő azonosításához szükséges és elégséges azonosító adatokat.

(2) A szolgáltató az információs társadalommal összefüggő szolgáltatás nyújtására irányuló szerződésből származó díjak számlázása céljából kezelheti az információs társadalommal összefüggő szolgáltatás igénybevételével kapcsolatos olyan személyes adatokat, amelyek a díj meghatározása és a számlázás céljából elengedhetetlenek, így különösen a szolgáltatás igénybevételének időpontjára, időtartamára és helyére vonatkozó adatokat.

(3) A szolgáltató a (2) bekezdésben foglaltakon túlmenően - a szolgáltatás nyújtása céljából kezelheti azon személyes adatokat, amelyek a szolgáltatás nyújtásához technikailag elengedhetetlenül szükségesek. A szolgáltatónak az egyéb feltételek azonossága esetén úgy kell megválasztania és minden esetben oly módon kell üzemeltetnie az információs társadalommal összefüggő szolgáltatás nyújtása során alkalmazott eszközöket, hogy személyes adatok kezelésére csak akkor kerüljön sor, ha ez a szolgáltatás nyújtásához és az e törvényben meghatározott egyéb célok teljesüléséhez feltétlenül szükséges, azonban ebben az esetben is csak a szükséges mértékben és ideig.

(4) A szolgáltató előzetesen meghatározott bármely, a (3) bekezdésben meghatározottaktól eltérő célból - így különösen szolgáltatása hatékonyságának növelése, az igénybe vevő számára célzott reklám vagy egyéb célzott tartalom eljuttatása, piackutatás céljából - a szolgáltatás igénybevételével kapcsolatos adatokat az igénybe vevő hozzájárulásának hiányában csak akkor kezelhet, ha azok az igénybe vevővel közvetlenül nem hozhatók kapcsolatba.

(5) Az igénybe vevőnek az információs társadalommal összefüggő szolgáltatás igénybevételét megelőzően és a szolgáltatás igénybevétele során is folyamatosan biztosítani kell, hogy a (4) bekezdés szerinti adatkezelést megtilthassa.

(6) A (4) bekezdésben meghatározott adatok nem kapcsolhatók össze az igénybe vevő azonosító adataival és az igénybe vevő hozzájárulása nélkül nem adhatók át harmadik személy számára.

(7) Az (1)-(3) bekezdésben meghatározott célokból kezelt adatokat törölni kell a szerződés létrejöttének elmaradását, a szerződés megszűnését, valamint a számlázást követően. A (4) bekezdésben meghatározott célból kezelt adatokat törölni kell, ha az adatkezelési cél megszűnt, vagy az igénybe vevő így rendelkezik. A számvitelről szóló törvény vagy más törvény eltérő rendelkezése hiányában az adattörlést haladéktalanul el kell végezni.

(8) Az információs társadalommal összefüggő szolgáltatás nyújtása nem tehető függővé az igénybe vevőnek valamely (1)-(3) bekezdésében nem említett célból történő adatkezeléshez való hozzájárulásától, amennyiben az adott szolgáltatás más szolgáltatótól nem vehető igénybe.

(9) A külön törvényben meghatározott tájékoztatáson kívül a szolgáltatónak biztosítania kell, hogy az igénybe vevő az információs társadalommal összefüggő szolgáltatás igénybevétele előtt és az igénybevétele során bármi-

kor megismerhesse, hogy a szolgáltató mely adatkezelési célokból mely adatfajtákat kezel, ideértve az igénybe vevővel közvetlenül kapcsolatba nem hozható adatok kezelését is.

Az információs társadalommal összefüggő szolgáltatás felhasználásával küldött reklámokra vonatkozó különös szabályok

14. § (1) Az információs társadalommal összefüggő szolgáltatás felhasználásával küldött reklámnak világosan és egyértelműen azonosíthatónak kell lennie, amint az hozzáférhetővé válik az igénybe vevő számára. Kizárólag az igénybe vevő egyértelmű, előzetes hozzájárulásával küldhető elektronikus úton, levelezés során reklám.

(2) Az információs társadalommal összefüggő szolgáltatás felhasználásával küldött reklámhoz kapcsolódóan tájékoztatni kell a címzettet arról az elektronikus levelezési címről és egyéb elérhetőségről, ahol a reklámok információs társadalommal összefüggő szolgáltatás felhasználásával történő küldésének megtiltása iránti igényét bejelentheti.

(3) A reklámozó, a reklámszolgáltató és a reklám közzevője köteles nyilvántartást vezetni azokról, akik részükre írásban bejelentették, hogy kívánának információs társadalommal összefüggő szolgáltatás felhasználásával reklámot kapni. A nyilvántartás harmadik fél számára kizárólag az igénybe vevő előzetes hozzájárulásával adható át.

(4) A reklámozó, a reklámszolgáltató és a reklám közzevője nem küldhet információs társadalommal összefüggő szolgáltatás felhasználásával reklámot azoknak, akik a (3) bekezdésben meghatározott nyilvántartásban nem szerepelnek. A küldés tilalma a reklámozó, a reklámszolgáltató, illetve a reklám közzevője által küldendő összes reklámra vonatkozik.

Szabályozott szakmák

14/A. § (1) Reklám a szabályozott szakmát információs társadalommal összefüggő szolgáltatás nyújtása útján gyakorló személy érdekében a 14. §-ban meghatározott módon közzétehető. A reklám elektronikus úton történő közzétételét a szabályozott szakma gyakorlására irányadó szabályok és a szakmai érdek-képviselői szervek (kamarák) saját tagjaikat kötelező magatartási szabályok, valamint az ezen szervek által alkotott etikai szabályok is megtilthatják, korlátozhatják, továbbá a reklám tartalmára vonatkozó követelményeket határozhatnak meg.

(2) Az (1) bekezdésben meghatározott, a szabályozott szakma gyakorlására irányadó további szabályok - különösen a szakma függetlenségének, méltóságának, tiszteletének, a szakmai titoktartás védelmére, valamint a szakmai szolgáltatást igénybe vevő és a szakmát gyakorló más személyek-

kel szemben tanúsított magatartás tisztességességének meghatározására - alkothatók.

Az információs társadalommal összefüggő szolgáltatásokra vonatkozó különös fogyasztóvédelmi szabályok

15. § (1) Az elektronikus kereskedelmi szolgáltatást is nyújtó közüzemi, pénzügyi és nyugdíjpénztári, valamint a biztosítási tevékenységet folytató gazdálkodó szervezetek a fogyasztói bejelentések intézésére, panaszok kivizsgálására és orvoslására, valamint a fogyasztók tájékoztatására kötelesek az ügyfelek részére elektronikus úton is ügyfélszolgálatot működtetni.

(2) Az (1) bekezdés szerinti szervezetek - amennyiben szolgáltatásaikat az igénybe vevők számára kizárólag elektronikus úton nyújtják - továbbá a kizárólag információs társadalommal összefüggő szolgáltatási tevékenységet végző szervezetek jogosultak az ügyfélszolgálatot kizárólag elektronikus úton biztosítani. A fenti szervezetek üzemzavar esetén kötelesek telefonos ügyfélszolgálatot működtetni.

(3) A (2) bekezdés szerint biztosított ügyfélszolgálat a panasz elutasítását köteles indokolással ellátva írásba foglalni és annak egy példányát az ügyfélnek elektronikus úton haladéktalanul megküldeni.

Az önszabályozás állami elismerése, támogatása

15/A. § (1) Az állam elismeri a szolgáltatói és fogyasztói érdekek képviselését ellátó társadalmi szervezetek információs társadalommal kapcsolatos önszabályozó tevékenységét.

(2) Az állam, függetlenségük tiszteletben tartásával - az (1) bekezdés szerinti önszabályozó tevékenységük keretében - külön jogszabályban meghatározott módon támogatja a szolgáltatói és fogyasztói érdekek képviselését ellátó társadalmi szervezetek arra irányuló tevékenységét, hogy

a) a magatartási (etikai) szabályokat elektronikus úton, magyar nyelven és az Európai Gazdasági Térség tagállamaiban lakóhellyel, illetve székhellyel rendelkező igénybe vevők és más érdekeltek számára az Európai Gazdasági Térség tagállamainak hivatalos nyelvein is hozzáférhetővé tegyék;

b) alternatív vitarendezési eljárásokat működtessenek elektronikus úton;

c) az informatikai és hírközlési miniszterrel - amennyiben a szolgáltatás az Európai Gazdasági Térség bármely tagállamába is irányul, az Európai Bizottsággal is - együttműködve az érdekeltek számára tájékoztatást adjanak a magatartási (etikai) szabályokról, azok alkalmazásának tapasztalatairól, az elektronikus kereskedelemre gyakorolt hatásairól.

Vegyes és záró rendelkezések

16. § (1) E törvény - a (3) bekezdésben foglalt kivétellel - a kihirdetését követő 30. napon lép hatályba.

(2) E törvényt kell alkalmazni a hatálybalépését követően nyújtott információs társadalommal összefüggő szolgáltatásokra azzal, hogy a szolgáltatók e törvény hatálybalépését követő 90 napon belül kötelesek biztosítani, hogy információs társadalommal összefüggő szolgáltatásaik megfeleljenek e törvény előírásainak.

(3) E törvény 1. §-ának (2) bekezdése, 2. §-ának *i*) pontja, 3/A. §-a, 14/A. §-a, 15/A. §-ának (2) bekezdése az Európai Unióhoz történő csatlakozásról szóló nemzetközi szerződést kihirdető törvény hatálybalépésének napján lép hatályba.

(4) Ha törvény iratnak vagy okiratnak a megőrzését, illetve eredeti példány megőrzését írja elő, a megőrzési kötelezettség a digitális archiválásról szóló külön jogszabályban meghatározott feltételek fennállása esetén elektronikus úton is teljesíthető.

(5) Azon szolgáltató ellen, amely a 4-6. §-ban vagy a 15. §-ban foglalt kötelezettségeknek nem tesz eleget, a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség a fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény (a továbbiakban: Fgytv.) szabályai szerint jár el. Az Fgytv. 47. § (4) bekezdésében meghatározott érdekelt szakhatóság a Nemzeti Hírközlési Hatóság.

(6) A 14. § rendelkezéseinek megsértése esetén a reklámozóval, a reklámszolgáltatóval és a reklám közzétevőjével szemben a gazdasági reklámtevékenységről szóló 1997. évi LVIII. törvényt kell alkalmazni azzal az eltéréssel, hogy az eljárásra jogosult szerv eljárásában külön jogszabályban meghatározott módon a Nemzeti Hírközlési Hatóság szakhatóságként közreműködik.

(7) Az eljáró hatóság az e törvényben foglalt kötelezettségek megsértése esetén az Fgytv. 47. § (1) bekezdésében, a 48. § és 49. §-okban foglaltakon túlmenően lefoglalhatja vagy zár alá veheti a jogszabályba ütköző tevékenységhez használt, illetve jogosultság nélkül használt számítástechnikai és távközlési eszközöket, valamint zár alá veheti az ilyen eszközök elhelyezésére szolgáló helyiségeket, ha ez a további jogsértés, jogosultság nélküli használat megakadályozása, vagy az eljárás sikerének biztosítása érdekében szükséges.

(8) A 13/A. § rendelkezéseinek megsértése esetén az adatkezelővel szemben az érintett a személyes adatok védelméről szóló törvény rendelkezései szerint fordulhat az adatvédelmi biztoshoz vagy bírósághoz.

(9) Bármely, e törvény alapján indult eljárásban a Nemzeti Hírközlési Hatóság felkérésre szakhatóságként vagy szakértőként vesz részt.

17. § (1) Felhatalmazást kap a Kormány, hogy a szolgáltatóval, továbbá a kéretlen reklámküldeményekre vonatkozó rendelkezéseket megsértő reklámozóval, reklámszolgáltatóval és a reklám közzétevőjével szemben a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség által a Nemzeti Hírközlési Hatóság közreműködésével lefolytatandó eljárás részletes szabályait rendeletben állapítsa meg.

(2) Felhatalmazást kap az informatikai és hírközlési miniszter, hogy az érintett miniszterekkel egyetértésben - a kormányzati informatika vonatkozásában a Miniszterelnöki Hivatal vezető miniszterrel együttesen - rendeletben szabályozza

- a) az informatikai biztonság követelményeit,
- b) az információs társadalommal összefüggő szolgáltatásokkal kapcsolatos elektronikus iratkezelés és a digitális archiválás szabályait,
- c) az információs társadalommal összefüggő szolgáltatás alapját képező tevékenység elektronikus úton való végzése miatt szükséges egyéb előírásokat.

(3) Felhatalmazást kap az informatikai és hírközlési miniszter, hogy az érintett miniszterekkel egyetértésben - a kormányzati informatika vonatkozásában a Miniszterelnöki Hivatal vezető miniszterrel, a belkereskedelmi tevékenységek vonatkozásában a gazdasági és közlekedési miniszterrel együttesen - rendeletben szabályozza az elektronikus kereskedelmi szolgáltatás gyakorlásának részletes feltételeit.

18. § Ez a törvény a Magyar Köztársaság és az Európai Közösségek és azok tagállamai között társulás létesítéséről szóló, Brüsszelben, 1991. december 16-án aláírt Európai Megállapodás tárgykörében, a Megállapodást kihirdető 1994. évi I. törvény 3. §-ával összhangban összeegyeztethető szabályozást tartalmaz az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások, különösen az elektronikus kereskedelem egyes jogi kérdéseiről szóló 2000/31/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvvel.

17/1999. (II. 5.) Korm. rendelet

a távollevők között kötött szerződésekről

A Kormány a fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény (a továbbiakban: Fvtv.) 55. §-ának e) pontjában foglalt felhatalmazás alapján a következőket rendeli el:

1. § (1) A rendelet hatálya arra a szerződésre terjed ki, amelyet gazdálkodó szervezet vagy magyarországi fióktelepe útján külföldi székhelyű vállalkozás (a továbbiakban együtt: gazdálkodó szervezet) és fogyasztó köt egymással a gazdálkodó szervezet áruértékesítő, illetve szolgáltató tevékenységi körében kizárólag egy vagy több távközlő eszköz használata útján (távollevők között kötött szerződés).

(2) A rendelet akkor alkalmazható, ha külön jogszabály a rendelet hatálya alá tartozó szerződésről eltérően nem rendelkezik.

(3) A rendelet hatálya nem terjed ki:

a) a pénzügyi szolgáltatási és a kiegészítő pénzügyi szolgáltatási, a biztosítási és a biztosításközvetítói, a befektetési szolgáltatási és a kiegészítő befektetési szolgáltatási tevékenységgel kapcsolatos szerződésre, valamint az önkéntes kölcsönös biztosító pénztári és a nyugdíjpénztári szolgáltatásokkal kapcsolatos szerződésre;

b) automatából történő értékesítésre;

c) nyilvános távbeszélő állomás igénybevétele útján a távbeszélő szolgáltatást nyújtó szervezettel kötött szerződésre;

d) az építési szerződésre;

e) ingatlan tulajdonjogának vagy ingatlanra vonatkozó más jog megszerzésére irányuló szerződésekre, kivéve a bérleti szerződést;

f) az árverésen kötött szerződésre.

(4) A mindennapi fogyasztásra szolgáló áruk rendszeres házhoz szállítására vonatkozó szerződésre kizárólag a 7. § (2)-(3) bekezdése, a 8-11. § alkalmazható, az utazási szerződésre és az ingatlanok időben megosztott használati jogának megszerzésére irányuló szerződésre pedig kizárólag a 9. § alkalmazható.

(5) E rendelet alkalmazásában távközlő eszköz: bármely eszköz, amely alkalmas a felek távollétében - szerződés megkötése érdekében - szerződési nyilatkozat megtételére. Ilyen eszköz különösen a címzett vagy a címzés nélküli nyomtatvány, a szabványlevél, a sajtótermékben közzétett hirdetés megrendelőlappal, a katalógus, a telefon, az automata hívókészülék, a rádió, a videotelefon, videotex (mikroszámítógép képernyővel) billentyűzettel vagy érintőképernyővel, az elektronikus levél (e-mail), a távmásoló (telefax) és a televízió.

2. § (1) A gazdálkodó szervezet a szerződés megkötése előtt kellő időben köteles a fogyasztót tájékoztatni:

a) a gazdálkodó szervezet cégnevéről (nevéről), székhelyéről (lakóhelyéről), a külön jogszabályban meghatározott nyilvántartásba vételi számáról, adószámáról és telefonszámáról;

b) a szerződés tárgyának lényeges tulajdonságairól;

c) az ellenszolgáltatásról, beleértve az ellenszolgáltatáshoz kapcsolódó egyéb fizetési kötelezettséget is;

d) szükség szerint a szállítás költségéről;

e) a fizetés, a szállítás vagy a teljesítés egyéb feltételeiről;

f) az elállás jogáról (4-5. §);

g) a távközlő eszköz használatának díjáról, ha azt az alapdíjtól eltérően állapítják meg;

h) az ajánlati kötöttség idejéről;

i) a szerződés legrövidebb időtartamáról olyan esetben, amikor a szerződésben foglaltak teljesítésére folyamatosan vagy ismétlődően kerül sor.

(2) A gazdálkodó szervezet az (1) bekezdés szerinti tájékoztatási kötelezettségnek egyértelműen, közérthetően és pontosan, az igénybe vett távközlő eszköznek megfelelő módon köteles eleget tenni.

(3) Ha a gazdálkodó szervezet telefonon tesz szerződéskötésre ajánlatot a fogyasztónak, annak kezdetekor köteles közölni legalább cégnevét (nevét), székhelyét (lakóhelyét) és telefonszámát, valamint a fogyasztó figyelmét kifejezetten fel kell hívnia szerződéskötésre irányuló szándékára.

3. § (1) A gazdálkodó szervezet köteles a fogyasztót a szerződés megkötése előtt kellő időben, de legkésőbb a szerződés megkötésekor a 2. § (1) bekezdésének a)-f) pontjában foglaltakról írásbeli tájékoztatóval vagy más, a szóbeli tájékoztatást megerősítő dokumentummal (a továbbiakban együtt: írásbeli tájékoztató) ellátni.

(2) Az írásbeli tájékoztatónak az (1) bekezdésben előírtakon felül tartalmaznia kell:

a) a 4. § szerinti elállási jog gyakorlásának feltételeit, módját és következményeit, ideértve a 4. § (5) bekezdésében, a 6. §-ban és a 7. § (3) bekezdésében foglaltakat, továbbá azt az esetet is, amikor a fogyasztót az 5. § alapján az elállás joga nem illeti meg;

b) a gazdálkodó szervezet azon telephelye (fiókja) vagy egyéb szervezeti egysége címét, ahol a fogyasztó kifogásait érvényesítheti;

c) a szavatosság, illetve a jótállás feltételeit, valamint a teljesítést követően igénybe vehető kiegészítő szolgáltatás (alkatrészellátás, javítószolgálat) biztosítását;

d) a szerződés megszüntetésének lehetőségét, ha az határozatlan időre szól, vagy tartama az egy évet meghaladja.

(3) Az (1)-(2) bekezdésben foglaltak nem alkalmazhatóak távközlő eszköz útján egyetlen alkalommal nyújtott olyan szolgáltatás esetében, amelynek ellenértékét a távközlő eszköz üzemeltetője részére kell megfizetni. A fogyasztót azonban ilyen esetben is tájékoztatni kell a gazdálkodó szervezet (2) bekezdés b) pontjában meghatározott címéről.

4. § (1) A fogyasztó a szerződéstől nyolc munkanapon belül indokolás nélkül elállhat.

(2) A fogyasztó az elállás jogát attól a naptól kezdve gyakorolhatja, amikor az árut átvette, szolgáltatás nyújtása esetében pedig, amikor a szerződést megkötötte, feltéve, hogy a gazdálkodó szervezet a 3. § szerinti tájékoztatósi kötelezettségének eleget tett.

(3) Ha a gazdálkodó szervezet nem tesz eleget a 3. § szerinti tájékoztatósi kötelezettségének, a fogyasztó az elállás jogát az áru átvételének napjától, szolgáltatás nyújtása esetében pedig a szerződés megkötésének napjától számított három hónapon belül gyakorolhatja.

(4) Ha a 3. § szerinti tájékoztatásra a (3) bekezdésben meghatározott három hónapon belül sor kerül, a fogyasztó számára az elállásra nyitva álló nyolc munkanapos határidő attól a naptól kezdődik, amikor a tájékoztatót kézhez kapta.

(5) A gazdálkodó szervezet köteles a fogyasztó által kifizetett összeget haladéktalanul, de legkésőbb az elállást követő harminc napon belül visszatéríteni. A fogyasztó viseli az elállási jog gyakorlása miatt az áru visszaszolgáltatásával kapcsolatban felmerült költségeket. A fogyasztót ezenfelül egyéb költség nem terheli. A gazdálkodó szervezet azonban követelheti az áru nem rendeltetésszerű használatából eredő kárának megtérítését.

5. § A felek eltérő megállapodása hiányában a fogyasztó nem gyakorolhatja a 4. § szerinti elállási jogot

a) szolgáltatás nyújtására vonatkozó szerződés esetében, ha a nyolc munkanapos elállási határidő lejártá előtt a gazdálkodó szervezet a teljesítést a fogyasztó beleegyezésével megkezdte;

b) olyan áru értékesítése, illetve szolgáltatás nyújtása esetében, amelynek ára, illetve díja a pénzügyi piac gazdálkodó szervezet által nem irányítható ingadozásától függ;

c) olyan áru értékesítése esetében, amely a fogyasztó személyéhez kötött, illetve amelyet a fogyasztó utasításai alapján vagy kifejezett kérésére állítottak elő, vagy amely természeténél fogva nem szolgáltatatható vissza vagy gyorsan romlandó;

d) hang-, illetve képfelvétel, valamint számítógépi szoftver példányára vonatkozó szerződés esetében, ha a csomagolást a fogyasztó felbontotta;

e) hírlap, folyóirat és időszaki lap terjesztésére vonatkozó szerződés esetében;

f) szerencsejáték-szerződés esetében.

6. § (1) Ha az áru árát vagy a szolgáltatás díját részben vagy egészben a gazdálkodó szervezet által nyújtott kölcsön [Fvtv. 2. § d) pont] fedezi, a fogyasztó 4. § szerinti elállási jogának gyakorlása a fogyasztási kölcsönszerződést is felbontja.

(2) A fogyasztó a gazdálkodó szervezetnek a fogyasztási kölcsönszerződés felbontásából eredő kárát nem köteles megtéríteni, és tőle kamat vagy egyéb költség sem követelhető. A gazdálkodó szervezet azonban követelheti a fogyasztótól a kölcsönszerződés megkötéséből eredő kárának megtérítését, feltéve, hogy a kölcsönszerződésben ezt a kár elemeinek és összeg-

szerűségének meghatározásával kifejezetten kikötötte, és a 3. § szerinti tájékoztatási kötelezettségének eleget tett.

(3) Az (1)-(2) bekezdésben foglaltakat kell megfelelően alkalmazni, ha az áru árát vagy a szolgáltatás díját részben vagy egészben harmadik személy által nyújtott fogyasztási kölcsön (a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény 2. számú melléklete III. 5. pont) fedezi, feltéve, hogy a fogyasztási kölcsönszerződés a pénzügyi intézmény és a gazdálkodó szervezet előzetes megállapodásán alapul. A gazdálkodó szervezet köteles a fogyasztó elállásáról a pénzügyi intézményt haladéktalanul értesíteni.

7. § (1) A felek eltérő megállapodása hiányában a gazdálkodó szervezet a fogyasztótól kapott felszólítás kézhezvételétől számított harminc napon belül köteles a szerződés szerinti teljesítésre.

(2) Ha a gazdálkodó szervezet a szerződésben vállalt kötelezettségét azért nem teljesíti, mert a szerződésben meghatározott áru nem áll rendelkezésre, illetve a megrendelt szolgáltatást nem áll módjában nyújtani, köteles erről a fogyasztót haladéktalanul tájékoztatni, valamint a fogyasztó által fizetett összeget haladéktalanul, de legkésőbb harminc napon belül visszatéríteni. E kötelezettség teljesítése a gazdálkodó szervezetet nem mentesíti szerződésszegése egyéb következményei alól.

(3) Ha a gazdálkodó szervezet a szerződésben meghatározott módon helyettesítő áruval, illetve szolgáltatással teljesít, a 4. § szerinti elállási jog gyakorlása folytán az áru visszaszolgáltatásával kapcsolatban felmerült költségek a gazdálkodó szervezetet terhelik. A költségek viseléséről, valamint a megfelelően helyettesítő áruval, illetve szolgáltatással történő teljesítésről a gazdálkodó szervezet egyértelműen és pontosan köteles a fogyasztót tájékoztatni.

8. § (1) A gazdálkodó szervezet nem követelhet a fogyasztótól ellenszolgáltatást, ha olyan árut értékesít, illetve olyan szolgáltatást nyújt, amelyet korábban a fogyasztó nem rendelt meg.

(2) A fogyasztó nyilatkozatának elmulasztása esetén sem lehet vélelmezni a gazdálkodó szervezet ajánlatának - hallgatólagos - elfogadását.

9. § (1) A fogyasztó kifejezett hozzájárulása szükséges ahhoz, hogy a gazdálkodó szervezet a szerződéskötés céljából automata hívókészüléket, illetve távmásolót (telefaxot) használjon.

(2) Ha külön jogszabály eltérően nem rendelkezik, a gazdálkodó szervezet a fogyasztó kifejezett tiltakozásának hiányában használhat olyan, közvetlen kapcsolatot lehetővé tevő távközlő eszközt, amely nem tartozik az (1) bekezdés hatálya alá.

10. § A gazdálkodó szervezetet terheli annak bizonyítása, hogy a rendeletben meghatározott tájékoztatási kötelezettségének eleget tett, a határidők betartására vonatkozó előírásokat megtartotta, valamint a fogyasztó 9. §-ban előírt hozzájárulását beszerezte.

11. § (1) A fogyasztó a rendeletben meghatározott jogáról érvényesen nem mondhat le.

(2) A rendeletben foglaltaktól csak a fogyasztó javára lehet eltérni.

12. § (1) Ez a rendelet 1999. március 1-jén lép hatályba, rendelkezéseit csak a hatálybalépését követően kötött szerződésekre kell alkalmazni.

(2) E rendelet hatálybalépésével egyidejűleg a házaló kereskedésről szóló 44/1998. (III. 11.) Korm. rendelet 4. §-ának (1)-(2) bekezdésében a “nyolc napon belül” szövegrész helyébe a “nyolc munkanapon belül” szövegrész lép.

(3) Ez a rendelet a Magyar Köztársaság és az Európai Közösségek és azok tagállamai között társulás létesítéséről szóló, Brüsszelben, 1991. december 16-án aláírt Európai Megállapodás tárgykörében, a megállapodást kihirdető 1994. évi I. törvény 3. §-ával összhangban az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak a távolban kötött szerződések tekintetében a fogyasztók védelméről szóló 97/7/EK irányelvvel összeegyeztethető szabályozást tartalmaz.

232/2001. (XII. 10.) Korm. rendelet

a pénzforgalomról, a pénzforgalmi szolgáltatásokról és az elektronikus fizetési eszközökről

A hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény (a továbbiakban: Hpt.) 235. §-a (1) bekezdésének a) pontjában kapott felhatalmazás alapján a Kormány a következőket rendeli el:

I. ÁLTALÁNOS RENDELKEZÉSEK

Hatály

1. § (1) A rendelet hatálya kiterjed

a) a Hpt. 3. § (1) bekezdés d) pontjában foglalt pénzforgalmi szolgáltatással kapcsolatosan a bankszámlát vezető, illetőleg a fizetési megbízást teljesítő hitelintézetre és a számlatulajdonosra, illetve a bankszámla felett rendelkezni jogosultakra, valamint

b) a Hpt. 3. § (1) bekezdés e) pontjában foglalt pénzügyi szolgáltatással kapcsolatosan az elektronikus fizetési eszköz kibocsátójára és birtokosára, továbbá az elektronikus fizetési eszközzel végzett fizetési és pénzfelvételi műveletekre, ideértve az elektronikus fizetési eszközzel végzett azon műveleteket is, amelyeket nem elektronikus módon bonyolítanak le.

(2) Nem terjed ki a rendelet hatálya az (1) bekezdés b) pontja szerinti szolgáltatással kapcsolatban a csekk, valamint a csekknek a csekkgarantáló kártyával együtt történő használatára.

(3) E rendelet rendelkezéseit

a) a Hpt. 3. § (1) bekezdés d) pontja szerinti pénzforgalmi szolgáltatás korlátozott nyújtására a Hpt. 3. § (8) bekezdése szerint jogosult jogi személyre, illetve

b) a Magyar Államkincstár által alkalmazott távolról hozzáférést biztosító fizetési eszközre (Áht. 18/E. §)

akkor kell alkalmazni, ha törvény vagy kormányrendelet másként nem rendelkezik.

Értelmező rendelkezések

2. § (1) E rendelet alkalmazásában

a) *bankszámla*: a Polgári Törvénykönyv 529. §-a szerinti bankszámlaszerződés alapján megnyitott bankszámla, továbbá elnevezésétől és pénznemétől függetlenül valamely hitelintézettel szembeni minden olyan pénzkövetelés, amely a hitelintézet és ügyfele közötti szerződésből következően rendel-

tetésénél fogva a számlatulajdonos fizetési megbízásainak harmadik személyek részére, illetve más bankszámlák javára vagy terhére a fizetési forgalom útján történő teljesítését szolgálja;

b) *pénzforgalmi bankszámla*: az a bankszámla, amelyet a számlatulajdonos pénzforgalmának lebonyolítása céljából az adózás rendjéről szóló 1990. évi XCI. törvény (a továbbiakban: Art.) 97. § t) pontja szerinti vállalkozási tevékenységével kapcsolatosan törvényben vagy kormányrendeletben megállapított kötelezettség alapján nyit, illetve az a bankszámla, amely a számlatulajdonos rendelkezésének megfelelően kifejezetten pénzforgalmi bankszámlaként kerül megnyitásra;

c) *hitelintézet*: a Hpt. 5. § (1) bekezdése szerinti hitelintézet;

d) *számlatulajdonos*: a számlavezető hitelintézettel bankszámlaszerződést kötő fél;

e) *rendelkezésre jogosult*: a számlatulajdonos, illetve a bankszámla feletti rendelkezésre általa vagy jogszabály által feljogosított más személy;

f) *fizetési megbízás*:

1. a számlatulajdonos vagy a rendelkezésre jogosult utasítása a hitelintézetnek, pénzüsszeg bankszámlájáról az általa megjelölt kedvezményezett bankszámlájára történő átutalására (a továbbiakban: átutalási megbízás), illetve
2. a számlatulajdonos hitelintézetnek szóló megbízása pénzüsszegnek az általa megjelölt kötelezett bankszámlájáról, saját bankszámlájára történő beszedése iránt (a továbbiakban: beszedési megbízás),
3. bankszámlára készpénzben történő befizetés vagy az onnan készpénzben történő kifizetés;

g) *távolról hozzáférést biztosító fizetési eszköz*: az az eszköz, amellyel birtokosa - rendszerint személyazonosító kód, illetőleg más hasonló azonosító használata révén - rendelkezhet a hitelintézettel szemben fennálló bankszámla-követeléséről vagy a hitelintézet által nyújtott hitellehetőségéről. Ilyen különösen a bankszámla-követeléssel való rendelkezést biztosító fizetési kártya (bankkártya), valamint a bankszámla-követelésről való rendelkezést telefon vagy számítógép útján biztosító egyéb eszköz;

h) *elektronikus pénzeszköz*: az a távolról hozzáférést biztosító fizetési eszköznek nem minősülő, újratölthető fizetési eszköz - akár értéktároló kártya, akár számítógép-memória -, amelyen értékegységek elektronikus úton tárolhatók, lehetővé téve a birtokosnak azt, hogy az értékegységek átadásával közvetlen fizetési műveleteket végezzen;

i) *elektronikus fizetési eszköz*: a távolról hozzáférést biztosító fizetési eszköz és az elektronikus pénzeszköz, amely a Hpt. 2. számú melléklete I. fejezetének 5. pontjában említett készpénz-helyettesítő fizetési eszköz. Nem minősül elektronikus fizetési eszköznek az olyan eszköz, amely legfeljebb egy jogi személy, jogi személyiség nélküli gazdasági társaság, egyéni vállalkozó áruja vagy szolgáltatása ellenértékének kiegyenlítésére alkalmas;

j) *kibocsátó*: az a hitelintézet, illetőleg a Hpt. 6. § (3) bekezdésében említett pénzügyi vállalkozás, amely a birtokossal kötött szerződésben kötele-

zetséget vállal, hogy az elektronikus fizetési eszköz használatát a birtokos számára biztosítja;

k) birtokos: az a személy, aki a kibocsátóval kötött szerződés alapján az elektronikus fizetési eszköz használatára jogosult.

II. A BANKSZÁMLA

A bankszámla megnyitása

3. § (1) A bankszámla megnyitásakor a számlatulajdonos azonosítására a pénzmosság megelőzéséről és megakadályozásáról szóló jogszabályok az irányadók.

(2) Pénzforgalmi bankszámla nyitására kötelezett személy részére pénzforgalmi bankszámlát a hitelintézet csak akkor nyithat, ha

a) a jogi személy és a jogi személyiség nélküli gazdasági társaság létrejöttéhez szükséges nyilvántartásba (a továbbiakban: nyilvántartás) már bejegyzett jogi személy és jogi személyiség nélküli gazdasági társaság a nyilvántartást vezető szervezettől származó, 30 naphal nem régebbi okirattal igazolta, hogy a nyilvántartásban szerepel, valamint adószámát és statisztikai számjelét közölte,

b) nyilvántartásba még be nem jegyzett jogi személy és jogi személyiség nélküli gazdasági társaság alapító okiratát (társasági szerződését) a hitelintézetnek egy másolati példányban átadta, valamint - ha cégbejegyzésre kötelezett és a pénzforgalmi számla megnyitása nem feltétele a cégbejegyzési kérelem benyújtásának - csatolta a cégbejegyzési kérelem benyújtásakor a cégbíróságon kapott tanúsítvány másolatát,

c) általános forgalmi adó fizetésére kötelezett magánszemély az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatalnál történt nyilvántartásba vételéről szóló okirat másolati példányát a hitelintézetnek átadta. Egyéni vállalkozó esetében az egyéni vállalkozói, illetőleg a tevékenység végzéséhez szükséges más igazolvány másolatának csatolása is szükséges.

(3) A (2) bekezdés *b)* pontja alapján

a) a gazdasági társaságok és szövetkezetek részére megnyitott pénzforgalmi számla terhére és - az alapítói vagyon kivételével - javára fizetési megbízást teljesíteni mindaddig nem lehet, amíg a számlatulajdonos nem igazolta, hogy nyilvántartásba történő bejegyzése iránti kérelmét benyújtotta, valamint adószámát és statisztikai számjelét nem közölte,

b) a nyilvántartásba vétellel létrejövő egyéb jogi személyek részére megnyitott pénzforgalmi számla terhére és - az alapítói vagyon kivételével - javára fizetési megbízást teljesíteni az *a)* pontban meghatározott egyéb feltétel teljesítése esetén is kizárólag a nyilvántartásba vétel megtörténtének igazolását követően lehet.

(4) A hitelintézet a megnyitott bankszámlát elsődlegesen az országosan egységes számlaszámrendszer szerint képzett egyedi számlaszám (pénz-

forgalmi jelzőszám), illetőleg a bankszámla elnevezése alapján, a pénzforgalomról szóló jegybanki rendelkezésben foglaltak szerint azonosítja. A bankszámla elnevezésében szerepelnie kell a számlatulajdonos teljes vagy rövidített nevének.

(5) A hitelintézet köteles a bankszámlák megnyitásához benyújtott dokumentumokat, illetőleg azok másolatát a bankszámla fennállása során, valamint a megszüntetését követően legalább 10 évig megőrizni.

(6) A belföldi jogi személy, jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaság - törvény vagy kormányrendelet eltérő rendelkezése hiányában - a készpénzben teljesíthető fizetések céljára szolgáló pénzeszközök kivételével, köteles pénzeszközeit pénzforgalmi bankszámlán tartani, pénzforgalmát pénzforgalmi bankszámlán lebonyolítani, s ennek érdekében bankszámlaszerződést kötni. E rendelkezést alkalmazni kell a gazdasági tevékenységgel kapcsolatos pénzeszköz tekintetében az általános forgalmi adó fizetésére kötelezett magánszemélyre, ideértve az egyéni vállalkozót is.

(7) Ha jogszabály másként nem rendelkezik, a jogi személyek és a magánszemélyek szabadon választhatják meg, melyik erre felhatalmazott hitelintézettel kötnek bankszámlaszerződést.

A számlatulajdonosok tájékoztatása

4. § (1) A hitelintézet a bankszámla megnyitásakor és azt követően folyamatosan a Hpt. 203. §-ában és 206. §-ában foglaltaknak megfelelően tájékoztatja a számlatulajdonost a számlavezetés feltételeiről és azok változásairól.

(2) A hitelintézet által az egyes fizetési megbízásokról szóló, írásban vagy elektronikus adathordozón adandó tájékoztató kötelező tartalmi elemei:

a) a fizetési megbízásnak a kedvezményezett számláját vezető intézményhez való megérkezéséhez szükséges időtartam és számításának kezdőpontja,

b) a megbízó által fizetendő jutalék, díj és költség kiszámításának módja, ideértve az ennek során alkalmazott árfolyamot is,

c) a hitelintézet által alkalmazott értéknap,

d) a megbízó által igénybe vehető reklamációs és jogorvoslati eljárás részletes szabályai és igénybevételének rendje,

e) a fizetési megbízás összegének átváltásánál alkalmazott árfolyam.

(3) A hitelintézet előzetesen köteles a megbízónak tájékoztatást adni az egyes fizetési megbízások teljesítésének költségéről és határidejéről.

(4) A bankszámla forgalmáról és egyenlegéről a hitelintézet a számlatulajdonost a pénzforgalomról szóló jegybanki rendelkezésben meghatározott tartalommal és gyakorisággal kiállított bankszámlakivonat útján tájékoztatja. A bankszámlakivonat a számlatulajdonossal kötött megállapodástól függően elektronikus úton is továbbítható.

A bankszámla feletti rendelkezés

5. § (1) A bankszámla felett természetes személy számlatulajdonos a bankszámlaszerződésben meghatározott módon - önállóan vagy más személlyel együttesen vagy külön-külön - rendelkezhet.

(2) Jogi személy és jogi személyiség nélküli gazdasági társaság számlatulajdonos bankszámla feletti rendelkezéséhez a nyilvántartásba bejegyzett, illetőleg bejegyzésre bejelentett teljes vagy rövidített név (cégnév) betű szerinti használata, valamint a számlatulajdonos által a bankszámla feletti rendelkezésre bejelentett személy vagy személyek aláírása szükséges.

(3) A hitelintézet - a számlatulajdonos eltérő rendelkezésének hiányában - a bankszámla megterhelésére vonatkozó megbízásokat az érkezés sorrendjében teljesíti. Az érkezés sorrendjére a hitelintézet nyilvántartása az irányadó.

(4) A számlatulajdonos, illetőleg képviselője által feljogosított rendelkezésre jogosult rendelkezési joga bármikor visszavonható, vagy - a hitelintézettel kötött megállapodástól függően - korlátozható.

(5) A bankszámla feletti rendelkezés a hitelintézettel kötött megállapodástól függően írásban vagy távközlési eszközön keresztül szóban vagy elektronikusan, illetve számítógép útján elektronikusan történhet.

(6) A hitelintézet a rendelkezésre jogosult azonosítása során a tőle elvárható gondossággal köteles biztosítani, hogy a rendelkezési jogosultságot csak az arra jogosult gyakorolhassa.

(7) Ha a rendelkezési jog gyakorlása írásban történik, a hitelintézet a tőle elvárható gondossággal köteles ellenőrizni, hogy a megbízáson feltüntetett aláírás megegyezik-e a rendelkezésre jogosult hitelintézetnél bejelentett aláírásával. A hitelintézet a tőle elvárható gondossággal köteles eljárni az elektronikus aláírás ellenőrzése során is. A hitelintézet az aláírások bejelentésének, nyilvántartásának és vizsgálatának belső eljárási rendjéről köteles szabályzatot kidolgozni, és azt a Magyar Nemzeti Banknak és a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletének bemutatni.

(8) Ha a rendelkezési jog gyakorlása távközlési eszközön keresztül szóban vagy elektronikusan, illetve számítógép útján elektronikusan történik, a hitelintézet a rendelkezési jog illetéktelen gyakorlásáért csak akkor tehető felelőssé, ha azt a tőle elvárható gondosság mellett fel kellett volna ismernie, illetőleg arról a 14. § (2) bekezdés szerinti bejelentés alapján tudnia kellett.

A bankszámla feletti rendelkezés korlátozása és a hitelintézet beszámítási joga

6. § (1) A számlatulajdonos rendelkezése nélkül vagy rendelkezése ellenére a hitelintézet csak pénzfizetésre szóló végrehajtható bírósági, illetve közigazgatási határozatok, továbbá a lejáratkor az egyenes váltóadós által megjelölt hitelintézetnél fizetés végett bemutatott váltó alapján, valamint jogszabályban meghatározott más esetekben terheli meg a bankszámlát.

(2) A hitelintézet a teljesítéshez szükséges fedezet biztosításáig - legfeljebb azonban 15 napig - a jogosult ellenkező rendelkezése hiányában függőben tartja a pénzügyi fedezet hiánya miatt nem teljesíthető rendelkezéseket (megbízásokat) az alábbi sorrendben:

a) a számlavezető hitelintézet téves bejegyzésének a bankszámlán történő helyesbítése;

b)

1. a bírósági végrehajtó vagy az adóhatóság által a bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény (a továbbiakban: Vht.) 82/A. §-a alapján benyújtott azonnali beszedési megbízás és a bíróság által hozott átutalási végzés (Vht. 80. §),
2. a jogosult által a Vht. 6. § (2) bekezdése alapján a végrehajtható bírósági határozaton vagy a közjegyzőkről szóló 1991. évi XLI. törvény (a továbbiakban: Kötv.) 112. §-a szerinti közjegyzői okiraton, illetve a közjegyző által hozott végrehajtható határozaton, valamint az államigazgatási eljárás általános szabályairól szóló 1957. évi IV. törvény (a továbbiakban: Áe.) 80. § (2) bekezdése alapján a végrehajtható közigazgatási határozaton alapuló pénzkövetelés behajtására benyújtott azonnali beszedési megbízás; továbbá a közigazgatási szerv által az Áe. 80. § (1) bekezdése, az adóhatóság által az Art. 88. § (1) bekezdése, illetve a vámhatóság által a vámjogról, a vámeljárásról, valamint a vámigazgatásról szóló 1995. évi C. törvény 148. § (2) bekezdése alapján a végrehajtható közigazgatási határozaton vagy egyéb végrehajtható okiraton alapuló pénzkövetelés érvényesítésére benyújtott azonnali beszedési megbízás;

c) a Magyar Államkincstár által benyújtott - a helyi önkormányzatok nettó finanszírozása során megelőlegezett - követelések.

(3) A (2) bekezdés szerinti felsorolás teljesítési sorrendet is jelöl. Az azonos pont alá tartozó megbízások között - függetlenül a (2) bekezdés b) pontjában szereplő alpontoktól - az érkezés időpontja határozza meg a teljesítés sorrendjét.

(4) A (2) bekezdés b) pontjának 1. alpontja szerinti megbízások és az átutalási végzés tekintetében a hitelintézet a Vht. 79/A-79/E. §-ában és 82/A. §-ában foglaltak szerint jár el.

(5) A számlatulajdonosnak az ugyanazon hitelintézetnél vezetett pénzforgalmi bankszámlái a rendelkezéseknek (megbízásoknak) a (2) bekezdés a), b) 2. és c) pontja szerinti teljesítése szempontjából egy bankszámlának tekintendők.

7. § (1) A hitelintézet a számlatulajdonos rendelkezése nélkül is megterhelheti az adós nála vezetett számláját a pénzügyi szolgáltatási tevékenysége körében keletkezett esedékes követelésével. A hitelintézet e jogát befektetési szolgáltatási tevékenysége körében az ügyfelével kötött megállapodás alapján gyakorolhatja.

(2) A hitelintézet beszámítási jogát a számlatulajdonos elleni csőd bejelentéséről, illetve a felszámolási eljárás elrendeléséről történő tudomásszerzésig gyakorolhatja.

(3) A hitelintézet beszámítási jogát csak a 6. § (2) bekezdésében felsorolt követelések figyelembevételével, azok teljesítését követően gyakorolhatja.

A bankszámla feletti rendelkezés a csőd-, felszámolási és adósságrendezési eljárásban

8. § (1) A hitelintézet a fizetési haladékról szóló végzés közzététele után a csődeljárásról, a felszámolási eljárásról és a végelszámolásról szóló 1991. évi XLIX. törvény (a továbbiakban: Csődtv.) 9. §-a (5) bekezdésének megfelelően meghatározott értékhatárt meghaladó rendelkezéseket a vagyonfelügyelő jóváhagyásával együtt fogadhatja el.

(2) Csődeljárás esetén a fizetési haladékok (moratóriumot) tartalmazó végzés közzétételének napjától a fizetési haladék lejártáig a hitelintézet a csődeljárás alatt álló számlatulajdonos pénzforgalmi bankszámlájáról bankszámlák közötti elszámolást csak átutalással teljesíthet. A Csődtv. 12. §-a (1) bekezdésének a) pontjában meghatározott követelések érvényesítése érdekében végrehajtható bírósági és közigazgatási határozat alapján benyújtott azonnali beszédési megbízást azonban a hitelintézet a fizetési haladék tartama alatt is köteles befogadni, illetve teljesíteni.

(3) A csődeljárás alatt álló számlatulajdonos köteles legkésőbb a fizetési haladékok tartalmazó végzés közzétételével egyidejűleg a hitelintézetnek bejelenteni

a) azt az értékhatárt (keretösszeget), amelynek összegét meghaladó pénzforgalmi megbízások csak a csődeljárásban kirendelt vagyonfelügyelő (a továbbiakban: vagyonfelügyelő) ellenjegyzésével teljesíthetők, és

b) a vagyonfelügyelő hitelt érdemlő módon (pl. közjegyző által) igazolt aláírását.

(4) Az adósságrendezési eljárás alatt álló számlatulajdonos a pénzügyi gondnok hitelt érdemlő módon igazolt aláírását legkésőbb az adósságrendezési eljárást megindító végzés közzétételével egyidejűleg köteles a saját, valamint a felügyelete alatt működő költségvetési szerv(ek) pénzforgalmi bankszámláját vezető hitelintézeteknek bejelenteni.

(5) A vagyonfelügyelő az (1) bekezdésben meghatározott jóváhagyást, a pénzügyi gondnok a helyi önkormányzatok adósságrendezési eljárásáról szóló 1996. évi XXV. törvény 10. § (5) bekezdésében meghatározott ellenjegyzési jogát a pénzforgalmi rendelkezésre (megbízásra) rávezetett - a (3) bekezdés b) pontja, illetve a (4) bekezdés szerint bejelentett - aláírásával ("ellenjegyzem" szöveg mellett) gyakorolhatja.

(6) A csődeljárás alatt álló számlatulajdonos köteles a hitelintézetnek haladéktalanul bemutatni a fizetési haladék meghosszabbításáról rendelkező, illetve a csődeljárást befejezetté nyilvánító jogerős bírósági végzést. Az adósságrendezési eljárás alatt álló számlatulajdonos köteles a (4) bekezdésben említett hitelintézetek részére haladéktalanul bemutatni az adósságrendezési eljárás megszüntetéséről szóló jogerős bírósági végzést.

(7) A hitelintézet köteles a csődeljárás alatt álló számlatulajdonossal szemben a fizetési haladék lejártát követő naptól a csődeljárást megszüntető végzés közzétételéig, illetve a csődeljárást befejezetté nyilvánító végzés bemutatásáig terjedő időszakban benyújtott és a (3) bekezdés a) pontja szerint bejelentett értékhatárt meghaladó összegű beszedési megbízásokat teljesítés előtt megküldeni a vagyonfelügyelőnek ellenjegyzés céljából. Ez az előírás nem vonatkozik a végrehajtható bírósági és közigazgatási határozat alapján benyújtott azonnali beszedési megbízásra.

(8) A számlavezető hitelintézet az adósságrendezési eljárás alatt álló számlatulajdonossal, valamint a felügyelete alatt működő költségvetési szervvel (szervekkel) szemben az adósságrendezési eljárás tartama alatt benyújtott beszedési megbízásokat teljesítés előtt köteles ellenjegyzés céljából megküldeni a pénzügyi gondnoknak.

(9) Az (5) bekezdést a hitelintézetnek a 7. § (1) bekezdése szerinti beszámítási joga gyakorlása előtt is alkalmaznia kell. A hitelintézet beszámítási jogának az adósságrendezési eljárás során történő gyakorlása során a helyi önkormányzatok adósságrendezési eljárásáról szóló 1996. évi XXV. törvény 10. § (5) bekezdése az irányadó.

(10) Ha a felszámolási eljárást elrendelő végzésről a pénzforgalmi bank-számlát vezető hitelintézet értesül, a pénzforgalmi bankszámla elnevezését a végzésben meghatározott időponttól "f.a." toldattal látja el. A pénzforgalmi bankszámla felett az igazolt felszámoló(k) által bejelentett aláírók a számlatulajdonosnak "felszámolás alatt" toldattal ellátott neve megjelölésével rendelkezhetnek.

A számlatulajdonos szabad rendelkezése alól kikerült pénzeszközök

9. § A meghatározott célra elkülönített és ily módon kezelt, a számlatulajdonos szabad rendelkezése alól már kikerült pénzeszközök (pl. óvadékkénti, illetve akkreditívvel, bankgaranciával, fedezetigazolással kapcsolatos elkülönítés), az elkülönítés tartama alatt csak a meghatározott célra használhatók fel.

III. A FIZETÉSI MEGBÍZÁSOK

A fizetési megbízások teljesítése

10. § (1) Ha a hitelintézet vagy a megbízó a fizetési megbízás teljesítésének megkezdésére későbbi időpontot (értéknapi) nem jelölt meg, a teljesítési határidőket a befogadás időpontjától kell számítani. A fizetési megbízás befogadásának időpontja átutalás esetén az az időpont, amikor a hitelintézet az átutalási megbízást a teljesítéséhez szükséges valamennyi adat és a

pénzügyi fedezet, beszedési megbízás esetén pedig az az időpont, amikor a beszedési megbízást a teljesítéséhez szükséges valamennyi adat birtokában átvette.

(2) A hitelintézet a fizetési megbízás befogadását követően a megbízó utasításának megfelelően a szerződésben meghatározott - ennek hiányában az e rendeletben, illetve jegybanki rendelkezésben megállapított - határidőn belül köteles teljesíteni.

(3) A fizetési megbízást a megbízó a hitelintézet által a bankszámlaszerződésben vagy üzletszabályzatban megállapított időn belül vagy feltétel bekövetkeztéig visszavonhatja vagy módosíthatja, ezt követően a fizetési megbízás nem módosítható és nem vonható vissza.

(4) Ha a felek másként nem állapodnak meg vagy jogszabályból más nem következik, az átutalási megbízás költségeit a megbízó viseli.

(5) Amennyiben a hitelintézet a fizetési megbízást késedelmesen teljesíti, a késedelem idejére a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény 301. § (2) bekezdésében meghatározott mértékű kamatot köteles a megbízónak megfizetni, a hibás teljesítésért pedig helytállni tartozik. Ha a fizetési megbízás a hibás teljesítés következtében részben vagy egészben meghiúsult, a hitelintézet köteles a megbízás összegét vagy annak meghiúsult hányadát a megbízó kérésére haladéktalanul visszatéríteni.

(6) A hitelintézetek a fizetési megbízás késedelmes vagy hibás teljesítéséből származó, egymással szembeni pénzköveteléseiket a köztük lévő megállapodás alapján fizetik meg.

(7) Törvény vagy kormányrendelet, illetve a felek eltérő rendelkezésének hiányában a fizetési megbízás teljesítésének időpontja az a nap, amikor a pénzösszeget az átutalás, illetve a beszedési megbízás jogosultjának bankszámláján jóváírták. A bankszámlára történő készpénzbefizetés akkor teljesült, amikor a készpénzt a hitelintézet pénztáránál vagy a postán befizetik.

A nemzetközi fizetési forgalom

11. § Amennyiben e kormányrendelet vagy a pénzforgalomról szóló jegybanki rendelkezés, illetőleg a nemzetközi fizetési forgalomra szabályokat megállapító, kihirdetett nemzetközi egyezmény eltérő szabályokat nem állapít meg, a belföldi fizetési forgalom szabályait értelemszerűen kell alkalmazni a külföldre irányuló és a külföldről érkező átutalási megbízásokra is.

Az Európai Unión belüli átutalások külön szabályai

12. § (1) E paragrafus rendelkezései az Európai Unión belüli, határon átnyúló, legfeljebb 50 000 euró összegű átutalásra alkalmazandóak, ide nem értve azt az átutalást, amely esetében mind a megbízó, mind a jogosult pénzügyi intézmény, illetőleg befektetési vállalkozás vagy biztosítóintézet (a továbbiakban: tagállamok közötti átutalás).

(2) A hitelintézet köteles az átutalást a szerződésben meghatározott határidőben és - az átutalás során szükség szerint alkalmazott átváltási árfolyamtól eltekintve - az előzetesen közölt díj és költség fejében teljesíteni.

(3) A megbízó eltérő rendelkezése hiányában az átutalás összegét a jogosult javára teljes összegben, levonás nélkül kell jóváírni. Ha a megbízó úgy rendelkezik, hogy az átutalás díja és költsége részben vagy egészben a jogosultat terheli, a hitelintézet a levonással egyidejűleg köteles erről a kedvezményezettet tájékoztatni.

(4) Eltérő megállapodás hiányában a hitelintézet köteles a tagállamok közötti átutalást oly módon továbbítani, hogy az a jogosult hitelintézetéhez legkésőbb a megbízás napját követő ötödik munkanapon megérkezzen. A jogosult bankszámláját vezető hitelintézet az átutalás összegét legkésőbb az érkezés napját követő munkanapon köteles a jogosult javára jóváírni.

(5) Ha a tagállamok közötti átutalás a szerződés szerinti, vagy ennek hiányában az e rendeletben meghatározott határidőn belül nem teljesül, a hitelintézet a megbízó kérésére tizennégy munkanapon belül köteles legfeljebb 12 500 eurónak megfelelő értékben visszatéríteni az átutalás összegét, valamint jóváírni az átutalás összege után a megbízás időpontjától a visszatérítés jóváírásáig járó kamatot és az átutalás megbízót terhelő költségét, kivéve, ha az átutalás összegét időközben a jogosult javára jóváírták.

(6) Ha a tagállamok közötti átutalás a jogosult hitelintézete által választott közreműködő magatartása vagy mulasztása miatt nem teljesült, a jogosult hitelintézete köteles legfeljebb 12 500 euró erejéig az átutalás összegét a jogosult rendelkezésére bocsátani.

(7) Ha a tagállamok közötti átutalás a megbízó által a hitelintézetnek adott megbízás hibás vagy hiányos volta vagy a megbízó kifejezett rendelkezésére választott közreműködő magatartása vagy mulasztása miatt nem teljesült, a megbízó hitelintézetének, valamint a műveletben részt vevő más intézményeknek törekedniük kell az átutalás összegének mielőbbi visszatérítésére. Ha a megbízó hitelintézete számlájára az átutalás összege jóváírásra került, köteles azt a megbízó javára haladéktalanul jóváírni. A visszatérítés jóváírásakor a megbízó hitelintézete nem köteles a megbízó javára kamatot fizetni és az átutalás költségét visszatéríteni. Az átutalás visszatérítéséből adódó költséget a megbízó hitelintézete csak a szerződés kifejezett erre irányuló rendelkezése esetén vonhatja le a visszatérítés összegéből.

IV. AZ ELEKTRONIKUS FIZETÉSI ESZKÖZÖK

Az elektronikus fizetési eszközök kibocsátása és használata

13. § (1) Az elektronikus fizetési eszköz fizetési műveletre azoknál a jogi személyeknél, jogi személyiség nélküli gazdasági társaságoknál és egyéni vállalkozóknál használható fel, amelyek (akik) az elektronikus fizetési esz-

köz elfogadására a kibocsátóval vagy más hitelintézettel szerződést kötöttek.

(2) A kibocsátó csak az ügyfél (birtokos) kifejezett írásbeli kérelmére bocsáthat rendelkezésre elektronikus fizetési eszközt.

(3) A kibocsátó köteles gondoskodni arról, hogy az ügyfél (birtokos) legkésőbb a szerződés aláírásakor megismerje az elektronikus fizetési eszköz használatának és őrzésének (biztonságban tartásának), valamint az ezekkel kapcsolatos felelősségének szabályaira vonatkozó szerződési feltételeket.

(4) A kibocsátó a kibocsátás során köteles gondoskodni arról, hogy az ügyfélnek (birtokosnak) az elektronikus fizetési eszköz használatához szükséges személyazonosító kódját vagy más hasonló azonosító adatát - az ügyfélnek (birtokoson) kívül - senki más ne ismerhesse meg.

A szerződés tartalma és módosítása

14. § (1) Az elektronikus fizetési eszköz kibocsátására kötött szerződésnek tartalmaznia kell legalább

a) az elektronikus fizetési eszköz leírását és használatának módját;

b) ha a birtokosnak az elektronikus fizetési eszköz használatához meghatározott technikai berendezéssel kell rendelkeznie, e berendezés elengedhetetlen műszaki jellemzőinek leírását;

c) a (2) bekezdés szerinti bejelentés teljesítéséhez szükséges adatokat;

d) a kibocsátó és a birtokos kötelezettségeit és felelősségét, ideértve a birtokostól az adott helyzetben általában elvárható mindazokat a magatartási szabályokat, amelyeket az elektronikus fizetési eszköz és a használatához szükséges személyazonosító kód, illetőleg más hasonló azonosító használata és őrzése során be kell tartania;

e) a birtokos egyes műveletekkel kapcsolatos kifogásai esetén a rendelkezésére álló lehetőségekről szóló tájékoztatást, ideértve különösen a kifogás előterjesztésének és elintézésének módját, határidejét;

f) a külföldön történő használatra alkalmas elektronikus fizetési eszközzel végzett műveletek esetében a külföldi pénznemnek a bankszámla pénznemére történő átszámításánál alkalmazandó árfolyam meghatározásának módját;

g) a felszámítható kamatot, jutalékot, díjat és költséget, ideértve az állandó költségeket is;

h) a kamatszámítás szempontjából figyelembe veendő napot (értéknap), amennyiben az eltér a könyvelés napjától;

i) azt, hogy a kibocsátó az elektronikus fizetési eszközzel végzett műveletekről a bankszámlakivonatra vonatkozó előírások szerinti tartalommal, módon és gyakorisággal értesíti a birtokost bankszámlakivonattal, bankszámla hiányában számla kiállításával;

j) a birtokos (2) bekezdésben meghatározott bejelentési kötelezettségét.

(2) A birtokos köteles a kibocsátónak vagy az általa megbízott, a szerződésben meghatározott intézménynek haladéktalanul bejelenteni, ha észlelte, hogy

- a) az elektronikus fizetési eszköz kikerült a birtokából (őrzése alól);
- b) az elektronikus fizetési eszköz vagy a használatához szükséges személyazonosító kód vagy más hasonló azonosító adata jogosulatlan harmadik személy tudomására jutott;
- c) a bankszámlakivonaton, illetve a számlán jogosulatlan művelet szerepel.

(3) A szerződésben az e rendeletben foglaltaktól kizárólag a birtokos javára lehet eltérni. Ha a hitelintézet a szerződés egyoldalú módosításának jogát a szerződésben kikötötte [Hpt. 210. § (3)-(4) bek.], és a módosításra irányuló ajánlatáról a birtokost közvetlenül értesítette, a módosítás a szerződésben vagy az ajánlatban meghatározott időtartam elteltével - amely nem lehet rövidebb az ajánlat kézhezvételétől számított harminc napnál - hatályba lép, kivéve, ha a birtokos - az említett felmondási idő alatt - a szerződést felmondja. A felmondási idő lejártáig a szerződés az eredeti feltételekkel áll fenn.

Értesítés az egyes műveletekről

15. § Az elektronikus fizetési eszközzel végrehajtott műveletekről a kibocsátó a birtokost a pénzforgalomról szóló jegybanki rendelkezés szerinti bankszámlakivonattal, illetőleg bankszámla híján számlával (forgalmi kivonat) értesíti.

A kibocsátónak a bejelentéssel kapcsolatos kötelezettségei

16. § (1) A kibocsátó köteles gondoskodni arról, hogy a birtokos a 14. § (2) bekezdésében említett bejelentését távközlési eszköz útján a hét bármely napján, a nap bármely szakában megtehesse.

(2) A bejelentésekről olyan nyilvántartást kell vezetni, amely megbízhatóan, megváltoztathatatlanul és utólag legalább 5 évig megállapíthatóan biztosítja a bejelentések időpontjának és tartalmának bizonyítását. A kibocsátó a birtokos kérelmére köteles igazolást kiadni arról, hogy a birtokos tett-e, és ha igen, mikor és milyen tartalommal bejelentést.

Felelősségi és kárviselési szabályok

17. § (1) A 14. § (2) bekezdésében említett bejelentés megtételét megelőzően bekövetkezett kárt - a (2) bekezdésben foglaltak szerint - a birtokos, a bejelentés megtételét követően bekövetkezett kárt pedig a kibocsátó viseli. A kibocsátó mentesül felelőssége alól, ha bizonyítja, hogy a kár a birtokos szándékosan vagy súlyos gondatlansággal okozott szerződésszegése folytán következett be.

(2) Ha a kár nem a birtokos szándékos vagy súlyosan gondatlan magatartása folytán következett be, a birtokos a bejelentés megtételét megelőzően bekövetkezett kárt legfeljebb negyvenötezer forintos mértékig viseli.

(3) Bejelentés esetén a kibocsátó köteles az elektronikus fizetési eszköz további használatának megakadályozása érdekében minden, a kibocsátótól általában elvárható intézkedést megtenni akkor is, ha a birtokos az elektronikus fizetési eszköz használata és őrzése során megszegte a szerződés előírásait. A kibocsátó felel az intézkedés elmulasztása miatt bekövetkezett kárért.

(4) A kibocsátó felel azért a kárért, amely a 16. §-ban meghatározott kötelezettségének elmulasztásából származik, ideértve azt a kárt is, amely abból származik, hogy a birtokos technikai-műszaki ok miatt nem tudott eleget tenni a 14. § (2) bekezdése szerinti bejelentési kötelezettségének. Ez alól a felelősség alól a kibocsátó akkor mentesül, ha a kibocsátótól általában elvárható intézkedéseket megtette.

(5) A bankszámla vezetésével, illetve a számla kiállításával összefüggésben a kibocsátó és a birtokos közötti jogviszonyban felmerülő azokra a felelősségi kérdésekre, amelyek nem az elektronikus fizetési eszköz harmadik személy által történő jogosulatlan használatával kapcsolatosak, a polgári jog általános szabályai az irányadók.

(6) Az 1. § (1) bekezdése *b*) pontjában meghatározott műveletekkel kapcsolatban a kibocsátó és a birtokos között keletkezett jogvitában a kibocsátót terheli annak bizonyítása, hogy a művelet lebonyolítását nem befolyásolta technikai-műszaki hiba vagy az érdekkörében felmerült más hiányosság.

Az elektronikus pénzeszközre vonatkozó külön rendelkezések

18. § (1) Az elektronikus pénzeszközre a 14. § (1) bekezdésének *g*) pontját, (2) bekezdésének *c*) pontját, a 15. §-t és a 17. §-t csak akkor kell alkalmazni, amikor az elektronikus pénzeszközt a birtokos bankszámlájáról pénzürtékkal történő feltöltésre, illetőleg a bankszámlájára történő letöltésre használják.

(2) A kibocsátó köteles biztosítani, hogy a birtokos az elektronikus pénzeszköz által tárolt értéket ellenőrizhesse, és az utolsó öt műveletet tételesen meg tudja állapítani.

(3) A kibocsátó köteles az elektronikus pénzeszköz által tárolt értéket a birtokos kérésére bankszámlán jóváírni vagy készpénzben kifizetni.

(4) A kibocsátó felel azért a kárért, amely az elektronikus pénzeszköz, a használatához szükséges berendezés vagy bármely más eszköz hibája miatt következett be, kivéve, ha a hibát a birtokos a berendezés vagy más eszköz nem rendeltetésszerű használatával maga okozta.

V. EGYÉB RENDELKEZÉSEK

Egyéb rendelkezések

19. § (1) Fizetési mód kötelező alkalmazását csak törvény vagy kormányrendelet írhatja elő.

(2) A hitelintézet a számlatulajdonos fizetési megbízásait a bankszámlához kapcsolódó hitelkeret terhére is teljesíti az e kormányrendeletben foglalt teljesítési szabályok betartásával.

(3) A Magyar Nemzeti Bank jegybanki feladatainak ellátásához szükséges adatokat a számlatulajdonos jogi személyek kötelesek a bankszámlájukat vezető hitelintézetnek megadni. Az adatközlés körét és módját a Magyar Nemzeti Bank elnöke a Központi Statisztikai Hivatal elnökével egyetértésben állapítja meg.

Hatálybalépés és jogharmonizációs záradék

20. § (1) Ez a rendelet a (2) bekezdésben foglalt kivétellel 2002. január 1. napján lép hatályba azzal, hogy a 17. § (2) bekezdését a 2002. december 1. napját követően megtett bejelentésekre kell alkalmazni.

(2) A rendelet 12. §-a a Magyar Köztársaság Európai Unióhoz teljes jogú tagként történő csatlakozásáról szóló nemzetközi szerződést kihirdető törvény hatálybalépésének napján lép hatályba.

(3) A hitelintézet a rendelet 5. § (7) bekezdésében meghatározott, az aláírások bejelentésének, nyilvántartásának és vizsgálatának belső eljárási rendjéről kidolgozott szabályzatát 2002. július 1-jéig köteles a Magyar Nemzeti Banknak és a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletének megküldeni.

(4) A hitelintézet üzletszabályzatát a 17. § (2) bekezdésében foglaltaknak megfelelően 2002. december 1-jei hatállyal köteles módosítani.

(5) A hitelintézet köteles kezdeményezni az e rendeletben foglalt szabályoknak meg nem felelő szerződés módosítását. A hitelintézet olyan időpontban köteles a szerződés módosítására irányuló ajánlatáról ügyfelét értesíteni, hogy az ügyfélnek harminc nap álljon rendelkezésre a nyilatkozat tételére abban, hogy 2002. december 1-jei hatállyal elfogadja-e a hitelintézetnek a szerződés módosítására irányuló ajánlatát vagy felmondja-e a szerződést. Ha az ügyfél a szerződés módosítására irányuló ajánlat kézhezvételétől számított harminc napon belül az ajánlat elfogadásáról nem nyilatkozott, illetve ez időn belül a szerződés felmondásának jogával nem élt, úgy a szerződés a hitelintézet által tett ajánlat szerinti tartalommal módosul. E jogkövetkezményekről szóló tájékoztatást a szerződés módosítására irányuló ajánlatnak a figyelem felkeltésére alkalmas módon tartalmazza a rendelet a Magyar Köztársaság és az Európai Közösségek és azok tagállamai közötti társulás létesítéséről szóló, Brüsszelben, 1991. december 16-án aláírt Európai Megállapodás tárgykörében, a megállapodást kihirdető 1994. évi I. törvény 3. §-ával összhangban az Európai Parlament és a Tanács a tagállamok közötti átutalásokról szóló 97/5/EK irányelvvel összeegyeztethető, valamint a Bizottság az elektronikus fizetési eszközökkel

végzett műveletekről, különösen a kibocsátó és birtokos közötti viszonyról szóló 97/489/EK ajánlásával részben összeegyeztethető szabályozást tartalmaz.

21. § E rendelet hatálybalépésével egyidejűleg hatályát veszti a 155/2001. (IX. 12.) Korm. rendelet és a 77/1999. (V. 28.) Korm. rendelet, valamint a 39/1984. (XI. 5.) MT rendelet 1., 2., 2/A., 2/B., 2/C., 3., 4., 5., 6., 13., 13/A. és 14. §-a.